

Ek-2

**T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI**

**YARGI KARARLARI IŞIĞINDA
HİZMET KUSURU - KİŞİSEL KUSUR AYRIMI**

**Hazırlayan
Cüneyt URFALIER**

**Danışman
Doç. Dr. Müzeyyen EROĞLU DURKAL**

Yüksek Lisans Tezi

Aralık 2024, KAYSERİ

**T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI**

**YARGI KARARLARI IŞIĞINDA
HİZMET KUSURU - KİŞİSEL KUSUR AYRIMI**

(Yüksek Lisans Tezi)

**Hazırlayan
Cüneyt URFALIER**

**Danışman
Doç. Dr. Müzeyyen EROĞLU DURKAL**

Aralık 2024, KAYSERİ

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim. Aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi belirtirim.

Cüneyt URFALIER

T.C.

ERCIYES ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Anabilim Dalı : Kamu Hukuku

Program Adı : Yüksek Lisans

Tez Başlığı : Yargı Kararları Işığında Hizmet Kusuru - Kişisel Kusur Ayrımı

Yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının a) Giriş, b) Ana bölümler ve c) Sonuç kısımlarından oluşan (Kapak, Önsöz, Özet, İçindekiler ve Kaynakça hariç) toplam **122** sayfalık kısmına ilişkin 04.12.2024 tarihinde **Turnitin** intihal programından aşağıda belirtilen filtreleme uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre tezin benzerlik oranı: **% 27'** dir.

Filtrelemeye **alıntılar dâhil** edilmiştir. Filtrelemede **yedi (7) kelimeden daha az** örtüşme içeren metin kısımları hariç tutulmuştur.

Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez İntihal Raporu Uygulama Esaslarını inceledim ve bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmasının herhangi bir intihal içermediğini, aksinin tespit edilmesi durumunda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini bilgilerinize arz ederim. 04/12/2024

Danışman: Doç. Dr. Müzeyyen EROĞLU DURKAL

Öğrenci: Cüneyt URFALIER

KILAVUZA UYGUNLUK

“Yargı Kararları Işığında Hizmet Kusuru-Kişisel Kusur Ayrımı” başlıklı Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Lisansüstü Tez Yazım Kılavuzuna uygun olarak hazırlanmıştır.

Hazırlayan

Cüneyt URFALIER

Danışman

Doç. Dr. Müzeyyen EROĞLU DURKAL

Kamu Hukuku ABD Başkanı

Prof. Dr. Cengiz GÜL

KABUL VE ONAY TUTANAĞI

Doç. Dr. Müzeyyen EROĞLU DURKAL danışmanlığında **Cüneyt URFALIER** tarafından hazırlanan “**Yargı Kararları Işığında Hizmet Kusuru - Kişisel Kusur Ayrımı**” adlı bu çalışma jürimiz tarafından Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü **Kamu Hukuku** Anabilim Dalı’nda **Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

26/11/2024

JÜRİ:

Danışman : Doç. Dr. Müzeyyen EROĞLU DURKAL

Üye : Doç. Dr. Aynur HASOĞLU

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Osman DURAN

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulu'nun /.... /..... tarih ve sayılı kararı ile onaylanmıştır.

..... /..... /

Prof. Dr. Atabey KILIÇ

Enstitü Müdürü

ÖN SÖZ

Bu eser hazırlanırken farklı görüş ve önerilerini benimle paylaşan danışman hocam Doç. Dr. Sn. Müzeyyen Eroğlu Durkal'a, iki asil hanımefendi kıymetli annem Nazife Urfalier ile sevgili eşim Melike Urfalier'e ve biricik oğlum Kerem Mert Urfalier'e teşekkür ederim.

Bu çalışma; elim bir trafik kazasında kaybettiğim, yaşadığım müddetçe içimde hiç sönmeyen bir kâr ve tükenmeyen bir cevher gibi var olacak olan merhum babam Hüsamettin Urfalier'e ithaf olunur...

Cüneyt URFALIER

Kayseri, 2024

YARGI KARARLARI IŞIĞINDA HİZMET KUSURU - KİŞİSEL KUSUR AYRIMI

Cüneyt URFALIER

**Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
Yüksek Lisans Tezi, Aralık 2024
Danışman: Doç. Dr. Müzeyyen EROĞLU DURKAL**

ÖZET

İdare tarafından yürütülen kamu hizmeti sırasında kişiler zarara uğrayabilmektedir. Kişilerin kamu hizmeti sebebiyle uğradığı zararların hukuk devleti olmanın bir sonucu olarak zarara sebep olan tarafından giderilmesi gerekmektedir. İdarenin kusurlu faaliyetlerinden kaynaklanan zararı gidermesinde asli sorumluluk bu davranışı ortaya koyan idareye aittir. İdarenin, kamu hizmetinin kuruluşu veya işleyişindeki bu bozukluk sebebiyle sorumlu tutulması haline hizmet kusuru denilmektedir. Bununla birlikte idarenin yürüttüğü faaliyet sebebiyle ortaya çıkan zarar söz konusu faaliyeti icra eden kamu görevlisinin kişisel kusurundan kaynaklanıyorsa meydana gelen zararın kamu görevlisi tarafından giderilmesi gerekmektedir. Bu noktada tezimizde idari faaliyetler sebebiyle zarara uğrayanların zararlarının giderilmesi bakımından yargı kararları incelenerek hizmet kusuru ile kişisel kusurun ayırt edilmesi amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: İdarenin Sorumluluğu, Hizmet Kusuru, Kişisel Kusur, Hizmet Kusuru-Kişisel Kusur Ayrımı, Rücu.

DIFFERENCE FROM SERVICE DEFECTS AND PERSONAL DEFECTS IN THE LIGHT OF JUDICIAL DECISIONS

Cüneyt URFALIER

**Erciyes University, Graduate School of Social Sciences
Master's Thesis, December 2024
Supervisor: Assoc. Prof. Müzeyyen EROĞLU DURKAL**

ABSTRACT

During the provision of public services by the administration, individuals may suffer harm. As a fundamental consequence of the rule of law, the entity responsible for causing such harm is required to compensate for the damage resulting from the public service. When harm arises from the administration's wrongful actions, the primary responsibility for remedying the damage lies with the administration that has carried out the wrongful act. If the administration is held accountable for defects in the establishment or operation of public services, this is referred to as service defect. However, if the harm results from the personal fault of the public official carrying out the activity, the public official is required to compensate for the damage. This thesis aims to analyze judicial decisions to distinguish between service defect and personal fault in the context of compensating damages caused by administrative actions.

Keywords: Administrative Liability, Service Defect, Personal Fault, Distinction Between Service Defect and Personal Fault, Recourse.

İÇİNDEKİLER

YARGI KARARLARI IŞIĞINDA HİZMET KUSURU - KİŞİSEL KUSUR AYRIMI

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK	i
TEZ ÖZGÜNLÜK SAYFASI.....	ii
KILAVUZA UYGUNLUK	iii
KABUL VE ONAY TUTANAĞI	iv
ÖN SÖZ	v
ÖZET	vi
ABSTRACT	vii
SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ	xi
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

İDARENİN SORUMLULUĞU

1.1. Sorumluluk Kavramı	4
1.1.1. Sorumluluk Türleri	6
1.1.1.1. Siyasi Sorumluluk.....	6
1.1.1.2. Cezai Sorumluluk	6
1.1.1.3. Mali Sorumluluk.....	6
1.2. Özel Hukukta Sorumluluk	7
1.2.1. Özel Hukukta Sorumluluk Türleri.....	8
1.2.1.1. Kusur Sorumluluğu.....	8
1.2.1.1.1. Hukuka Aykırı Fiil	9
1.2.1.1.2. Kusur	11
1.2.1.1.3. Zarar	11
1.2.1.1.4. İlliyet Bağı.....	13
1.2.1.2. Kusursuz Sorumluluk	13
1.2.1.2.1. Hakkaniyet Sorumluluğu.....	15
1.2.1.2.2. Özen Sorumluluğu.....	15
1.2.1.2.3. Tehlike Sorumluluğu.....	16

1.3. İdare Hukukunda Sorumluluk	16
1.3.1. İdare Hukukunda Sorumluluk Kavramı	16
1.3.2. İdarenin Sorumluluğunun Tarihi Gelişimi	18
1.3.4. İdarenin Sorumluluk Türleri	20
1.3.4.1. Kusur Sorumluluğu.....	20
1.3.4.2. Kusursuz Sorumluluk	23
1.4. İdarenin Kusur Sorumluluğunun Koşulları	26
1.4.1. İdari Sorumluluğun Unsurları.....	27
1.4.1.1. Fiil.....	27
1.4.1.2. Zarar.....	28
1.4.1.3. İliyet Bağı	30
1.4.1.4. Kusur	33
1.5. İdarenin Sorumluluğunu Etkileyen Haller.....	36
1.5.1. Mücbir Sebep (Zorlayıcı Nedenler).....	37
1.5.2. Beklenmeyen Hal (Umulmayan Hal)	38
1.5.3. Zarar Görenin Kusuru.....	40
1.5.4. Üçüncü Kişinin Kusuru	41

İKİNCİ BÖLÜM

HİZMET KUSURU – KİŞİSEL KUSUR AYRIMI

2.1. Anayasamızdaki Düzenlemeler	43
2.2. Kavramsal Çerçeve.....	46
2.2.1. Salt Kişisel Kusur Kavramı	46
2.2.2. Görev Kusuru Kavramı	50
2.2.3. Hizmet Kusuru - Görev Kusuru Ayrımı	52
2.2.4. Hizmet Kusuru - Görev Kusuru - Kişisel Kusur Ayrımı.....	52
2.3. Hizmet Kusuru.....	60
2.3.1. Hizmet Kusurunun Özellikleri	67
2.3.1.1. Hizmet Kusurunun Asli ve Doğrudan Doğruya Olma Niteliği	67
2.3.1.2. Hizmet Kusurunun Bağımsız Olma Niteliği	68
2.3.1.3. Hizmet Kusurunun Anonim ve Objektif Olma Niteliği	69
2.3.1.4. Hizmet Kusurunun Genel Olma Niteliği	70
2.3.1.5. Hizmet Kusurunun Esnek Olma Niteliği.....	71

2.3.2. Hizmet Kusuru Sayılan Haller.....	73
2.3.2.1. Genel Olarak.....	73
2.3.2.2. Hizmetin Kötü İşlemesi	74
2.3.2.3. Hizmetin Geç İşlemesi.....	80
2.3.2.4. Hizmetin Hiç İşlememesi	82
2.3.3. Hukuka Aykırılık - Kusur - Hizmet Kusuru İlişkisi	86
2.4. Kişisel Kusur	92
2.4.1. Kişisel Kusur Kavramının İncelenmesi	92
2.4.2. Kişisel Kusur Sayılan Haller	92
2.4.2.1. Kamu Görevlisinin Suç İşlemesi	92
2.4.2.2. Kamu Görevlisinin Kötü Niyetli Davranışı.....	94
2.4.2.3. Kamu Görevlisinin Ağır Kusuru	95
2.4.2.4. Yargı Kararlarının Uygulanmaması	97
2.4.3. Hizmet Kusuru - Kişisel Kusur Ayırımında Görevli Yargı Mercii	100
2.4.4. İdarenin Tazmin Ettiği Zararı Kamu Personeline Rücu Etmesi	103
2.4.4.1. Rücu Kavramının İncelenmesi	103
2.4.4.2. Rücu İşlemine İlişkin Mevzuat Düzenlemeleri	105
2.4.4.3. Rücu Mecburiyeti	106
2.4.4.4. Rücu İşleminde Sorumluluk	111
2.4.4.5. Rücu İşleminin Usulü	112
2.4.4.6. Rücu İşleminde Zamanaşımı	114
2.4.4.7. Rücu Davasını İncelemekle Görevli Mahkeme	115
2.4.4.8. Rücu İşleminin Denetimi	117
2.4.4.9. Rücu Etmemenin Sonuçları	117
SONUÇ	120
KAYNAKÇA.....	123

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

AY	: Anayasa
AYİM	: Askeri Yüksek İdare Mahkemesi
AYM	: Anayasa Mahkemesi
BEHK	: Bilgi Edinme Hakkı Kanunu
C.	: Cilt
ÇSGB	: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı
D.	: Dairesi
DİBGK	: Danıştay İçtihadı Birleştirme Genel Kurulu
DİDDGK	: Danıştay İdari Dava Daireleri Genel Kurulu
DİDDK	: Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu
DKD	: Danıştay Kararları Dergisi
E.	: Esas
ET	: Erişim Tarihi
HD	: Hukuk Dairesi
HMK	: Hukuk Muhakemeleri Kanunu
İDDK	: İdari Dava Daireleri Kurulu
İİK	: İcra İflas Kanunu
İK	: İş Kanunu
İSGK	: İş Sağlığı Ve Güvenliği Kanunu
İÜHFD	: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
İYUK	: İdari Yargılama Usulü Kanunu
K.	: Karar
KBB	: Kararlar Bilgi Bankası
KMYKK	: Kamu Mali Yönetimi Kontrol Kanunu
KTk	: Karayolları Trafik Kanunu
KVKK	: Kişisel Verilerin Korunması Kanunu
m.	: Madde
PTT	: Posta ve Telgraf Teşkilatı
s.	: sayfa
SHTK	: Sağlık Hizmetleri Temel Kanunu

SSK	: Sosyal Sigortalar Kurumu
STK	: Sayıştay Temyiz Kurulu
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
TBB	: Türkiye Barolar Birliği
TBK	: Türk Borçlar Kanunu
TCK	: Türk Ceza Kanunu
TDK	: Türk Dil Kurumu
TMK	: Türk Medeni Kanunu
TTK	: Türk Ticaret Kanunu
UM	: Uyuşmazlık Mahkemesi
UYAP	: Ulusal Yargı Ağı Projesi
vd.	: ve diğer
YD	: Yürütmeyi Durdurma
YHGK	: Yargıtay Hukuk Genel Kurulu
YİBBGGK	: Yargıtay İçtihatları Birleştirme Büyük Genel Kurulu

GİRİŞ

Hukukun yanıt aradığı temel soruların başında şüphesiz sorumluluk ve kusur kavramları gelmektedir. Sorumluluk; kişinin davranışlarından ötürü mesul tutulması iken, kusur; kural olarak bu mesuliyetin temel unsurudur. İdare tarafından yürütülen herhangi bir kamu hizmetinin kötü işlemesi, geç işlemesi veya hiç işlememesi hallerinden birisi meydana geldiğinde idarenin kusuru doğmaktadır. İdarenin kusuru neticesinde ortaya çıkan zararı ödemesini öngören sorumluluk türüne “hizmet kusuru” denilmektedir.

İdari faaliyeti yürüten kamu görevlilerinin, kendilerine mevzuat ile verilen görevleri dışına çıkarak kin, husumet şahsi ihtiras vb. kötü niyetli davranışlarda bulunmaları, apaçık bir normu hukuka aykırı şekilde yorumlamaları veya yetkilerini kullanmamaları ya da yetkilerini aşmaları gibi ağır kusurlu davranışlarda bulunmaları, yargı kararlarını uygulamamaları yahut suç oluşturan davranışlarda bulunmaları kişisel kusur olarak tanımlanmaktadır. Bu gibi haller kamu hizmeti ile uzaktan yakından bağdaşmadığından bu ve benzeri durumların varlığı halinde hukuk, kamu görevlisine hiçbir şekilde koruma kalkanı olmayacak, personelin sorumluluktan korunması için şemsiye görevi görmeyecektir.

Kişisel kusurun bulunup bulunmadığı; “kamu görevlisinin mevzuatın şart koştuğu emredici kurallara riayet edip etmediği, önüne çıkan somut vakıa hakkında mer’i mevzuatı uygulayıp uygulamama gibi bir takdir yetkisinin bulunup bulunmadığı, söz konusu takdir yetkisini kullanıp kullanmamasının sınırlarının neler olduğu, bununla beraber kamu hizmetinin yürütülebilmesi bakımından kamu kaynaklarının ve imkânlarının yeterli olup olmadığı” gibi ölçütlere göre değerlendirilir.

Hizmet kusuru ile kişisel kusurun niteliği gereği iç içe geçtiği durumlarda, idare adına idari davranışı gerçekleştiren kamu görevlisini seçen, idarenin bizatihi kendisi

olduğundan bu durum idarenin sorumluluğunu ortadan kalkmamaktadır. Kaldı ki; personeli üzerinde denetim ödevi olan idarenin, bu sorumluluğundan koşulsuz şartsız kurtulma imkânı bulunmamaktadır. Anayasal bir güvence olarak idare edilenlerin devlet tarafından korunmak zorunda olması sebebiyle zarara uğrayan kişi idareyi dava etmekte, idare de bu dava neticesinde ödemek zorunda kaldığı tazminatı eğer varsa kişisel kusuru olan personeline kişisel kusuru nispetinde rücu etmektedir. Aksi düşünülerek davalının doğrudan kamu görevlisi olması şart koşulsaydı kişiler devletin faaliyeti neticesinde uğradığı zararını tazmin edememe riskini ve külfetini üstlenecekti. Ancak bu durum ödeme yapan idarenin kendi hakkına hanel getireceği anlamına gelmemekte olup, idarenin zarara uğrayana ödediği tazminatı ilgili kamu görevlisine rücu etmesi bir hak olduğu gibi aynı zamanda önemli bir yükümlülüktür.

Hizmet kusuru ve kişisel kusur ayrımı hukukumuzda büyük oranda yargı kararlarına bakılarak yapılmaktadır. Bunun temel nedeni her vakıanın kendine has özelliği sebebiyle bu belirlemenin kazuistik bir yasama faaliyeti ile değil de her oluştaya özel incelemenin ancak yargısal faaliyetlerle yapılabilecek olmasıdır. İşte bu çalışmada kişisel kusur - hizmet kusuru kavramlarının çok fazla karıştırılması ve uygulamada bu ayrımın kıstaslarının neler olacağı konusunda fikir birliğinin bulunmaması ve yüksek yargı yerleri arasındaki kavram karmaşası nedeniyle bu iki kavramın birbirinden ayırt edilmesi büyük önem arz etmektedir. Tezimizde bu ayrımlar yapıldıktan sonra devamında Danıştay'ın sınıflandırması esas alınmıştır.

Bu ayrımın izahı noktasında tezin hazırlanması sırasında kaynak ve yargı kararı taraması yöntemlerinden yararlanılmıştır. Öncelikle tez konusunu içeren sistematik eserlere ulaşılmış, devamında aynı konuda yazılmış monografik eserler okunup incelenerek tezin kapsam ve sınırları netleştirmeye çalışılmış ve içindekiler kısmı oluşturulmuştur. Tezle ilgili makalelere de ulaşp incelendikten sonra oluşturulan içindekiler kısmı kapsamında başlıkların altına uygun bilgilerin elde edilen tüm kaynaklardan okunup özetlenerek yazılmasıyla tez yazımına başlanılmıştır. Tezin diğer içerik kısmı içtihat programından süzülen yargı kararları ile desteklenerek tez bu haliyle tamamlanmıştır.

İki bölümden oluşan tezin ilk bölümünde sorumluluk kavramı, özel hukukta sorumluluk, idare hukukunda sorumluluk, idarenin kusur sorumluluğunun koşulları ve idarenin sorumluluğunu etkileyen hallere yer verilirken ikinci bölümde hizmet kusuru, kişisel

kusur ve hizmet kusuru - kişisel kusur ayırımına yer verilmiştir. Bu kapsamda birinci bölümde sorumluluk ve özel hukukta sorumluluk kavramı da dâhil olmak üzere idarenin sorumluluğu ele alınmıştır. İkinci bölümde ise tezimizin ana teması olan hizmet kusuru - kişisel kusur ayırımı incelenmiştir. Bu çerçevede hizmet kusuru, kişisel kusur, kişisel kusurun ortaya çıkabileceği haller, ayırma ilişkin sorunlar ve idarenin tazmin ettiği zararı Anayasamızdaki ifadesiyle memur ve diğer kamu görevlisi olarak ifade edilen resmi görevli niteliğindeki personeline rücu etmesi konuları üzerinde durulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

İDARENİN SORUMLULUĞU

1.1. Sorumluluk Kavramı

TDK uyarınca sorumluluk kişinin kendi davranışlarını yahut kendi yetki alanında kalan bir vakıanın neticelerini taşıması anlamına gelmektedir. Doktrinde sorumluluğun sözlük manası; uygun davranılması gereken bir kurala uygun davranılmadığından suçlu düşme hali olarak ifade edilmiştir¹. Dilimizde ve Arapça’da “soru” kökenine dayanmakta olup, “sorulabilirlik” anlamına gelmekte ve hukuk literatürümüzde bu kelime yerine “mesuliyet” kavramı da kullanılmaktadır². Batı dillerinde ise Latince “kefil olmak” kelimesinden türetilmiştir³.

Sorumluluk; kölelikten Roma Hukukuna, 1789 tarihli İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesinden günümüze kadar yükümlülüklerin paylaşılması ile süregelmektedir⁴. Sorumluluğun çıkış noktası “herkesin neden olduğu zararı gidermek zorunda olduğu” ilkesidir⁵. Bu yönde yapılan bir tanıma göre sorumluluk, bir kişinin başkalarına verdiği zararı karşılama zorunluluğu olarak ifade edilebilir⁶. Benzer bir tanımda hukuksuz bir fiille ortaya çıkan zararı ortadan kaldırma mükellefiyetine sorumluluk denilmektedir⁷. Yine genel kabul gören özlü bir başka tanımlamada meydana gelen zararları tazmin

¹ Fevzi Rifat Ortaç, “Türk Vergi Hukukunda Sorumluluk, Doktora Tezi”, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1990, s. 2.

² Ramazan Çağlayan, *Tarihsel, Teorik ve Pratik Yönleriyle İdarenin Kusursuz Sorumluluğu*, Ankara, 2007, s. 5.

³ Çağlayan, *Tarihsel, Teorik ve Pratik Yönleriyle İdarenin Kusursuz Sorumluluğu*, s. 5.

⁴ Ender Ethem Atay ve Hasan Odabaşı, *Teori ve Yargı Kararları Işığında İdarenin Sorumluluğu ve Tazminat Davaları*, Ankara, 2010, s. 36.

⁵ Ramazan Yıldırım ve Serkan Çınarlı, *Türk İdare Hukuku Dersleri Cilt: II*, Ankara 2019, s. 292.

⁶ Çağlayan, *Tarihsel, Teorik ve Pratik Yönleriyle İdarenin Kusursuz Sorumluluğu*, s. 12.

⁷ Selahattin Bağdatlı, *Hukuk Sözlüğü*, İstanbul, 2011, s. 549.

yükümlülüğünü ifade edilmektedir⁸.

Alacaklının alacağını korumak, alacağını tahsil etmek için borçluyu zorlamak ve ifayı borçlunun takdirine bırakmamak için prensip olarak her borç ilişkisinde borcun yaptırımı olarak sorumluluk zaruri hale getirilmiştir⁹. Hukuk doktrininde ve mahkeme kararlarında sorumluluk, borca aykırı davranan kişinin verdiği zararı tazmin etme mükellefiyetidir¹⁰. Hukuki sorumluluk, bir kimsenin kendisiyle ilişkilendirilebilen bir işlem, davranış ya da olayın sonuçlarına katlanmasına ilişkin yükümlülüktür¹¹. Bir diğer ifadeyle bireyin yerine getirmekle mükellef olduğu yükümlülüklerin ve ihlal ettiği hukuk kurallarının yaptırımını şeklinde değerlendirilmelidir¹². Borçlunun üstlendiği yükümlülüklerini ifa etmemesi durumunda alacaklının alacağını talep etme, borçluyu cebri icrayı da kullanarak yaptırımı cevaz veren kurallar bütünü olarak da ifade edilmektedir¹³. Yargıtay, hukuki manadaki sorumluluğu, borç ilişkisinin zarar görmesi sonucu ortaya çıkan zararın giderilmesi mükellefiyeti şeklinde ifade etmektedir¹⁴.

Doktrinde yapılan bir ayrıma göre borçluyu malvarlığıyla ifaya zorlama “-ile” sorumluluk olarak, kişinin hukuka aykırı hareketinden ötürü meydana getirdiği borçtan sorumlu tutulmasına “-den” sorumluluk denilmekte olup¹⁵, genel bir hukuki ilişkiden kaynaklanan “-ile” sorumluluğun “-den” sorumluluğa nazaran daha geniş bir niteliğe sahip olduğu ifade edilmektedir¹⁶. Sorumluluk ya akitten ya da akit dışı hallerden kaynaklanmaktadır¹⁷. Benzer bir başka tanımda sorumluluk kavramının dar anlamıyla akit dışı, en dar anlamıyla ise haksız fiil sorumluluğu olarak anlaşılmakta olduğu ifade edilmektedir¹⁸. Bir sözleşme ilişkisinden kaynaklanmayan ve akdi sorumluluk dışında kalan diğer haller haksız fiil sorumluluğu olan kusur sorumluluğu ve objektif sorumluluk olan kusursuz

⁸ Fikret Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Ankara, 2018, s. 510 - 511.

⁹ Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, s. 83- 84.

¹⁰ Kemal Oğuzman ve Turgut ÖZ, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C. II*, İstanbul, 2020, s. 17.

¹¹ Yıldırım ve Çınarlı, *Türk İdare Hukuku Dersleri Cilt: II*, s. 291.

¹² Yıldırım ve Çınarlı, *Türk İdare Hukuku Dersleri Cilt: II*, s. 291.

¹³ Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, s. 83.

¹⁴ Yargıtay 21.HD., 12.2.2007, E: 2006/19242, K: 2007/1779 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023)

¹⁵ İlhan Helvacı, “Çevre Kirlenmesinden Doğan Zararlardan Hukuki Sorumluluk”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1989, s. 12.

¹⁶ Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, s. 510.

¹⁷ Çağlayan, *Tarihsel, Teorik ve Pratik Yönleriyle İdarenin Kusursuz Sorumluluğu*, s. 13.

¹⁸ Habip Oğuz, Sorumluluk Hukukunda Kusur, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Sayı: 28, 2016, s. 273.

sorumluluktur¹⁹.

1.1.1. Sorumluluk Türleri

1.1.1.1. Siyasi Sorumluluk

Devleti yönetenlerin halka karşı sorumluluğuna siyasi sorumluluk denilmektedir²⁰. Bu sorumluluk yalnızca bir gözetim yükümlülüğü olmayıp aynı zamanda hesap ve cevap verilebilirlik külfetlerini de ihtiva etmektedir²¹. Demokrasilerde egemenliğin halkın elinde olduğundan yöneticiler halka ya da halkı temsil edenlere karşı sorumludurlar²². Bu sorumluluğun ihlali görevden alınma müeyyidesine tabidir²³. Bu yönüyle her ne kadar idari sorumluluğa anımsatsa dahi, siyasi sorumluluk idari bir sorumluluk türü değildir²⁴.

1.1.1.2. Cezai Sorumluluk

Ceza hukuku alanında kalmakta olan bu sorumluluk türü²⁵ suç vasfını taşıyan fiilleri ilgilendirmektedir²⁶. Bu sorumluluk türünde kişi kasten veya ihmal suretiyle olsun sonuç itibarıyla kendi iradesiyle gösterdiği bir davranışından dolayı kınanmaktadır²⁷. Cezai sorumluluğun amacı suçu ve suçluyu önlemek ile suç işleyen kimsenin ıslahını sağlamaktır²⁸.

1.1.1.3. Mali Sorumluluk

Bir kimsenin bir başka kimseye yahut devlete karşı verdiği zararı tazmin etme yükümlülüğünü doğuran sorumluluğa mali sorumluluk denilmektedir²⁹. Bu

¹⁹ İhsan Erdoğan, “Haksız Fiilde Kusurlu Sorumluluk ve Özellikle Kusur Unsuru”, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Yıl: 1990, Cilt: 3 Sayı: 1, s. 109.

²⁰ TDK. Sözlükleri, (<https://sozluk.gov.tr>, erişim: 5.12.2023).

²¹ Abbas Kılıç, “Siyasi Sorumluluk Kurumunun Hükümet Sistemleri Açısından Değerlendirilmesi”, Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, Sayı: 8, 2017, s. 271.

²² Kemal Gözler, Türk Anayasa Hukuku Dersleri, Bursa, 2018, s. 336.

²³ Kemal Gözler, İdare Hukuku Cilt: II, Bursa, 2019, s.1036.

²⁴ Adil Bucaktepe, “Depremden Dolayı İdarenin Sorumluluğu”, Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: XVII, Sayı: 26, 2012, s. 95.

²⁵ Kemal Gözler ve Gürsel Kaplan, *İdare Hukuku Dersleri*, Bursa, 2017, s. 739.

²⁶ Adem AVCI, *Yargı Kararları Işığında Terör Eylemlerinden Dolayı İdarenin Sorumluluğu*, Ankara, 2013, s. 18.

²⁷ Mehmet Emre Yıldız, Ceza Hukukunda Failin İrade Özgürlüğü Tartışmaları, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 70 (4) 2021, s. 1439.

²⁸ Mustafa Öztürk, Taksirden Doğan Hukuki ve Cezai Sorumluluk, İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü Anabilim Dalı Yüksek lisans Tezi, s. 34.

²⁹ Doğan Bayar, “Mali Sorumluluk Nedir?”, Maliye Dergisi Sayı 154, Ocak-Haziran 2008, s. 12.

sorumluluğun diğeri adı hukuki sorumluluktur³⁰. Mali sorumluluğun özel hukuk kişilerinin arasındaki haline medeni³¹, idare ile kişiler arasındaki haline ise idari sorumluluk³² da denilmektedir. İdarenin mali sorumluluğu idari sözleşmelerden, idari eylemlerden veya idari işlemlerden doğar³³. İdarenin eylem ve işlemlerinden kaynaklanan sorumluluğu kusurlu ve kusursuz sorumluluk olmak üzere ikiye ayrılmaktadır³⁴. Danıştay bir kararında yurt dışından Türkiye'ye kaçak mal sokulmasını önlemekle yükümlü olan idarenin gerekli dikkat ve özeni göstermeyerek kaçak bir aracı trafik siciline tescil eden idarenin kusurlu sorumluluk ilkesi gereğince sorumluluğuna karar vermiştir³⁵. DİDDGK bir kararında, polis memuru olarak görev yapan şahsın aracına terör örgütü üyeleri tarafından yapılan saldırı sebebiyle hayatını kaybettiği olayda kusursuz sorumluluk ilkesi gereğince idarenin sorumluluğuna hükmetmiştir³⁶.

1.2. Özel Hukukta Sorumluluk

Özel hukukta yer alan temel düzenlemelerden birisi de sorumluluk hukukudur³⁷. Bu sorumluluk türünü zararın sorumlusunu ortaya koyan ve zararın giderimi için zarara uğrayanın zarar verenden talep etme hakkını ortaya koyan kurallar bütünü olarak ifade etmek de mümkündür³⁸. Bir başka ifadede ortaya çıkan zarar nedeniyle zarara uğrayanın zararının, zarar veren tarafından mahkeme kanalıyla giderilmesi yükü³⁹ olan sorumluluk medeni hukukta tüm toplumu alakadar eden çıkar ihlallerinin telafisini değil, bireysel çıkarların muhafazasını hedefler⁴⁰.

³⁰ Kemal Gözler, *Hukukun Temel Kavramları*, Bursa, 2014, s. 214

³¹ Murat Kuru, *İdarenin Sağlık Hizmetlerinin Yürütülmesinden Doğan Sorumluluğu*, Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: IV, Sayı:1, 2019, s. 24.

³² Yücel Özdemir, "İdarenin Manevi Tazminat Sorumluluğu ve Manevi Tazminatın Giderilmesi Sorunu", Karatay Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 4, Sayı: 2, 2019, s. 135.

³³ Metin Günday, *İdare Hukuku*, Ankara, 2017, s. 368.

³⁴ Hamdi Yılmaz, "Sözleşme Dışı Sorumlulukta Kusur 100 (Yüz) Üzerinden Belirlenebilir mi?", Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 4, Sayı: 1", 2005, s. 295.

³⁵ Danıştay 10.D., 26.10.2023, E: 2020/1459, K: 2023/5946 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

³⁶ DİDDGK 10.D., 13.6.2024, E: 2024/1239, K: 2024/1394 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

³⁷ Oğuz, "Sorumluluk Hukukunda Kusur, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Sayı: 28", s. 273.

³⁸ Mustafa Kılıçoğlu, *Sorumluluk Hukuku Sözleşme Dışı Sorumluluk, C. 1*, Ankara, 2002, s. 1.

³⁹ Atay ve Odabaşı, *Teori ve Yargı Kararları Işığında İdarenin Sorumluluğu ve Tazminat Davaları*, s. 35.

⁴⁰ Atay ve Odabaşı, *Teori ve Yargı Kararları Işığında İdarenin Sorumluluğu ve Tazminat Davaları*, s. 35.

1.2.1. Özel Hukukta Sorumluluk Türleri

Özel hukuktaki sorumluluğun şahısla ve malvarlığıyla sorumluluk, akdi ve akit dışı sorumluluk ile kusurlu ve kusursuz sorumluluk olmak üzere çeşitli açılardan farklı sınıflandırmalara tabi tutulması mümkündür. Konumuz bakımından ele alınan tasnife göre bir üst kavram olarak sorumluluk; kusur sorumluluğunu ve kusursuz sorumluluğu kapsamaktadır⁴¹. 18-19. yüzyıllardaki kusursuz sorumluluk olmaz düşüncesinin etkisiyle, sorumluluğun tek dayanağı kusur olarak kabul edilmiştir⁴². 19. yüzyılın ikinci yarısında bazı durumlarda kusursuz sorumluluğun da oluşabileceği fikri gelişmiştir⁴³. Kusursuz sorumluluk düşüncesi gelişen teknoloji ve sosyal ilerlemeler karşısında istisnai olsa da kural olmaya başlamıştır⁴⁴. Ülkemizde Fransız Medeni Kanununun tesiri ile kusur ögesi TBK’da haksız fiil sorumluluğunun içerisinde yer almıştır⁴⁵. Günümüzde ülkemizde özel hukukun borç ilişkilerini düzenleyen borçlar hukukuna ilişkin en önemli yazılı kaynağı olan TBK’da kusurlu ve kusursuz sorumluluk yer almaktadır⁴⁶.

1.2.1.1. Kusur Sorumluluğu

TBK m. 49/I hükmüne göre kusur sorumluluğu haksız fiil sorumluluğunun dört ögesinden; kusur, hukuka aykırı eylem, zarar ile sebep-sonuç ilişkisinden oluşmaktadır⁴⁷. Doktrinde bir görüşe göre kişinin hukuka aykırı kusurlu bir davranışı ile bu davranışı neticesinde meydana gelen zarar arasında sebep sonuç bağı varsa bu duruma kusur sorumluluğu denilmektedir⁴⁸. Kusur sorumluluğunda aralarında daha önce hukuki münasebet bulunmayan bir kimsenin başka bir kimseye hukuk düzenine aykırı bir davranışla verdiği zararın zarar verene tazmin ettirilmesi söz konusudur⁴⁹. TBK’nın haksız fiili düzenleyen m.49 “Kusurlu ve hukuka aykırı bir fiille başkasına zarar veren, bu zararı gidermekle yükümlüdür.” hükmüne göre kusur sorumluluğunu kusur sorumluluğunu haksız fiilden kaynaklanan özel hukuk sorumluluğu veya subjektif

⁴¹ Oğuz, “Sorumluluk Hukukunda Kusur, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Sayı: 28”, s. 273.

⁴² Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, s. 514.

⁴³ A. Şeref Gözübüyük, *Hukuka Giriş ve Hukukun Temel Kavramları*, Ankara, 2001, s. 188.

⁴⁴ Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, s. 514.

⁴⁵ Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, s. 514.

⁴⁶ Ahmet Çelik, “Tazminat ve Alacaklarda Sorumluluk ve Zamanaşımı”, Ankara, 2018, s. 491.

⁴⁷ Kemal Erdoğan ve Sinan Sami Akkurt ve Hüseyin Tokat, *Tablolar, Şemalar, Örnek Olaylar ve Test Soruları*yla Borçlar Hukuku, Ankara 2019, s. 183.

⁴⁸ Çağlayan, *Tarihsel, Teorik ve Pratik Yönleriyle İdarenin Kusursuz Sorumluluğu*, s. 16.

⁴⁹ Çağlayan, *Tarihsel, Teorik ve Pratik Yönleriyle İdarenin Kusursuz Sorumluluğu*, s. 16.

sorumluluk olarak ifade etmektedir⁵⁰. Bir diğer ifadeyle akdi sorumluluk dışındaki en temel sorumluluk türlerinden birisi de kusur sorumluluğu denilen haksız fiil sorumluluğudur⁵¹. Bir başka görüşe göre kusurlu her davranış hukuka aykırıdır⁵². TBK m.49/1 hükmüne göre sorumluluğun esas şartı kusur olduğundan, kusur yoksa sorumluluk da yoktur denilebilir⁵³. Özel hukukta kusur sorumluluğu esas⁵⁴ olup, TBK’da kusur sorumluluğunu düzenleyen haksız fiil sorumluluğunda da benzer şekilde kusursuz sorumluluk olmaz ilkesi geçerlidir⁵⁵. Bir diğer ifadeyle kusur sorumluluğu eylemi gerçekleştirenin kusurunun mevcudiyetini şart koşar⁵⁶. Kusur sorumluluğunun unsurları hukuka aykırı fiil, kusur, zarar ve illiyet bağıdır. Bu unsurlar meydana gelen bir vakıda birbirine alternatif değil, kümülatif olarak bir arada bulunmalıdır. Bunlar arasında hukuk düzeni ve ahlâk kuralları tarafından “kınanabilir bir davranış biçimi” olarak kabul edilen kusur, kusur sorumluluğunun en temel öğedir⁵⁷.

1.2.1.1.1. Hukuka Aykırı Fiil

Kusur sorumluluğu malvarlığı ya da şahıs varlığı değerlerinin ihlal edilmesiyle ortaya çıkan fiillere yani insan davranışlarına dayanır⁵⁸. Bir fiilin maddi unsuru kişinin dışa yansıyan davranışını, manevi unsuru ise dışa yansıyan bu davranışının o kişinin irade ürünü olmasını ifade eder⁵⁹. Hukuka aykırı fiil, bir hakkı muhafaza etmek için yasaklanan bir davranış ihlal manasına gelmektedir⁶⁰. Diğer bir ifadeyle hukuka aykırı fiil, zararlı davranış yasak eden ya da meydana gelmesini engelleyen kurallara aykırı davranıştır⁶¹. Doktrinde hukuka aykırılığı açıklayan bir takım teoriler bulunmaktadır. Bu teoriler sübjektif hukuka aykırılık teorisi, objektif hukuka aykırılık teorisi ve üçüncü hukuka

⁵⁰ Yargıtay 3.HD., 4.4.2023, E: 2022/8204, K: 2023/958 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁵¹ Çağlayan, *Tarihsel, Teorik ve Pratik Yönleriyle İdarenin Kusursuz Sorumluluğu*, s. 13.

⁵² Alper Uyumaz, Sorumluluk Hukukunda Kusur Kavramı ve Kusurun Tespitine İlişkin Bir Öneri, Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 13, Sayı: 1, Yıl: 2023, s. 507 – 508.

⁵³ Mehmet Ayan, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, s. 250.

⁵⁴ Ayan, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, s. 250.

⁵⁵ Ayan, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Ankara, 2016, s. 250.

⁵⁶ Erdoğan ve Akkurt ve Tokat, *Tablolar, Şemalar, Örnek Olaylar ve Test Sorularıyla Borçlar Hukuku*, s. 183.

⁵⁷ Oğuz, “Sorumluluk Hukukunda Kusur, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Sayı: 28”, s. 273.

⁵⁸ O. Gökhan Antalya, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Cilt: V/1, 2, s. 63.

⁵⁹ Ayan, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, s. 250.

⁶⁰ Oğuzman ve Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C. II*, s. 12-13.

⁶¹ Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, s. 611.

aykırılık teorisidir⁶². Sübjektif hukuka aykırılık teorisinde failin fiili işlemeye yetkisinin bulunmaması durumunda hukuka aykırılık meydana gelir⁶³. Sübjektif teoriye göre hukuka aykırılığın oluşumu için zararın niteliği önem arz etmemektedir⁶⁴. Objektif teoriye göre hukuka aykırılığın oluşması için zararın ne olduğu mühimdir⁶⁵. Bu teoriye göre hukuka aykırılıktan söz edebilmek için, kişilerin malvarlığı ve şahıs varlığını doğrudan koruyan emredici bir hukuk kuralının ihlali şarttır⁶⁶. Objektif hukuka aykırılık teorisinde ise fiilin ve bu fiili yasaklayan kuralın varlığı yeterlidir. Özen yükümlülüğüne aykırılık teorisi bir diğer ismiyle üçüncü hukuka aykırılık teorisine göre ise kişinin hukuka aykırılığın ortaya çıkmaması için gerekli özeni göstermesi halinde haksız fiilden dolayı sorumluluğu doğmayacaktır⁶⁷. Örneğin, banka hesap bilgileri çalınan kişinin bu hesaptan yapılan harcamalar nedeniyle uğradığı zararını bankadan talep ettiği davada bankanın güncel teknolojik güvenlik önlemlerini almaması sebebiyle sistemsel güvenlik açığı doğmasını özen yükümlülüğünün ihlali olarak değerlendirilmiştir⁶⁸. Tüm bunlara ilaveten hukuka aykırı fiilden söz edebilmek için ortada hukuka uygunluk sebepleri de olmamalıdır⁶⁹. TBK'nın m.63 "Kanunun verdiği yetkiye dayanan ve bu yetkinin sınırları içinde kalan bir fiil, zarara yol açsa bile, hukuka aykırı sayılmaz. Zarar görenin rızası, daha üstün nitelikte özel veya kamusal yarar, zarar verenin davranışının haklı savunma niteliği taşıması, yetkili kamu makamlarının müdahalesinin zamanında sağlanamayacak olması durumunda kişinin hakkını kendi gücüyle koruması veya zorunluluk hâllerinde de fiil, hukuka aykırı sayılmaz." hükmüne göre hukuka aykırılığı ortadan kaldıran haller; hukuk düzeninin tanıdığı bir yetkinin kullanılması, zarar görenin rızası, üstün kamu yararının bulunması, üstün nitelikte özel yarar, haklı savunma, zorunluluk hali ve kişinin hakkını kendi gücüyle korumasıdır.

⁶² Gökçe Kurtulan, "Haksız Fiilde Hukuka Aykırılık Unsuru, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt: 23, Sayı: 1 (2017)", s. 468.

⁶³ Ayan, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, s. 251.

⁶⁴ Kurtulan, "Haksız Fiilde Hukuka Aykırılık Unsuru, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt: 23, Sayı: 1 (2017)" s. 468.

⁶⁵ Kurtulan, "Haksız Fiilde Hukuka Aykırılık Unsuru, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt: 23, Sayı: 1 (2017)" s. 469.

⁶⁶ Ayan, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, s. 251-252.

⁶⁷ Kurtulan, "Haksız Fiilde Hukuka Aykırılık Unsuru, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt: 23, Sayı: 1 (2017)" s. 479.

⁶⁸ Yargıtay 19.HD., 16.5.2019, E: 2017/4757, K: 2019/3286 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁶⁹ Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, s. 612.

1.2.1.1.2. Kusur

TDK'nın güncel Türkçe sözlüğünde kusur dört ayrı anlamda kullanılmakta; “eksikliği olma durumu, bozukluk, bilerek veya bilmeyerek bir işi gereği gibi yapmama, elverişsiz durum” olarak tanımlanmaktadır⁷⁰. Aslında kusur, ortak olarak kabul edilen bir tanımı bulunan kavram değildir⁷¹. Doktrinde, hukuk düzeni tarafından hoş bulunmayıp, doğru olduğu kabul edilmeyen davranış olduğu belirtilmektedir⁷². Modern doktrinde bir davranış kınanabiliyorsa kusurludur⁷³. Bir başka ifadede kast veya ihmâl halidir⁷⁴. Burada anlatılmak istenen tazmin mükellefiyeti olduğundan kast ve ihmâl ayrımı burada ceza hukukundaki gibi öneme sahip değildir⁷⁵. Yani meydana gelen zararın idarenin kusurlu bir faaliyetinden kaynaklanması idarenin kusur sorumluluğu meydana getirmeye yeterlidir⁷⁶. Danıştay bir kararında idarenin kendi personeli hakkında haksız isnatta bulunan gazete hakkında suç duyurusunda bulunmamasını, idareyi personelini korumadığı gerekçesiyle kusurlu bulmuştur⁷⁷.

1.2.1.1.3. Zarar

Zarar kelimesi TDK'ya ait güncel Türkçe sözlükte iki ayrı isim manasına gelecek şekilde yer almaktadır. Bunlardan ilki “bir şeyin, bir olayın yol açtığı çıkar kaybı veya olumsuz, kötü sonuç; dokunma, ziyan, mazarrat, götürü, hüsrân, muhatara”, diğeri ise “Alışveriş, üretim vb. işlerden oluşan maddi çıkar kaybı” anlamlarına gelmektedir⁷⁸. Zarar, doktrinde kişinin malvarlığında veya kişisel değerlerinde hukuka aykırılık sonucu vücut bulan talep dışı azalış olarak ifade edilmektedir⁷⁹. Doktrinde bir diğer tanımlamada geniş manada maddi-manevi eksilmeyi, dar manada sadece maddi eksilmeyi ifade etmektedir⁸⁰. Tüm hukuki mesuliyetlerin esas şartı zarar⁸¹ olduğu gibi konumuz bakımından da

⁷⁰ TDK. Sözlükleri, <https://sozluk.gov.tr/>, erişim: 7.5.2024.

⁷¹ Oğuzman ve ÖZ, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, C. II, s. 54.

⁷² Antalya, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Cilt: V/1, 2, s. 416; OĞUZMAN ve ÖZ, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, C. II, s. 53; Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, s. 594.

⁷³ Gözler, *İdare Hukuku Cilt: II*, s. 1061.

⁷⁴ Oğuzman ve ÖZ, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, C. II, s. 53.

⁷⁵ Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, s. 599.

⁷⁶ Aynur Cideciğiller, “İdarenin Taraf Olduğu Uyuşmazlıkların Sulh Yolu İle Çözülmesi”, Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2014, s. 240.

⁷⁷ Danıştay 2.D., 20.12.2004, E: 2004/2624, K: 2004/1641 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁷⁸ TDK. Sözlükleri, <https://sozluk.gov.tr/>, erişim: 7.5.2024.

⁷⁹ Antalya, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Cilt: V/1, 2, s.133.

⁸⁰ Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, s. 545.

⁸¹ Eroğlu Durkal, “Tam Yargı Davalarında Manevi Tazminat”, s. 181.

sorumluluğun diğerk temel hukuki şartı zarardır⁸². Doktrinde yer alan tabii zarar teorisine göre; zarara uğrayan varlığın kendisi söz konusu iken, örneğin, trafik kazasına uğrayan araçtaki parçanın değişimi ile zarar giderilmişken, menfaat teorisinde buna ilaveten malvarlığının uğradığı eksilme de dikkate alınır⁸³. Aynı örnekten devam edersek; menfaat teorisine göre meydana gelen zarar sadece araçtaki parça değişimi ile giderilmez aynı zamanda araçta meydana gelen değerk kaybı da bir zarar kalemidir.

Zarar ile ilgili bir diğerk ayırım zararın maddi yani malvarlığına göre yapılan veya manevi yani kişilik değerklerine göre ortaya çıkma halidir⁸⁴. Başka bir ayırımda bedensel zarar yani kişi bedeninin fiziken zarara uğraması, fiili zarar yani malvarlığının aktifinin azalması yahut pasifinin artması bir de kar yoksunluğu yani malvarlığındaki artışın engellenmesi olarak tanımlanmaktadır⁸⁵. Zararın, borçlunun borcunu ifa etmemesi gibi müspet bir sebepten kaynaklandığı müspet zarar ayırımı ile akdedilen bir sözleşmenin gerçekleşeceğine dair inanca rağmen gerçekleşmemesinden, kullanmak üzere alınan bir malın kullanma ihtimalinin ortadan kalkmasından yahut gerçekleştirilmesi planlanan bir tatilin gerçekleştirilememesi gibi bir menfi bir sebepten kaynaklandığı menfi zarar ayırımı da söz konusudur⁸⁶. Ayrıca araya başka hiçbir sebebin girmediği doğrudan zarar gibi, başkaca unsurların eklenmesi yüzünden ortaya çıkan dolaylı zarar yahut temerrüt ile karşılanamayan zarar manasına gelen aşkın zararın ortaya çıkması da mümkündür⁸⁷. Tüm bunlara ilaveten kişinin bedeneni veya malvarlığı dışında kanun koyucunun özel olarak tazminini şart koştuğu zararlara salt malvarlığı zararı denilirken, haksız fiil ya da sözleşme nedeniyle üçüncü şahıs olarak uğradığı zarara yansıma zarar, şu an söz konusu olan zarara mevcut, ilerde gerçekleşme ihtimali olana muhtemel, ilerde gerçekleşmesi

⁸² Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, s. 544.

⁸³ https://ansiklopedi.tubitak.gov.tr/ansiklopedi/zarar_hukuk#:~:text=Do%C4%9Frudan%20zarar%3A%20Zarar%20verici%20fiil,gelen%20zarar%20d%C4%B1%C5%9F%C4%B1nda%20kalan%20zarard%C4%B1r.

⁸⁴ https://ansiklopedi.tubitak.gov.tr/ansiklopedi/zarar_hukuk#:~:text=Do%C4%9Frudan%20zarar%3A%20Zarar%20verici%20fiil,gelen%20zarar%20d%C4%B1%C5%9F%C4%B1nda%20kalan%20zarard%C4%B1r.

⁸⁵ https://ansiklopedi.tubitak.gov.tr/ansiklopedi/zarar_hukuk#:~:text=Do%C4%9Frudan%20zarar%3A%20Zarar%20verici%20fiil,gelen%20zarar%20d%C4%B1%C5%9F%C4%B1nda%20kalan%20zarard%C4%B1r.

⁸⁶ https://ansiklopedi.tubitak.gov.tr/ansiklopedi/zarar_hukuk#:~:text=Do%C4%9Frudan%20zarar%3A%20Zarar%20verici%20fiil,gelen%20zarar%20d%C4%B1%C5%9F%C4%B1nda%20kalan%20zarard%C4%B1r.

⁸⁷ https://ansiklopedi.tubitak.gov.tr/ansiklopedi/zarar_hukuk#:~:text=Do%C4%9Frudan%20zarar%3A%20Zarar%20verici%20fiil,gelen%20zarar%20d%C4%B1%C5%9F%C4%B1nda%20kalan%20zarard%C4%B1r.

kuvvetle muhtemel olana ise müstakbel zararlar denilmektedir⁸⁸.

1.2.1.1.4. İlliyet Bağı

Zararlı netice ile bu neticeyi meydana getiren eylem arasındaki neden sonuç ilişkisine genel olarak illiyet bağı denilmektedir⁸⁹. İlliyet bağı 818 sayılı eski Borçlar Kanunun m.41 hükmünde “Gerek kasten gerek ihmal ve teseyyüp yahut tedbirsizlik ile haksız bir surette diğer kimseye bir zarar ıka eden şahıs, o zararın tazminine mecburdur. Ahlaka mugayir bir fiil ile başka bir kimsenin zarara uğramasına bilerek sebebiyet veren şahıs, kezalik o zararı tazmine mecburdur.” şeklinde ifade edilmekte iken yeni TBK m.49 “Kusurlu ve hukuka aykırı bir fiille başkasına zarar veren, bu zararı gidermekle yükümlüdür. Zarar verici fiili yasaklayan bir hukuk kuralı bulunmasa bile, ahlaka aykırı bir fiille başkasına kasten zarar veren de, bu zararı gidermekle yükümlüdür.” şeklinde ifade edilmektedir. YHGK, illiyet bağını sonuç ile sonucun gerçekleşmesi için gereken mecburi durum arasındaki bağ şeklinde ifade etmektedir⁹⁰. Neden sonuç ilişkisini kaldıran haller ise; mücbir sebep, zarara uğrayanın kendi kusuru veya üçüncü kişiye ait kusurdur⁹¹. YHGK, illiyet bağının kesilmesi durumunun dar şekilde değerlendirilmesini belirtmektedir⁹². Ancak illiyet bağının ortadan kalkmadığı bazı hallerde beklenmeyen hal sebebiyle tazminattan indirim sebebi yapılabileceğini ifade etmektedir⁹³.

1.2.1.2. Kusursuz Sorumluluk

Kusursuz sorumluluk ilkesi kişilerin kusuru olmadan sorumluluğu da olmaz anlamına gelen kusur sorumluluğu ilkesinin aksine, kusuru bulunmayan kişilerin dahi sebep-sonuç ilişkisi çerçevesinde sorumlu tutulması halidir. Bir diğer ifadeyle; tarih içerisinde kusur sorumluluğunun yetersiz kaldığı değerlendirilerek, belli bazı durumlarda kişilerin kusurlu olmasa dahi sorumlu tutulması düşüncesi kusursuz sorumluluğu doğurmuştur⁹⁴. Kusursuz

⁸⁸ https://ansiklopedi.tubitak.gov.tr/ansiklopedi/zarar_hukuk#:~:text=Do%C4%9Frudan%20zarar%3A%20Zarar%20verici%20fiil,gelen%20zarar%20d%C4%B1%C5%9F%C4%B1nda%20kalan%20zarar%C4%B1r.

⁸⁹ Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, s. 558.

⁹⁰ YHGK, 7.7.2021, E: 2017/(13) 3-2244, K: 2021/951 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁹¹ Fikret Eren, *Sorumluluk Hukuku Açısından Yargıtay'ın İlliyet Bağı Teorisi*, Ankara, 1975, s. 174

⁹² YHGK, 8.2.2022, E: 2019/11-603, K: 2022/84 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁹³ YHGK, 7.3.2019, E: 2015/21-983, K: 2019/252 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁹⁴ Erdoğan ve Akkurt ve Tokat, *Tablolar, Şemalar, Örnek Olaylar ve Test Soruları ile Borçlar Hukuku*, s. 199.

sorumluluk kusur sorumluluğunun tazmin edemeyeceği zararların tazmin edilmesi bakımından tamamlayıcı tali niteliktedir⁹⁵. Zarar veren kusursuz ise zarara uğrayan zarar verenden daha kusursuzdur ilkesine dayanan kusursuz sorumlulukta kusursuz sorumluluğu bulunan kimse bir teminatçı veya adeta bir sigortacı gibidir⁹⁶. TBK uyarınca haksız fiil sorumluluğu kural olarak fiilin hukuka aykırılığına ve failin kusurlu olmasına dayandırılmışsa da, TBK’da ve bazı özel kanunlarda kusur aranmaksızın dahi sorumluluğun düzenlendiği durumlar bulunmaktadır. Sorumluluğun ortaya çıkması için kusurun aranmaması bütün kusursuz sorumluluk durumlarına ilişkin ortak hukuki olgudur⁹⁷. Buna göre zarara neden olan olay ile zarar arasında sebep-sonuç ilişkisinin varlığı kusursuz sorumluluğun oluşması için yeterlidir⁹⁸. Doktrinde kusursuz sorumluluk, sebep sorumluluğu, objektif sorumluluk ya da sonuç sorumluluğu şeklinde de ifade edilmektedir⁹⁹. Kusursuz sorumluluk TBK’nın 65-71. maddelerinde hakkaniyet sorumluluğu, özen sorumluluğu ve tehlike sorumluluğu şeklinde ayrıma tabi tutulmuştur. Yargıtay bir kararında kusursuz sorumluluğu genel hükümlerde yer alan “Adam Çalıştıranın Sorumluluğunun” ağırlaştırılmış hali olarak değerlendirmiştir¹⁰⁰. Yargıtay bir başka kararında, KTK m.85. maddesinde araç maliki ve işletenin, TBK m.55 hükmü gereğince adam çalıştıranın sorumluluğu gereği trafik iş kazası neticesinde meydana gelen kaza sebebiyle vefat edenin yakınları tarafından açılan tazminat davasında kusursuz sorumluluklarının bulunduğunu ifade etmiştir¹⁰¹. Benzer şekilde davacının davalıya ait kamyonunda şoför olarak çalıştığı sırada kamyonetin lastiğinin patlaması sebebiyle belinin kırılması sebebiyle açtığı tazminat davasında işverenin kusursuz sorumluluğuna atıf yapmaktadır¹⁰². TBK dışında da kusursuz sorumluluk halleri bulunmakta olup bu örnek olarak kusursuz sorumluluğun özel bir kanun hükmü ile düzenlendiği 1512 sayılı Noterlik Kanunu m. 162 hükmüne göre noterlerin işlemleri sebebiyle zarara uğrayanlara karşı kusursuz da olsa mesul olmaları gösterilebilir¹⁰³.

⁹⁵ Atay, *İdari Yargılama Hukuku*, s. 379.

⁹⁶ Atay, *İdari Yargılama Hukuku*, s. 379.

⁹⁷ Antalya, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Cilt:V/1, 2, s. 57.

⁹⁸ Antalya, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Cilt:V/1, 2, s. 57.

⁹⁹ Antalya, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Cilt:V/1, 2, s. 57.

¹⁰⁰ Yargıtay 4.HD., 9.6.2020, E: 2020/973, K: 2020/1790 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

¹⁰¹ Yargıtay 21.HD., 10.10.2006, E: 2006/10119, K: 2006/9716 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

¹⁰² Yargıtay 10.HD., 26.12.2023, E: 2022/7219, K: 2023/13486 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

¹⁰³ A. Ülgen Düzgün, “Noterlerin Mesleki Sorumluluk Sigortası”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C. XVII*”, 2013, s. 494.

1.2.1.2.1. Hakkaniyet Sorumluluğu

Ayırt etme gücü olmayanlar TMK m. 14-16 hükümleri gereğince kural olarak fiil ehliyetleri bulunmadığı için herhangi bir hukuki işlem yapamazlar ve hukuka aykırı fiillerinden sorumlu değildirler. Ancak kanun koyucu TBK m. 65 hükmü ile bu kurala bir istisna getirmiştir¹⁰⁴. Bu istisnai hükme göre; “Hakkaniyet gerektiriyorsa; hâkim, ayırt etme gücü bulunmayan kişinin verdiği zararın, tamamen veya kısmen giderilmesine karar verir.” ayırt etme gücü bulunmayan fiilinin sonuçlarından hakkaniyet gerektiriyorsa kanunen sorumlu tutulmaktadır. Temyiz kudretinin akıl hastalığı gibi sürekli kaybı halinde TBK m. 65 uygulanır¹⁰⁵. Ancak geçici kaybında zararın tazmini için failin herhangi bir kusurunun bulunmaması gerekir¹⁰⁶. Nitekim TBK m. 59 hükmüne göre: “Ayırt etme gücünü geçici olarak kaybeden kişi, bu sırada verdiği zararları gidermekle yükümlüdür. Ancak, ayırt etme gücünü kaybetmede kusuru olmadığını ispat ederse, sorumluluktan kurtulur.” hükmünü havidir.

1.2.1.2.2. Özen Sorumluluğu

Kanun koyucu, bazı kişilerin kanunda yer alan objektif özen ve gözetim yükümlülüğünü yerine getirmemeleri kusursuz olsalar dahi sorumlu olacaklarını düzenlemiştir. Bu haller; TBK m. 66 hükmü ile adam çalıştırmanın sorumluluğu, m. 67 hükmü ile hayvan bulunduranın sorumluluğu ve m. 69 hükmü ile ise yapı malikinin sorumluluğunu düzenlenmiştir. Çalışmada özen sorumluluğuna örnek teşkil etmesi açısından yalnızca adam çalıştırmanın sorumluluğuna kısaca değinilecektir. TBK m. 66 “Adam çalıştırarak, çalışanın, kendisine verilen işin yapılması sırasında başkalarına verdiği zararı gidermekle yükümlüdür. Adam çalıştırarak, çalışanın seçerken, işiyle ilgili talimat verirken, gözetim ve denetimde bulunurken, zararın doğmasını engellemek için gerekli özeni gösterdiğini ispat ederse, sorumlu olmaz.” hükmüne göre özen yükümlülüğünde çalıştırılan kimsenin seçimi, talimat verilmesi ve denetlenmesi konusunda adam çalıştırarakın her türlü özeni gösterdiğini ispat ederek sorumluluktan kurtulması mümkündür.

¹⁰⁴ Ayan, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, s. 288.

¹⁰⁵ Ayan, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, s. 289.

¹⁰⁶ Ayan, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, s. 289.

1.2.1.2.3. Tehlike Sorumluluğu

Tehlike sorumluluğu zarar verme ihtimali kuvvetle muhtemel olan işletmeler açısından kabul edilen bir sorumluluk türüdür¹⁰⁷. Bu sorumluluğun meydana gelmesi için kusur gerekmediği gibi, objektif özen yükümlülüğünün ya da gözetim yükümlülüğünün ihlali de aranmaz¹⁰⁸. Fail ancak illiyet bağı kesilirse sorumluluktan kurtulur¹⁰⁹. TBK m.71 “Önemli ölçüde tehlike arz eden bir işletmenin faaliyetinden zarar doğduğu takdirde, bu zarardan işletme sahibi ve varsa işleten müteselsilen sorumludur.” hükmüne göre işletme sahibi ya da işletenin sorumluluktan kurtulmak için kurtuluş beyyinesi getirme hakkı dahi bulunmamaktadır¹¹⁰. Sorumluluk türleri içerisinde en ağırlı olan tehlike sorumluluğunun meydana gelmesi için tehlikenin doğması yeterli olup, bunun en somut örnekleri olarak ağır sanayi kuruluşları, doğalgaz boru hattı işletmeleri ve atom santralleri gibi işletmeler sayılabilir¹¹¹. Bu sorumluluğa ilişkin bazı özel yasal düzenlemelere; 2872 sayılı Çevre Kanunu m.28 hükmü, 6326 sayılı Petrol Kanunu m.86 hükmü, 3634 sayılı Milli Müdafaa Mükellefiyeti Kanunu m.62/1 hükmü, 2920 sayılı Türk Sivil Havacılık Kanunu, 4925 sayılı Karayolu Taşıma Kanunu örnek gösterilebilir¹¹².

1.3. İdare Hukukunda Sorumluluk

1.3.1. İdare Hukukunda Sorumluluk Kavramı

Devlet, mevzuat ile kendisine verilen görevleri ifa ettiği sırada farkında olarak ya da farkında olmadan, kendi kusuruyla yahut kusuru olmaksızın gerçekleştirdiği davranışlar neticesinde kişileri zarara uğratabilmektedir¹¹³. Hukuk devleti ilkesi uyarınca, devletin tüm organları hukuka ve adalete aykırı faaliyetlerinden sorumludur¹¹⁴. Bu sorumluluk AY’de, İYUK’da ve Danıştay kararlarında idarenin sebep olduğu zararı tazmin etmesi

¹⁰⁷ Ahmet Çelik, Türk Borçlar Kanunu’nda Yeni Bir Düzenleme İşletme Tehlikeleri ve Tehlike Sorumluluğu, http://www.tazminathukuku.com/dosyalar/332_isletme-tehlikeleri-ve-tehlike-sorumlulugu.pdf, s. 1.

¹⁰⁸ Ayan, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, s. 299.

¹⁰⁹ Ayan, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, s. 299.

¹¹⁰ Çelik, “Türk Borçlar Kanunu’nda Yeni Bir Düzenleme İşletme Tehlikeleri ve Tehlike Sorumluluğu”, s. 2.

¹¹¹ Çelik, “Türk Borçlar Kanunu’nda Yeni Bir Düzenleme İşletme Tehlikeleri ve Tehlike Sorumluluğu” s. 1.

¹¹² Çelik, “Türk Borçlar Kanunu’nda Yeni Bir Düzenleme İşletme Tehlikeleri ve Tehlike Sorumluluğu” s. 2.

¹¹³ Müzeyyen, Eroğlu Durkal, “Terörden ve Terörle Mücadeleden Doğan Tazminat Sorumluluğunun Dayanağı, Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi”, S. 13, 2018.

¹¹⁴ Yıldırım ve Çınarlı, *Türk İdare Hukuku Dersleri Cilt: II*, s. 292.

yükümlülüğü olarak ifade edilmekte ve zarara uğrayanın zararını mahkeme kanalıyla idareden tazmin edebileceği hüküm altına alınmaktadır¹¹⁵. AY ve idari mevzuatımız ile kabul edilen idari sorumluluk¹¹⁶ kusur sorumluluğu kadar kusursuz sorumluluğu da kapsamaktadır¹¹⁷. İdare hukuku sorumluluğu, idari faaliyet sonucunda zarar görenin aleyhine bozulan sosyoekonomik dengenin tekrar tesis edilmesidir¹¹⁸. Doktrinde başka bir ifadede idari faaliyet sebebiyle ortaya çıkan zararın giderilmesi mükellefiyeti olarak açıklanmaktadır¹¹⁹. İdari faaliyet sebebiyle uğranılan zararın tazmin edilip edilmeyeceği ve tazmini lazımsa bunun hangi kıstaslara göre olacağı idari sorumluluğun konusudur¹²⁰. Özel hukuktan etkilenmiş olmasına karşın bu sorumluluk türü kendine özgüdür¹²¹. İdari sorumluluk ilkeleri içtihatlarda, özel hukuk sorumluluğuna dair kurallar ise kanun koyucu tarafından belirlenmektedir¹²². Danıştay, idarenin hukuki sorumluluğunu “idari faaliyetler sonucunda idare tarafından yönetilenlerin zarara uğraması halinde bozulan mali dengenin yeniden kurulmasına yönelik, verilen zararın idarece tazminine ilişkin hukuksal bir kurum olarak” tanımlamaktadır¹²³. Bir başka kararında kişilerin malvarlığında eksilmeye sebebiyet veren idarenin kusuru bulunmasa dahi meydana gelen zararı tazmin yükümlülüğünün AY m.125 hükmünden kaynaklandığını ifade etmiştir¹²⁴. Diğer taraftan idarenin idare hukukundan ve özel hukuktan doğan sorumluluğu uygulanacak hukuku ve başvurulacak yargı yolunu değiştirmektedir¹²⁵. YHGK trafik kazası nedeniyle açılan tazminat davasında, ilgili idarenin kamu hizmetini gereği gibi yürütmediği iddia edildiğinden bu uyuşmazlığın idare hukuku kurallarına göre tam yargı davası olarak idari yargıda çözümlenmesi gerektiğine karar vermiştir¹²⁶. Bir başka kararda kamu kuruluşunun özel hukuk kurallarına göre yürüttüğü hizmetten dolayı

¹¹⁵ Eroğlu Durkal, “Tam Yargı Davalarında Manevi Tazminat”, s. 181.

¹¹⁶ İsmet Giritli ve Kahraman Berk ve Pertev Bilgen ve Tayfun Akgüner, *İdare Hukuku*, İstanbul, 2012, s. 89.

¹¹⁷ Bahtiyar Akyılmaz ve Murat Sezginer ve Cemil Kaya, *Türk İdari Yargılama Hukuku*, Ankara, 2023, s. 557.

¹¹⁸ Akyılmaz ve Sezginer ve Kaya, *Türk İdari Yargılama Hukuku*, s. 552; Eroğlu Durkal “Terörden ve Terörle Mücadeleden Doğan Tazminat Sorumluluğunun Dayanağı”, s. 319.

¹¹⁹ ATAY ve ODABAŞI, *Teori ve Yargı Kararları Işığında İdarenin Sorumluluğu ve Tazminat Davaları*, s. 41.

¹²⁰ Ali D. Ulusoy, *Yeni Türk İdare Hukuku*, Ankara, 2020, s. 579.

¹²¹ A. Şeref Gözübüyük ve Turgut Tan, *İdare Hukuku Genel Esaslar C. 1*, Ankara, 2018, s. 794-795.

¹²² Gözler ve Kaplan, *İdare Hukuku Dersleri*, s. 746.

¹²³ Danıştay 15.D., 24.12.2015, E: 2015/7924, K: 2015/9158 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

¹²⁴ Danıştay 10.D., 12.4.2003, E: 2019/735, K: 2023/2009 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

¹²⁵ Çınar Can Evren, “Hizmet Kusuru - Haksız Fiil Ayrımı ve Yargı Düzeni”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Cilt: 24 Sayı: 95, 2011, s. 176.

¹²⁶ YHGK, 22.9.2020, E: 2017/17-3149, K:2020/648 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

meydana gelen uyuşmazlığın özel hukuk hükümlerine göre genel mahkemelerde çözümlenmesi gerektiğini ifade etmiştir¹²⁷. Danıştay bir kararında otoyolda meydana gelen trafik kazasının sebebinin otoyola çıkan domuz sürüsü olduğu kanaatiyle yolun yapım, bakım ve onarımından sorumlu kuruluşun %100 hizmet kusurunun bulunduğuna, araç sürücüsünün kusursuz olduğuna karar vermiştir¹²⁸.

1.3.2. İdarenin Sorumluluğunun Tarihi Gelişimi

Dünya üzerinde 19. yüzyılın ikinci yarısına kadar idare, faaliyetlerinden sorumlu değilken 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren idarenin sorumluluğu gündem haline gelmeye başlamıştır¹²⁹. Dünya üzerinde idarenin sorumluluğu Kara Avrupası hukuk düzeninde devletin görev alanının genişlemesi, hukuk devleti düşüncesinin gelişmesi ve liberal devletten sosyal devlete geçiş ile birlikte kabul görmeye başlamıştır¹³⁰. Hukuk devleti kavramı ise geçerliliğini hukuktan alır, bunun sınırlarını hukuk kuralları çizer¹³¹. Ancak hukuk devleti ilkesi zaman içerisinde belli aşamalardan geçerek bu noktaya gelmiştir. Bu yolculuğu başlatan ilk teori olan mülk devlet teorisine göre devletin mülkiyetine sahip olan hükümdar ve derebeyler bu yerlerdeki her türlü patrimonial hak ve yetkileri paylaşmaktadır¹³². Bu teoride yöneticinin halka karşı sorumluluğu bulunmayıp, tebaası olan halk hükümdarın kararlarına tabiidir¹³³. İkinci aşama olan polis devleti teorisinin mülk teorisinden farkı yöneticinin egemenlik yetkisi mülkiyete değil, yöneticinin bizzat şahsına dayanmaktadır¹³⁴. Bu teori yöneticilerin feodal beyleri tasfiyesi üzerine gelişmiştir¹³⁵. Bu anlayışta yönetici koyduğu kurallara bağlı olmayıp, bu kurallarda dilediği düzenlemeleri yapabilmektedir¹³⁶. Bu teorilerden kronolojik sıralamaya göre üçüncüsü olan hazine teorisi ile beraber idarenin sebep olduğu zararları tazmin etmesi

¹²⁷ Yargıtay 4. HD., 22.1.1975, E.1973/11399, K.1975/903 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

¹²⁸ Danıştay 15. D., 20.2.2019, E: 2018/808, K: 2019/926 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

¹²⁹ Müzeyyen Eroğlu Durkal, “İdarenin Sorumluluğunun Ortaya Çıkışı ve Temeli”, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S. 23, 2019, s. 160.

¹³⁰ Eroğlu Durkal “İdarenin Sorumluluğunun Ortaya Çıkışı ve Temeli”, s. 163.

¹³¹ Ernst Rudolf Huber, “Modern Endüstri Toplumunda Hukuk Devleti ve Sosyal Devlet, çev. Tuğrul Ansay, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi”, Cilt: 27, Sayı: 3, 1970, s. 29.

¹³² Hamza Eroğlu, İdare Hukuku, Ankara, 1978, s. 35.

¹³³ Hayrettin Yıldız, Hukuk Devletin Gelişim Sürecinde Mülk Devleti ve Polis Devletin Yeri, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 15, Sayı: 2, 2013, s. 214.

¹³⁴ Yıldız, “Hukuk Devletin Gelişim Sürecinde Mülk Devleti ve Polis Devletin Yeri”, s. 218.

¹³⁵ Yıldız, “Hukuk Devletin Gelişim Sürecinde Mülk Devleti ve Polis Devletin Yeri”, s. 216.

¹³⁶ Sıddık Sami Onar, *İdare Hukukunun Umumi Esasları Cilt: I*, İstanbul, 1966, s. 126.

anlayışı gündeme gelmiştir¹³⁷. Bu teoriden sonra son olarak devletin muhtemel zararları dahi giderdiği hukuk devleti anlayışı ortaya çıkmıştır¹³⁸. Hukuk devleti; kanunlara uygun olmasına karşın hukuka her zaman uygun olmayabilen bu nedenle özgürlükleri ve hakları kısıtlamakta hür olan kanun devletinden çok daha geniş kapsamıyla adaletin en iyi gerçekleşeceği halidir¹³⁹. Ülkemizde 1924 Anayasası ile idari davaları çözme yetkisi Şûra'yı Devlet'e verilmiştir¹⁴⁰. 1961 Anayasasının yürürlüğe girmesi ile birlikte idarenin kusur olmasa dahi sorumluluğuna gidilmeye başlanmıştır¹⁴¹. Günümüze gelindiğinde ülkemizde devlet, hukuk kurallarını ihdas eden ve aynı zamanda bu kurallara riayet eden durumundadır¹⁴². Yani bugün ülkemizde idari sorumluluğun yegâne kaynağı hukuk devleti ilkesidir¹⁴³. Bu yönüyle devlet kişilere hukuki güvenlik sağlamaktadır¹⁴⁴. Kişiler doğrudan olsun ya da dolaylı olsun tüm zararlarını yargıya taşıyabilmekte ve tazmin edebilmektedir¹⁴⁵. AY m.125 hükmü ile idarenin faaliyetlerine karşı olarak yargı yolu açık tutularak hukuki ilişkinin güçlü tarafı konumunda olan idare yargısal kontrol ve denetime tabi tutularak bireylerin hak kaybına uğraması engellenmiştir¹⁴⁶. Yine bu sayede idarenin hukuka aykırı davranmasının önüne geçilebilecek ve idarenin hukuka uygun davranması için baskı sağlanabilecektir¹⁴⁷. Tüm bu nedenlerle idari faaliyetlerden kaynaklanan zararlardan idarenin sorumlu olduğu olgusu günümüzde tartışmaya kapalıdır¹⁴⁸.

¹³⁷ Gözler ve Kaplan, *İdare Hukuku Dersleri*, s. 61.

¹³⁸ Ender Ethem Atay, *Hukuk Başlangıcı*, Ankara, 2021, s. 474.

¹³⁹ Gülriz Uyar, "Adalet ve Hukuk Devleti", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 53 Sayı: 3, 2004, s. 35.

¹⁴⁰ Halil Kalabalık, *İdare Hukuku Dersleri Cilt II*, Ankara, 202, s. 336

¹⁴¹ Danıştay 6. D., 17.1.1952, E: 1950/1631, K: 1952/84: "Nitekim uçaksavar mermisinin bir fabrikanın üzerine düşerek patlaması olayında Yüksek Mahkeme, idari bir fiilin icrası sonucu meydana gelen zararın adalet ve hakkaniyet gereği tazmininin zorunlu olduğuna hükmederek kusursuz sorumluluk ilkesini uygulamıştır" (Eroğlu Durkal, *İdarenin Sorumluluğunun Ortaya Çıkışı ve Temeli*, s. 175).

¹⁴² Mithat SANCAR, *Devlet Aklı Kışkırtıcı Hukuk Devleti*, Ankara, 2004, s. 33.

¹⁴³ Akyılmaz ve Sezginer ve Kaya, *Türk İdari Yargılama Hukuku*, s. 522.

¹⁴⁴ Ender Ethem Atay, *Hukuk Devleti İlkesi Işığında İdarenin Denetimi ve Kamu Denetçiliği Kurumu*, Ombudsman Akademisi, Sayı: 1, 2014, s. 3

¹⁴⁵ Yıldız, "Hukuk Devletinin Gelişim Sürecinde Mülk Devleti ve Polis Devletinin Yeri", s. 228.

¹⁴⁶ Eroğlu Durkal, "İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 27. Maddesi Kapsamında Yürütmenin Durdurulması Kararlarında Yapılan Değişikliklerin Değerlendirilmesi", s. 280.

¹⁴⁷ EROĞLU Durkal "İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 27. Maddesi Kapsamında Yürütmenin Durdurulması Kararlarında Yapılan Değişikliklerin Değerlendirilmesi", s. 282.

¹⁴⁸ Cidecigiller, "İdarenin Taraf Olduğu Uyuşmazlıkların Sulh Yolu İle Çözülmesi", s. 1.

1.3.4. İdarenin Sorumluluk Türleri

Mahkeme kararları¹⁴⁹ ve doktrinde idarenin kusurlu ve kusursuz olmak üzere iki ayrı sorumluluğunun olduğu belirtilmektedir¹⁵⁰. İdarenin kusur sorumluluğu hizmet kusuru olarak da anılmakta, idarenin kusuru bulunmasa dahi¹⁵¹ kusursuz sorumlu olduğu haller bulunmaktadır. Mevzuatımız bakımından aslolan kusur sorumluluğu olmakla birlikte bunun tamamlayıcısı niteliğinde olan sorumluluk türü kusursuz sorumluluktur¹⁵². Danıştay kararlarında da esas olanın kusur sorumluluğu olduğu, belli bazı hallerde idarenin kusuru bulunmasa dahi kusursuz sorumluluğunun bulunduğu ifade edilmektedir¹⁵³.

1.3.4.1. Kusur Sorumluluğu

İdare tarafından yürütülen bir hizmetin kuruluş veya işleyişinde meydana gelen bozukluk veya aksaklıktan kaynaklanan sorumluluğa idarenin kusur sorumluluğu denilmektedir¹⁵⁴. Kusur sorumluluğunun bir diğer adı hizmet kusurudur¹⁵⁵. Bu sorumluluk idarenin hukuka aykırı bir eylemi ya da işlemi sonucunda ortaya çıkan zararı tazmin etmesi yükümlülüğü olarak da ifade edilmektedir¹⁵⁶. Bu yükümlülüğün sonucu olarak idare yürüttüğü hizmet sebebiyle kişilere verdiği zararın sonucundan sorumlu tutulmaktadır¹⁵⁷. Doktrinde ve uygulamada kusur; hukuka aykırı ve ahlaki bakımdan kınanan bir davranış eksikliği olarak ifade edilmektedir¹⁵⁸. Kusur sorumluluğundaki kusur unsuru, sorumluluğunun meydana gelmesinde ve tazminat miktarının belirlenmesinde sınırlayıcı bir fonksiyona

¹⁴⁹ Danıştay 10.D., 23.3.2011, E: 2019/7571, K: 2021/1308 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

¹⁵⁰ Turan Yıldırım ve Melikşah Yasin ve Nur Kaman ve H. EYÜP ÖZDEMİR ve Gül Fiş Üstün ve Hüseyin Melih Çakır ve Özge Okay Tekinsoy, *İdare Hukuku*, İstanbul, 2018, s. 829; Gözübüyük, *Yönetmelik Yargı*, Ankara 2013, s. 287.

¹⁵¹ Eroğlu Durkal, “İdarenin Sorumluluğunun Ortaya Çıkışı ve Temeli”, s. 163.

¹⁵² Muhammed Ali Aydın, *İdarenin Hizmet Kusurundan Doğan Sorumluluğu*, Ankara 2016, s. 89-90.

¹⁵³ Danıştay 8. D., 7.4.2021, E: 2016/14726, K: 2021/2106, Danıştay 13. D. 2.3.2021, E: 2021/383, K: 2021/735 , Danıştay 13. D., 1.12.2022, E: 2020/786 K. 2022/4538 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

¹⁵⁴ Günday, *İdare Hukuku*, s. 369; Gözübüyük ve Tan, *İdare Hukuku Genel Esaslar C. 1*, s. 818.

¹⁵⁵ Oğuz Sancakdar ve Lale Burcu ÖNÜT ve Eser Us Doğan ve Mine Kasapoğlu Turhan ve Serkan Seyhan, *İdare Hukuku Teori Çalışma Kitabı*, Ankara, 2017, s. 831.

¹⁵⁶ Yıldırım ve Çınarlı, *Türk İdare Hukuku Dersleri Cilt: II*, s. 300.

¹⁵⁷ Ramazan Cengiz Derdiman, *Türkiye İdaresinin Hukuksal Yönü ve Yapısı*, İstanbul, 2003, s. 169.

¹⁵⁸ Oğuz Habip, “Sorumluluk Hukukunda Kusur”, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, Sayı: 28, 2016, s. 273-286.

sahiptir¹⁵⁹. Ceza hukukunda suçun unsurlarından herhangi birisi konumunda olan kusur¹⁶⁰ borçlar hukukunda sorumluluğun en temel ögesidir¹⁶¹. Bir kamu görevlisi görevini mevzuata uygun şekilde yerine getirmediğinde idarenin kusurlu sorumluluğu ortaya çıkar¹⁶². Bu sorumlulukta meydana gelen zarar ile idari faaliyet arasında doğrudan bir ilişki aranmaktadır¹⁶³. Hizmet kusuru kavramının kullanılmasının asıl amacı kamu görevlisini yargılanma baskısı altına sokmama arzusudur¹⁶⁴.

Danıştay bir kararında; üniversite yönetimi tarafından başlatılan disiplin soruşturması sonucunda görevden uzaklaştırma cezası alan akademisyen tarafından bu idari işlemin iptali için açılan davanın kabulünden sonra idare aleyhine yine bu nedenle açılan manevi tazminat davası idarenin hizmet kusurunun bulunduğu gerekçesiyle kabul edilmiştir¹⁶⁵. Danıştay bir başka kararında çalıştığı yerde hakkında savcılık makamı tarafından soruşturma başlatılan kamu görevlisi hakkında takipsizlik kararı verilmesine rağmen, idare tarafından bu karara rağmen kamu görevlisine meslekten çıkarma disiplin cezası verilmesinde idarenin ağır hizmet kusuru bulunduğuna karar vermiştir¹⁶⁶. Başka bir kararda; okul kütüphanesinde ağzı açık şekilde bırakılan civayı okuldan alıp eve getiren öğrencinin evde uğradığı zarar sebebiyle okul idaresi aleyhine açılan davada, olay sebebiyle okulda çalışan idari görevliler aleyhine başlatılan cezai takibat dosyasının getirtilerek okul idaresinin hizmet kusurunun bulunup bulunmadığının incelenmesi gerektiğine karar verilmiştir¹⁶⁷. Başka bir kararda; kamyonun karakola indirilen paketli malzemenin polis memurunun ayağına düşmesi olayında idarenin hizmet kusurunun bulunduğuna karar verilmiştir¹⁶⁸. Bir başka kararda cezaevinde çıkan isyana müdahale eden kamu görevlilerinin eylemi neticesinde mahkûmlardan birinin vefat ettiği olayda

¹⁵⁹ Nuri Kahveci, “Sorumluluk Hukuku Açısından Zarar Görenin Kusurunun Hukuki Sonuçları, Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi”, Cilt: II, Sayı: 3, 2002, s. 131.

¹⁶⁰ Cengiz Apaydın, “Kusurluluk”, Terazi Hukuk Dergisi, Cilt: 11, Sayı: 116, 2016, s.70.

¹⁶¹ Alparslan Akartepe, “Türk Borçlar Kanunu’nun Haksız Fiilden Doğan Borç İlişkileri Alanında Getirdiği Yenilikler ve Değişiklikler”, Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:16, Sayı:1-2, 2012, s. 160.

¹⁶² Ramazan Çağlayan, *İdari Yargılama Hukuku*, Ankara, 2021, s. 635.

¹⁶³ Yasemin Kılıç Öztürk, *Sağlık Hizmet Sunumunda İdarenin Kusur Sorumluluğu*, Ankara Medical Journal, Cilt: 15, Sayı: 4, 2015, s. 240.

¹⁶⁴ Furkan Medar, “Hizmet Kusuru ve Kişisel Kusur Bağlamında İdarenin Kusurlu Sorumluluğu, Kocaeli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi”, Cilt: 6, Sayı: 11, 2015, s. 10.

¹⁶⁵ Danıştay 8.D., 30.12.2022, E: 2021/7896, K: 2022/8527 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

¹⁶⁶ Danıştay 5.D.,2.10.2018, E: 2016/16425, K: 2018/15974 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

¹⁶⁷ Danıştay 8.D., 2.12.2022, E: 2022/6671, K: 2022/7136 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

¹⁶⁸ Danıştay 10.D., 29.9.2022, E: 2018/1271, K: 2022/4251 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

orantısız güç kullanılması sebebiyle idare fonksiyonlarının yanlış çalışması sebebiyle idarenin hizmet kusuruna hükmedilmiştir¹⁶⁹. Danıştay bir kararında rüşvet karşılığı temyiz sonucunu geciktirerek hakkında tutuklama kararı verilen kişinin yurt dışına kaçmasına yardımcı olduğu yolundaki haberlerin asılsız olmasına karşın telefon görüşmelerinin yargı kararı olmaksızın kaydedilerek basına sızdırılmasında İçişleri Bakanlığının; basında yer alan yayınların durdurulmamasında ise davalı Adalet Bakanlığının hizmet kusuru bulunduğu iddiasıyla açılan manevi tazminat davası sonucunda, davacının konuyla ilgili görüşmelerinin hakkında iletişimin tespiti tedbiri uygulanan bir şüpheliyle konuşması nedeniyle dinlemeye takıldığı, bu görüşmelerin davalılar tarafından basına sızdırıldığı yolunda herhangi bir tespitin bulunmadığı, öte yandan basında çıkan yayınların yargı kararı olmaksızın engellenmesinin mümkün olmadığı için bu yayınları durdurulmamasında davalı Adalet Bakanlığına kusur yükletilemeyeceğine karar verilmiştir¹⁷⁰.

Bu başlık altında değinilmesi gereken bir diğer konu hizmet kusuru söz konusu olduğunda idarenin tesis ettiği idari işlemi yetkide paralellik ilkesi gereğince yine aynı usulle geri almaya, ortadan kaldırmaya ve değiştirip düzeltmeye yetkili olmasıdır¹⁷¹. Aksi halde idari işlemler hukuka uygunluk karinesine tabi olduğundan hukuka aykırılığı kural olarak mahkeme kararıyla sabit olana ve iptal edilene kadar hukuka uygun kabul edilir ve geçerlidir¹⁷². İdari işlemin yetki, şekil, sebep, konu ve maksat yönlerinden biri ile hukuka aykırı olduğundan bahisle menfaati ihlal edilenler tarafından İYUK m.2 hükmü uyarınca söz konusu idari işlemin iptali için ve uğradıkları zararın tazmini için idareye karşı dava açabilirler¹⁷³. Hizmet kusurunu oluşturan hukuka aykırı işlemlere karşı davası açmak yerine hukukumuzda mündemiç yargı dışı alternatif çözüm yöntemlerine başvurmak da mümkündür. Ancak yargı dışı bu yöntemler bunlara mahsus özel kanuni düzenlemeler bu duruma izin verdiği müddetçe mümkündür¹⁷⁴. Bu cümleden olmak üzere; hizmet kusurunun ortaya çıktığı hallerde; idare ile zarara uğrayanlar arasında meydana gelen

¹⁶⁹ Danıştay 10.D., 30.5.2022, E: 2018/3270, K: 2022/2849 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

¹⁷⁰ Danıştay 10.D., 27.4.2012, E: 2008/1839, K: 2012/1887 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

¹⁷¹ Aynur Hasoğlu, “Danıştay Kararları Işığında Yetki ve Usulde Paralellik İlkesi”, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Sayı: 33, 2018, s. 125.

¹⁷² Aynur Hasoğlu, “Danıştay Kararları Işığında İdare Hukukunda Sebep İkamesi Kavramı”, Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sayı: 14, Cilt:1, 2019, s. 148.

¹⁷³ Hasoğlu, “Danıştay Kararları Işığında Yetki ve Usulde Paralellik İlkesi”, s. 125

¹⁷⁴ Aynur Hasoğlu, “İdare Hukukunda Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 65 (4) 2016, s. 1988.

uyuşmazlık kanunda açıkça cevaz verilen hallerde idari başvuru, Kamu Denetçiliği Kurumu, Kamu İhale Kurumu, 659 s.lı Kanun Hükmünde Kararname kapsamında sulh-uzlaşma, kamulaştırma, tahkim, taşınmaz mal zilyetliğine yapılan tecavüzlerin önlenmesi gibi yargı dışı çözüm yolları ile ya da yargı yoluyla çözüme kavuşturulabilir¹⁷⁵.

1.3.4.2. Kusursuz Sorumluluk

Kişilerin herhangi bir kusuru olmamasına karşın meydana gelen zarardan ötürü sorumlu tutulmaları haline kusursuz sorumluluk denilmektedir¹⁷⁶. Kusursuz sorumluluk ilkesi ülkemizde yargı kararlarıyla şekillenmektedir. Bu ilke zararın tazmininde her zaman kusurun esas alınmasının adaleti sağlayamaması ve sosyal ihtiyacı karşılayamamasının anlaşılmasıyla ortaya çıkmıştır¹⁷⁷. Kusursuz sorumlulukta kusur unsuru olayda mutlaka bulunması gereken bir unsur olmaktan çıkarak¹⁷⁸, kusurun bulunmadığı bazı hallerde de sorumluluğun ortaya çıkabileceği kabul edilmiştir¹⁷⁹. Başlangıçta idare hukukunda kabul edilmeyen kusursuz sorumluluk, idare hukukuna girdikten sonra medeni hukuktaki kusursuz sorumluluktan daha geniş bir yelpazeye sahip olmuştur¹⁸⁰. Özel hukuktan farklı olarak, idare hukukundaki kusursuz sorumluluk idarenin bazı tutum ve davranışları sonucu ortaya çıkan zararın, idarenin kusurlu olup olmadığına bakılmaksızın, idare tarafından karşılanması mecburiyeti anlamı taşımaktadır¹⁸¹. Diğer bir deyişle, bu ilke gereğince idari faaliyetin hukuka uygun olduğu bazı hallerde dahi kişilerin uğradığı zararlar idare tarafından tazmin edilmelidir¹⁸². Yani idarenin kusursuz sorumluluğunun kabul edildiği hallerde idari faaliyetin hukuka aykırı olması şart değildir¹⁸³. Kusursuz sorumlulukta, zararın kamu tarafından paylaşılarak topluma eşit olarak yansıtılması

¹⁷⁵ Hasoğlu, “İdare Hukukunda Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları”, s. 1989 vd.

¹⁷⁶ Oğuz, “Sorumluluk Hukukunda Kusur, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi”, Sayı: 28, s. 273 -286. s. 279.

¹⁷⁷ Atay ve Odabaşı, *Teori ve Yargı Kararları Işığında İdarenin Sorumluluğu ve Tazminat Davaları*, s. 135.

¹⁷⁸ Atay ve Odabaşı, *Teori ve Yargı Kararları Işığında İdarenin Sorumluluğu ve Tazminat Davaları*, s. 130.

¹⁷⁹ Gözübüyük, *Yönetmelik Yargı*, s. 305.

¹⁸⁰ Akyılmaz ve Sezginer ve Kaya, *Türk İdari Yargılama Hukuk*, s. 557; Gözübüyük, *Yönetmelik Yargı*, s. 305.

¹⁸¹ Yıldırım ve Çınarlı, *Türk İdare Hukuku Dersleri Cilt: II*, s. 306.

¹⁸² Yıldırım ve Çınarlı, *Türk İdare Hukuku Dersleri Cilt: II*, s. 306.

¹⁸³ Atay ve Odabaşı, *Teori ve Yargı Kararları Işığında İdarenin Sorumluluğu ve Tazminat Davaları*, s. 132; Gözübüyük, *Yönetmelik Yargı*, s. 306.

düşüncesi bulunmaktadır¹⁸⁴. İdarenin kusursuz sorumluluğunun gündeme geldiği yargı kararlarında, “adalet, nesafet, hakkaniyet, kamu yükümleri karşısında eşitlik” kavramlarına değinilmektedir¹⁸⁵. Ayrıca kusursuz sorumluluk hallerinde fedakârlığın denkleştirilmesi ve sosyal risk ilkesi geçerli olmaktadır¹⁸⁶. Ülkemizde kusursuz sorumluluğun temel dayanağı AY m.125 hükmü¹⁸⁷ olmakla birlikte, bizde kusursuz sorumluluk halleri yargı içtihatları ile somutlaşmış ve şekillenmiştir¹⁸⁸. Somutlaşan bu sınıflandırmada idarenin kusursuz sorumluluğu kamu külfetleri karşısında eşitlik ilkesi ile tehlikeli şeyler, tehlikeli metotlar, mesleki risk ve sosyal riskten oluşan risk ilkesi altında incelenmektedir.

Bu sorumluluk türü ülkemizde 1950’lerden itibaren artan toplumsal hareketler sebebiyle kapsamını genişletmiş, idarenin eylemleri ile zarar doğuran olay arasında illiyet bağı bulunmadığından sosyal risk adı verilen ilke ile kişilerin terör gibi nedenlerle uğradıkları zararların telafisi amaçlanmıştır¹⁸⁹. Danıştay, teröristler tarafından kamyonu yakılan kişi tarafından idare aleyhine açılan tazminat davası neticesinde idare dışındaki kimselerin kanun dışı faaliyetlerinden kaynaklanan ve idarenin önlemekle yükümlü olduğu ancak önleyemediği olağan dışı zararların idare tarafından sosyal risk ilkesi uyarınca topluma paylaştırılmasının hakkaniyete uygun olacağı gerekçesiyle davacının uğramış olduğu zararlarının tazminine karar vermiştir¹⁹⁰. Danıştay kişilerin terör suçları kapsamında mağdur olduğu durumlarda öncelikle zarar ile eylem arasında illiyet bağının bulunup bulunmadığını araştırılmasına ve eğer kusurlu eylem ile zarar arasında sebep sonuç ilişkisi yoksa yani idarenin hizmet kusuru bulunmuyorsa bu durumda idarenin kusursuz sorumluluğuna göre tazmin yükümlülüğünün bulunup bulunmadığını incelemektedir¹⁹¹. Danıştay bir başka kararında; terör örgütü DAESH tarafından Suriye’den Kilis ilimize fırlatılan roket mermisi sebebiyle vefat edenin yakınları tarafından idare aleyhine açılan

¹⁸⁴ Oğuzcan Görgöz, “İdarenin Bayındırlık Hizmetleri Sebebiyle Zarar Verdiği Kişilere Karşı Kusursuz Sorumluluk Yükümlülüğü, İstanbul Barosu Dergisi”, Cilt: 92, Sayı: 6, 2018, s. 272.

¹⁸⁵ Yıldırım ve Çınarlı, *Türk İdare Hukuku Dersleri Cilt: II*, s. 306.

¹⁸⁶ Yıldırım ve Çınarlı, *Türk İdare Hukuku Dersleri Cilt: II*, s. 306.

¹⁸⁷ Atay ve Odabaşı, *Teori ve Yargı Kararları Işığında İdarenin Sorumluluğu ve Tazminat Davaları*, s. 131; Gözübüyük, *Yönetmelik Yargı*, s.305; Günday, *İdare Hukuku*, s. 378.

¹⁸⁸ Gözübüyük, *Yönetmelik Yargı*, s. 306; Günday, *İdare Hukuku*, s. 340; Atay ve Odabaşı, *Teori ve Yargı Kararları Işığında İdarenin Sorumluluğu ve Tazminat Davaları*, s. 123

¹⁸⁹ Eroğlu Durkal, “Terörden ve Terörle Mücadeleden Doğan Tazminat Sorumluluğunun Dayanağı”, , s. 321.

¹⁹⁰ Danıştay 10. D., 25.12.1997, E: 1996/9012, K: 1997/6164 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

¹⁹¹ Eroğlu Durkal, “Terörden ve Terörle Mücadeleden Doğan Tazminat Sorumluluğunun Dayanağı”, , s. 324.

tam yargı davası neticesinde, bu olayın meydana gelmesinde idarelerin kusurunun bulunmadığı, zarar görenin zararının kendisine yönelik bir kişisel husumetten kaynaklanmadığı, toplumun bir bireyi olması nedeniyle zarar gördüğü, bu zararının özel ve olağan dışı nitelikte olduğu kanaatiyle terör olaylarını önlemekle yükümlü olan idareler tarafından bu olayın önlenememesi sebebiyle bu zararın sosyal risk ilkesine göre topluma pay edilmesi suretiyle tazmin edilmesinin hakkaniyete ve sosyal devlet ilkesine uygun olacağına karar vermiştir¹⁹². Danıştay bir başka kararında tren garı önündeki patlama neticesinde yaralanan kişi tarafından idare aleyhine açılan tazminat davasında, olayın terör saldırısı olması nedeniyle 5233 sayılı Terörle Mücadele Kanunu uyarınca patlamadan önce emniyete tren garında bombalı saldırı düzenleneceği yönündeki istihbari bilgi paylaşılmasına rağmen idare tarafından gerekli tedbirlerin alınıp alınmadığının incelenmesi ve olayda sosyal risk ilkesi gereğince idarenin kusurlu veya kusursuz sorumluluğun bulunup bulunmadığının incelenmesine karar vermiştir. Danıştay'ın terör eylemlerinden ötürü sosyal risk ilkesi sebebiyle idareyi kusursuz sorumlu tuttuğu çok sayıda kararı bulunmaktadır.

Bununla birlikte Danıştay sosyal risk kavramının yalnızca terör olayları sebebiyle meydana gelen zararlar ile sınırlı olmadığını vurgulamak üzere bir kararında sosyal risk ilkesinin uygulama alanına terör olaylarının yanı sıra, ani şekilde gelişen, idare tarafından öngörülmesi ve engellenmesi mümkün olmayan, idare tarafından müdahale edilmesi halinde daha ağır sonuçların doğmasının kaçınılmaz olduğu veya geniş çaplı toplumsal olaylar nedeniyle meydana gelen zararların da dâhil olduğunu vurgulamıştır¹⁹³. Danıştay bu konuda bir başka kararında; ayı saldırısı sonucu ağır bir biçimde yaralanan kişi tarafından idare aleyhine açılan tazminat davasında çevrenin ve toplumun genel menfaatine yönelik idari faaliyetten doğan külfetin tek kişi üzerinde bırakılmayarak, bu kişinin zararının topluma paylaştırılmasının gerektiğini, genel kural gereği esasen ayıların avlanmasının yasak olduğunu ancak bunun mutlak bir yasak olmadığını, kişinin kendisini korumak için öncelikle havaya, zorunlu kalması durumunda ise yaban hayvanına ateş edilerek etkisiz hale getirebileceğini ifade ederek ayrıca olayın yaban hayatı koruma sahası içerisinde yer almadığı gerekçesiyle idari faaliyet ile zarar arasında illiyet bağının bulunmadığı kanaatiyle idarenin davacının zararını fedakârlığın denkleştirilmesi ilkesi

¹⁹² Danıştay 10. D., 5.10.2023, E: 2021/6297, K: 2023/5240 (www.kazanci.com, erişim: 1.12.2023).

¹⁹³ Danıştay 10. D., 6.2.2023, E: 2020/3084, K: 2023/231 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

uyarınca tazmin etme yükümlülüğünün bulunmadığına karar vermiştir¹⁹⁴. Danıştay bir kararında hayvanlarını otlatırken mayına basıp yaralanan çocuğun velisi tarafından açılan tazminat davasında aynı esasa göre idareyi kusursuz sorumluluk ilkesi gereği sorumlu tutmuştur¹⁹⁵. Bir başka kararında işyerinde vurularak öldürülen kişinin yakınları tarafından açılan davada idarenin kusursuz sorumluluğu olduğuna karar vermiştir¹⁹⁶. Diğer bir kararında kamu görevi sebebiyle ve kamuya ait araç ile seyrederken aracın kaza yapması sonucunda vefat eden kamu görevlisinin yakınları tarafından açılan davada idarenin kusursuz sorumluluğu sebebiyle tazminata hükmedilmiştir¹⁹⁷.

1.4. İdarenin Kusur Sorumluluğunun Koşulları

İdarenin kusur sorumluluğunun gerçekleşmesi için idarenin bir eylem veya işlemi, bunun sonucunda oluşan zarar ve idari faaliyet ile zararlı netice arasında illiyet bağı bulunmalıdır¹⁹⁸. İdarenin kusurlu davranışı neticesinde zarara uğrayan kimse idare tarafından tesis edilen zarar doğurucu işlemin iptalini talep edebileceği gibi idarenin bu kusurlu davranışı neticesinde malvarlığı veya manevi varlığı eksilen kişi idareye karşı tam yargı davası açarak idareden tazminat talebinde de bulunabilecektir¹⁹⁹. Bu durumda idarenin sebep olduğu zarar verici herhangi bir durum neticesinde kişilerin hukuk tarafından korunan maddi ve manevi varlıklarında oluşan olaydan önceki durum ile olaydan sonraki durum arasında bir fark meydana gelmişse, bu fark idarenin tazmin borcunu oluşturacaktır²⁰⁰. Danıştay bir kararında TEM otoyolu üzerinde meydana gelen bir trafik kazasından sonra kazanın olduğu yere kazalı araçtan dökülen yağ ve benzeri atıkların KTK m.13 hükmü uyarınca yolun bakımından sorumlu kuruluşun meydana gelen ikinci kazadan sorumlu tutulması için ilk kazanın hangi sebeple meydana geldiği ve ilk kaza anında yolda yağ olup olmadığı hususlarının incelenmesine karar vermiş, idarenin sorumluluğu için ortada bir zararın bulunması, bu zararın idareye atfedilebilecek

¹⁹⁴ Danıştay 10. D., 8.12.2020, E: 2015/779, K: 2020/5949 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

¹⁹⁵ Danıştay 10.D., 26.4.2023, E: 2019/11442 K: 2023/2215 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

¹⁹⁶ Danıştay 10.D., 15.9.2022, E: 2021/6547, K: 2022/3884 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

¹⁹⁷ Danıştay 10.D., 25.5.2022, E: 2021/5876, K: 2022/2737 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

¹⁹⁸ Halil Kalabalık, *İdare Hukukunun Temel Kavramı ve Kurumları*, İstanbul, 2014, s. 570.

¹⁹⁹ Eroğlu Durkal, "Tam Yargı Davalarında Manevi Tazminat", s. 181.

²⁰⁰ Atay, *İdari Yargılama Hukuku*, s. 343.

bir eylemden doğması gerektiğini diğer bir ifadeyle zararlı idari faaliyet arasında illiyet bağının bulunması gerektiğini ifade etmiştir²⁰¹.

1.4.1. İdari Sorumluluğun Unsurları

1.4.1.1. Fiil

İdarenin fiili, idare personelinin herhangi bir hareketi karşısında somut bir netice doğuran eylemidir²⁰². İdari sorumluluğun da ilk şartı idari davranıştır²⁰³. İdarenin sorumluluğundan bahsedebilmek için öncelikle idareye ait bir davranışın veya idare ile ilişkilendirilen bir durumun bulunması gereklidir²⁰⁴. İdarenin fiili idare personelinin herhangi bir hareketi karşısında somut bir netice doğuran eylemidir²⁰⁵. Ancak bu davranış ya da tutum idareye isnat edilebilir yani kamu görevlisinin kusuru sebebiyle idarenin dolaylı olarak sorumluluğunu doğuran nitelikte olmalıdır²⁰⁶. İdarenin davranışı bir işlem tesis etme, bir eylemde bulunma yahut herhangi bir eylemde bulunmama suretiyle ortaya çıkabilir²⁰⁷. İdarenin sorumluluğunun kaynağı idarenin taraf olduğu sözleşmelerinden, idarenin haksız eylemlerinden veya idarenin kusursuz sorumluluğunu doğuran olaylardan meydana gelmesi gerekmektedir²⁰⁸. İdari eylemler nedeniyle zarara uğrayanlar bu zararlarının tazmini için idareden bu yönde talepte bulunabileceklerdir²⁰⁹. Danıştay bir kararında idari işlemlerle idareye ait filleri ayırt etmek maksadıyla bir tanımlamaya ve dava konusu uyuşmazlık bakımından söz konusu idari faaliyeti nasıl nitelendirdiğine yer vermiş, idari işlemin özetle idari makamların yasama, yargı ve siyaset dışındaki faaliyetler anlamına gelen idare fonksiyonuyla ilgili konularda aldığı tek taraflı icrai karar niteliğinde olduğunu, buna karşılık idari fiilin ise idarenin fonksiyonu esnasında meydana getirdiği bir hareketini, bir olayı veya bir tutumu ifade ettiğini açıklayarak dava konusu

²⁰¹ Danıştay 15.D., 9.11.2017, E: 2017/1256, K: 2017/6565 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

²⁰² Ahmet Emrah Akyazan, “Maddi Açıdan İdari İşlemler”, TBB Dergisi, Sayı 85, (2009), s. 238.

²⁰³ Gözübüyük, *Yönetmelik Yargı*, s. 818.

²⁰⁴ Yıldırım ve Çınarlı, *Türk İdare Hukuku Dersleri Cilt: II*, s. 309; Atay, *İdari Yargılama Hukuku*, s. 343.

²⁰⁵ Ahmet Emrah Akyazan, “Maddi Açıdan İdari İşlemler”, TBB Dergisi, Sayı 85, (2009), s. 238.

²⁰⁶ Yıldırım ve Çınarlı, *Türk İdare Hukuku Dersleri Cilt: II*, s. 309.

²⁰⁷ Arzu Dilaveroğlu, “İdarenin Kusursuz Sorumluluğu Çerçevesinde Tehlike ve Sosyal Risk İlkesi”, *Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 6, Sayı: 3, 2017, s. 1369.

²⁰⁸ Yıldırım ve Çınarlı, *Türk İdare Hukuku Dersleri Cilt: II*, s. 310; Atay, *İdari Yargılama Hukuku*, s. 343.

²⁰⁹ Selami Demirkol, “İdare Hukukunda İdari Eylemler Olgusu”, *Sayıştay Dergisi*, Cilt: 12, Sayı: 40, 2001, s.11-12.

liman idaresinin yükleme, boşaltma ve aktarma işleri için ücret tahakkuku ve bu ücretin makbuzla tahsiline ilişkin faaliyetinin idari bir işlem niteliğinde olduğunu hüküm altına almıştır²¹⁰.

1.4.1.2. Zarar

Zarar, kişinin malvarlığı ya da şahıs varlığında kendi iradesi ve rızası dışında ortaya çıkan eksilmeye verilen isimdir²¹¹. Zarar hiç gerçekleşmemiş olsaydı kişinin malvarlığının aktifindeki karşılığı ile zarardan sonra kişinin malvarlığında meydana gelen aktifindeki karşılığı arasındaki fark zararı belirtir²¹². Zararın maddi şekilde veya manevi surette meydana gelmesi mümkündür²¹³. Maddi zararlar, para ile ölçülebilen zararları, manevi zararlar ise kişinin şahıs varlığında meydana gelen eksilmedir²¹⁴. Zarar, idarenin sorumluluğunun ve buna bağlı olarak tazminat borcunun söz konusu olabilmesi için aranan en önemli unsurdur²¹⁵. Zarar mevcut değilse, idarenin mali sorumluluğu da söz konusu olmayacaktır²¹⁶. İdarenin zararı tazmin yükümlülüğünden söz edebilmek için, zarar doğuran bir davranışın varlığı gerekir²¹⁷. Ancak idare hukukunda her hukuka aykırılık ve her hizmet kusuru maddi zarar şeklinde nitelendirilerek tazmin edilmez²¹⁸. Zararın varlığından söz edilemiyorsa idarenin sorumluluğu da bulunmamaktadır²¹⁹.

Danıştay bir kararında davacının işletmekte olduğu alkollü-müzikli lokantanın 2559 sayılı Polis Vazife ve Salahiyet Kanununa dayanılarak 90 gün süreyle kapatılmasına ilişkin Valilik işleminin iptali istemiyle açtığı dava sonunda işyeri kapatma yetkisinin, mahallin en büyük mülki amiri olan kaymakamlıkça kullanılması gerektiği gerekçesiyle dava konusu işlemin iptaline karar verilmiş olduğunu, bu kararın temyizen inceleme neticesinde onanmak suretiyle kesinleştiğini belirterek, idari işlemin yetki yönünden hukuka aykırı bulunmasının yetkili makamca yeniden işlem tesisine engel

²¹⁰ DİBGK., 14.4.1973, E: 1972/2, K: 1973/10 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

²¹¹ Yıldırım ve Çınarlı, *Türk İdare Hukuku Dersleri Cilt: II*, s. 310; Atay, *İdari Yargılama Hukuku*, s. 343.

²¹² Atay, *İdari Yargılama Hukuku*, s. 343.

²¹³ Yıldırım ve Çınarlı, *Türk İdare Hukuku Dersleri Cilt: II*, s. 310; ATAY, *İdari Yargılama*, s. 343; Reşit Gürbüz, *İdare Hukuku*, Ankara, 2011, s. 251.

²¹⁴ Yıldırım ve Çınarlı, *Türk İdare Hukuku Dersleri Cilt: II*, s. 310.

²¹⁵ Atay, *İdari Yargılama Hukuku*, s. 349.

²¹⁶ Atay, *İdari Yargılama Hukuku*, s. 349.

²¹⁷ Yıldırım ve Çınarlı, *Türk İdare Hukuku Dersleri Cilt: II*, s. 310.

²¹⁸ Atay, *İdari Yargılama Hukuku*, s. 343.

²¹⁹ Yıldırım ve Çınarlı, *Türk İdare Hukuku Dersleri Cilt: II*, s. 310.

oluşturmayacağına, davacının, işyerinde mevzuata aykırı durumlara sebebiyet vermesi sonucu tutulan tutanağa dayalı olarak işyerinin kapatılmasına neden olduğu, bu nedenle idari işlemin iptali sebebiyle açılan tazminat davasında idarenin tazmin borcunu doğuracak bir hukuki sorumluluğunun bulunmadığına karar vermiştir²²⁰

AY'de, TBK'da, İYUK'da ve HMK'da zarara, zararın ispatına ve zararın tazminine dair hükümler getirilmiştir. AY m.40/3 hükmünde kamu görevlilerinin hukuka aykırı işlemleri sebebiyle zarara uğrayanların zararının devlet tarafından tazmin edileceği, tazminden sonra idarenin zarardan sorumlu olan kamu görevlisine rücu hakkının saklı olduğu ifade edilmektedir. Rücu hakkının saklı olduğunun belirtilmesi devletin asli, kamu görevlisinin ise tali sorumluluğunun bulunduğunu ifade etmektedir. TBK m.49 hükmünde zararın giderimi hakkında bir düzenleme bulunmasına karşın zarar kavramının genel bir tanımını verilmemektedir²²¹. TBK m.50 hükmünde zarar görenin, zararını ve zarar verenin kusurunu ispatlamakla yükümlü olduğu ifade edildikten sonra zararın miktarının tam olarak ispatlanamadığı hallerde hâkimin hayatın olağan akışı çerçevesinde uyuşmazlık konusu olayları ele alarak hakkaniyete uygun şekilde zararın miktarını belirlemesinin mümkün olduğu ifade edilmiştir. HMK m.190 hükmü gereği ispat hukuku bakımından zararın varlığını ispat külfeti müddei konumunda olan davacı üzerindedir²²². Zararın ispatına ilişkin TBK'daki ispat kuralı ile HMK'da yer verilen ispat yüküne ilişkin kuralın birbirine uyumlu olduğu görülmektedir. İdare hukuku bakımından İYUK m.2 hükmündeki düzenleme gereğince idarenin zarar doğurmayan eylem ve işlemleri sorumluluğunu doğurmamaktadır.

İdarenin yapmış olduğu sözleşme, idari işlem, idari eylem, fiili yol uygulamaları ve idareye atfedilebilecek tutum ve davranışları sebebiyle ortaya çıkan zararın idare tarafından karşılanması için zararın taşınması gereken birtakım özellikleri bulunmalıdır²²³. Bu özellikler şu şekildedir²²⁴:

²²⁰ Danıştay 10.D., 4.10.1996, E: 1995/964 , K: 1996/5781 (<https://karararama.danistay.gov.tr/30.09.2023>).

²²¹ Orhan Akıncılar, "Yargı Organının Faaliyetleri Nedeniyle Doğan Zararların Tazmini Sorunu", Terazi Hukuk Dergisi, Cilt: 7, Sayı: 72, 2012, s. 53.

²²² Atay, *İdari Yargılama Hukuku*, s. 343.

²²³ Atay, *İdari Yargılama Hukuku*, s. 349.

²²⁴ Atay, *İdari Yargılama Hukuku*, s. 349 vd.

- Zarar gerçek ve kesin olmalı,
- Zarar, özel olmalı,
- Zarar, korunan bir menfaat ya da hakka yönelik olmalı,
- Zarar para ile takdir edilebilir nitelikte olmalı,
- Zarar anormal olmalıdır.

İYUK m.2 hükmü, koruma altında olan bir menfaati ya da bir hakkı zayi etmeyen idarenin bu zararı karşılamayacağını, diğer deyişle bir kişi zarara uğramış olsa dahi eğer bu zararı hukuk kuralları ile korunan bir menfaate ilişkin değil ise idarenin, meydana gelen zarar nedeniyle sorumlu olmayacağını ifade etmektedir. Danıştay bir kararında; idarenin İmar Kanununda belirtilen sürede kamulaştırma yapmaksızın hareketsiz kalarak kişinin taşınmazını süresi belirsiz bir şekilde kullanmasını o kişinin hukuken korunan menfaatini ihlali ettiği gerekçesiyle iptal ve tam yargı davasında idare aleyhine hüküm kurmuştur²²⁵. Bir başka kararında; kuruluş tüzüğünde amacı hukukun üstünlüğü ve insanlık onuruna yönelik her türlü saldırının önlenmesi olan derneğin Maden Yönetmeliği'ndeki bir hükmün iptali istemiyle açtığı davada derneğin kuruluş amacı çevrenin ve doğal yaşamın korunması olmadığından dava konusu yönetmelik hükmünün iptalini istemekte doğrudan bir menfaati ve zararı bulunmadığından davanın reddine karar vermiştir²²⁶. Nihayet Danıştay'ın emsal yöndeki diğer tüm kararlarında da benzer şekilde kişisel, meşru ve güncel bir menfaat ilgisi olmayanların uğradığı zararı idareden talep edemeyeceğine hükmettiği görülmektedir.

1.4.1.3. İlliyet Bağı

Zararla, zararlı sonucu doğuran davranış arasındaki sebep-sonuç ilişkisine illiyet bağı denilmektedir²²⁷. İlliyet bağı bu iki unsur arasındaki mantıksal bağıdır²²⁸. Bir diğer

²²⁵ Danıştay 6. D., 28.4.2022, E: 2020/5958, K: 2022/5256 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

²²⁶ Danıştay 8. D., 22.4.2022, E: 2022/2047, K: 2022/3013 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

²²⁷ Yıldırım ve Çınarlı, *Türk İdare Hukuku Dersleri Cilt: II*, s. 312; Hayrettin Yıldız, İdarenin Sosyal Risk Sorumluluğunda İlliyet Bağı Meselesi, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Cilt: 66, Sayı: 116, 2015, s. 139.

²²⁸ Sancakdar ve Önüt ve Doğan ve Turhan ve Seyhan, *İdare Hukuku Teori Çalışma Kitabı*, s. 153.

tanımlamada sebebiyet ilişkisi olarak açıklanır²²⁹. İdarenin sorumluluğunun doğması için, zarar şeklinde ifade edilen sonuç, bu zarara neden olan fiilden doğmuş olmalı, kısacası biri sebebi, biri sonucu olmalıdır²³⁰. Sebep-sonuç ilişkisini doğuran tutum ya da davranış yokken ortaya çıkan zararın meydana gelmesi mümkün değilse fiil ile zarar arasında illiyet bağının yokluğundan söz edilir²³¹. Burada dolaylı değil, doğrudan doğruya bir sebep-sonuç ilişkisi aranmaktadır²³². İdare, ancak kendisine bağlanabilir hususlardan sorumludur²³³. İdari sorumlulukta zarar doğurucu eylem, tutum ya da eylemsizliğin kaynağı mutlaka idare olmalıdır²³⁴.

Danıştay bir kararında, bir kamu hastanesinde hastaya yapılan tıbbi müdahalenin eksik olması veya geç müdahalede bulunulması sebebiyle hastanın bedenlen zarar görmesi olayında eylem ile zarar arasında illiyet bağı bulunduğu gerekçesiyle idarenin tazmin yükümlülüğünü doğurmuştur²³⁵. Danıştay, bir başka kararında çobanlık yaparken arazide bulduğu bombanın fûnyesini çekmesi sonucunda meydana gelen patlamada yaralanan şahsın idare aleyhine açtığı tazminat davasında yerleşim yerine yakın bir alanda patlamamış el bombası bulunmasında, idarenin güvenlik hizmetini gereği gibi ifa etmemesi sebebiyle her ne kadar hizmet kusuru bulunuyor olsa dahi oluşan zarar, yaralanan şahsın ve arkadaşının kişisel kusurlarından dolayı meydana geldiğinden, zarar gören ile üçüncü kişinin kusuru, idarenin kusurlu faaliyeti ile zarar arasındaki illiyet bağını kestiğinden idarenin sorumluluğuna hükmedilmemiştir²³⁶.

Ancak bazı durumlarda illiyet bağının ortaya konulması çok kolay olmamaktadır. Örneğin, yardımcı doçentlik kadrosuna başvuran kişinin haksız şekilde sınavda başarılı olarak kabul edilmemesi iddiası ile açılan tazminat davasında davacıya mobbing uygulanıp uygulanmadığı, davacının sınav notunun değiştirilip değiştirilmediğinin açığa çıkartılarak illiyet bağının kesilip kesilmediğinin tespit edilmesinin gerektiğine karar verilmiştir²³⁷. Danıştay içtihatları uyarınca idarenin sorumluluğu için illiyet bağının

²²⁹ Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, s. 561.

²³⁰ Atay, *İdari Yargılama Hukuku*, s. 354.

²³¹ Yıldırım ve Çınarlı, *Türk İdare Hukuku Dersleri Cilt: II*, s. 312.

²³² Atay, *İdari Yargılama Hukuku*, s. 354.

²³³ Atay ve Odabaşı, *Teori ve Yargı Kararları Işığında İdarenin Sorumluluğu ve Tazminat Davaları*, s. 205.

²³⁴ Yıldırım ve Çınarlı, *Türk İdare Hukuku Dersleri Cilt: II*, s. 312.

²³⁵ Danıştay 15.D., 4.3.2014, E: 2013/3258, K: 2014/1371 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

²³⁶ Danıştay 10.D., 18.9.2007, E: 2005/4493, K: 2007/4199 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

²³⁷ Danıştay 10.D., 18.10.2023, E: 2023/1552, K: 2023/1475 (www.kazanci.com, erişim: 1.3.2024).

aranmasının istisnasını sosyal risk oluşturmaktadır. Danıştay bu yönde bir kararında terör olayı sebebiyle yakını vefat eden kişinin mirasçıları ve gayri resmi evlilik yapmak suretiyle imam nikâhı ile birlikte yaşadığı eşi tarafından idare aleyhine açılan tazminat davasında 5233 Sayılı Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılanması Hakkında Kanun uyarınca terör eylemleri neticesinde ortaya çıkan zararların toplumun diğer kesimleri ile zarara uğramış kişiler arasında fedakârlığın denkleştirilmesi suretiyle paylaştırılmasının hakkaniyet ve sosyal hukuk devleti ilkelerinin bir gereği olarak ifade ettikten sonra, bu gerekçeyle idarenin önlemekle yükümlü olduğu halde önleyemediği bu tarz zararların, kusur ve illiyet bağı aranmaksızın karşılanması gerektiğini, bunun objektif sorumluluk anlayışına dayalı sosyal risk adı verilen bu ilke kabul edildiğini belirtmiş ve idarenin sorumluluğuna hükmetmiştir²³⁸.

Doktrinde bir diğer görüşe göre hayatın olağan akışına göre meydana gelmeyen olağanüstü olaylarda idarenin kusur sorumluluğu gerçekleşmeyecektir²³⁹. Danıştay bir kararında, kendisine verilen bir talimat olmamasına karşın polis memurunun broşür dağıttığı sırada vefat ettiği olayda idarenin kusur sorumluluğunun bulunmadığına karar vermiştir²⁴⁰. Aynı şekilde yol yapımı nedeniyle yatağının bir kısmı doldurulan akarsuyun altı yıl sonra taşması ile ortaya çıkan zararda da illiyet bağının kesilmesi söz konusudur.

Diğer taraftan Danıştay bu yöndeki kararlarının aksine bir kararında, çocuğun evinin önündeki telefon direği ile elektrik direği arasına (çamaşır asmak amacıyla) çekilen tele oyun oynadığı sırada tutunması sebebiyle elektrik akımına kapılarak hayatını kaybettiği olayda çamaşır asılan telde elektrik akımının bulunmasının hayatın olağan akışına aykırı olduğunu bu konuda çocuğun velilerinin çocuğu uyarmamak gibi bir kabahatlerinin bulunmadığını, elektik direğinin topraklamasının olmaması sebebiyle idarenin hizmet kusurunun bulunduğu kanaat edilmiştir²⁴¹.

²³⁸ DİDDGK., 20.3.2017, E: 2015/2652, K: 2017/1271 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

²³⁹ Yıldırım ve Çınarlı, *Türk İdare Hukuku Dersleri Cilt: II*, s. 312; Turgut Tan, *İdare Hukuku*, Ankara, 2013, s. 477; Atay, *İdari Yargılama Hukuku*, s. 354.

²⁴⁰ Danıştay 10.D., 16.2.2022, E:2018/4601, K:2022/733 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

²⁴¹ Danıştay 10.D., 11.9.2015, E: 2010/10955, K: 2015/3710 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

1.4.1.4. Kusur

Doktrinde, hukuken ve ahlâken kınanabilir tarzdaki dış dünyaya yansıyan davranışlara kusur denilmektedir.²⁴² Kusur kişilerin hayatın olağan akışına göre meydana gelen standart davranış kalıplarından uzaklaşması olarak da ifade edilebilir. İdare hukukunda kusura dayalı sorumluluk türü hizmet kusurunu ifade etmektedir²⁴³. Geç veya kötü işleyen yahut hiç işlemeyen kamu hizmeti sebebiyle kişilerin zarara uğraması, kusurlu sorumluluk ilkesine göre idarenin meydana gelen zararı karşılanmasını gerektirir²⁴⁴. Hizmet kusurunun özel hukuktaki yansıması haksız fiildir denilebilir. Zira haksız fiilde de bir kişinin sorumlu tutulabilmesi için fiilin hukuka aykırılığı, failin kusuru ve zarar ile fiil arasında illiyet bağı bulunmalıdır²⁴⁵. Danıştay bir kararında belediye tarafından tutulan defterde kaydı bulunmayan başıboş köpeğin usulüne uygun şekilde öldürülmesinde hizmet kusurunun bulunmadığına karar vermiştir²⁴⁶. Uyuşmazlık Mahkemesi bir kararında idare tarafından vatandaşa ait taşınmazdan toprak çekmek suretiyle vatandaşın taşınmazını kullanılamaz hale getirdiği iddiasıyla açılan tazminat davasında "idari usuller ve esaslar dışında kalan, hadbehad biçimdeki idarenin eylemlerinin birer fiilî yol ve haksız fiil niteliğindeki eylemler olduğunu" ifade etmiştir²⁴⁷. Yargıtay da bir kamu idaresinin taşınmaz üzerine yaptığı imalat sırasında başka bir idareye ait eşyaya verdiği zararı her ne kadar özü itibariyle haksız fiil olsa da idarenin kamu hizmeti sırasında üçüncü kişiye verdiği hizmet kusuru olarak kabul edileceğini ifade etmiştir²⁴⁸. Yargıtay bir başka kararında icra müdürlüğünce çıkartılan tebligatın PTT Genel Müdürlüğü çalışanı tarafından tebliğin özen yükümlülüğüne aykırı davranılarak usulsüz olarak yapılması neticesinde taşınmazı satılan kişi tarafından idare aleyhine açılan tazminat davasında haksız fiil niteliğindeki hizmet kusuru sebebiyle idareye karşı idari yargıda tam yargı davası açılması gerektiğine hükmetmiştir²⁴⁹. Danıştay bir kararında yol yapım ve onarım çalışmaları sırasında fiber optik kablolarının

²⁴² Oğuz, "Sorumluluk Hukukunda Kusur", Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Sayı: 28, s. 273-286.

²⁴³ Çağlayan, *Tarihsel, Teorik ve Pratik Yönleriyle İdarenin Kusursuz Sorumluluğu*, s. 610.

²⁴⁴ Ahmet Bozdağ, "İdare Hukukunda İdarenin Hizmet Kusuru ve Danıştay Uygulaması", Türk İdare Dergisi, Sayı: 468, 2010, s. 33.

²⁴⁵ Mehmet Akif Bardakçı, "İdarenin Eylemlerinden Kaynaklanan Sorumluluğu", İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı Doktora Tezi, İstanbul, 2013, s. 78.

²⁴⁶ Danıştay 8.D., 16.4.1984, E: 1982/2638, K: 1984/690 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

²⁴⁷ UM.,25.2.2019, E: 2018/879, K: 2019/125 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

²⁴⁸ Yargıtay 11.HD.,25.9.2003, E: 2003/8842, K: 2003/8315 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

²⁴⁹ Yargıtay 4.HD., 26.3.2014, E: 2013/8842, K: 2014/5067 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

tahrip eden idare aleyhine yayınların saatler boyunca uydudan ve vericilerden izlenememesi sebebiyle açılan davada haksız fiil sorumluluğu bulunan davalının bilirkişi raporunda belirtildiği şekilde kusur ve ihmali doğrultusunda inceleme görülmesine karar vermiştir²⁵⁰. Doktrinde ticaret siciline yapılan hatalı tescil işlemini yapan kimselerin sorumluluklarının haksız fiil sorumluluğuna dayandığı ifade edilmiştir²⁵¹.

Bununla birlikte İYUK m.20 hükmüne göre idare mahkemelerinin davaya dair her türlü incelemeyi kendiliğinden yapabilme yetkisi bulunduğu lüzumlu gördüğü her türlü bilgi ve belgeyi ilgili yerlerden istemesi mümkün olup, zarar gören taraf, zarar verenin zararını ispatlamasa dahi idare mahkemesi re'sen topladığı evraka ve bilgilere göre idareyi kusurlu sayabilir²⁵². Danıştay bir kararında ameliyatı sırasında bedeninde sargı bezi unutulması sebebiyle sakat kalan davacının durumu hakkında mahkeme tarafından resen yetkili makamlardan toplanacak bilgi ve belgelerle bilirkişi raporu alınarak buna göre karar verilmesi gerektiğini ifade etmiştir²⁵³. İdarenin kusur sorumluluğunun doğması için hukuka aykırılığın bulunmasının şart olup olmadığı da incelenmelidir. İYUK m. 2 hükmünde idari işlemin yetki, şekil, sebep, konu ve maksat unsurlarından birisine aykırı olmasının ilgili idari işlemin hukuka aykırılığı sonucunu doğuracağından bu hukuka aykırılık hallerinde açılacak davalar belirtilmiştir²⁵⁴.

Bir diğer husus idare tarafından gerçekleştirilen işlemlerin icrai olması itibarıyla hukuka uygunluk karinesine tabi olduğudur²⁵⁵. Danıştay bir kararında Toplu Konut İdaresi Başkanlığı'na ait taşınmaza, kiracı şirket tarafından yapılan hastane binasının imar yasasına ve emniyet bakımından gerekli asgari mesafeleri ihtiva etmemesi sebebiyle hukuka aykırı olduğu iddiasıyla açılan dava neticesinde söz konusu binaya verilen yapı kullanma izin belgesinin halen geçerli olmasının idari işlemlerin hukuka uygunluk karinesi gereği hukuka uygun olarak kabul edilmesi gerektiğine karar vermiştir²⁵⁶. Bu

²⁵⁰ DİDDK., 22.10.2009, E: 2006/4694, K: 2009/1806 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

²⁵¹ Cengiz Gül, *Pozitif ve Normatif Hukuk Açısından Ticaret Siciline İtimat Prensibi, Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Sivas, 1996, s. 107.

²⁵² Çağlayan, *Tarihsel, Teorik ve Pratik Yönleriyle İdarenin Kusursuz Sorumluluğu*, s. 617-618.

²⁵³ Danıştay 10.D., 11.11.1996, 3951/7291, (Atay ve Odabaşı, *Teori ve Yargı Kararları Işığında İdarenin Sorumluluğu ve Tazminat Davaları*, s. 318).

²⁵⁴ Hasoğlu, “Danıştay Kararları Işığında Yetki ve Usulde Paralellik İlkesi”, s. 125.

²⁵⁵ Eroğlu Durkal, “İdari Yargılama Usulü Kanunu’nun 27. Maddesi Kapsamında Yürütmenin Durdurulması Kararlarında Yapılan Değişikliklerin Değerlendirilmesi”, s. 283.

²⁵⁶ Danıştay 10.D., 29.6.2021, E: 2019/5304, K: 2021/3714 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

nedenle idari işlemler aksi ispat edilinceye kadar geçerli sayılmaktadır²⁵⁷. Bu karine gereğince idarenin gerçekleştirdiği hukuki işlemin hukuka aykırılığı mahkeme kararı ile sabit olmalıdır ²⁵⁸. Bunun bir neticesi olarak idare tarafından gerçekleştirilen bir işleme karşı mahkeme tarafından nihai karar yerine yürütmenin durdurulması kararı verildiğinde de işlemin yürürlüğü durur²⁵⁹. Danıştay bir kararında, Rusya Federasyonu Adalet Bakanlığı'nca uygulanan ve Moskova Büyükelçiliğimizde incelenen belgelerde apostil mührünün bulunduğu görülmekle aksi ispat edilinceye kadar apostil tasdik şerhi bulunan iş deneyim belgesinin mevzuata uygun olduğundan bahisle davacının yürütmeyi durdurma talebinin reddine karar vermiştir²⁶⁰.

Mevzuata aykırı bir idari işlem her ne kadar hizmet kusuru olarak kabul edilse dahi mevzuata aykırı her halin zararın karşılanması gerekliliği sonucunu doğurduğu söylenemez. Yani bir işlem herhangi bir nedenle kanunlara uygun olmadığından mahkeme kararı ile ortadan kaldırılmışsa bu durum her hâlükârda hizmet kusurunun varlığına delalet etmez. İdarenin tutumunda ağır bir sakatlık hali olmadıkça hizmet kusuru gerçekleşmiş sayılmaz. Danıştay bu konuda verdiği bir kararında BEHK kapsamında davalı idareye yapılan bilgi edinme başvurularının, davalı idarede görevli kişilerce gerektiği şekilde cevaplandırılmadığı ve Danıştay kararının kasıtlı olarak yerine getirilmediği ileri sürülerek manevi tazminat talep eden davacının davasını, davada bir idari işlemin yasalara ve hukuka aykırılığı, kural olarak hizmet kusuru sayılmakta ise de, her aykırılığın kendisinin veya doğurduğu sonucunun tazminat sorumluluğuna yol açmayacağı kaldı ki bir işlemin herhangi bir yönden yasalara ve hukuk kurallarına aykırı görülerek iptal edilmiş olmasının, hizmet kusurunun varlığını kabule yetmeyeceği, idare hizmet kusuru işlemiştir diyebilmek için, saptanan hukuki sakatlığın bir dereceye kadar ağır ve önemli olması gerekmektedir, hizmet kusurunun oluşabilmesi için saptanan yanlışlık ve aykırılığın, hizmetin iyi kurulmadığını, düzenli işlemediğini gösterecek derecede ağır ve belirgin olması gerekir diyerek tazminat talebinin reddine karar verilmiştir²⁶¹. Danıştay bir kararında üniversite öğrencisi tarafından bütünleme sınavında başarısız sayılmasına

²⁵⁷ Eroğlu Durkal, “İdari Yargılama Usulü Kanunu’nun 27. Maddesi Kapsamında Yürütmenin Durdurulması Kararlarında Yapılan Değişikliklerin Değerlendirilmesi”, s. 283.

²⁵⁸ Hasoğlu, “Danıştay Kararları Işığında İdare Hukukunda Sebep İkamesi Kavramı”, s. 148.

²⁵⁹ Eroğlu Durkal, “İdari Yargılama Usulü Kanunu’nun 27. Maddesi Kapsamında Yürütmenin Durdurulması Kararlarında Yapılan Değişikliklerin Değerlendirilmesi”, s. 283.

²⁶⁰ Danıştay 13. D., 17.1.2019, E: 2018/3976, K: 2019/149 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

²⁶¹ Danıştay 10. D., 21.9.2021, E: 2016/15620, K: 2021/4165 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

ilişkin işlemin iptali için açılan davada her ne kadar sınav sonucu mahkeme kararı ile iptal edilmiş olsa dahi hatalı not takdirine ilişkin işlemin ilmi takdirin sonucu olması sebebiyle idarenin hizmet kusurunun bulunmadığına karar vermiştir²⁶².

Diğer taraftan idarenin herhangi bir eylemi hukuka uygun olsa bile kusurlu olabilmektedir. Bu konuda Danıştay tarafından verilen bir kararda ameliyat sonrasında hastada başlayan kanama sonucunda hastanın vefat ettiği olayda hastaya müdahale hukuka uygun olsa dahi, müdahaledeki gecikme idarenin kusurunu ortaya koymaktadır²⁶³. Kusurun ispatı bakımından kusur karineleri hariç olmak üzere müddei iddiasını ispatla mükelleftir²⁶⁴. Doktrinde bazı görüşler idarenin kusurunun somut delillerle ispatlanamadığı bazı hallerde kusur karinesine göre, istisnai hallerde ise kusursuz sorumluluk uyarınca idarenin sorumluluğuna gitmenin yerinde olacağını ifade etmektedir²⁶⁵. Danıştay, okuldaki öğrencilerden birinin diğerinin gözüne kalem sapladığı olayda önce idarenin hizmet kusurunu tartışmış, daha sonra denetim ve gözetim yükümlülüğünden hareketle idarenin kusursuz sorumluluğuna hükmetmiştir²⁶⁶.

1.5. İdarenin Sorumluluğunu Etkileyen Haller

İdarenin sorumluluğu çerçevesinde zarar ile zarara yol açan neden arasındaki bağlantı hem bir kamu hizmetinden kaynaklanmalı, hem de araya giren başka bir nedenle illiyet bağı kesilmemiş olmalıdır. Araya giren nedenler mücbir sebep, beklenmeyen hal, üçüncü kişinin kusurlu davranışı veya zarar görenin davranışı olduğunda idarenin kusur sorumluluğu ortadan kalkmaktadır. Ancak araya giren bazı haller idarenin sorumluluğunu bazen tamamen ortadan kaldırmaktayken, bazen de sadece sorumluluğunu azaltmaktadır²⁶⁷. İdarenin sorumluluğunu gerektiren temel faktörlerden birisi illiyet bağı olduğuna göre sebep sonuç ilişkisi üçüncü kişinin kusurlu davranışı, zarar görenin davranışı, beklenmeyen hal veya mücbir sebep hallerinde ortadan kalkar.

²⁶² Danıştay 8.D., 16.3.1993, E: 1992/848, K: 1993/1389 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

²⁶³ Danıştay 1. D., 20.4.2021, E: 2021/606, K: 2021/585 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

²⁶⁴ GÖZLER, *İdare Hukuku Cilt: II*, s. 1083.

²⁶⁵ Şeref Gözübüyük, *Yönetim Hukuku*, Ankara, 2000, s. 296; Tan, *İdare Hukuku Genel Esaslar C. I*, s. 467.

²⁶⁶ Danıştay 8.D., 17.1.2019, E: 2015/14519, K: 2019/167 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

²⁶⁷ ATAY, *İdare Hukuku*, s. 389.

1.5.1. Mücbir Sebep (Zorlayıcı Nedenler)

Mücbir sebep; idarenin isteği, bilgisi ve kontrolü dışında meydana gelen, engellenmesi ve öngörülmesi imkânı bulunmayan vakıalardır²⁶⁸. Diğer bir deyişle, deprem, sel, hastalık gibi idarenin iradesi dışında meydana gelen, önceden tahmin edilmesi ve önlenmesi imkânı bulunmayan olaylar mücbir sebeptir²⁶⁹. Mücbir sebep önemi ve yoğunluğu ile mutlak bir kaçınılmazlık barındıran sorumlunun işletme ve faaliyetinin dışında ortaya çıkan olağanüstü olaydır²⁷⁰. Danıştay kararlarına göre de sel, deprem vb. olaylar mücbir sebep sayılmaktadır²⁷¹. Örneğin, işyerinde meydana gelen sel felaketi sebebiyle uyumsuzluk konusu döneme ait belgeleri ve ticari defterleri sunamayan şirketin ibraz yükümlülüğünü yerine getirememesi mücbir sebep olarak değerlendirilmiştir²⁷². Danıştay bir başka kararında, meydana gelen depremin mücbir sebep sayılması sebebiyle mükelleflerin depremden sonra doğan vergi borçlarının ertelenebileceğine karar vermiştir²⁷³. Danıştay bir başka kararında karayolunun viraj bölümüne rüzgar sebebiyle kırılıp düşen ve yolu kapatan 25 metre uzunluğundaki ağaca çarparak duran, aracı hasar alan kişi tarafından idare aleyhine açılan dava neticesinde kazaya sebebiyet veren ağacın kırılması sonucunu doğuran rüzgarın mücbir sebep sayılabilecek bir fırtına niteliğinde olup olmadığının araştırılarak sonuca göre karar verilmesi gerektiğine karar vermiştir²⁷⁴. Bu tarz mücbir sebeplerin meydana gelmesi idarenin sorumluluğunu ortadan kaldıracaktır²⁷⁵. Bir başka kararda çay bahçesinde bulunduğu sırada yıldırım düşen ağacın üzerine devrilmesi sebebiyle vefat eden kişinin mirasçıları bakımından idare aleyhine açılan davada bu olay mücbir sorumluluk olarak değerlendirilmeyerek ve alınacak tedbirlerle olayın engellenmesinin mümkün olduğu kanaatiyle ilgili kuruluş ve işletmecinin kusur sorumluluğuna hükmedilmesine karar verilmiştir²⁷⁶.

²⁶⁸ Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, s. 518; Derdiman, *Türkiye İdaresinin Hukuksal Yönü ve Yapısı*, s. 51.

²⁶⁹ Yıldırım ve Çınarlı, *Türk İdare Hukuku Dersleri Cilt: II*, s. 316; Gözübüyük ve TAN, *İdare Hukuku Genel Esaslar C. 1*, s. 855; Akyılmaz ve Sezginer ve Kaya, *Türk İdari Yargılama Hukuku*, s. 626.

²⁷⁰ Atay, *İdari Yargılama Hukuku*, s. 356.

²⁷¹ Çağlayan, *Tarihsel, Teorik ve Pratik Yönleriyle İdarenin Kusursuz Sorumluluğu*, s. 667.

²⁷² Danıştay 3. D., 12.5.2015, E: 2013/3884, K: 2015/3168 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

²⁷³ Danıştay 7. D., 6.11.2000, E: 2000/2879, K: 2000/3092 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

²⁷⁴ Danıştay 15.D., 10.1.2017, E: 2014/440, K: 2017/76 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

²⁷⁵ Yıldırım ve Çınarlı, *Türk İdare Hukuku Dersleri Cilt: II*, s. 316; Turan Yıldırım, “Danıştay Kararlarında Mücbir Sebep Kavramı”, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, Cilt 25, Sayı 2, 2019, s. 1522.

²⁷⁶ Danıştay 8. D., 9.2.2021, E:2016/6315, K: 2021/699 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

Mücbir sebep esasen kişilerin öngöremeyeceği, önleyemeyeceği ve harici durumlardır²⁷⁷. Bu nedenle mücbir sebebe doktrinde “zorlayıcı neden” ya da “önlenemeyen hal” de denilmektedir²⁷⁸. Öngörülmezlik, önlenemezlik ve dışsallık mücbir sebebin önemli şartları²⁷⁹ ve üç önemli özelliğidir²⁸⁰. İdare hukukunda mücbir sebep, idare ile zarar arasındaki bağı kopartmaktadır²⁸¹. Diğer taraftan mücbir sebep varsa idarenin hem kusurlu hem de kusursuz sorumluluğu kural olarak söz konusu olmamaktadır²⁸². İdarenin iradesi dışında meydana gelen bir olayın mücbir sebep olup olmadığı durum yargı yerleri tarafından değerlendirilerek takdir edilecektir²⁸³. Danıştay bir kararında deprem nedeniyle meydana gelen zararı mücbir sebep kapsamında değerlendirmiş, idarenin faaliyetleri ile zarar arasında neden sonuç ilişkisi bulunmadığından idareyi zarardan sorumlu tutmamıştır²⁸⁴. Bununla birlikte mücbir sebep nedeniyle meydana gelen zarara ilaveten idare söz konusu zararın artmasına sebep olursa artan zarardan sorumlu olur²⁸⁵. Bir diğer anlatımla idarenin zararın etkilerini artırması söz konusu ise idarenin kısmen de olsa zararın giderilmesinden mesul sayılması sonucunu doğurmaktadır. Örneğin, emniyet kemeri takmayan kişinin uğradığı kaza neticesinde yaralanması sonucunu doğuran olayda, zararının artmasına katkısının bulunması gibi²⁸⁶. Bunun aksine idarenin standartları ve gelişmişlik düzeyi arttıkça mücbir sebepten dolayı sorumlu olma hali de azalacaktır²⁸⁷.

1.5.2. Beklenmeyen Hal (Umulmayan Hal)

İdarenin kamu hizmetini yerine getirirken ortaya çıkan, ani ve öngörülemeyen ancak bilinmesi durumunda önleneyen olaylara beklenmeyen hal bir diğer ifade ile umulmayan hal adı verilir²⁸⁸. Mücbir sebepten farklı olarak dışsallık unsuru bulunmayan

²⁷⁷ Atay, *İdare Hukuku*, s. 379.

²⁷⁸ Yıldırım ve Çınarlı, *Türk İdare Hukuku Dersleri Cilt: II*, s. 316.

²⁷⁹ Akyılmaz ve Sezginer ve Kaya, *Türk İdari Yargılama Hukuku*, s. 626.

²⁸⁰ Çınar Can Evren, “İdarenin Sorumluluğunu Etkileyen Neden Olarak Mücbir Sebep”, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Cilt: 14, Sayı 1, 2010, s. 282.

²⁸¹ Gözübüyük, *Yönetmelik Yargı*, s. 324.

²⁸² Günday, *İdare Hukuku*, s. 384.

²⁸³ Yıldırım ve Çınarlı, *Türk İdare Hukuku Dersleri Cilt: II*, s. 316.

²⁸⁴ Danıştay 10.D., 19.12.2005, E:2003/2027, K:2005/5962 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

²⁸⁵ TAN, *İdare Hukuku Genel Esaslar C. I*, s. 855; Yıldırım ve Çınarlı, *Türk İdare Hukuku Dersleri Cilt: II*, s. 316.

²⁸⁶ Yargıtay 4. HD., 21.6.2023, E: 2022/1434, K. 2023/8272 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

²⁸⁷ Akyılmaz ve Sezginer ve KAYA, *Türk İdari Yargılama Hukuku*, s. 629.

²⁸⁸ Yıldırım ve Çınarlı, *Türk İdare Hukuku Dersleri Cilt: II*, s. 316; Akyılmaz ve Sezginer ve Kaya, *Türk İdari Yargılama Hukuku*, s. 634.

beklenmeyen halde, öngörülemezlik ve önlenemezlik asli unsurlardır²⁸⁹. Beklenmeyen halde idarenin kusursuz sorumluluğu devam ederken, kusurlu sorumluluk hali ortadan kalkmaktadır²⁹⁰. Danıştay bir kararında maden işletme şirketi tarafından söz konusu faaliyetin yürütülebilmesi için alınması gereken orman izinlerinin ilgili kurumlara başvurmaya rağmen alamadığı olayda işletmenin idareye karşı başvurarak bu durumun beklenmeyen hal olarak değerlendirilmesi yönündeki talebini reddetmiştir²⁹¹. Bir başka kararında gümrükte nakliyecinin hatası sebebiyle bir başka kimse adına ambara alınan malzemelerle ilgili olarak beklenmeyen hal değerlendirmesinde bulunmuştur²⁹². Bir başka kararında DSI'ye karşı açılan davada meydana gelen yağış nedeniyle uğranılan zararın beklenilmeyen hal olarak değerlendirilmesi için geçmiş yıllar boyunca bölgede meydana gelen yağışların değerlendirilmesine gidilmiştir²⁹³. Danıştay bir kararında deprem felaketinin umulmayan bir hal olması sebebiyle hizmet kusurunu ortadan kaldırdığını ancak kusursuz sorumluluğu önleyemeyeceğini, idarenin deprem bölgesi olan Erzincan'da satın aldığı binanın gerekli teknik şartları taşıyıp taşımadığını araştırmadığı için kusurlu olduğunu, davaya konu binanın tamamen yıkılmasının, inşaatın gerekli teknikle inşa edilmediğini ve depreme dayanıklı olmadığını gösterdiğini ifade ederek idare aleyhine tazminata hükmedilmesine karar vermiştir²⁹⁴.

Beklenmeyen hal önceden öngörülemez ve önlenemez idare içi vakıadır²⁹⁵. Örneğin, elektrik kontağından dolayı yangın çıkması, idareye ait helikopterin hava burgacı sonucu düşmesi²⁹⁶, ambulans lastiğinin patlaması, elçilik aracına konulan bombanın patlaması beklenmeyen haldir²⁹⁷. İdarenin beklenmeyen halden sorumlu tutulduğu hallerde sorumluluğunun asıl sebebi vakıanın idare içi faaliyetten kaynaklanmasıdır²⁹⁸. Öngörülmezlik bilimsel ve teknolojik imkânlarla göre belirlenmelidir²⁹⁹. Bu yönüyle

²⁸⁹ Akyılmaz ve Sezginer ve Kaya, *Türk İdari Yargılama Hukuku*, s. 635.

²⁹⁰ Yıldırım ve Çınarlı, *Türk İdare Hukuku Dersleri Cilt: II*, s. 316.

²⁹¹ Danıştay 8.D., 23.3.2021, E: 2018/1458, K: 2021/1719 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

²⁹² Danıştay 11.D., 8.10.1985, E: 1985/265, K: 1985/1592 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

²⁹³ Danıştay 10.D., 25.9.2019, E: 2014/6007, K: 2019/6049 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

²⁹⁴ DİDDGK., 17.1.1997, E: 1995/752, K: 1997/57 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

²⁹⁵ Gözübüyük ve TAN, *İdare Hukuku Genel Esaslar C. 1*, s. 858.

²⁹⁶ Atay, *İdari Yargılama Hukuku*, s. 357.

²⁹⁷ Yıldırım ve Çınarlı, *Türk İdare Hukuku Dersleri Cilt: II*, s. 316.

²⁹⁸ Halim Alperen Çıtak, *İdarenin Kusursuz Sorumluluğu Bağlamında Sosyal Risk İlkesi*, Ankara, 2014, s. 83.

²⁹⁹ Celal Işıklar, "Danıştay Kararlarında İdarenin Kusursuz Sorumluluğunu Kaldıran ve Azaltan Haller, Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi", Yıl: 4, Sayı 2019/1, s. 133.

kusuru olan İdarenin sorumsuzluğu ortadan kalkar³⁰⁰. Yargıtay'ın iş kazasında kaçınılmazlık hali ile ilgili olarak verdiği bir kararına benzer şekilde öngörülmezlik halinin de değerlendirilebilmesi için çağın ve teknolojinin getirdiği unsurların ele alınmasının gerektiği ifade edilmiştir³⁰¹.

1.5.3. Zarar Görenin Kusuru

Zarar gören kimse, kendi fiilleriyle ya da hareketsiz kalarak zararı engellenemez bir seviyeye getirmiş veya zararın sonuçlarının ağırlaşmasına neden olabilir³⁰². Zarar gören, zarara kendisi sebep olursa idare sorumlu tutulamaz³⁰³. Bu durumda idarenin hem kusurlu hem de kusursuz sorumluluğu söz konusu olmayacaktır³⁰⁴. Zira zarar görenin kusuru illiyet bağıını kesmektedir³⁰⁵. Zararın doğumuna sebep olan kişinin zarara uğrayan kişi olması halinde idare zararın önlenmesine bir şekilde engel olmuş ya da zararı ağırlaşmasına sebebiyet vermişse bazı durumlarda tamamen, bazı durumlarda ise kısmen sorumlu olur³⁰⁶. Zararın oluşmasında, zarar görenin de kusuru bulunuyorsa, kural olarak, tazminatta indirimine gidilir. Bununla birlikte zarar görenin ağır kusurunun varlığı sebebiyle idarenin kusuru ikinci planda kalıyorsa artık illiyet bağıının kesilmesi nedeniyle idarenin sorumluluğu ortadan kalkar³⁰⁷. Oluşan zarar idare ile üçüncü kişinin ortak kusuru neticesinde ortaya çıkmışsa, sorumluluk nispi şekilde pay edilir³⁰⁸.

Zarara sebebiyet veren zarara duçar olanın kendisi ise idare meydana gelen zarardan ya hiç sorumlu tutulmaz ya da kısmen sorumlu tutulur³⁰⁹. Danıştay bir kararında askeri yasak bölge kapsamındaki sınır bölgesine girmek suretiyle mayının patlamasına neden olan zarar görenin müterafik kusurunun bulunup bulunmadığının irdelenmesi gerektiğine karar vermiştir³¹⁰. Danıştay İdari Dava Daireleri Genel Kurulu bir kararında; su ve kanalizasyon idaresine karşı açılan bir davada su baskını yaşanan işyerine ait deponun

³⁰⁰ Evren, “İdarenin Sorumluluğunu Etkileyen Neden Olarak Mücbir Sebep”, s. 282.

³⁰¹ YHGK., 27.2.2013, E: 2012/10-1141, K: 2013/282 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

³⁰² Atay, *İdari Yargılama Hukuku*, s. 358.

³⁰³ Kalabalık, *İdare Hukuku Dersleri Cilt II*, s. 370.

³⁰⁴ Atay, *İdari Yargılama Hukuku*, s. 358.

³⁰⁵ Kalabalık, *İdare Hukuku Dersleri Cilt II*, s. 369; Akyılmaz ve Sezginer ve Kaya, s. 630; Atay, *İdari Yargılama Hukuku*, s. 358.

³⁰⁶ Ergün, s. 82; Kalabalık, *İdare Hukuku Dersleri Cilt II*, s. 370; Akyılmaz ve Sezginer ve Kaya, s. 630.

³⁰⁷ Akyılmaz ve Sezginer ve Kaya, *Türk İdari Yargılama Hukuku*, s. 630.

³⁰⁸ Gözler, *Türk Anayasa Hukuku Dersleri*, s. 652.

³⁰⁹ Gözübüyük, *Yönetmelik Yargı*, s. 326.

³¹⁰ Danıştay 15.D., 24.3.2016, E: 2016/1562, K: 2016/2016 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

ruhsatının bulunup bulunmadığı ve depoda su baskını engelleyecek nitelikte çekvalf sisteminin veya buna benzer tedbirlerin bulunup bulunmadığının zarar görenin kusuru ve meydana gelen zarardan sorumluluğu çerçevesinde bilirkişiler tarafından incelenmesi gerektiğine karar vermiştir³¹¹. Yani bu örnekte olduğu gibi olaya göre illiyet bağı tamamen ya da belli bir oranda ortadan kalkabilir³¹². Zarara duçar olanın illiyet bağı ortadan kaldıran davranışının bulunup bulunmadığı veya ne oranda ortadan kaldıracığına mahkeme karar verir³¹³. Ancak idareye ait bir taşınmazda zemine dökülmüş olan yağın iyi temizlenmediği bir durumda birbirine şaka yapan kişilerden birinin yağa basarak dengesini yitirip düşmesi ve zarara uğramasında idarenin kusuru olduğu gibi, söz konusu kişinin de kusuru bulunmaktadır³¹⁴.

1.5.4. Üçüncü Kişinin Kusuru

Üçüncü kişi, idareyle hiçbir bağı ve bağlantısı bulunmayan kişidir³¹⁵. Üçüncü kişinin herhangi bir davranışı idarenin sorumluluğunu etkileyebilir. Üçüncü kişinin kusuru sonucunda meydana gelen zarardan idare sorumlu olmaz³¹⁶. Zarar tamamen üçüncü kişinin kusuru sonucu ortaya çıkmışsa idarenin sorumluluğu da ortadan kalkacaktır³¹⁷. İdarenin kusur sorumluluğunun söz konusu olduğu durumlarda üçüncü kişinin kusuru, ağırlığına bağlı olarak idarenin sorumluluğunu bertaraf edebilir ya da hafifletebilir³¹⁸. Üçüncü kişinin kusuru nedeniyle zarar artmış ise, idarenin tazmin yükümlülüğü de üçüncü kişinin kusuru oranında azalacaktır³¹⁹. Ancak idarenin kusursuz sorumlu olduğu bir durumda eğer üçüncü kişinin eyleminin etkisi ile bir zarar oluşursa idare zarara uğrayana ödemek zorunda kaldığı bedeli üçüncü kişiden rücuen tahsil edebilir³²⁰. Bunun gibi, personelin yaptığı iş esnasında üçüncü kişi tarafından zarara duçar edilmesi halinde bu zararı kusursuz sorumlu olan idare tazmin eder³²¹. Tazminatın tamamını ödemiş olan

³¹¹ DİDDGK, 27.6.2018, E: 2016/4715, K: 2018/3587 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

³¹² Gözübüyük, *Yönetmelik Yargı*, s. 326.

³¹³ Gözübüyük, *Yönetmelik Yargı*, s. 324; TAN, *İdare Hukuku Genel Esaslar C. I*, s. 490.

³¹⁴ Gözler ve Kaplan, *İdare Hukuku Dersleri*, s. 792.

³¹⁵ İlhan Özey, *Günışığında Yönetim*, İstanbul, 2002, s. 772.

³¹⁶ Çağlayan, *Tarihsel, Teorik ve Pratik Yönleriyle İdarenin Kusursuz Sorumluluğu*, s. 682; Atay, *İdare Hukuku*, s. 382.

³¹⁷ Atay, *İdari Yargılama Hukuku*, s. 360.

³¹⁸ Üçüncü kişinin davranışlarının, idarenin kusurlu sorumluluğuna etkisi konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. Onar, *İdare Hukukunun Umumi Esasları C. III*, s. 1721-1723.

³¹⁹ Atay, *İdari Yargılama Hukuku*, s. 360.

³²⁰ Atay, *İdari Yargılama Hukuku*, s. 360; Akın Düren, *İdare Hukuku Dersleri*, Ankara, 1979, s. 333.

³²¹ Gözler, *İdare Hukuku Cilt: II*, s. 1242.

ve kusursuz sorumluluğu devam eden idare ödediği tazminatı kusuru oranında üçüncü kişiden rücu edebilir³²². Danıştay bir askerin silahından çıkan merminin başka bir askere isabet ederek yaralaması olayında üçüncü kişinin kusurunu değerlendirmeden idareyi sorumlu tutmuşken³²³, bir başka kararında idareye ait aracı kullanırken kendi kusuru ve üçüncü kişinin kusuru ile meydana gelen kazada yaralanıp felç olan kişi bakımından idare aleyhine tazminata hükmedilmemiştir³²⁴. Yine meydana gelen bir patlamada üçüncü kişinin kusuru ölçüsünde hissesine düşen sorumluluğun da belirlenmesi gerektiğine karar verilmiştir³²⁵. Cezaevine silah sokan kimsenin kusurundan kaynaklanan zararda da yine üçüncü kişinin kusuru dikkate alınmıştır³²⁶. Bir başka kararda idareye gönderdiği belgenin posta memurunun kusuru dolayısıyla idareye tebliğ edilmediğinden dolayı üçüncü kişinin kusurundan bahsedilmişse de üçüncü kişinin kusurunun illiyet bağına kesmediği ifade edilmiştir³²⁷.

³²² Gözübüyük, *Yönetmelik Yargı*, s. 328.

³²³ Danıştay 10.D., 4.4.2022, E: 2022/738, K: 2022/1813 (www.kazanci.com, erişim: 7.5.2024).

³²⁴ Danıştay 10.D., 9.11.1999, E: 1997/6080, K: 1999/5490 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

³²⁵ Danıştay 8.D., 6.6.2018, E:2016/14616, K: 2018/3110 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

³²⁶ Danıştay 10.D., 15.3.2006, E: 2003/646, K: 2006/1932 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

³²⁷ Danıştay 13.D., 19.4.2021, E: 2021/994, K: 2021/1421 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

İKİNCİ BÖLÜM

HİZMET KUSURU – KİŞİSEL KUSUR AYRIMI

2.1. Anayasamızdaki Düzenlemeler

AY'nin "Cumhuriyetin nitelikleri" başlıklı 2'nci maddesi "Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, milli dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk Devletidir." Hükmündeki hukuk devleti olma ilkesinin bir sonucu olarak idarenin kusur sorumluluğu bulunmaktadır. Diğer taraftan sosyal devlet olma prensibinin bir sonucu olarak ise kusursuz sorumluluğu bulunmaktadır. Ayrıca AY'nin "Temel hak ve hürriyetlerin korunması" başlıklı 40'inci maddesi "Anayasa ile tanınmış hak ve hürriyetleri ihlal edilen herkes, yetkili makama geciktirilmeden başvurma imkânının sağlanmasını isteme hakkına sahiptir. Devlet, işlemlerinde, ilgili kişilerin hangi kanun yolları ve mercilere başvuracağını ve sürelerini belirtmek zorundadır. Kişinin, Resmî görevliler tarafından vaki haksız işlemler sonucu uğradığı zarar da, kanuna göre, Devletçe tazmin edilir. Devletin sorumlu olan ilgili görevliye rücu hakkı saklıdır." hükmü ile kamu görevlilerinin mevzuat ile donatıldıkları görev, yetki ve yükümlülükleri sebebiyle kişilere verdikleri zararlardan ötürü idarenin sorumlu olduğu ancak meydana gelen zararın idare tarafından tazmin edilmesi durumunda idarenin tazmin ettiği bedeli sorumluluğunu doğuran kamu görevlisine rücu edebileceğini hüküm altına almıştır.

Aynı şekilde AY'nin "Yargı yolu" başlıklı m.125 "İdarenin her türlü eylem ve işlemlerine karşı yargı yolu açıktır. Kamu hizmetleri ile ilgili imtiyaz şartlaşma ve sözleşmelerinde bunlardan doğan uyuşmazlıkların milli veya milletlerarası tahkim yoluyla çözülmesi öngörülebilir. Milletlerarası tahkime ancak yabancılık unsuru taşıyan uyuşmazlıklar için

gidilebilir. Yüksek Askerî Şûranın terfi işlemleri ile kadrosuzluk nedeniyle emekliye ayırma hariç her türlü ilişik kesme kararlarına karşı yargı yolu açıktır. İdari işlemlere karşı açılacak davalarda süre, yazılı bildirim tarihinden başlar. Yargı yetkisi, idarî eylem ve işlemlerin hukuka uygunluğunun denetimi ile sınırlı olup, hiçbir surette yerindelik denetimi şeklinde kullanılamaz. Yürütme görevinin kanunlarda gösterilen şekil ve esaslara uygun olarak yerine getirilmesini kısıtlayacak, idari eylem ve işlem niteliğinde veya takdir yetkisini kaldırarak biçimde yargı kararı verilemez. İdari işlemin uygulanması halinde telafisi güç veya imkânsız zararların doğması ve idari işlemin açıkça hukuka aykırı olması şartlarının birlikte gerçekleşmesi durumunda gerekçe gösterilerek yürütmenin durdurulmasına karar verilebilir. Kanun, olağanüstü hallerde, seferberlik ve savaş halinde ayrıca milli güvenlik, kamu düzeni, genel sağlık nedenleri ile yürütmenin durdurulması kararı verilmesini sınırlayabilir. İdare, kendi eylem ve işlemlerinden doğan zararı ödemekle yükümlüdür.” hükmü ile idarenin faaliyetleri neticesinde zarara uğrayan kişilerin zararlarını tazmin etmek üzere idareye karşı dava yoluna gidebileceği düzenleme altına alınmıştır.

AY’nin “Görev ve sorumlulukları, disiplin kovuşturulmasında güvence” başlıklı m.129 “Memurlar ve diğer kamu görevlileri Anayasa ve kanunlara sadık kalarak faaliyette bulunmakla yükümlüdürler. Memurlar ve diğer kamu görevlileri ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve bunların üst kuruluşları mensuplarına savunma hakkı tanınmadıkça disiplin cezası verilemez. Disiplin kararları yargı denetimi dışında bırakılamaz. Silahlı Kuvvetler mensupları ile hâkimler ve savcılar hakkındaki hükümler saklıdır. Memurlar ve diğer kamu görevlilerinin yetkilerini kullanırken işledikleri kusurlardan doğan tazminat davaları, kendilerine rücu edilmek kaydıyla ve kanunun gösterdiği şekil ve şartlara uygun olarak, ancak idare aleyhine açılabilir. Memurlar ve diğer kamu görevlileri hakkında işledikleri iddia edilen suçlardan ötürü ceza kovuşturması açılması, kanunla belirlenen istisnalar dışında, kanunun gösterdiği idari merciin iznine bağlıdır.” hükmünde kamu görevlilerinin kamu hizmetini yürütürken meydana getirdikleri kusurlu davranışlarından dolayı sorumluluğunun idarenin bu zararı tazmin etmekle ortadan kalkmadığını belirtmek üzere “kendilerine rücu edilmek kaydıyla idare aleyhine açılabilir” ifadesi kullanılmak suretiyle açıklanmıştır. Bu açıklamaya karşın idare tarafından ödenmek zorunda kalınan tazminatın yasal yollara başvuruyla ilgili kamu görevlisinden rücu tahsil edilmesi zorunlu olmasına karşın davacıların dava

dilekçelerinde ayrıca ve mutlaka rücu talebinde bulunmaları gerekmemektedir³²⁸. AY'deki bu düzenlemeler kamu görevlisinin kamu hizmetini yürüttüğü sırada meydana getirdiği kusurlu davranışının idarenin hizmet kusurunu meydana getirdiğini, idarenin hizmet kusurunun zarara uğrayan bakımından teminat vazifesini gördüğünü, kamu görevlisinin kişisel kusurunun ise zarara uğrayanın zararının tazmininde bir anlam ifade etmediğini, bu durumun yalnızca zarar üzerinde kalan idarenin bu zararı kendi çalışanına yükleyebileceği bir rücu müessesesi anlamını taşımakta olduğu anlaşılmaktadır.

YHGK bir kararında kamu görevlisinin görevi sırasında işlediği suç sebebiyle ceza mahkemesince hüküm giydiği olayda kamu görevlisinin bu eyleminin hizmetten ayrılabilen kişisel kusur olması sebebiyle davanın AY m.129/5 hükmüne göre reddine karar vermiştir³²⁹. Danıştay kararlarının neredeyse tamamına yakınında AY m.125 ile m.129 hükümlerine dayanılarak, faaliyetin görev kusuru ya da kişisel kusur olduğunu belirtmeye ihtiyaç duymadan doğrudan hizmet kusuru olarak nitelendirilerek idare sorumlu tutulmaktadır. Danıştay bir kararında kamu görevlisi tarafından görev gereği hazırlanarak resmi makama sunulan dilekçede kullanılan ifadelerin bir kısmının kişilik haklarını ihlal ettiği iddiasıyla idari yargıda açılan tazminat davası neticesinde, bu durumun her ne kadar dilekçeyi tanzim eden kamu görevlisinin kasıtlı bir davranışından tecelli eden kişisel kusur niteliği bulunuyor olsa dahi AY m.129/5 hükmü gereği bu iddiaya dayanan davanın idareye karşı idari yargı yerinde tam yargı davası olarak incelenmesi gerektiğini açıklamıştır³³⁰. Danıştay bu kararı ile Anayasadaki düzenlemeleri hizmet kusuru - kişisel kusur ayrımı yapmaksızın yalnızca hizmet kusuru üzerinden değerlendirme yaptığını ortaya koymuştur. Buna karşın YHGK bir kararında kamu hastanesinde ameliyat olan davacı, ameliyatı yapan doktorun kişisel kusuru sebebiyle felç kaldığını iddia ederek doktor aleyhine doktorun görevden ayrılabilen kişisel kusuruna dayanarak açmış olduğu tazminat davası neticesinde, gerekli incelemeler yapılarak doktorun kişisel kusurunun bulunması halinde AY m.129/5 hükmünün sağladığı korumadan faydalanamayacağına karar vermiştir³³¹. YHGK bu kararı ile hizmet kusuru - kişisel kusur ayrımını somut olayın özelliklerini nazarı itibara alarak kamu görevlisinin

³²⁸ Danıştay 5.D., 10.11.1997, E: 1995/3611, K: 1997/2485 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

³²⁹ YHGK., 27.3.2015, E: 2013/4-1575, K: 2015/1102 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

³³⁰ Danıştay 2.D., 25.2.2005, E: 2004/619, K: 2005/751 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

³³¹ YHGK, 31.10.2007, E: 2007/4-800, K: 2007/797 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

hizmetten ayrılabilen kişisel kusuru ile hizmetten ayrılamayan kişisel kusuru kapsamında yapılabileceğini ifade etmiştir.

2.2. Kavramsal Çerçeve

Hizmet kusuru - kişisel kusur ayrımının izahı noktasında kişisel kusur, salt kişisel kusur, görev kusuru ve hizmet kusuru kavramları ön plana çıkmaktadır. Doktrinde bir görüş salt kişisel kusur - görev kusuru kavramlarının ayırt edilmesi gerektiğini ifade etmektedir³³². Bir başka görüşte kişisel kusur - hizmet kusuru - görev kusuru ayrımına işaret edilmektedir³³³. Bir diğer görüşte ise kişisel kusur, salt kişisel kusur ve hizmet kusuru olmak üzere üçlü bir tasnif yapılmaktadır³³⁴.

2.2.1. Salt Kişisel Kusur Kavramı

Kamu görevlisinin resmi sıfatından mutlak surette tamamen ayrılabilen, kendisinin kamu görevi ile ilgisi olmayan herhangi bir kişi olarak ortaya koyduğu kusurlu davranışlarına salt kişisel kusur denilmektedir³³⁵. Doktrinde kamu görevlisinin davranışından idarenin sorumlu olmadığı kişisel kusuru ifade etmek üzere hizmet dışı kişisel kusur, salt kişisel kusur, hizmetten tam olarak ayrılan kişisel kusur ve görev kusuru gibi kavramlar kullanılmaktadır³³⁶. Doktrinde bir görüşte kamu görevlisinin görevi ile herhangi bir ilgisi bulunmayan ve kamu görevlisinin herhangi bir kimse olarak gerçekleştirdiği kusurlu davranışları salt kişisel kusur olarak³³⁷, bir başka görüşte personelin resmi görevi dışındaki kusurlu davranışlarını hizmet dışı kişisel kusur olarak³³⁸, bir diğer görüşte ise bu durum “hizmetten tam olarak ayrılan kişisel kusur” olarak tanımlanmakta ve bundan doğan zararlardan eylemi gerçekleştirilen personelin bizatihi kendisinin sorumlu olduğu şeklinde ifade edilmektedir³³⁹. Bu davranışlar kamu görevlisinin görevi ile ilgili olmayan, görevi dışında vatandaş olarak işlediği³⁴⁰, personelin kamu görevi ile hiçbir bağlantısı

³³² Akyılmaz ve Sezginer ve Kaya, *Türk İdari Yargılama Hukuku*, s. 588.

³³³ Sait Güran, “İdarenin ve Ajanının Sorumluluğunun Belirlenmesine İlişkin Düşünceler, Sorumluluk Hukukunda Yeni Gelişmeler 2. Sempozyumu”, Ankara 15-16 Aralık 1978, 187-198, İstanbul 1981, s. 188.

³³⁴ Duran, “Türk Kamu Personelinin Mali Sorumluluğu”, s. 51.

³³⁵ Akyılmaz ve Sezginer ve Kaya, *Türk İdari Yargılama Hukuku*, s. 580.

³³⁶ Günay, *İdare Hukuku*, s. 377.

³³⁷ Akyılmaz ve Sezginer ve KAYA, *Türk İdari Yargılama Hukuku*, s. 580.

³³⁸ Tan, *İdare Hukuku Genel Esaslar C. I*, s.449-450.

³³⁹ Onar, *İdare Hukukunun Umumi Esasları C. III*, s. 1702.

³⁴⁰ Akyılmaz ve Sezginer ve KAYA, *Türk İdari Yargılama Hukuku*, s. 580.

bulunmayan, idare tarafından sağlanan araç gereçlerden bağımsız³⁴¹, tamamen görevden ayrılabilir tarzda³⁴², kamu görevlisinin idare ile alakası olmadığı için herhangi bir vatandaş gibi³⁴³ doğrudan³⁴⁴ ve yalnızca kendilerinin sorumluluğunu doğuran eylem ve işlemlerdir³⁴⁵. Kamu görevlisinin, kişiye özgü hata ve eylem özelliği bulunan, görevi ve resmi sıfatından ayrılabilen davranışları, salt kişisel kusur niteliğindedir³⁴⁶. Bir diğer ifadeyle salt kişisel kusur, kamu görevlisinin kamu hizmetinden ayrılabilen kusurudur³⁴⁷. Bir başka ifadede hizmetten ayrılabilen kusurun personelin görevi ile alakalı olmayan kusuru olarak değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmiştir³⁴⁸. Yargıtay ve Uyuşmazlık Mahkemesi tarafından kamu görevlilerinin kamu hizmeti dışında kalan kişisel kusuru salt kişisel kusur kavramıyla ifade edilmektedir³⁴⁹. Bu yüksek mahkemelerce kullanılan kişisel kusur kavramı Danıştay tarafından salt kişisel kusur kavramını karşılamak üzere kullanılmaktadır.

Doktrinde bir görüşte kamu görevlisinin görevinden bağımsız ve görevine aykırı davranışlarının haksız fiil niteliğinde olduğunu belirtilmiştir³⁵⁰. Bu görüşle aynı yönde bir başka görüşte ise kamu görevlisinin görevinden ayrılmış ve resmi sıfatlarından kesin olarak sıyrılmış kusurlu eylem ve işlemlerinin söz konusu personelin haksız fiil sorumluluğunu doğuracağını ifade etmiştir³⁵¹. Kamu görevlisinin göreviyle, hizmet araç gereçleriyle, resmi sıfatıyla ve hizmetle hiçbir şekilde ilgisi olmayan kusurlu davranışı ile zarar meydana getirmesi haksız fiil niteliğinde olup, bu zararlardan kamu görevlisi şahsen ve doğrudan sorumludur³⁵². YHGK bir kararında adliyede görevli yazı işleri müdürünün aynı odada birlikte çalıştığı kâtiple tartışması sonucunda kâtipi kolundan tutarak birden fazla çekmesi eyleminin yazı işleri müdürünün görevi dışında kalan kişisel kusuruna

³⁴¹ Sait Güran, “Hekimin Faaliyetlerinden Devletin Sorumluluğu”, *Danıştay Dergisi*, Sayı:46-47, s. 17.

³⁴² Çağlayan, *Tarihsel, Teorik ve Pratık Yönleriyle İdarenin Kusursuz Sorumluluğu*, s. 630.

³⁴³ Akyılmaz, *Mali Sorumluluk*, s. 216-217.

³⁴⁴ Bahtiyar Akyılmaz, *Kamu Görevlilerinin Kusurlarıyla Üçüncü Şahıslara Vermiş Oldukları Zararlardan Doğan Mali Sorumluluk*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi SBE, Konya 1991 (Mali Sorumluluk), s. 217.

³⁴⁵ Kalabalık, *İdare Hukuku Dersleri Cilt II*, s. 349; Akyılmaz ve Sezginer ve Kaya, *Türk İdari Yargılama Hukuku*, s. 580..

³⁴⁶ Yıldırım ve Çınarlı, *Türk İdare Hukuku Dersleri Cilt: II*, s. 305.

³⁴⁷ Yıldırım ve Çınarlı, *Türk İdare Hukuku Dersleri Cilt: II*, s. 305.

³⁴⁸ Gül, “Pozitif ve Normatif Hukuk Açısından Ticaret Siciline İtimat Prensibi Yüksek Lisans Tezi”, s.107.

³⁴⁹ Akyılmaz ve Sezginer ve Kaya, *Türk İdari Yargılama Hukuku*, s. 585.

³⁵⁰ Sıddık Sami Onar, *İdare Hukukunun Umumi Esasları Cilt: I*, İstanbul, 1966. s. 1204.

³⁵¹ Kalabalık, *İdare Hukuku Dersleri Cilt II*, s. 349.

³⁵² Akyılmaz ve Sezginer ve Kaya, *Türk İdari Yargılama Hukuku*, s. 584.

dayanılması ve hizmet kusuru niteliğinde olmayan salt kişisel kusuru sebebiyle sorumlu bulunmuştur³⁵³. YHGK bir başka kararında kamu hastanesinde çalışan doktorun görevi sırasında birlikte çalıştığı hemşireye karşı cinsel saldırıda bulunması sebebiyle Asliye Ceza mahkemesi tarafından mahkûm edilmiş olması ve doktorun göreviyle ilgili eylemine değil salt kişisel kusuruna dayanıldığı göz önünde bulundurularak davalı doktorun eyleminin hizmet kusuru niteliğinde olmayıp, hizmetten ayrılabilen kişisel kusur niteliğinde olduğuna karar vermiştir³⁵⁴. YHGK bir başka kararında doktorun görevi sırasında başka bir doktora saldırdığı olayda görev kusuru ve kişisel kusur ayrımının yapılması gerektiğine işaret etmiş, saldırıda bulunan doktorun bu eyleminin salt kişisel kusur oluşturduğunu ifade etmiştir³⁵⁵. Yargıtay bir kararında hastanın doktor tarafından çekiştirilerek sinkaflı küfürlerle muayene odasından dışarı atılması durumunu idarenin hizmet kusurunun bulunmadığına fakat kamu görevlisinin salt kişisel kusurunun bulunduğuna karar vermiştir³⁵⁶. Yargıtay bir başka kararında okul müdür yardımcısının diğer müdür yardımcısını tehdit edip, hakarete bulunduğu olayı bu eylem görev sırasında ve okul içinde olsa da salt kişisel kusur olarak kabul etmiştir³⁵⁷. Yargıtay bir başka kararında pasaport işlemlerini yürütmekle yükümlü polis memurunun aynı yerde il emniyet müdür yardımcısı olarak görev yapmakta olan başka bir polis memurunun bir yakını için düzenlenen pasaportun kendisine gönderilmesi yönündeki talebini pasaportun imza karşılığında bizzat ya da vekâleten teslim alınabileceğini ifade etmesi üzerine talepte bulunan amir konumundaki polis memurunun pasaport hazırlamakla görevli davacı polis memurunun odasına gelerek verdiği talimata uymaması sebebiyle kendisine hakaret ettiği olayda görev kusurunun bulunmadığı bu durumun salt kişisel kusur oluşturduğuna karar vermiştir³⁵⁸. Yargıtay bir başka kararında davacının sicil amiri olan davalı tarafından davacıya mahsus uyarı yazısı hazırlayan davacının bunu davacıya tebliğ etmiş gibi işleme koyup davacının düşük sicil notu alması sonucunu doğurduğu, bu şekilde davacının meslekte terfi almasının önüne geçtiği, ceza mahkemesinde davalı hakkında açılan dava neticesinde davalı aleyhine hüküm kurulduğu ayrıca Yüksek Disiplin Kurulu tarafından da davalıya bu işlem sebebiyle ceza verildiği, davacı hakkındaki düşük sicil notu

³⁵³ YHGK., 13.4.2016, E: 2014/4-1067, K: 2016/512 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

³⁵⁴ YHGK., 27.3.2015, E: 2013/4-1575, K: 2015/1102 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

³⁵⁵ YHGK., 30.4.2014, E: 2013/4-1537, K: 2014/573 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

³⁵⁶ YHGK., 16.3.2016, E: 2014/4-828, K: 2016/313 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

³⁵⁷ YHGK., 14.1.2020, E: 2017/4-1322, K: 2020/11 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

³⁵⁸ YHGK., 21.5.2014, E: 2013/4-1601, K: 2014/681 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

işleminin idare mahkemesince de iptal edildiği, davalı sicil amirinin düzenlediği sicil notunun adil, tarafsız ve objektif ölçülere dayanmadığı iddiasıyla açılan tazminat davası neticesinde bu davranışın hizmet kusuru niteliğinde olmadığına, haksız fiile dayanan salt kişisel kusur niteliğinde olduğuna karar vermiştir³⁵⁹. Yargıtay bir başka kararında estetik operasyon olan kişinin açtığı davada hatalı tedavi halinde hekimin görevinden ayrılabilen haksız fiil niteliğindeki bu davranışını salt kişisel kusur olarak kabul etmiştir³⁶⁰. Yargıtay bir başka kararında mahkeme kalem personelinin dava esas defterine yenileme dilekçesini ihmalde bulunmak suretiyle kaydetmeyerek işleme konulmasının engellendiği ve bu yüzden süre aşımı nedeniyle davanın reddedildiği durumu salt kişisel kusur olarak kabul etmiştir³⁶¹. Yargıtay bir kararında; kamu görevlisi hakkında düzenlenen olumsuz sicil raporunun idare mahkemesi tarafından, sicile esas alınan bulguların gerçeği yansıtmadığı için iptal edilmesinin sorumluluğun doğmasına yetmediğini, bunun için olumsuz sicil raporu verilmesinin kişisel ağır kusur, kin, gazez veya zarar verme kastıyla yapılmış olduğunun ispatlanması gerektiğine karar vermiştir³⁶². Yargıtay bir başka kararında; davacıya ait hayvanın, ölümü üzerine açılan tazminat davasında veterinerin davacıya kin ve gazez beslediğinin ispatlanması gerektiğine aksi halde bu durumun kişisel kusur oluşturmayacağına, bu durum hizmet kusuru sebebiyle meydana gelmişse idareye karşı idari yargıda dava açılabilirliğine karar vermiştir³⁶³. Yargıtay bir başka kararında icra takibine karşı idare tarafından itiraz edilmesinin bu itirazın kin, gazez veya şahsi başka husumet içermemesi halinde tek başına kişisel kusur teşkil etmeyeceğini ifade etmiştir³⁶⁴. Yargıtay bir başka kararında yargılamanın ve yargı kararlarının şahsi görüş ve mülhaza içermeyeceği, inançların ve duyguların aracı olamayacağını ifade ederek hâkimin yargıladığı kimselere karşı önyargısız davranmak zorunda olduğu, somut olayda hâkimin ilamın gerekçesinde taraflardan birisine ağır saldırıda bulunan kişilerin beyanlarını aynen tekrarlayarak bu beyanlar doğru olduğu için aynen katıldığını, bunları duruşma tutanağına da yazdığını, davalı tarafa sahip çıktığını, onlara arka çıkarak onları kayırdığını gazez ve düşmanlık duygusu ile hareket ederek adil yargılama ilkesine aykırı hareket ettiğini ifade ederek bu durumun yargı görevine saygısızlık anlamını taşıyan ağır bir kusur

³⁵⁹ Yargıtay 4.HD., 18.9.2019, E: 2019/2070, K: 2019/3990 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

³⁶⁰ Yargıtay 6. HD., 26.1.2022, E: 2022/9, K: 2022/285 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

³⁶¹ Yargıtay 4. HD., 23.5.2023, E: 2022/3347, K: 2023/6880 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

³⁶² Yargıtay 3. HD., 12.3.2009, E: 2009/906, K: 2009/3994 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

³⁶³ Yargıtay 4. HD., 1.7.1982, E: 1982/6156, K: 1982/6768 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

³⁶⁴ Yargıtay 4.HD., 5.2.2013, E: 2011/15397, K: 2013/1702 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

oluşturacak bir davranış niteliğinde olduğunu ifade ederek hâkim aleyhine manevi tazminata hükmedilmesine karar vermiştir³⁶⁵. YHGK, kamu görevlisinin görevi sırasında alkollü araç sürerek kazaya sebebiyet verdiği olayda kamu görevlisinin kişisel kusurunun bulunduğuna karar vermiştir³⁶⁶. YHGK tedavide eksik kalan hekimin eylemi sebebiyle açılan davada hekimin kişisel kusurunun bulunduğuna hükmetmiştir³⁶⁷. Aynı ilkeler Yargıtay’ın diğer emsal kararlarında da benimsenmiştir³⁶⁸. Danıştay bir kararında; kamu görevlisinin bir başka kamu görevlisini görev yeri dışında ve görevinden kaynaklanmayan bir nedenle öldürdüğü olayda idarenin hizmet kusuru bulunmadığı kanaatiyle davanın reddine karar vermiştir³⁶⁹.

2.2.2. Görev Kusuru Kavramı

Hizmet teşkilatı ve hizmetin işleviyle ilgili, hizmete ilişkin olarak ortaya çıkan, kişiselleştirilebilen ve faili bilinen, kamu görevlisinin işlediği kişisel kusura görev kusuru denilmektedir³⁷⁰. Bir diğer deyişle kamu görevlisinin, zarara neden olan tutum ve davranışlarının görevi sırasında ve göreviyle ilgili olarak ortaya çıkması olarak da tanımlanmaktadır³⁷¹. Doktrinde bir görüş bu durumu idareyi sorumlu kılan hizmet kusuru olarak nitelirmektedir³⁷². Doktrinde bir başka görüşe göre bir davranışın görev kusuru olarak kabul edilebilmesi için kamu görevlisinin kamu hizmetini ifa ederken ağır kusuruyla gerçekleştirdiği bir faaliyeti bulunmalıdır³⁷³. Bir başka görüşte kamu görevlisinin keyfi hareket ettiği, davranışının taraflı, kasıtlı, ağır kusurlu ya da suç olduğu haller görev kusuru olarak nitelendirilmektedir³⁷⁴. Bir başka düşünce görev kusuru kavramının karışıklığa yol açacağıdır³⁷⁵. Sonuç itibarıyla; görev kusurunun tanımı

³⁶⁵ YHGK., 24.10.2001, E: 2001/4-1016, K: 2001/757 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

³⁶⁶ YHGK, 30.4.2019, E: 2017/4-1394, K: 2019/494 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

³⁶⁷ YHGK, 26.9.2001, E: 2001/4-595, K: 2001/643 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

³⁶⁸ YHGK., 15.11.2000, E: 2000/4-1650, K: 2000/1690; YHGK., 26.09.2001, E: 2001/4-595, K:2001/643; YHGK., 29.03.2006, E: 2006/4-86, K: 2006/111; YHGK., 17.10.2007, E: 2007/4-640, K: 2007/725; YHGK., 18.11.2009, E: 2009/4-448, K: 2009/545 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

³⁶⁹ DİDDK., 22.6.2023, E: 2022/2251, K: 2023/1508 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

³⁷⁰ AKYILMAZ ve Sezginer ve Kaya, *Türk İdari Yargılama Hukuku*, s. 560.

³⁷¹ Yıldırım ve Çınarlı, *Türk İdare Hukuku Dersleri Cilt: II*, s. 304.

³⁷² Çolak, s. 111; Akyılmaz ve Sezginer ve Kaya, *Türk İdari Yargılama Hukuku*, s. 560.

³⁷³ Güran, “Hekimin Faaliyetlerinden Devletin Sorumluluğu”, s. 18.

³⁷⁴ Güran, “Hekimin Faaliyetlerinden Devletin Sorumluluğu”, s. 18.

³⁷⁵ Bahtiyar Akyılmaz, “İdarenin Kusurlu Personeline Rücu Sorunu”, *Sorumluluk ve Tazminat Hukuku Sempozyumu*, 2009, s. 538.

noktasında doktrinde fikir birliği mevcut değildir³⁷⁶. Görev kusuru kavramı DMK m. 13 düzenlemesinin, kamu görevlisinin kişisel kusurunu ortadan kaldıracak biçimde yorumlanmaması için doktrin tarafından teşvik edilen ve mahkemeler tarafından da uygun bulunarak hüküm altına alınan bir kavramdır³⁷⁷. Bununla birlikte kamu görevlisinin hizmetle ilgisi bulunan kişisel kusurlarından hangisinin görev kusuru oluşturacağı ya da hangilerinin kişisel kusur sayılacağına ilişkin olarak herkesçe benimsenen ve uygulanan bir ölçüt bulunmamaktadır³⁷⁸. Bu şekilde bir ölçütün olmaması, görev kusuru - kişisel kusur ayrımını zorlaştırmaktadır³⁷⁹. Doktrinde görev kusuru kavramı, diğer tanımlardan farklı olmak üzere hizmetten ayrılamayan kişisel kusur olarak da ifade olunmaktadır³⁸⁰. Bir başka görüşte görev kusuru kavramının kullanılması sayesinde kamu görevlisinin kişisel kusuru ile kamu hizmetinin birbirinden ayırt edilebilmesinin mümkün iken hizmet kusuru kavramında bu ikisinin birbirinden ayırt edilmesinin mümkün olmadığı ifade edilmektedir³⁸¹. Doktrinde bir başka görüşe göre bir davranışın görev kusuru olarak kabul edilebilmesi için kamu görevlisinin kamu hizmetini ifa ederken ağır kusuruyla gerçekleştirdiği bir faaliyeti bulunmalıdır³⁸². Mevzuatımızda kamu personelinin görev kusuru oluşturan zararlı davranışları nedeniyle idareye karşı dava açılabileceği belirtilmektedir³⁸³.

Uyuşmazlık Mahkemesi ve Yargıtay kamu görevlilerinin kamu hizmetinin ifası esnasında ortaya koydukları kişisel kusurlu davranışlarını görev kusuru kavramıyla ifade etmektedir³⁸⁴. Uyuşmazlık Mahkemesi ve Yargıtay tarafından kullanılan görev kusuru kavramı yerine Danıştay kişisel kusur kavramını kullanmaktadır. Uyuşmazlık Mahkemesi bir kararında idare personeli tarafından silahlı terör örgütü adına kanuna aykırı olarak komisyon adı altında para talep edilip, bu bedelin ödenmemesi sebebiyle taraflar arasında imzalanan sözleşmenin zorla feshettirildiği olayda, bu eylemin görev kusurunu kapsayan hizmet kusuru niteliğinde olduğuna karar vermiştir³⁸⁵. Uyuşmazlık

³⁷⁶ Akyılmaz ve Sezginer ve Kaya, *Türk İdari Yargılama Hukuku*, s. 589.

³⁷⁷ Ak Akyılmaz ve Sezginer ve KAYA, *Türk İdari Yargılama Hukuku*, s. 560. Yılmaz/Sezginer/Kaya, *Türk İdari Yargılama Hukuku*, s. 588.

³⁷⁸ Akyılmaz ve Sezginer ve Kaya, *Türk İdari Yargılama Hukuku* s. 560.

³⁷⁹ Akyılmaz ve Sezginer ve Kaya, *Türk İdari Yargılama Hukuku* s. 560.

³⁸⁰ Duran, "Türk Kamu Personelinin Mali Sorumluluğu", s. 105.

³⁸¹ Atay, *İdari Yargılama Hukuku*, s. 372.

³⁸² Güran, "Hekimin Faaliyetlerinden Devletin Sorumluluğu", s. 18.

³⁸³ Yıldırım ve Çınarlı, *Türk İdare Hukuku Dersleri Cilt: II*, s. 304.

³⁸⁴ Akyılmaz ve Sezginer ve Kaya, *Türk İdari Yargılama Hukuku*, s. 585.

³⁸⁵ UM., 23.12.2019, E: 2019/649, K: 2019/812 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

Mahkemesi bir başka kararında görevini istismar eden kamu görevlisinin suç niteliğindeki bu eyleminin görev kusuru niteliğinde olduğunu ifade etmiştir³⁸⁶. Yargıtay bir kararında iş kazasına uğrayan şahsa bağlanan aylıkların ve ödemelerin iş kazası oluşmaması bakımından gerekli tedbirleri almayan ilgili idareden rücu talep edildiği davada, idarenin görev kusurunun bulunduğu, kamu görevlisinin kişisel kusura dayanılamayacağına karar vermiştir³⁸⁷. Okul servisinde unutulduğu için hayatını kaybeden anaokulu öğrencisinin vefatı olayında gerekli tedbirleri almayan ihmali bulunan idarenin görev kusurunun bulunduğu söylenebilir.

Danıştay kararlarında ise başlangıçta hizmet kusuru kavramı yeknesak kullanım biçimi olarak benimsenmişken³⁸⁸, daha sonra görev kusuru kavramı da kullanılmaya başlamıştır³⁸⁹. Danıştay bir kararında kamu görevlisine karşı uygulanan mobbing niteliğindeki davranışın görev kusuru oluşturduğunu belirtmiştir³⁹⁰.

2.2.3. Hizmet Kusuru - Görev Kusuru Ayrımı

Hizmet kusuru kavramı ile görev kusuru kavramı karşıladıkları anlam itibarıyla esasen birbirine yakın kavramlar olduğundan karıştırılmaları mümkündür. Hizmet kusuru anonim iken, görev kusuru kamu görevlisinin şahsi kusurunun belli olması sebebiyle anonim değildir³⁹¹. Bu nedenle görev kusuru olan her fiil aynı zamanda hizmet kusuru iken, hizmet kusuru olan her fiil görev kusuru teşkil etmez³⁹². Bununla birlikte hizmet kusuru ile görev kusurunun birbirinden ayrılması kolay değildir³⁹³.

2.2.4. Hizmet Kusuru - Görev Kusuru - Kişisel Kusur Ayrımı

Hizmet kusurunda, kusura neden olan kamu görevlisi belli değildir. Buradaki kusurun belli bir kamu görevlisine atfedilmesi mümkün değildir. Bu yüzden hizmet kusuru anonim niteliktedir. Görev kusuru ve kişisel kusurda ise kusura neden olan kamu görevlisi

³⁸⁶ UM., 8.5.2017, E: 2016/652, K: 2016/268 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

³⁸⁷ Yargıtay 10.HD., 7.10.2023, E: 2003/6124, K: 2003/6653 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

³⁸⁸ Akyılmaz ve Sezginer ve Kaya, *Türk İdari Yargılama Hukuku* s. 585.

³⁸⁹ Akyılmaz ve Sezginer ve Kaya, *Türk İdari Yargılama Hukuku* s. 586.

³⁹⁰ Danıştay 8.D., 8.7.2021, E: 2020/3456, K: 2021/3660 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

³⁹¹ Akyılmaz ve Sezginer ve Kaya, *Türk İdari Yargılama Hukuku* s. 588.

³⁹² Akyılmaz ve Sezginer ve Kaya, *Türk İdari Yargılama Hukuku* s. 588.

³⁹³ Onur Çağdaş Artantaş, "Türk Hukukunda Kamu Personelinin Mali Sorumluluğu", Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi, cilt.7, sa.2, 2017, s. 380.

bellidir. Ancak kamu görevlisinin kusuru görevinden ayrılmayan evsiftadır. Salt kişisel kusurda da kamu görevlisi bellidir. Buradaki fark kamu görevlisinin kusurunun görevinden ayrılabilen nitelikte olmasıdır. Yargıtay ve Uyuşmazlık Mahkemesi görev kusuru kavramını Danıştay'ın kullandığı kişisel kusur kavramı yerine kullanmakta iken, kişisel kusur kavramını Danıştay'ın kullandığı salt kişisel kusur kavramı yerine kullanmaktadır.

Danıştay bir kararında kamu hastanesinde ameliyat olan hastanın müdahale nedeniyle engelli hale düştüğü için açılan davada idarenin hizmet kusurunun bulunduğu ifade etmiştir³⁹⁴. Danıştay bir başka kararında yurt misafirhanesinde kalan personelin televizyon antenini düzeltmek için çatıya çıktığı, çatıdan kayıp düşüp hayatını kaybettiği olayda yurt yönetiminin hizmet kusurunun bulunduğu karar vermiştir³⁹⁵. Danıştay bir başka kararında 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanuna göre denetimli serbestlik kapsamında ilkokulda çalıştırılan hükümlünün, bir başka personeli idareye ait parayı çalma kastıyla boğularak öldürdüğü olayda Adalet Bakanlığının ve Valiliğin hükümlünün mahkûm olduğu suç tipine uygun görevlendirme yapmadığı ve suçun bertarafı için gerekli tedbirleri almadığı gerekçesiyle hizmet kusurunun bulunduğu hükmetmiştir³⁹⁶. Danıştay bir başka kararında kamu görevlisinin görevi sırasında hizmet araçlarını kullanarak yaptığı eylem ve işlemleriyle ilgili olarak kişisel kusurun, kasti suç niteliği taşısa bile hizmet kusuru oluşturacağını ifade etmiş, kurum avukatı olan davacının başka bir kuruma atanmasına dair idari işlemin iptali istemiyle açtığı davada idare tarafından verilen savunma dilekçesinde kullanılan ifadeler nedeniyle kendisine hakaret edildiği iddiasıyla tazminat talep etmiş, bu durumun hizmet kusuru olduğuna karar vermiştir³⁹⁷.

Yargıtay bir kararında kamuda görevli doktorun mutaassıp kişiliği nedeniyle alkollü hastasına önyargılı davranarak ambulans tahsis etmediği ve neticede hastanın öldüğü olayda hizmet kusurunun bulunduğu karar vermiştir³⁹⁸. Yargıtay bir başka kararında okul müdürünün görevi sırasında öğrenciye tokat atması sebebiyle öğrencinin bir yıl

³⁹⁴ Danıştay 10.D., 9.11.2022, E: 2019/5533, K: 2022/5032 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

³⁹⁵ Danıştay 10.D., 22.12.2006, E: 2004/1690, K: 2006/7348 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

³⁹⁶ Danıştay 10.D., 31.10.2022, E: 2018/3043, K: 2022/4831 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

³⁹⁷ Danıştay 2. D., 9.5.2005, E: 2004/1813, K: 2005/1642 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

³⁹⁸ YHGK.,27.3.2015, E: 2013/4-1533, K: 2015/1099 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

süreyle okula gidemediği bu nedenle gururunun kırıldığı iddiasıyla velileri tarafından açılan manevi tazminat davası neticesinde davacı tarafından davalının görevi dışında kalan kişisel kusuruna dayanılmaması ve eylemin görev sırasında, görevle alakalı olması sebebiyle hizmet kusurunu teşkil ettiği kanaatiyle husumetin kamu görevlisine değil, idareye yöneltilmesi gerektiğine karar vermiştir³⁹⁹. Yargıtay bir başka kararında aile hekiminin İl Sağlık Müdürlüğünden denetime gelen doktora saldırmasının kişisel kusur olduğuna karar vermiştir.⁴⁰⁰ Yargıtay bir başka kararında kamu görevlisinin yürüttüğü hizmet çerçevesinde meydana getirdiği davranışının suç niteliğinde olmasının veya bu hizmeti sunduğu sırada ağır kusur işleminin ya da hizmet sunduğu kişiye karşı husumet, kin, düşmanlık veya garez gibi bir niyetle kişiyi zarara uğratması halinde dahi idarenin yönetim, gözetim, denetim ve liyakatli personel tercih etme mükellefiyeti nedeniyle bu durumun hizmet kusuru olarak da değerlendirilerek davanın idareye tevcih edilmesi gerektiğini ifade etmiş, kamu görevlisinin davranışı ile kamu hizmeti arasında bağlantı kurulabiliyorsa bu durum her hâlükârda göreve ilişkin olacağından, kamu görevlisinin bu davranışı ister ihmalen ister kasti olsun kamu görevlisinin hizmetten ayrılmayan davranışını teşkil ettiğinden AY m.129/5 ile DMK m.13 hükümleri uyarınca tazminat davasının idareye karşı açılması gerektiğini, tüm bu değerlendirmelere göre sezeryan ameliyatı sırasında karnında gazlı bez unutulmuş kişinin bu nedenle ikinci kez ameliyat olmak zorunda kalması olayında da idareye karşı hizmet kusuruna dayanılarak dava açılabilirliğine karar vermiştir⁴⁰¹.

Doktrinde, kamu görevlisinin görevinden kaynaklanan sorumluluğunun idare hukukuna mahsus hizmet kusuru - kişisel kusur ayrımına işaret ettiği ifade edilmektedir⁴⁰². Kamu görevlisinin kişisel kusurunun, idarenin hizmet kusuru ile ayrılamadığı yani iç içe geçtiği durumlar doktrinde hizmetten ayrılmayan şahsi kusur⁴⁰³, hizmet içi kişisel kusur⁴⁰⁴, geniş anlamda kişisel kusur veya görev kusuru⁴⁰⁵ gibi kavramlar kullanılarak ifade

³⁹⁹ YHGK., 10.7.2013, E: 2013/4-4, K: 2013/1035 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁴⁰⁰ YHGK., 30.4.2014, E: 2013/4-1537, K: 2014/573 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁴⁰¹ YHGK., 26.2.2014, E: 2013/4-579, K: 2014/155 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁴⁰² GÜL, “Pozitif ve Normatif Hukuk Açısından Ticaret Siciline İtimat Prensibi Yüksek Lisans Tezi”, s.107.

⁴⁰³ Gözübüyük ve TAN, *İdare Hukuku Genel Esaslar C. 1*, s. 802; Lütfi Duran, “Türk Kamu Personelinin Mali Sorumluluğu”, Prof. Dr. Tahsin Bekir Balta’ya Armağan, Ankara 1974, s. 64 (Mali Sorumluluğu).

⁴⁰⁴ Günday, *İdare Hukuku*, s. 374.

⁴⁰⁵ Sancakdar ve Önüt ve Doğan ve Turhan ve Seyhan, *İdare Hukuku Teori Çalışma Kitabı* s. 848.

edilmektedir. Bu haller personelin resmi sıfatıyla, hizmet araç ve gereçleriyle ilgili bulunan hallerde ortaya çıkmaktadır⁴⁰⁶. Söz konusu haller vuku bulduğunda zarara uğrayan taraf uğradığı zararını kamu görevlisinden değil, kamu görevlisinin çalıştığı idareye karşı dava açarak talep etmekte, idare tazmin ettiği bu zararı kişisel kusuru bulunan personeline kusuru nispetinde rücu etmektedir⁴⁰⁷. Bu surette hizmet kusuru anonimlikten ayrılarak kişiselleştirilmektedir⁴⁰⁸. Ancak kişisel kusurun hizmet kusurundan ayrılması için nasıl bir kriter belirlenmesi gerektiği noktasında doktrinde görüş birliği bulunmamaktadır⁴⁰⁹.

Kamu görevlisinin kişisel kusuru sebebiyle sorumlu tutulduğu davalarda kamu görevlisinin görevi dışına çıkarak meydana getirdiği eylemlerini Yargıtay haksız fiil olarak nitelermektedir. Yargıtay bir kararında aynı idarede çalışan bir personelin diğerinin cep telefonuna ve elektronik posta adresine gönderdiği kişilik haklarını ihlal niteliği taşıyan mesajları personelin yetkisi ve görevi dışındaki haksız fiiller olarak değerlendirilerek bu durumu kişisel kusur olarak değerlendirmiştir⁴¹⁰. Yargıtay devlet hastanesinde röntgen teknisyeni olarak çalışan davacının aynı işyerinde hekim olarak görev yapan davalı tarafından muayene edildiği sırada cinsel tacize uğradığı iddiası ile açılan davada bu haksız eylemin (fili yol) kişisel kusur olarak değerlendirilerek husumetin idareye karşı değil, iddia olunan şahsa yöneltilebileceğini belirtmiştir⁴¹¹. Yargıtay bir kararında kamu bankasının depo hesapları açarak bu hesaplardan uzun müddet yalnızca anaparanın faizlerini tahsil ettiği buna karşın anaparanın tahsil edilmediğinin anlaşıldığı olayda, fon yönetiminden sorumlu genel müdür yardımcısının özensiz ve basiretsiz, denetim ve gözetim yükümlülüğüne aykırı davranışlarının haksız fiil teşkil ettiğini bu surette kamu görevlisinin kişisel kusurunun bulunduğu karar vermiştir⁴¹². Yargıtay bir başka kararında işyerinde uygulanan psikolojik taciz (mobbing) eyleminin haksız eylem ve kişisel kusur niteliğinde olduğu kanaatine varmıştır⁴¹³.

⁴⁰⁶ Akyılmaz, *Mali Sorumluluk*, s. 216-217.

⁴⁰⁷ Yargıtay, 14.3.2017, E: 2016/7638, K: 2017/1653 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁴⁰⁸ Gözübüyük ve TAN, *İdare Hukuku Genel Esaslar C. I*, s. 849; Artantaş, “Türk Hukukunda Kamu Personelinin Mali Sorumluluğu”, s. 380.

⁴⁰⁹ Kalabalık, *İdare Hukuku Dersleri Cilt II*, s. 349.

⁴¹⁰ Yargıtay 4.HD., 13.10.2014, E: 2014/9787, K: 2014/12862 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁴¹¹ Yargıtay 4.HD., 24.11.2014, E: 2014/11048, K: 2014/15860 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁴¹² YHGK., 11.12.2002, E: 2002/4-993, K: 2002/1052 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁴¹³ Yargıtay 4.HD., 15.6.2016, E: 2015/16592, K: 2016/7912 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

Uyuşmazlık Mahkemesi görev kusuru kavramını, kamu görevlilerinin görevlerini yerine getirirken ortaya koydukları davranışlarıyla kamu hizmetinin geç veya kötü işlemesi ya da hiç işlememesi sonucunu doğuran ve idare yönünden hizmet kusurunu oluşturan durum için kullanmaktadır⁴¹⁴ Uyuşmazlık Mahkemesi bir kararında kadın sığınma evinde görevli personel tarafından darp edilmesi sebebiyle psikolojik travma geçirdiğini iddia eden kadının tazminat talep ettiği davada görevini istismar eden kamu görevlisinin suç niteliğindeki eyleminin görev kusuru niteliğinde olduğunu ifade etmiştir⁴¹⁵. Uyuşmazlık Mahkemesi kamu görevlisinin sorumluluğunu doğuran, görevden - hizmetten kolayca ayrılabilen kamu görevlisinin görevi dışında kalan kusurlu eylemlerinin kamu görevi ile kamu görevlisinin eylemi arasındaki bağı keserek kişisel kusuru ile karşı karşıya kalınmış olması sebebiyle görev kusuru niteliğinde olmadığını ifade etmektedir⁴¹⁶. YHGK bir kararda görev kusurunun, kamu görevlisinin görevinden ayrılamayan kişisel kusuru olarak ortaya çıktığını, kişisel kusurun ise personelin görevinden kolaylıkla ve sarih şekilde ayırt edilen faaliyet ve işlemler olduğunu ifade etmiştir⁴¹⁷. Yargıtay başka bir kararında doktorun hastasına hukuka aykırı tedavi uygulaması sebebiyle meydana gelen zararın kişisel kusurundan ileri geliyor gibi görünmesine karşın gerçekte kamu görevlisinin hizmet ve ödevlerinden ayrılamayan görev kusuru niteliğinde olması sebebiyle hizmet kusuru sayılmasına karar vermiştir⁴¹⁸. Yargıtay bir kararında kişinin kendisi hakkında yürütülen haksız disiplin soruşturması sebebiyle açtığı tazminat davasında disiplin soruşturmasını başlatanların hizmetten ayrılabilen kişisel kusurunun bulunup bulunmadığının incelemesine karar vermiştir⁴¹⁹. Yargıtay bir başka kararında kendi şahsi aracıyla kamudaki işyerine gelen doktorun aracını idareye ait otoparka park ederken tedaviye gelen hastaya ait araca çarpması halinde bu durumun kamu hizmetiyle ilgili olmayan kişisel kusur olduğunu, aynı doktorun işyerindeki odasına girdikten sonra tedavi görevi ile ilgili olarak meydana getirdiği kusurunun hizmet kusuru olacağını ifade etmiştir⁴²⁰. Danıştay bir kararında açık ceza infaz kurumunda görev yapan infaz ve koruma memurunun kurum tarafından tahsis edilen servis ile görevine gittiği esnada

⁴¹⁴ UM., 23.12.2019E: 2019/649, K: 2019/812 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁴¹⁵ UM., 8.5.2017, E: 2016/652, K: 2016/268 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁴¹⁶ UM., 29.6.2016, E: 2016/389, K: 2016/424; UM., 5.6.2016, E: 2006/26, K: 2006/75; UM., 23.10.2017, E: 2017/214, K: 2017/598 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023)

⁴¹⁷ YHGK, 7.12.2005, E: 2005/4-650, K: 2005/711 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁴¹⁸ Yargıtay 4.HD., 6.5.2003, E: 2003/1663, K: 2003/5912 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁴¹⁹ Yargıtay 4.HD., 26.1.2009, E: 2008/6150, K: 2009/1119 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁴²⁰ Yargıtay 4. HD., 29.11.2011, E: 2011/1037, K: 2011/12613 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

başka bir infaz ve koruma memuru tarafından vurularak öldürüldüğü olayda bu eylem, idarenin tahsis ettiği servis aracı ve silah kullanılarak yani idarenin araç ve gereçleri kullanılmak suretiyle idare imkânlarından faydalanılarak meydana getirildiğinden, bu eylemin hizmetten ve idareden ayrılamayacak nitelikte kişisel kusur olduğu, diğer bir ifadeyle görev kusuruna (hizmet içi kişisel kusura) bağlı olarak idarenin sorumluluğunu doğurduğunu ifade etmiştir⁴²¹. DİDDGK bir kararında polis memurunun aynı ekipte bulunan diğer polis memurunu kazara öldürmesini bu fiil, resmi yetki, görev ve olanaklardan yararlanarak gerçekleştirildiğinden idare ajanının hizmetten ve idareden ayrılamayan kişisel kusuru olduğunu ifade etmiştir⁴²².

Uyuşmazlık Mahkemesi ve Yargıtay kamu görevlilerinin kamu hizmeti dışında kalan görevden tamamen ayrılabilen kusurlu davranışlarını kişisel kusur kavramı ile ifade etmektedir. Danıştay ise bunu salt kişisel kusur kavramı ile ifade etmektedir⁴²³. YHGK alkollü araç kullandığı için trafik kazası yapan kamu görevlisinin kişisel kusurunun bulunduğunu ifade etmiştir⁴²⁴. YHGK bir başka kararında eksik tedavi uygulayan kamu görevlisi doktorun kişisel kusurunun var olduğuna karar vermiştir⁴²⁵. Yargıtay kişisel kusura dair bu değerlendirmelerini diğer kararlarında da benimsenmiştir⁴²⁶. Uyuşmazlık Mahkemesi bir kararında kamu görevlisinin çalışmakta olduğu idarenin dışında, başka bir idare hakkında bir internet sitesine çeşitli açıklamalarda bulunarak gerçek dışı ve hakaret içerikli beyanlarda bulunmasını ve bu ifadelerin bir diğer gün gazetelerde ve pek çok internet sitesinde yayınlanmasını olayında kişilik haklarına aykırı davranan şahsın kişisel kusura dayanılmasını esas almıştır⁴²⁷. Uyuşmazlık Mahkemesi bir başka kararında doğum sırasında kendisine haber verilmesine rağmen hastaneye gelmeyen doktor sebebiyle çocuklarının özürlü hale geldiğini ileri sürerek açılan tazminat davasında yine davalının kişisel kusuruna dayanılması sebebiyle adli yargıya işaret etmiştir⁴²⁸. Uyuşmazlık Mahkemesi bir başka kararında ülke çapında turnuvalara katılarak madalyalar kazanan

⁴²¹ Danıştay 10. D., 25.10.2021, E: 2017/2572, K: 2021/5024 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁴²² DİDDGK., 15.3.2022, E: 2010/2740, K: 2012/194 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁴²³ Akyılmaz ve Sezginer ve KAYA, *Türk İdari Yargılama Hukuku*, s. 585.

⁴²⁴ YHGK., 30.4.2019, E: 2017/4-1394, K: 2019/494 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁴²⁵ YHGK., 26.9.2001, E: 2001/4-595, K: 2001/643 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁴²⁶ YHGK., 15.11.2000, E: 2000/4-1650, K: 2000/1690; YHGK., 26.09.2001, E: 2001/4-595, K:2001/643; YHGK., 29.03.2006, E: 2006/4-86, K: 2006/111; YHGK., 17.10.2007, E: 2007/4-640, K: 2007/725; YHGK., 18.11.2009, E: 2009/4-448, K: 2009/545 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁴²⁷ UM., 29.6.2016, E: 2016/389, K: 2016/424 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023)

⁴²⁸ UM., 5.6.2016, E: 2006/26, K: 2006/75 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023)

beden eğitimi öğretmeni kendisi hakkında tacize dayalı şikâyet dosyaları bulunduğundan bahisle kendisine görev verilmediği iddiasıyla hakkında yapılan karalama ve linç kampanyası sebebiyle açtığı tazminat davasında kişisel kusura dayanılması esas alınmıştır⁴²⁹. Uyuşmazlık Mahkemesi bir kararda gösteriler sırasında polis ve sivil kişilerin darp etmesi sebebiyle hayatını kaybedenin yakınları tarafından idare aleyhine açılan tazminat davasında güvenlik zafiyetiyle sebebiyle idarenin görev kusuru niteliğinde hizmet kusurunun bulunduğuna karar vermiştir⁴³⁰. Danıştay bir kararında diğer öğretim üyeleri tarafından hakkında şikâyetle bulunulan öğretim üyesi kamu görevlisi hakkında yapılan soruşturmaların idarenin ödevi olduğu, bu halde idarenin hareketsiz kalmasının hukuki sorumluluğuna yol açacağını, idarenin açmış olduğu soruşturmalar ve verilen disiplin cezalarının psikolojik taciz oluşturmadığını, psikolojik tacizin varlığı için personeli sindirmek amacıyla sistematik ve kasıtlı şekilde düzenli olarak çalışanın aşağılanması, küçümsenmesi, dışlanması, kişiliğinin ve saygınlığının zedelenmesi, kötü muameleye tabi tutulması, yıldırılması ve benzeri şekillerde ortaya çıkması gerektiği kanaatiyle idarenin hizmet kusurunun, kamu görevlisinin de salt kişisel kusurunun bulunmadığına karar vermiştir⁴³¹.

Uyuşmazlık Mahkemesi ve Yargıtay kamu görevlilerinin kamu hizmeti içinde kalan görevle bağlantısı devam eden ve görevden ayrılmayan kusurlu davranışlarını görev kusuru kavramı ile ifade etmektedir. Danıştay ise bunu kişisel kusur kavramı ile ifade etmektedir. Yargıtay bir başka kararında hâkim tarafından yeterli araştırma yapılmadan davacıya vasi tayin edilmesi için Sulh Hukuk Mahkemesine yapılan ihbara karşın davacının akli melekelerinin yerinde olduğu alınan raporlarla sabit olması sebebiyle hâkimin görev kusurlu olduğu iddiasıyla Adalet Bakanlığına karşı açılan tazminat davasında hâkimlerin bağımsızlığı ve Adalet Bakanlığının memuru olmamaları sebebiyle bu davanın idare mahkemesinde Adalet Bakanlığına karşı dava açılmayacağını, hâkimlere karşı ancak 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun “Hâkimlerin Mesuliyeti” başlıklı m.573 hükmü (6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununun m.46 “Hâkimlerin yargılama faaliyetinden dolayı aşağıdaki sebeplere dayanılarak Devlet aleyhine tazminat davası açılabilir” hükmü) gereğince ancak kişisel kusuruna dayanılarak

⁴²⁹ 23.10.2017, E: 2017/214, K: 2017/598 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023)

⁴³⁰ Danıştay 10.D., 25.5.2022, E: 2017/3439, K: 2022/2736 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁴³¹ Danıştay 8. D., 8.7.2021, E: 2020/3456, K: 2021/3660 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

hâkimlere karşı tazminat davası açılabilmesine karar vermiştir⁴³². Danıştay bir kararında mahkeme kararının yerine getirilmemesini rücuya esas kişisel kusur olarak kabul etmiştir⁴³³. Danıştay bir kararında gözetimdeki kişiye yapılan kötü muamele ve işkenceyi kişisel kusur olarak değerlendirmiştir⁴³⁴. Danıştay bir başka kararında vatandaşa hizmetle yükümlü memurun mesai saatleri içerisinde odasında olmasına rağmen odasının kapasını kapatması sebebiyle kendisine verilen uyarma niteliğindeki disiplin cezasının iptali için açılan davanın reddine karar vermiştir⁴³⁵. Bu nedenle mesai saatleri içerisinde kamu görevlisinin çalışma odasının kapalı ve kilitli olması sebebiyle kamu hizmetinin aksaması ve hizmet sunulanların hizmetten yararlanamayarak zarara uğraması durumunda kamu görevlisinin kişisel kusurunun bulunduğu söylenebilir.

Danıştay kararlarında başlangıçta yalnızca hizmet kusuru kavramı kullanılmaktayken⁴³⁶, daha sonraki kararlarında görev kusuru kavramı da kullanılmaya başlanılmıştır⁴³⁷. Danıştay görev kusuru kavramını “hizmet içi kişisel kusur” anlamına gelmek üzere kullanmaktadır⁴³⁸. Danıştay bir başka kararında, asker personelin silahından çıkan kurşunla yaralanan ve sakat kalan kişi tarafından açılan tazminat davasında bu eylemin görev kusuru niteliğinde hizmet kusuru oluşturduğunu bu nedenle idari yargı yerinde idareye karşı dava açılması gerektiğini belirtmiştir⁴³⁹. Danıştay bir başka kararında mobbing niteliğindeki görev kusuruna dayanarak bu tarz bir durumda davanın adli yargıda söz konusu personele karşı açılması gerektiğini belirtmiştir⁴⁴⁰.

Yüksek Mahkemeler tarafından kişisel kusur - hizmet kusuru ayrımında kamu görevlisi hakkında başlatılan cezai takibatlar, kamu görevlisi hakkında ceza mahkemesince verilen mahkûmiyet ve beraat kararlarını yani bu yönde gerçek kişi idare çalışanı bakımından hükmolunan kesinleşen nihai kararlar da dikkate alınmakta ve kişisel kusurun kabulünde somut bir unsur olarak değerlendirilmektedir. Danıştay bir kararında tren yolundan geçmekte iken bariyerin kapanmaması sebebiyle meydana gelen kaza neticesinde

⁴³² Yargıtay 4. HD., 7.10.2024, E: 2004/11295, K: 2004/11153 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁴³³ Danıştay 5.D., 25.12.2001, E: 1998/1970, K: 2001/5153 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁴³⁴ Danıştay 10. D., 6.2.2009, E: 2006/1212, K: 2009/652 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁴³⁵ Danıştay 12. D., 28.01.2016, E: 2012/8899, K: 2016/358 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁴³⁶ Akyılmaz ve Sezginer ve Kaya, *Türk İdari Yargılama Hukuku*, s. 585.

⁴³⁷ Akyılmaz ve Sezginer ve Kaya, *Türk İdari Yargılama Hukuku*, s. 586.

⁴³⁸ DİDDK., 22.6.2023, E: 2022/2251, K: 2023/1508 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁴³⁹ Danıştay 10.D., 20.10.1999, E: 1997/721, K: 1999/5266 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁴⁴⁰ Danıştay 8.D., 8.7.2021, E: 2020/3456, K: 2021/3660 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

hayatını kaybeden kişinin yakınlarının şikâyeti üzerine açılan ceza davasında sanıkların şahsi kusuru olmadığından beraatlerine hükmolunduğunu ifade etmiş ancak olay yerinde bulunan bariyerin bozuk olduğuna dair yeri pek belli olmayan levhanın fark edilmesinin zor olduğundan bahisle idarenin hizmet kusurunun bulunduğu hükmetmiştir⁴⁴¹. Danıştay bir başka kararında inşaat halindeki binanın kırık camından içeri girerek çatıda oyun oynarken, yüksek gerilim hattına dokunarak elektrik çarpması sonucu hayati tehlike düzeyinde yaralanan 6 yaşındaki çocuğun velisi tarafından idareye karşı açılan tazminat davasında eylemin idareye atfedilebilirliğinin kamu görevlileri hakkında açılan ceza davası neticesinde belirlenebileceğini yani zararın kamu görevlisinin kişisel kusuruyla mı yoksa görev kusuru sonucu mu ortaya çıktığının ceza davası sonucunda saptanabileceğini ifade etmiştir⁴⁴². Yargıtay Hukuk Genel Kurulu bir kararında kamu hastanesinde çalışan doktorun hastasına karşı cinsel saldırıda bulunduğu Ceza Mahkemesi kararı ile sabit olduğu olayda doktorun kişisel kusurunun bulunduğu karar vermiştir⁴⁴³.

2.3. Hizmet Kusuru

İdare hukukunda kusur sorumluluğu, kamu hizmet ve faaliyetlerinin ifa edildiği sırada idarenin davranışından kaynaklı olarak zarar meydana getiren olgu anlamına gelmektedir⁴⁴⁴. İdare hukuku dalında kusur sorumluluğunda kusur temel faktör olduğundan bu bölümde hizmet kusuru kavramı incelenecektir⁴⁴⁵. Fransız Danıştay ile Fransız Uyuşmazlık Mahkemesi kararlarından da esinlenerek Türk Hukuk sisteminde bu konuda hizmet kusuru ifadesi kullanılmaktadır⁴⁴⁶. Hizmet kusuru, kamu hizmetinin yürütülmesinden meydana gelen bir kusur olup; hem yürütülen kamu hizmeti hem de hizmeti yürüten teşkilat ve personel nedeniyle meydana gelen doğrudan idareye atfedilebilen bir kusurdur⁴⁴⁷. Bu kusur temel olarak idare tarafından yürütülmekte olan bir kamu hizmetinin geç ve kötü ifa edilmesi ya da hiç ifa edilmemesidir⁴⁴⁸. Hizmet kusuru kavramı tam anlamıyla idare hukukuna özgü bir kavramdır⁴⁴⁹. Hizmet kusuru

⁴⁴¹ Danıştay 10.D., 7.12.2022, E: 2022/5101, K: 2022/5782 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁴⁴² Danıştay 8. D., 17.10.2023, E: 2019/1222, K: 2023/4873 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁴⁴³ YHGK., 27.3.2015, E: 2013/4-1575, K: 2015/1102 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁴⁴⁴ Akyılmaz ve Sezginer ve KAYA, *Türk İdari Yargılama Hukuku*, s. 561; Çağlayan, *Tarihsel, Teorik ve Pratik Yönleriyle İdarenin Kusursuz Sorumluluğu*, s. 741.

⁴⁴⁵ Çağlayan, *Tarihsel, Teorik ve Pratik Yönleriyle İdarenin Kusursuz Sorumluluğu*, s. 742.

⁴⁴⁶ Günay, *İdare Hukuku*, s. 370.

⁴⁴⁷ Akyılmaz ve Sezginer ve Kaya, *Türk İdari Yargılama Hukuku*, s. 561.

⁴⁴⁸ Kalabalık, *İdare Hukuku Dersleri Cilt II*, s. 342.

⁴⁴⁹ Atay, *İdari Yargılama Hukuku*, s. 361; Ulusoy, *Yeni Türk İdare Hukuku*, s. 560.

toplu olarak idarenin işlediği bir kusur anlamına gelmez⁴⁵⁰. Kişisel kusur teşkil etmeyen her kusur hizmet kusurudur denilebilir⁴⁵¹. Yani hizmet kusuru kural iken, kişisel kusur istisnadır⁴⁵². Diğer taraftan hizmet kusuru kavramı idarenin mali anlamda sorumluluğunun temel koşuludur⁴⁵³.

Hizmet kusuru idare çalışanının değil, idarenin kusurudur⁴⁵⁴. Bu nedenle hizmet kusuru halinde öncelikle idare personelinin somut kusurunun açığa çıkartılmasına ihtiyaç duyulmaz⁴⁵⁵. Kamu personelinin kusuru dahi olsa zararın tazmini idareden istenilmelidir⁴⁵⁶. Ancak AY m. 40/2 hükmü uyarınca; idarenin tazmin ettiği zararı personeline rücu hakkı mahfuzdur. Bu kuralın tek istisnası; personelin suç oluşturan eylemi veya ağır kusuru ile üçüncü kişiye zarar vermesidir⁴⁵⁷. Çünkü bu halde kamu görevlisinin görevi ile eylemi arasındaki zincir kopmuş olacaktır. Örneğin, işyerinde kişisel sebeple birini darp eden veya birine söven personele karşı da dava açılabilir⁴⁵⁸.

Danıştay bir kararında hizmet kusurunu işleyişteki aksaklık olarak açıklamaktadır⁴⁵⁹. Danıştay yol yapımı için alınan hafriyatın söz konusu taşınmazda meydana getirdiği zararı⁴⁶⁰, onarım çalışmalarında gerekli işaretleme eksik yapılması⁴⁶¹, emeklilik aylığının eksik derece ve kademe üzerinden bağlanması⁴⁶² hallerini işleyişteki aksaklık sebebiyle hizmet kusuru olarak değerlendirmiştir. Hizmet ifadesinden sadece kamu hizmetini anlamak yanlış olup, bu ifadenin idarenin tüm faaliyetleri olarak anlamak gerekir⁴⁶³. Hizmet kusuru idarenin işlem ve eylemlerindeki standartlara uygunsuzluk halidir⁴⁶⁴. Bir başka tanımda hizmet kusuru hizmetin meydana getirilmesi, tertibi veya

⁴⁵⁰ Gözler ve Kaplan, *İdare Hukuku Dersleri*, s. 753.

⁴⁵¹ Gözler ve Kaplan, *İdare Hukuku Dersleri*, s. 1060.

⁴⁵² Gözler ve Kaplan, *İdare Hukuku Dersleri*, s. 753.

⁴⁵³ Ulusoy, *Yeni Türk İdare Hukuku*, s. 560.

⁴⁵⁴ Ulusoy, *Yeni Türk İdare Hukuku*, s. 560.

⁴⁵⁵ Ulusoy, *Yeni Türk İdare Hukuku*, s. 560.

⁴⁵⁶ Ulusoy, *Yeni Türk İdare Hukuku*, s. 561.

⁴⁵⁷ Ulusoy, *Yeni Türk İdare Hukuku*, s. 561.

⁴⁵⁸ Ulusoy, *Yeni Türk İdare Hukuku*, s. 562.

⁴⁵⁹ Danıştay 10. D., 10.2.2022, E: 2017/3222, K: 2022/590 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁴⁶⁰ Danıştay 8.D., 24.2.2022, E:2017/197, K: 2022/1138 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁴⁶¹ Danıştay 8.D., 26.1.1983, E: 1982/2490, K: 1983/120 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁴⁶² Danıştay 11.D., 30.5.2007, E: 2005/5144, K: 2007/5685 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁴⁶³ Buket Deniz, “İdarenin Sorumluluğunu Doğuran Hizmet Kusuru ve Hizmet Kusuru- Kişisel Kusur Ayrımı”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Cilt, 33, Sayı:153, (2021), s. 195.

⁴⁶⁴ ATAY ve ODABAŞI, *Teori ve Yargı Kararları Işığında İdarenin Sorumluluğu ve Tazminat Davaları*, s.62.

sürdürülmesi sırasında ortaya çıkan bir bozukluk, aksaklık ile noksanlık halidir⁴⁶⁵. Bu husus klasik doktrinde ve mahkeme kararlarında izah edilen şekilde geçmektedir⁴⁶⁶. Kamu tarafından yürütülen bir faaliyetin kötü veya geç işlemesi yahut hiç işlememesi olan hizmet kusurunun⁴⁶⁷, doktrinde daha detaylı tanımı da yapılmaktadır⁴⁶⁸. Hizmet kusuru, idarenin yerine getirdiği ve hukuken yerine getirmekle yükümlü olduğu bir kamu hizmetinin kurulması, düzenlenmesi veya işleyiş aşamasındaki eksiklik, aksaklık, yetersizlik ya da yasal düzenlemelere, idarenin alışılmış uygulamalarına ilişkin bir aykırılıktır⁴⁶⁹. İdare hukukunda kusura dayalı sorumluluk türünde “kusur” temel kavram olarak karşımıza çıkmakla birlikte, idare hukuku doktrinine genel olarak baktığımızda idarenin kusuruna dayanan sorumlulukta kusur aslında hizmet kusurunu ifade etmektedir⁴⁷⁰. Danıştay bir kararında güvenlik güçleriyle teröristler arasında çıkan çatışma neticesinde davacılar murisinin öldürülmesi olayında idare ajanlarının suç niteliğindeki eylemlerinin hizmetle irtibatı kesmediğini, bu eylem ile mal ve can güvenliği için yürütülen hizmetin iç içe geçtiği kanaatiyle meydana gelen zarardan hizmeti yürüten idarenin sorumlu olduğunu ancak bu durumun idare ajanlarının kişisel sorumluluğunu ortadan kaldırmadığını ve söz konusu personele karşı adli yargıda da dava açabileceğini ifade etmiştir⁴⁷¹. Danıştay bir başka kararında taşınmaz yapı ile ilgili hatalı projeye ruhsat verilmesini hizmet kusuru olarak değerlendirmiştir⁴⁷². Bir başka kararda trafik kazasına bağlı olarak açılan davanın uzun süre sonuçlandırılmamış olmasında hizmet kusurunun bulunup bulunmadığının araştırılmasına karar vermiştir⁴⁷³. Danıştay bir başka kararında ameliyat sırasında hastanın karnında unutulmuş cerrahi alet nedeniyle meydana gelen zararda idarenin hizmet kusurunun bulunduğu hükmetmiştir⁴⁷⁴. Danıştay bir başka kararında kamu hastanesi olan davalı idarenin tıbbi müdahalelerin hizmetin gerektirdiği yeterliğe sahip personelle ve gerekli dikkat ve özenin gösterilerek yapılması esastır kanaatiyle bu yükümlülüğünü

⁴⁶⁵ Atay, *İdare Hukuku*, s. 384.

⁴⁶⁶ Yıldızhan Yayla, *İdare Hukuku*, İstanbul, 2010, s. 142.

⁴⁶⁷ Ulusoy, *Yeni Türk İdare Hukuku*, s. 581.

⁴⁶⁸ Ragıp Sarıca, “Hizmet Kusuru ve Karakterleri”, *İÜHFD*, c. 15, S. 4, 1949, s. 858, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iuhfm/issue/9134/114398>, erişim: 11.10.2023.

⁴⁶⁹ Atay, *İdari Yargılama Hukuku*, s. 361.

⁴⁷⁰ Çağlayan, *Tarihsel, Teorik ve Pratik Yönleriyle İdarenin Kusursuz Sorumluluğu*, s. 610.

⁴⁷¹ Danıştay 10.D., 6.11.1997, E: 1996/2383, K: 1997/4163 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁴⁷² Danıştay 6.D., 21.4.2006, E: 2005/3310, K: 2006/2160 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁴⁷³ Danıştay 10.D., 24.9.2009, E:2007/5816, K:2009/8220 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁴⁷⁴ Danıştay 10. D., 25.6.2008, E: 2007/2965, K:2008/4831 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

yerine getirmeyen hastanenin ağır hizmet kusuru sebebiyle meydana gelen zararı tazmin etmesine hükmetmiştir⁴⁷⁵. Danıştay bir başka kararında nefes darlığı şikâyetiyle hastaneye müracaat eden hastaya yapılan enjeksiyon sebebiyle sağ ayağında kalıcı hasar oluşan hasta tarafından idare aleyhine açılan tazminat davası neticesinde bu durumun tıbben gelişmesi olağan bir komplikasyon olması sebebiyle idarenin hizmet kusurunun bulunmadığına karar vermiştir⁴⁷⁶. Danıştay bir kararında solunum yoluna elma parçası tıkanan hastanın kaldırıldığı Eğitim Araştırma Hastanesi'nde gerekli tıbbi cihazların bulundurulmaması sebebiyle Tıp Fakültesi Hastanesine sevki sırasında ambulansın yeterli olmaması sebebiyle hastanın ağır hasara uğraması olayında idarenin hizmet kusurunun bulunduğuna karar vermiştir⁴⁷⁷. Danıştay bir başka kararında kan tahlilleri doğru tetkik edilmeyen hastaya yanlışlıkla HIV pozitif teşhisi konulması sebebiyle hastanın psikolojisinin bozulduğu iddiasıyla hastaneye karşı açtığı davada sağlık hizmetinin kötü işlediğini somutlaştıran bir belge sunulmadığından davanın reddine karar vermiştir⁴⁷⁸. Danıştay bir başka kararında yanlış teşhis nedeniyle gebeliği sonlandırılan şahıs tarafından açılan dava neticesinde bu tür riskli hizmetlerde her zaman komplikasyonların olabileceğine bakılmaksızın ve ağır kusur aranmaksızın idarenin hizmet kusurunun bulunduğuna karar vermiştir⁴⁷⁹. Danıştay tam teşekküllü devlet hastanesinde teşhis koymaya yetecek imkânların bulunmamasını hizmet kusuru olarak değerlendirmiştir⁴⁸⁰. Danıştay daha eski tarihli kararlarında, sağlık hizmetlerinde her halükarda ağır hizmet kusuru aramaktayken yeni kararlarında hizmet kusurunun varlığı halinde bunun ağır olup olmadığına bakılmaksızın idareyi sorumlu tutmaya başladığı görülmektedir. Hizmet kusuru hakkında ne Anayasamızda ne de diğer meri mevzuatımızda hafif ve ağır kusur ayrımı yapılmazken Danıştay tarafından bu şekilde ikili bir ayrıma gidilmesi yerinde görülmemektedir⁴⁸¹.

Danıştay eğitimle ilgili idareyi kusurlu tespit ettiği kararlarında; hizmet kusurunun oluşabilmesi için saptanan aykırılık ve yanlışlığın hizmetin iyi kurulmadığı, düzenli işlemediğini gösterecek derecede ağır, önemli ve belirgin olması gerektiği ifade

⁴⁷⁵ Danıştay 10. D., 3.5.1995, E: 1994/3258, K: 1995/2379 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁴⁷⁶ Danıştay 15. D., 26.5.2016, E: 2013/4343, K: 2016/3785 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁴⁷⁷ Danıştay 15.D., 11.2.2016, E: 2015/5640, K: 2016/808 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁴⁷⁸ Danıştay 15. D., 26.5.2016, E: 2013/4391, K: 2016/3773 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁴⁷⁹ Danıştay 10.D., 14.9.2020, E: 2019/6500, K: 2020/2937 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁴⁸⁰ Danıştay 15.D., 12.3.2014, E: 2013/3865, K: 2014/1691 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁴⁸¹ Bozdağ, "İdare Hukukunda İdarenin Hizmet Kusuru ve Danıştay Uygulaması", s. 33.

etmektedir. Bir kararında üniversitede okuyan öğrencinin sınavının hatalı okunduğu iddiasıyla açılan davada sınav iptal edilmiş olmasına karşın, not verme işleminde ilmi takdirin söz konusu olduğundan hareketle hizmet kusurunun bulunmadığı sonucuna ulaşmıştır⁴⁸². Süresinde kaydını yenilemediği için üniversiteden kaydı silinen öğrencinin bu işlemin iptalini isteyerek açtığı davada idarenin ağır hizmet kusuru ile sakatlanmış bir işlem bulunmadığı gerekçesiyle davanın reddinin gerektiğine karar vermiştir⁴⁸³. Bütünleme sınavında başarısız sayılan öğrencinin bu işleme karşı açtığı davada öğretmenin takdirine dayanarak verdiği nota göre işlem oluşturulmasının ilmi bir takdirin sonucu olduğundan ortada idareye yüklenebilecek bir hizmet kusurunun bulunmadığına karar vermiştir⁴⁸⁴. Ticaret lisesinde öğretmen olan davacının subay olan eşinin özür grubundan başka bir ile naklen atanması nedeniyle kendisinin de aynı ile naklen atanması talebinin reddine ilişkin işleme karşı açtığı tam yargı davasında idarenin hizmet kusuru sebebiyle davacı lehine tazminata hükmedilmiştir⁴⁸⁵. Danıştay bir başka kararında zihinsel engelli öğrencilerin bulunduğu sınıfta pencerenin açık olduğu ve öğretmenin sınıfta olmadığı bir anda öğrencilerden birisinin camdan düşüp vefat ettiği olayda açılan davada pencerelerin çocukların çok rahatça ulaşabileceği yükseklikte olmasını ve önüne koruma yapılmamasını hizmet kusuru olarak değerlendirmiştir⁴⁸⁶. Danıştay bir başka kararında öğrencinin boş derste intihar etmesi olayında intihar eden öğrencinin daha önceki teşebbüslerinden intihar etme fikrinin bir süredir aklında olduğu ve bu eylemin boş geçen ders sırasında meydana gelmesinin intiharın gerçekleşmesinde önemli bir faktör olduğu, dersin öğretmeni sınıfta olsaydı bu durumun engellenebileceği belirtilerek intihar eylemi ile müdür yardımcısının meydana gelen olaydan dolayı sorumsuz olmadığına karar vermiştir⁴⁸⁷. Danıştay bir başka kararında idareye ait yurttan kalan öğrencinin psikolojik sorunlarının olduğu, bu durumun yurt personeli ve yurttan kalan diğer öğrenciler tarafından bilindiği, yurttan kalan iki öğrenci arasında kavga çıktığı, bu kavga üzerine psikolojik sorunları bulunan öğrencinin intihar girişiminde bulunduğu, bu durumun yurt yönetimi tarafından ailesine bildirilmediği, bu kavganın silahla yaralama niteliğindeki suç oluşturan bir durum olmasına karşın kamu görevlisinin suç bildirmeme

⁴⁸² Danıştay 8.D., 20.12.2004, E:2004/1274, K: 2004/4987 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁴⁸³ Danıştay 8.D., 8.4.1997, E:1995/3635, K: 1997/1209 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁴⁸⁴ Danıştay 8. D., 16.3.1993, E: 1992/848, K: 1993/1389 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁴⁸⁵ Danıştay 2.D., 9.2.2016, E: 2013/7571, K: 2016/531 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁴⁸⁶ Danıştay 8.D., 1.7.2022, E: 2019/5160, K: 2022/4565 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁴⁸⁷ Danıştay 12. D., 10.4.2019, E: 2015/835, K: 2019/2621 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

suçunu işlemiş olması sebebiyle yurt çalışanları hakkında asliye ceza mahkemesinde dava açıldığı ancak olayda kast unsurunun bulunmaması sebebiyle haklarında beraat kararı verildiği, daha sonra kavgalı bu iki öğrencinin yurt müdürünün odasına aynı anda çağırılarak disiplin soruşturmasına esas ifade vermelerinin ardından iki öğrenci arasında ikinci kavganın çıkması ve hatta iki öğrencinin aynı kata yerleştirilmeleri nedeniyle psikolojik sorunları bulunan öğrencinin intihar ederek vefat etmesi olayında idarenin hizmet kusurunun bulunduğu hükmetmiştir⁴⁸⁸.

Danıştay bir kararında İSGK uyarınca çalışanların iş sağlığı ve güvenliğinden sorumlu olan tekstil kot kumlama şirketine ait işyerinin ÇSGB tarafından hiçbir denetime tabi tutulmaması, bu işyerinin ruhsatının bulunmaması, Sağlık Bakanlığı'nın gerekli tedbirleri zamanında almaması ve mahalli idareler ile gerekli koordinasyonu sağlamaması sebebiyle silikozis hastalığına yakalanıp vefat eden işçinin mirasçıları tarafından idare aleyhine açılan tazminat davası neticesinde İSGK gereği belirlenen iş sağlığı ve güvenliğine dair tedbirleri almayan idarelerin hizmet kusurunun bulunması sebebiyle tazminat taleplerinin kabulüne karar verilmiştir. Danıştay yetkili yargı yerinin belirlenmesine dair bir kararında davacının Türkmenistan Büyükelçiliğinde din hizmetleri müşaviri olarak görev yapan ve orada Covid-19 hastalığına yakalanan eşine Türkmenistan'da hatalı tedavi uygulanması ve eşinin tedavisine Türkiye'de devam edilmesini talep etmesine rağmen ambulans uçakla Türkiye'ye getirilmemesi ve tedavisine Türkiye'de devam edilmemesi sebebiyle hizmet kusurundan kaynaklı olarak vefat ettiğini iddia ettiği olayda Dışişleri ve Sağlık Bakanlığı ile Diyanet İşleri Başkanlığı'na karşı açtığı tazminat davasının İYUK m.36 hükmü gereğince davacının ikamet ettiği İdare Mahkemesinin yetkili olduğuna karar vermiştir⁴⁸⁹.

Görülmekte olduğu üzere; Covid-19 pandemisi sebebiyle tedavi hizmetlerini yerine getirmeyen ve hatalı şekilde yerine getiren idarenin hizmet kusurunun bulunduğu iddiasıyla idare mahkemesinde tam yargı davası açılabilmesi mümkündür. Bu anlamda kamuya ait işyerlerinin giriş çıkışlarında Hes kodu sorgulaması gibi önleyici tedbirleri almayan idarelerin İSGK gereği iş sağlığı ve güvenliğine aykırılığının oluşturduğu hizmet kusuru sebebiyle sorumluluğuna gitmek mümkün olmalıdır. Benzer şekilde uzaktan

⁴⁸⁸ Danıştay 8. D., 16.5.2024, E: 2021/6500, K: 2024/2902 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁴⁸⁹ Danıştay 10. D., 26.5.2022, E: 2022/2731, K: 2022/2805 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

çalışma sırasında kamu görevlisinin kusuru sebebiyle meydana gelen zararlarda da aynı durum söz konusu olmalıdır. Diğer taraftan kamu görevlisinin işyerinde idare tarafından Covid-19 kapsamında alınan tedbirlere uymaması sebebiyle bir kimsenin zarara uğraması halinde kişisel kusuru meydana gelebilecektir. Benzer şekilde karantinadan kaçarak işyerine giriş yapan kamu görevlisinin de kişisel sorumluluğuna gidilmesi mümkün olmalıdır. Hatta bu durum TCK m.195 hükmünde “Bulaşıcı hastalıklardan birine yakalanmış veya bu hastalıklardan ölmüş kimsenin bulunduğu yerin karantina altına alınmasına dair yetkili makamlarca alınan tedbirlere uymayan kişi, iki aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.” şeklinde suç olarak tanımlanmış olduğundan karantinadan kaçıp işyerine giren kimsenin ve işyerinin girişinde Hes kodu sorgulaması yapmayan kamu görevlilerinin kişisel kusurlarının doğması için zararın doğmuş olmasına bile gerek duyulmamalıdır.

Doktrinde bir görüş; idarenin bilgi edinme birimlerini kurmamış olması, bilgi edinme birimlerinde görevlendirdiği personelini yeterli derecede eğitmemesi ya da kanunda bilgi edinme başvurularının cevaplanması için öngörülen sürelerle uymaması sebebiyle başvuru sahibinin zararı meydana gelirse BEHK hükümlerine aykırı bilgi edinme hakkı ihlal edilmiş olduğundan bu durumun hizmet kusuru teşkil edeceğini ifade etmiştir⁴⁹⁰. Bununla birlikte Danıştay bir kararında BEHK kapsamında bilgi edinme talebinde bulunan kimselerin idarede görevli kişilerce gerektiği şekilde cevaplandırılmaması nedeniyle idareden manevi tazminat talebinde bulundukları davada bu durumun idarenin manevi tazminat ödemesini gerektirecek nitelikte ağır bir hizmet kusuru oluşturmadığını ifade etmiştir⁴⁹¹.

Bir diğer hâl, mahkemeler tarafından idarenin sorumluluğu yönünde karar tesis edilecekse söz konusu kararın gerekçesinde sorumluluk sebebinin açıkça ifade edilmesi gerekliliğidir⁴⁹². Danıştay uygulamasında “tazminat kararı verilirken sorumluluğun hangi esasa dayandığının zikredilmesi gerektiği” vurgulanmaktadır⁴⁹³. Danıştay bir kararında bu konuda tam yargı davalarında, idarenin hizmet kusurunun olup olmadığının

⁴⁹⁰ Ayhan Küçük, “Bilgi Edinme Hakkının Sınırları ve Bu Hakkın İhlalinde İdare ve Kamu Görevlilerinin Sorumluluğu”, Sayıştay Dergisi, Sayı: 81, s. 132

⁴⁹¹ Danıştay 10. D., 21.9.2021, E: 2016/15620, K: 2021/4165 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁴⁹² ATAY ve Odabaşı, *Teori ve Yargı Kararları Işığında İdarenin Sorumluluğu ve Tazminat Davaları*, s.252.

⁴⁹³ Çağlayan, *Tarihsel, Teorik ve Pratik Yönleriyle İdarenin Kusursuz Sorumluluğu*, s. 741.

araştırılması, idarenin hizmet kusuru yoksa kusursuz sorumluluk ilkelerinin uygulanıp, uygulanmayacağıının incelenmesi, tazminata hükmedilirken de herhalde sorumluluk sebebinin açıkça belirtilmesinin gerektiği ifade edilmektedir⁴⁹⁴. Danıştay bir başka kararında teröristler tarafından öldürülen vatandaşların yakınları tarafından açılan davada idarenin sorumluluğunun sosyal risk esasına dayandığını buna göre meydana gelen zararın tazmin edilmesi gerektiğini ifade etmiştir⁴⁹⁵.

2.3.1. Hizmet Kusurunun Özellikleri

Özel hukuktaki sorumluluk kavramından ayrı olmak üzere hizmet kusuru bağımsız, anonim, nesnel kusur olarak ifade edilmektedir⁴⁹⁶. Bu sorumluluk türü idari sorumluluğun asli ve dolaysız sebebidir⁴⁹⁷.

2.3.1.1. Hizmet Kusurunun Asli ve Doğrudan Doğruya Olma Niteliği

Hizmet kusurunun asli ve doğrudan doğruya olma niteliği ile hizmet kusurunun öncelikli ve genel bir sorumluluk türü olduğu ifade edilmektedir⁴⁹⁸. Bu kavram hizmet kusurunun meydana gelmesi halinde asli ve birincil sorumlunun personel değil, idare olduğunu açıklamakta⁴⁹⁹ olup, Danıştay da aynı görüştedir⁵⁰⁰. Hizmet kusurunun bu özelliği sebebiyle, hizmet kusuru başka bir kusur türü ile birleştiği zaman öncelikli olarak hizmet kusuru kurallarının uygulanması gerekecektir⁵⁰¹. Bu durum hizmet kusuru sebebinden kaynaklanan idareye ait sorumluluktur. Bu durum hukuk devleti olma ilkesinden kaynaklanmakta olup⁵⁰², kamu görevlisinin sorumluluğunun diğer sorumlu olan devlete kanalize edilmesi yani devletin üstlenilen sorumluluğunu ifade etmektedir⁵⁰³. Bu yönüyle özel hukuktaki istihdam edenin dolaylı sorumluluğundan farklıdır⁵⁰⁴.

⁴⁹⁴ Danıştay 10. D., 21.5.2001, E: 1999/1706, K: 2001/1897 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁴⁹⁵ Danıştay 10.D. 13.10.1993, E: 1992/3372, K: 1993/3777 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁴⁹⁶ Akyılmaz ve Sezginer ve Kaya, *Türk İdari Yargılama Hukuku*, s. 562; Atay, *İdari Yargılama Hukuku*, s. 366.

⁴⁹⁷ Atay ve Odabaşı, *Teori ve Yargı Kararları Işığında İdarenin Sorumluluğu ve Tazminat Davaları*, s. 252.

⁴⁹⁸ Yıldırım ve Çınarlı, *Türk İdare Hukuku Dersleri Cilt: II*, s. 301.

⁴⁹⁹ Atay, *İdare Hukuku*, s. 687; ATAY, *İdari Yargılama Hukuku*, s. 366.

⁵⁰⁰ Danıştay 10. D., 30.1.1986, E: 1982/2650, K: 1986/133 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁵⁰¹ Atay, *İdari Yargılama Hukuku*, s. 367.

⁵⁰² Akyılmaz ve Sezginer ve Kaya, *Türk İdari Yargılama Hukuku*, s. 592.

⁵⁰³ Akyılmaz ve Sezginer ve Kaya, *Türk İdari Yargılama Hukuku*, s. 591.

⁵⁰⁴ ATAY, *İdari Yargılama Hukuku*, s. 361.

Hizmet kusuru meydana geldiğinde zarara uğrayan kişinin öncelikle kamu görevlisine başvurması mecburiyeti bulunmamaktadır⁵⁰⁵. Yani zarara uğrayanın öncelikle kamu görevlisine müracaat etmesi, zararını ödeme konusunda acz halinde bulunan kamu görevlisinden tahsil edemediği takdirde idareye müracaat etmesi gibi bir zorunluluk yoktur⁵⁰⁶. Zira kamu görevlisinin hukuki kişiliği idarenin tüzel kişiliği içinde kaybolmuş olduğundan zararın sorumlusu idaredir⁵⁰⁷.

2.3.1.2. Hizmet Kusurunun Bağımsız Olma Niteliği

Hizmet kusurunun bağımsızlığı ile bu kusurun idare hukukuna özgü bir kavram olup, otonom ve orijinal bir kavram olması ifade edilmektedir⁵⁰⁸. Buradaki kusur kavramı özel hukuk alanındaki kusurdan farklı olarak idarenin yürüttüğü hizmetin ihtiva ettiği kusura dayalıdır⁵⁰⁹. Özel hukuk alanındaki ilkelerle düzenlenmemesi bağımsızlığı gereğidir⁵¹⁰. Bu bağımsızlık idarenin kusurlu ve kusursuz sorumluluğunun medeni hukukta yer alan haksız fiil ve sözleşmesel sorumluluktan ayrı olduğunu ifade etmektedir⁵¹¹. Aksi yönde bir görüş kişisel kusurun, özel hukuktaki haksız fiil sorumluluğuna göre değerlendirilerek hizmet kusurunun da haksız fiil olarak değerlendirilmesi gerektiğini ifade etmektedir⁵¹². Başka bir görüşte ise şahsi kusurun haksız fiil olmayacağını bunun idare tarafından verilen yetkiler çerçevesinde meydana gelen idari bir kusur olduğu ifade edilmektedir⁵¹³.

İdarenin tazmin sorumluluğu idare hukukuna özgü bağımsız bir sorumluluktur⁵¹⁴. Buna bağlı olarak hizmet kusuru temeline yaslanan bu sorumluluk medeni hukuktan farklı bir sorumluluk olarak karşımıza çıkmaktadır⁵¹⁵. Bir kamu hizmetinin ifa edilmesi amacına hizmet eden yönetsel etkinlikler idari mevzuata dayanır ve idare mevzuatı ile ilgili olan bir davaya mahal verir⁵¹⁶. Diğer bir deyişle, kamu hizmetinin ifası amacı taşıyan iş, işlem ve eylemler sebebiyle açılan davalar adli yargının değil idari yargının faaliyet alanına

⁵⁰⁵ Atay, *İdari Yargılama Hukuku*, s. 365.

⁵⁰⁶ Atay, *İdari Yargılama Hukuku*, s. 365

⁵⁰⁷ Atay, *İdari Yargılama Hukuku*, s. 365

⁵⁰⁸ Kalabalık, *İdare Hukuku Dersleri Cilt II*, s. 341.

⁵⁰⁹ Atay, *İdare Hukuku*, s. 687.

⁵¹⁰ Sancakdar ve Önüt ve Doğan ve Turhan ve Seyhan, *İdare Hukuku Teori Çalışma Kitabı*, s. 842.

⁵¹¹ Aydın, s. 86.

⁵¹² Akyılmaz, *İdarenin Kusurlu Personeline Rücu Sorunu*, s. 541.

⁵¹³ Akyılmaz, *İdarenin Kusurlu Personeline Rücu Sorunu*, s. 539-540.

⁵¹⁴ Aydın, s. 86.

⁵¹⁵ Aydın, s. 86.

⁵¹⁶ Ergün, s. 37.

girer⁵¹⁷.

2.3.1.3. Hizmet Kusurunun Anonim ve Objektif Olma Niteliği

Hizmet kusuru anonim ve objektiftir⁵¹⁸. Hizmet kusurunun anonim ve objektif olması ile belirli bir iradenin kişisel noksanlıklarından daha çok, yerine getirilen idari faaliyetin yetersizlikleri ifade edilmektedir⁵¹⁹. Sorumluluğun nedeni, kamu hizmetine ilişkin eksiklik, hata ve hizmetin yürütülmemesidir⁵²⁰. Anonimlik ile kusurun hangi idarenin faaliyetinden kaynaklandığının belirsiz olması hali, yani kamu hizmetlerinin ayırt edilememesi sebebiyle sorumluluğun kimde olduğunun belli olmadığı durumlar ifade edilmektedir⁵²¹. Başka bir ifade ile kusur, hizmeti meydana getiren tüm enstrümanlarla birlikte, hizmetin yapısı, araç ve gereçleri, personeli ile birlikte karşımıza çıkar⁵²².

Kusur, belirli bir kamu görevlisi ile ilişkilendirilemeyen, kişiselleştirilme niteliği bulunmayan ve bu şekilde bir niteliğin de araştırılmasının gerekmeyeceği bir durumdadır⁵²³. Kamu hizmetinin yerine getirilmesine ilişkin olarak zararın belirli bir kamu görevlisinin kusuru sebebiyle ortaya çıktığının ispatına gerek yoktur⁵²⁴. Hizmet kusuru, idari eylem ve işlemlerin ifası esnasında ortaya çıkan objektif bir noksanıdır, somut olmayan ve kişilik dışı kusurdur⁵²⁵. Personelin kusurunun bulunması mecbur değildir⁵²⁶. Hizmette kuruluş ya da işleyiş sırasında ortaya çıkan aksak veya bozuk durumlar kusurun varlığını kabule yeterlidir⁵²⁷. Bu sebeple idare personelinin somut şekilde kusurunun aranmasına ihtiyaç yoktur⁵²⁸.

Esasen anonim olma niteliği asli olma niteliğinin doğal bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır⁵²⁹. Zira kötü veya işleyen veya geç işleyen bir hizmetten, hizmeti yürüten

⁵¹⁷ Ergün, s.37.

⁵¹⁸ Akyılmaz ve Sezginer ve Kaya, *Türk İdari Yargılama Hukuku*, s. 562, 563; Yıldırım ve Çınarlı, *Türk İdare Hukuku Dersleri Cilt: II*, s. 301.

⁵¹⁹ Akyılmaz ve Sezginer ve KAYA, *Türk İdari Yargılama Hukuku* s. 563; Yıldırım ve Çınarlı, *Türk İdare Hukuku Dersleri Cilt: II*, s. 301.

⁵²⁰ Atay, *İdari Yargılama Hukuku*, s. 366.

⁵²¹ Cideciğiller, “İdarenin Taraf Olduğu Uyuşmazlıkların Sulh Yolu İle Çözülmesi”, s. 201.

⁵²² Akyılmaz ve Sezginer ve Kaya, *Türk İdari Yargılama Hukuku*, s. 563.

⁵²³ Atay, *İdari Yargılama Hukuku*, s. 366.

⁵²⁴ Atay, *İdari Yargılama Hukuku*, s. 366.

⁵²⁵ Halil Kalabalık, *İdari Yargılama Usulü Hukuku*, Ankara 2020, s. 240.

⁵²⁶ Günday, *İdare Hukuku*, s. 369.

⁵²⁷ Günday, *İdare Hukuku*, s. 369.

⁵²⁸ Ulusoy, *Yeni Türk İdare Hukuku*, s. 581.

⁵²⁹ Aydın, s. 91.

personel değil, idare sorumlu tutulmaktadır. DMK’da hizmet kusurunun varlığı esas alınarak bu konuda kamu görevlisinin şahsı ile irtibat kurulacağından hizmet kusurunun varlığını ispatlayabilmek için, kamu görevlisinin kusurunu değil, hizmetteki yanlışlığı belirlemek yeterli olacaktır⁵³⁰. Bu çerçevede hizmetin anonim olma özelliği, temel olarak zararın doğumuna neden olan işlem veya eylem bunu gerçekleştiren kamu görevlisinden ari olarak, idareden kaynaklanan kusuru anlatmaktadır⁵³¹. Kusur, kamu hizmetini yerine getiren kamu görevlisinin kusuru olmayıp, kusur idarenin hizmeti sebebiyle ortaya çıkmıştır⁵³².

Kamu hizmetinin anonim olma özelliğinin esas hedefi vatandaşları idare karşısında koruyarak, kamu hizmetinin aksamadan ve sürekli işleyebilmesini sağlayabilmektir⁵³³. Zira hizmet kusuru sebebiyle zarara uğrayan vatandaşların, zararın idarenin hangi kamu görevlisinin kusurundan doğduğunu öğrenmesi/bilmesi ve bu durumu kanıtlayabilmesi genellikle imkânsıza yakındır⁵³⁴. İşte hizmet kusurunun anonim olması ilkesi ile vatandaşın hukuken haklı olması ve buna ek olarak zararının idare tarafından karşılanması için sadece zararın kaynağının hizmet kusuru olduğunun kanıtlanması yeterli görülmüştür⁵³⁵. Hizmet kusuru nedeniyle mahkeme tarafından yapılan muhakeme personeli esas almaz, hizmete müteveccihdir⁵³⁶. Kamu görevlisinin işlediği bir kusur olsa dahi idare bu kusuru paylaşmaktadır⁵³⁷.

2.3.1.4. Hizmet Kusurunun Genel Olma Niteliği

Kusurun hangi kamu tüzel kişinin yürüttüğü faaliyetten kaynaklanırsa kaynaklansın ayrılmaksızın sorumluluk doğurduğunu ifade eder⁵³⁸. Hizmet kusuru sadece devletin tüzel kişiliği ile ilgili değildir, hizmet kusuru bütün kamu tüzel kişilerinin sorumluluğunun doğmasına ilişkin olarak uygulanabilir niteliktedir; bu duruma uygulama

⁵³⁰ Ergün, s. 40.

⁵³¹ Yavuz, s. 116.

⁵³² Yavuz, s. 116.

⁵³³ Bozdağ, “İdare Hukukunda İdarenin Hizmet Kusuru ve Danıştay Uygulaması”, s. 38.

⁵³⁴ Bozdağ, “İdare Hukukunda İdarenin Hizmet Kusuru ve Danıştay Uygulaması”, s. 38.

⁵³⁵ Bozdağ, “İdare Hukukunda İdarenin Hizmet Kusuru ve Danıştay Uygulaması”, s. 38.

⁵³⁶ Müzeyyen Eroğlu Durkal, “Yargı Kararları Işığında Hizmet Kusuru”, Terazi Hukuk Dergisi, Cilt: 14, Sayı: 150, Şubat 2019, s. 270.

⁵³⁷ Eroğlu Durkal, *Yargı Kararları Işığında Hizmet Kusuru*, s. 270.

⁵³⁸ Necdet Özdemir, *Hizmet Kusuru Teorisi ve İdarenin Sorumluluğu*, Ankara 1963, s. 28.

alanı bakımından hizmet kusurunun genelliği ilkesi adı verilmektedir⁵³⁹. Bu ilke aslında, kamu tüzel kişileri tarafından yerine getirilmekle yükümlü olunan kamu faaliyetlerinin gereği gibi yerine getirilmemeleri halinde hizmet kusuruna bağlı olarak vatandaşın zararına sebebiyet vermeleri durumunda zararı kendi bütçesinden karşılamasını ifade eder⁵⁴⁰. Hizmet kusurundaki sorumluluk, özel nitelikte olmayan genel sorumluluğu ifade eder⁵⁴¹. Hizmet kusurunun genel olma niteliği ile merkezi idare yahut yerinden yönetimler açısından herhangi bir ayrıma tabi olmaksızın, bütün kamu kurumları ve kamu kuruluşlarının yerine getirdiği kamu hizmetlerine uygulanabilen bir sorumluluk hali olmasını ifade edilir⁵⁴². Hizmet kusurunun genel olması tüm idarelere uygulanması ve idare tarafından sunulan tüm hizmetlere uygulanmasıdır⁵⁴³.

2.3.1.5. Hizmet Kusurunun Esnek Olma Niteliği

Kamu hizmetinin gerek kuruluşunda gerekse işleyişindeki her türlü düzensizlik her hâlükârda idarenin sorumluluğunu doğurur denilemez⁵⁴⁴. Bir diğer ifadeyle kamu hizmetine ilişkin her aksaklık muhakkak idarenin sorumluluğunu doğurmaz⁵⁴⁵. Mahkemeler her somut olayın özelliğini dikkate alarak, kamu yararı, kamu hizmetinin yerine getirildiği koşullar, zararın niteliği gibi durumları göz önünde bulundurarak tespit edilen kusurun tazminatı gerektirip gerektirmeyeceğini belirler⁵⁴⁶. İdarenin sorumluluğundan söz edebilmek için durum ve şartlara göre tespit edilebilecek bir bozukluğun aksaklığın varlığı şarttır⁵⁴⁷. İdare için bazı durumlarda kusur olarak değerlendirilen bir noksanlık veya bozukluk, farklı bir olay ve farklı şartlar altında tazminat yükümlülüğü doğuracak bir kusur olarak değerlendirilmeyebilir⁵⁴⁸. İdarenin hizmet kusuruna ilişkin sorumluluğunda kusurun, hizmetin durumuna, yapısına ve niteliğine ve şartlarına göre belirli bir ağırlığa ulaşmış olması aranır⁵⁴⁹. İdarenin hizmet kusurunun bulunduğu kanaat getirmek için idarenin kusurunun hafif veya ağır nitelikte

⁵³⁹ Aydın, s. 95.

⁵⁴⁰ Aydın, s. 96.

⁵⁴¹ Yavuz, s. 114.

⁵⁴² Yavuz, s. 114.

⁵⁴³ Eroğlu Durkal, *Yargı Kararları Işığında Hizmet Kusuru*, s. 271.

⁵⁴⁴ Atay, *İdari Yargılama Hukuku*, s. 369.

⁵⁴⁵ Atay, *İdari Yargılama Hukuku*, s. 368; Kalabalık, *İdare Hukuku Dersleri Cilt II*, s. 341.

⁵⁴⁶ Atay, *İdari Yargılama Hukuku*, s. 368.

⁵⁴⁷ Kalabalık, *İdare Hukuku Dersleri Cilt II*, s. 341.

⁵⁴⁸ Yıldırım ve Çınarlı, *Türk İdare Hukuku Dersleri Cilt: II*, s. 301.

⁵⁴⁹ Yıldırım ve Çınarlı, *Türk İdare Hukuku Dersleri Cilt: II*, s. 302.

olması fark etmemekle birlikte, bu ayrım ancak tazminat oranının belirlenmesinde etkilidir⁵⁵⁰. Hizmet kusurunun herhangi bir vakıanın şartlarına, durum ve özelliklerine göre değişiklik arz edebileceğini belirtir⁵⁵¹. Hizmet kusurunun bulunup bulunmadığı ve ne düzeyde olduğu yer, zaman ve durumun özelliklerine göre değişir⁵⁵². Bu nedenle bu husus her olay için ayrı ayrı değerlendirilmelidir⁵⁵³. Hizmet kusurunun var olup olmadığının tespiti noktasında ortaya çıkmış kesin ve değişmez ölçütler bulunduğunu söylemek mümkün değildir⁵⁵⁴. Kamu kurum ve kuruluşlarının birbirinden ayrı yapılarının ve işleyişlerinin olması; değişik şart ve özellikteki kamu hizmetlerinin varlığı sebebiyle kamu kurum ve kuruluşları açısından tek bir şekle bürünmüş kamu hizmetinin varlığından söz edilememesi halleri, hizmet kusurunun belirlenmesi bakımından ortak kıstas belirlenmesini güç hale getirmiştir⁵⁵⁵. Hizmet kusurunun değişkenlik ve esneklik gösterdiği dikkate alındığında, açılmış bulunan bir davada hizmet kusuru bulunup bulunmadığı, her somut olay içerisinde durum ve koşullar incelenerek ve somut olayın özelliklerine göre mahkemelerce tespit edilecektir⁵⁵⁶. Danıştay bir kararında, yangında itfaiye tarafından evine sıkılan su nedeniyle eşyaların zarara uğradığını iddia eden davacıyı haksız bulmuş, yangının söndürülmesi için bu işin mecburi olduğunu idarenin kusurlu olmadığını açıklamıştır⁵⁵⁷.

Kamu Hizmetlerinin Sunumunda Uyulacak Usul ve Esaslara İlişkin Yönetmelik gereğince idarelerin mezkûr düzenlemenin ihlali niteliğini doğuran faaliyetlerinin de hizmet kusuru doğurduğu söylenebilir. Örneğin, kamu hizmetlerinin ilk kademedeki ve vatandaşın en yakın yerde sunulmaması, neler olduğunun elektronik ortamda yayınlanmaması, yasal tahditler hariç olmak üzere sunulan hizmetlere ilişkin bilgilerin ve mevzuatın basılı ya da elektronik ortamda duyurmaması, sunulan kamu hizmetleri envanterinin kurumsal internet sayfasında ve e-Devlet Kapısında en güncel şekliyle yayınlanmaması veya kamu hizmetinin idare tarafından kabul edilen hizmet standartları

⁵⁵⁰ Akylmaz ve Sezginer ve Kaya, *Türk İdari Yargılama Hukuku*, s. 565.

⁵⁵¹ Özdemir, *Hizmet Kusuru Teorisi ve İdarenin Sorumluluğu*, s. 47.

⁵⁵² Atay, *İdare Hukuku*, s. 693 - 694.

⁵⁵³ Sıddık Sami Onar, *İdare Hukukunun Umumi Esasları Cilt: III*, İstanbul, 1966.s. 1697.

⁵⁵⁴ Bozdağ, “İdare Hukukunda İdarenin Hizmet Kusuru ve Danıştay Uygulaması”, s. 39.

⁵⁵⁵ Bozdağ, “İdare Hukukunda İdarenin Hizmet Kusuru ve Danıştay Uygulaması”, s. 39.

⁵⁵⁶ Atay, *İdari Yargılama Hukuku*, s. 368; BOZDAĞ, “İdare Hukukunda İdarenin Hizmet Kusuru ve Danıştay Uygulaması”, s. 40.

⁵⁵⁷ Danıştay 12.D.,16.2.1972, E: 1970/1846, K: 1972/494, (Eroğlu Durkal, *Yargı Kararları Işığında Hizmet Kusuru*, s.271).

tablosunda belirtilen süre içerisinde yerine getirilmemesi gibi haller hizmet kusuru kapsamında değerlendirilmelidir.

2.3.2. Hizmet Kusuru Sayılan Haller

2.3.2.1. Genel Olarak

Bu konuda ilk bahsedilmesi gereken husus; kamu görevlisinin yetki, görev ve resmi sıfatından ya da kamu hizmetini yürütürken kullandığı araç ve gereçlerden soyutlanamayan kişisel kusurunun hizmet kusuruna yol açan idari bir kusur olduğu ve hatta hizmet kusuru sayıldığıdır⁵⁵⁸. Kamu görevlisinin yetkilerini kullanırken gerçekleştirdiği davranışının yapma veya yapmama şeklinde ortaya çıkması bakımından herhangi bir fark bulunmamaktadır⁵⁵⁹. Hizmet kusuru sayılan haller ise kamu hizmetinin iyi işlemediği, zamanında işlemediği, eksik işlediği ya da hiç işlemediği durumlardır⁵⁶⁰. Danıştay tarafından da aynı tanımlama yapılmaktadır⁵⁶¹. Bunlar hizmet kusurunun alt kırımlarıdır. İdare anayasayla kanunlardan aldığı yetki ile görev dâhilinde ve imkânları çerçevesinde idare, vatandaşa kamu hizmeti sağlamak için zorunlu örgütlenmeyi oluşturmak, gerekli araç ve gereçleri sağlamak, gerekli personeli istihdam ederek eğitim almasını sağlamak, mecburi kontrolleri yapmak ve faaliyetin sorunsuz şekilde sürdürülmesi bakımından gerekli her türlü tedbiri almak zorundadır⁵⁶². AY m.65 “idare maddi imkânları nispetinde kamu hizmetini yerine getirir” düzenlemesi genel kural olmakla birlikte vatandaşlar için büyük önem arz eden kolluk hizmeti gibi kamu hizmetleri bakımından idarenin ekonomik yetersizliği bahane ederek sorumluluktan kurtulması mümkün değildir⁵⁶³. Yönetimsel eylem veya işlemlerin ifası sırasında kişilere verilen zararlara sebep olan hizmet kusuru hiç işlemeyen, kötü işleyen veya geç işleyen hizmet olarak sınıflandırılmaktadır⁵⁶⁴. Bu hallerin hangisi meydana gelirse gelsin buna karşılık gelen sorumluluk ve yaptırım farklı olmadığından bu ayımın yapılmasının bu yönüyle bir ehemmiyeti yoktur⁵⁶⁵. Hizmet kusuru söz konusu olduğunda idare tesis ettiği

⁵⁵⁸ Akyılmaz ve Sezginer ve Kaya, *Türk İdari Yargılama Hukuku*, s. 572.

⁵⁵⁹ Akyılmaz ve Sezginer ve Kaya, *Türk İdari Yargılama Hukuku*, s. 595.

⁵⁶⁰ Kalabalık, *İdare Hukuku Dersleri Cilt II*, s. 342.

⁵⁶¹ Diddk, 17.12.2009, E:2008/11, K: 2009/3108 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁵⁶² Bozdağ, “İdare Hukukunda İdarenin Hizmet Kusuru ve Danıştay Uygulaması”, s. 40.

⁵⁶³ Günday, *İdare Hukuku*, s. 373.

⁵⁶⁴ Kalabalık, *İdare Hukuku Dersleri Cilt II*, s. 342.

⁵⁶⁵ Yahya Kazım Zabunoğlu, *İdare Hukuku*, C. 1, Ankara 2012, s. 713.

bu kusurlu işlemi yetkide paralellik ilkesi gereğince geri almaya, ortadan kaldırmaya, geri almaya değiştirip düzeltmeye yetkili iken, bu yetkisini usulde paralellik ilkesi gereğince işlemi tesis ettiği aynı usulle kullanır⁵⁶⁶. Bir faaliyetin hizmet kusuru sayılması bakımından zarara uğrayanın idarede çalışan kamu görevlisi olmasının ya da idare dışından bir üçüncü şahıs olmasının kusurun değerlendirilmesinde hiçbir önemi bulunmamaktadır.

2.3.2.2. Hizmetin Kötü İşlemesi

İdare faaliyet için gerekli ve uygun örgütü oluşturmak, gerekli ve uygun araçları ve personeli tedarik etmek idarenin temel görevidir⁵⁶⁷. Kamu hizmeti yerine getirilirken, hizmetten yararlananlar bir zarara uğramış ise ve şahısların “ortak ve kolektif ihtiyaçları” olağan şekilde karşılanmıyor ise, kamu hizmeti kötü işliyordur⁵⁶⁸. Bu hal, en yaygın hizmet kusuru halidir⁵⁶⁹. Diğer bir deyişle, idari faaliyet beklenen özen, dikkat ve kalitede değilse, sunulan hizmetin niteliği kötü ise, hizmetin kötü işlemesinden söz edilir⁵⁷⁰. Kamu hizmetinin idarece belirli bir standartta verilmesi gerekir⁵⁷¹. Hizmetin kötü işlemesinin soyut olarak kapsamını belirleyecek kriterlerin belirlenmesinin imkânsızlığı dikkate alınarak, her somut olayda ayrı değerlendirme yapılması gerektiği, idari faaliyetin niteliğin, zamanının, koşullarının, idarenin sahip olduğu imkânların ve yöneldiği amacın göz önünde bulundurulması gerekir⁵⁷². Kamu görevlilerinin kamu hizmetini yerine getirirken konu ile ilgili yasal düzenlemelere, yerleşik yargı kararlarına ve uygulamalara, meslek ilke ve kuralları ile hizmet gereklerine uymaması, beklenen dikkat ve özeni göstermemesi, idarenin kamu hizmeti için gerekli teşkilatı yeterli şekilde kuramaması, yeterli sayı ve kalitede personeli istihdam etmemesi, gerekli denetimlerin yapılmaması hizmetin kötü işlediğine karinedir⁵⁷³. İdare, hukuka uygun davranmasına rağmen hizmet alanların haklı beklentilerinin ihlal edilmesi sebebiyle kişilerin zarara uğramaları da mümkündür⁵⁷⁴. İdare, tarifeyi belirlemekte takdir yetkisine sahip olduğu bir hizmeti on

⁵⁶⁶ Hasoğlu, “Danıştay Kararları Işığında Yetki ve Usulde Paralellik İlkesi”, s. 125.

⁵⁶⁷ Akyılmaz ve Sezginer ve Kaya, *Türk İdari Yargılama Hukuku*, s. 565

⁵⁶⁸ Kalabalık, *İdare Hukuku Dersleri Cilt II*, s. 342.

⁵⁶⁹ Atay, *İdare Hukuku*, s. 695.

⁵⁷⁰ Atay, *İdari Yargılama Hukuku*, s. 368; Akyılmaz ve Sezginer ve Kaya, *Türk İdari Yargılama Hukuku*, s. 565; Yıldırım ve Çınarlı, *Türk İdare Hukuku Dersleri Cilt: II*, s. 302.

⁵⁷¹ Akyılmaz ve Sezginer ve Kaya, *Türk İdari Yargılama Hukuku*, s. 566.

⁵⁷² Yıldırım ve Çınarlı, *Türk İdare Hukuku Dersleri Cilt: II*, s. 302.

⁵⁷³ Atay, *İdari Yargılama Hukuku*, s. 369.

⁵⁷⁴ Akyılmaz ve Sezginer ve Kaya, *Türk İdari Yargılama Hukuku*, s. 574.

yıl boyunca uygulamayı taahhüt etmesine rağmen ve bu indirimi beş yıl boyunca sürdürmesine karşın indirimi on yıllık süre tamamlamadan iptal etmiş olması durumu öngörülemez bir değişiklik olduğundan haklı beklentinin korunması ve hukuki güvenlik ilkelerini zedeleyen bu durum karşısında idare kusurlu bulunmuştur⁵⁷⁵. AYM bir kararında defterdarlık uzmanlığı kadrosuna geç atandığı için parasal hakları idare tarafından karşılanması gereken kişi kendisi ile aynı konumda olan emsallerine atandıkları tarihten itibaren ödeme yapılmasının kendisi için meşru bir beklentiye dönüşmesi sebebiyle parasal hakları karşılanmadığından kendisinin mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir⁵⁷⁶. Danıştay bir kararında idarenin istihdam ettiği personelini seçme görevini gerektiği gibi yerine getirmediğinden bahisle idarenin hizmet kusurunun bulunduğuna karar vermiştir⁵⁷⁷.

İdarenin KVKK'ya aykırı şekilde kişilere ait özel verileri işlemesi, saklaması ya da üçüncü kişilerle paylaşması gibi bir ihlali olursa bu durum idarenin hizmet kusuru sebebiyle doğan zararı tazmin etmesini ve ihlale yol açan kamu görevlisinin kusuru varsa kendisine rücu etmesini gündeme getirir⁵⁷⁸. KVKK gereği idarenin veri güvenliği önlemlerinin aksaması ya da sekteye uğraması sonucunu doğuran kamu görevlisine karşı kişisel kusuru sebebiyle ödediği tazminatı rücu etmesi sonucunu doğurmalıdır.

Bir hizmetin iyi veya kötü işlediği idarenin olanaklarına, hizmetin özelliğine ve idarenin sahip olduğu araçlara bakılarak her bir vakıa için ayrı ayrı tespit edilmelidir⁵⁷⁹. Bu kavram hizmetin gerektiği gibi ifa edilmemesini açıklamaktadır⁵⁸⁰. Hizmetin kötü işlemesi idarenin bir fiili ile meydana gelebileceği gibi işlemi sebebiyle de meydana gelebilir⁵⁸¹. Bu durumda idare aslında teşkilatını oluşturmuş olmakla beraber, hizmeti gereken kalitede sunamıyordur⁵⁸². Danıştay bir kararında mühendislik hizmeti alınmadan yapılan yapıların riskli ve sakıncalı olduğunu ifade etmiştir⁵⁸³. İdare, yerine getirmekle yükümlü olduğu kamu hizmetlerini imkânları dâhilinde ve çağın gereksinimlerine uygun olarak

⁵⁷⁵ Danıştay 13. D., 28.12.2021, E: 2022/1241, K: 2022/5351 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁵⁷⁶ AYM, 3.5.2023, Başvuru Numarası: 2018/19595 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁵⁷⁷ Danıştay 10.D., 25.2.2014, E: 2009/9938, K: 2014/1117 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁵⁷⁸ Gürpınar Damla, "Kişisel Verilerin Korunamamasından Doğan Hukuki Sorumluluk", Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 19, 2017, s. 691.

⁵⁷⁹ Günday, *İdare Hukuku*, s. 370; Atay, *İdari Yargılama Hukuku*, s. 368-369.

⁵⁸⁰ Sancakdar ve Önüt ve Doğan ve Turhan ve Seyhan, *İdare Hukuku Teori Çalışma Kitabı*, s. 833.

⁵⁸¹ Mehmet Fatih Dikici, *İdare Hukuku - İdari Yargılama Usul Hukuku*, Ankara, 2005, s. 280.

⁵⁸² Akyılmaz ve Sezginer ve Kaya, *Türk İdari Yargılama Hukuku*, s. 566.

⁵⁸³ Danıştay 6.D., 10.06.2021, E: 2019/13822, K: 2021/8077 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

yürütmekle yükümlüdür⁵⁸⁴. İdare, yerine getirdiği kamu hizmetini imkânlar çerçevesinde objektif özenle ve dikkatle hareket ederek yapmak ve gereken kalitede hizmeti sağlamak durumundadır⁵⁸⁵. Bu çerçevede kötü ifa hizmetin olması gereken şekilde ya da usulünce işletilmemesidir⁵⁸⁶. Hizmetin kötü işlemesi farklı şekillerde karşımıza çıkabilir. Örneğin, hizmetin bir şekilde işlemesine rağmen gereği gibi işlemiyor olması ve o hizmetten beklenen faydanın sağlanamaması, eksik sağlanması ya da hiç öngörülemeyen olumsuz bir zararın ortaya çıkması şeklinde de kötü ifa gerçekleşebilir⁵⁸⁷. Hizmet kusurunun pratikte en yoğun görülen hali olan hizmetin kötü işlemesidir⁵⁸⁸. Danıştay tarafından verilen bir kararda karayolunda ilerlemekteyken, yolun virajlı ve mıcırlı kesiminde yoldan çıkarak uçuruma düşerek vefat eden araç sürücüsünün mirasçıları tarafından açılan davada karayolunda mal ve can güvenliğini sağlamakla yükümlü kuruluşun kötü ifasından kaynaklanan hizmet kusuru sebebiyle sorumluluğuna hükmedilmiştir⁵⁸⁹. Benzer bir kararında otoyolda meydana gelen kazada otoyola giren domuz sürüsü sebebiyle meydana geldiğinden kamu hizmetini kötü ifa eden idarenin %100 hizmet kusurunun bulunduğuna karar vermiştir⁵⁹⁰. Danıştay bir başka kararında doğum yapan anneden, doğumdan sonra alınan kan örneklerinin ilgili sağlık birimine ulaştırılması ve tahlili aşamasındaki aksaklık sebebiyle hastalığın teşhis edilemeyerek mücadele biçimine ilişkin kamu hizmetinin kötü işlemesi nedeniyle hastanın uğradığı zararın hastane tarafından tazmin edilmesine karar vermiştir⁵⁹¹. Danıştay bir başka kararında polis imdat hattına gelen çağrıya cevap veren polis memuru ile bu hattı arayan kimse arasında geçen telefon konuşmasında yaralı şahsın ifadelerinin telefon görüşmesinde tam anlaşılamadığı ve sorulan sorulara cevap veremediği, telefonun kapanması üzerine polis memuru tarafından arayan şahsa tekrar geri dönüş yapıldığı ancak yine sağlıklı bir görüşme yapılamadığı olayda arayan şahsın hayatını kaybetmesi üzerine müteveffanın yakınları tarafından idare aleyhine açılan tazminat davası neticesinde idarenin bu olayı engellemek için yürütülmesi gereken güvenlik hizmetinin kötü işletildiğinden de söz edilemeyeceği

⁵⁸⁴ Bozdağ, “İdare Hukukunda İdarenin Hizmet Kusuru ve Danıştay Uygulaması”, s. 40.

⁵⁸⁵ Bozdağ, “İdare Hukukunda İdarenin Hizmet Kusuru ve Danıştay Uygulaması”, s. 40.

⁵⁸⁶ Yavuz, s. 119.

⁵⁸⁷ Aydın, s. 100.

⁵⁸⁸ Aydın, s. 100.

⁵⁸⁹ Danıştay 15. D., 17.1.2017, E: 2014/457, K: 2017/259 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁵⁹⁰ Danıştay 15.D., 20.2.2019, E: 2018/808, K: 2019/926 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁵⁹¹ Danıştay 10. D., 20.10.2006, E: 2003/3146, K: 2006/5850 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

sonucuna ulaşmıştır⁵⁹². Danıştay bir kararında hakkında açılan disiplin soruşturmaları sebebiyle kişilik haklarının ihlal edildiği ve prestij kaybına uğratıldığını iddia eden öğretim görevlisi tarafından soruşturma başlatan üniversite yönetimine karşı açılan tazminat davası neticesinde, idarenin kendisine yapılan şikayetler karşısında kayıtsız kalmayacağı, şikayete konu hususları araştırarak disiplin soruşturması başlatmasında idareye yüklenebilecek bir hizmet kusurunun bulunmadığını ifade etmiştir⁵⁹³. Danıştay bir başka kararında vatandaşa ait motosikletin çalındığı sırada olay yerinde bir polis memuru bulunuyor olsa dahi, polis memurunun o sırada mesai dışında ve istirahatte olduğu, polis memurluğundan kaynaklanan bir yükümlülüğünün yani polis sıfatının olmadığı bir zamanda meydana gelmesi sebebiyle idarenin hizmet kusurunun bulunmadığına karar vermiştir⁵⁹⁴. Danıştay bir başka kararında bir polis memurunun idarenin verdiği silah ile karakolda bir başkasını yaralaması hadisesinde idarenin hizmet kusurunun bulunduğunu ifade etmiştir⁵⁹⁵. DİDDK tarafından infaz ve koruma memurunun mesleğe girmeden önce alınan sağlık raporuna göre mesleğin icrasına uygun olduğu için seçildiği, olaydan önce 8 yıl boyunca bu görevini yürütmekte olduğu, bu sürede herhangi bir disiplin cezası almadığı, psikolojik rahatsızlığının bulunduğu dair herhangi bir tespitin bulunmadığı, mahkeme tarafından alınan Adli Tıp Kurumu raporuna göre de herhangi bir akıl hastalığı veya zekâ geriliğinin bulunmadığı, bu nedenle idarenin kamu hizmetinin gereği gibi işlemesini sağlayacak organizasyonu sağlayarak hizmetin özelliğine uygun yetişmiş personelle hizmet yürütme yükümlülüğüne davranmadığı bu yönüyle hizmet kusurunun meydana gelmediği ifade edilmiştir⁵⁹⁶.

Danıştay bir başka kararında idare tarafından sulama göletinde yapılan hafriyat çalışması sonrasında yerleşim yeri içerisinde kalan gölet etrafına herhangi bir ikaz ve uyarı levhası koymadığı için gölet yanında bulunan şahsın üzerine bastığı değerlendirilen taş parçasının suya doğru kaymış olması sebebiyle vefat ettiği olayda hizmetin kötü işlemesi sebebiyle idareyi tazminat ödemeye mahkûm etmiştir. Danıştay bir başka kararında adliyede kâtip olarak çalışan şahsın, adliye binasına taşıma ruhsatlı silahı ile giren polis tarafından şahsi sebeplerle vurularak yaralanması olayında, olay anında adliye girişinde bulunması

⁵⁹² Danıştay 10. D., 16.6.2016, E: 2016/741, K: 2016/3393 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁵⁹³ Danıştay 8.D., 8.7.2021, E: 2020/3456, K: 2021/3660 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁵⁹⁴ DİDDGK , 8.7.2021, 2021/936, K: 2021/1446 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁵⁹⁵ Danıştay 10.D., 4.10.2001, E: 2001/40, K: 2001/3396 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁵⁹⁶ DİDDK., 22.6.2023, E: 2022/2251, K: 2023/1508 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023)

gereken görevli polis memurunun adliye girişinde bulunmaması, adliye girişinde x-ray cihazının bulundurulmaması ve idare tarafından 6136 Sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanun'un m.7 hükmü uyarınca duruşmalarda, mahkeme salonlarında veya bunların eklentilerinde ateşli silahların taşınamayacağı hükmüne aykırı davranıldığı, bu yerlerde ancak bu yerlerin güvenliği için görevli bulunan polislerin silah taşıyabileceklerine dair kuralın ihlal edilmesi sebepleriyle hizmetin kötü işlediği kanaatiyle idarenin sorumluluğuna hükmedilmiştir⁵⁹⁷. Danıştay bir başka kararında; avukatlık kimliğini ibraz etmesine rağmen kolluk kuvvetleri tarafından üzeri aranan avukat tarafından 1136 sayılı Avukatlık Yasası m. 58 hükmü gereğince avukatların üzerinin ağır cezalı suç hallerinde dahi suçüstü hali haricinde aranamayacağı gerekçesiyle açtığı tazminat davasında idarenin hizmeti kötü işlettiği gerekçesiyle idare tarafından davacı olan avukata tazminat ödenmesine karar vermiştir⁵⁹⁸. Danıştay bir başka kararında başıboş sokak köpeklerinin saldırısı neticesinde yaralanan fen lisesinde okuyan çocuğun velileri tarafından açılan tazminat davası neticesinde kamu hizmetinin işleyişindeki yetersizlik, eksiklik ve düzensizliğin hizmet kusuru oluşturduğundan dolayı idarenin tazminat sorumluluğuna hükmetmiştir⁵⁹⁹.

Danıştay bir başka kararında 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanuna göre denetimli serbestlik kapsamında bir ilkokulda çalıştırılan hükümlünün bir başka personeli idareye ait parayı çalma kastıyla öldürdüğü olayda Adalet Bakanlığının ve Valiliğin hükümlünün mahkûm olduğu suç tipine göre görevlendirme yapmadığı gerekli tedbirleri almadığı gerekçesiyle hizmet kusuru olduğuna hükmetmiştir⁶⁰⁰. Danıştay bir başka kararında tren yolundan geçmekte iken bariyerin kapanmaması sebebiyle meydana gelen kaza neticesinde hayatını kaybeden kişinin yakınlarının şikâyeti üzerine açılan ceza davasında sanıkların şahsi kusuru olmadığından beraatlerine hükmetmiş ancak olay yerinde bulunan ve bariyerin bozuk olduğuna dair yeri pek belli olmayan levhanın fark edilmesi zor olduğundan idarenin hizmet kusuru olduğuna hükmedilmiştir⁶⁰¹.

⁵⁹⁷ Danıştay 10. D., 17.10.2017, E: 2017/363, K: 2017/4136 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁵⁹⁸ Danıştay 8.D., 12.11.2010, E: 2010/5626, K: 2010/6024 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁵⁹⁹ Danıştay 8. D., 25.6.2010, E: 2010/3241, K: 2010/3782 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁶⁰⁰ Danıştay 10.D.,31.10.2022, E: 2018/3043, K: 2022/4831 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁶⁰¹ Danıştay 10.D., 7.12.2022, E: 2022/5101, K: 2022/5782 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

Danıştay bir kararında; davanın kanunda belirtilen süre içerisinde görülmemesi ve karar verilmesinde gecikilmesi iddiasıyla açılan davada yargılama süresinde hâkimlerin ve idarenin sorumluluğunu doğuracak nitelikte bir kasıt veya kusurları olmadıkça bu süreye riayet edilememesinin hizmet kusuru doğurmayacağını ifade etmiştir⁶⁰². Danıştay bir kararında davacı avukatının temyiz dilekçesini süresi içerisinde UYAP sistemine eklemesine rağmen o tarihte UYAP'taki teknik çalışma ve güncelleme işlemi sebebiyle evrak gönderilmiş gibi görünse de sistemde yaşanan aksaklık nedeniyle temyiz dilekçesinin sisteme girmediğini bunu sonradan şifahen öğrendiklerini, bunu öğrendikten sonra aynı dilekçeyi süresi geçmiş olsa da sisteme yeniden yüklediklerini, Türkiye Barolar Birliği'nin Bildirgesinde de o tarihlerde UYAP güncellemesinin bulunduğu ve pek çok hak kayıplarının yaşandığının tespit edildiğini, bu nedenlerle de müvekkilleri açısından telafisi imkânsız zararlara sebebiyet verilmemesi adına dilekçelerinin süresi içerisinde sunulduğunun tespitine karar verilmesi gerektiğini talep etmesine karşın süresi içerisinde kararın temyiz edilmediği gerekçesiyle temyiz başvurusu reddedilmiştir⁶⁰³. Bu surette yargı organlarının fonksiyonel açıdan yargı süreci ile ilgili işlemleri AY m.125 hükmünde düzenlene "idari işlemler" kapsamına girmese dahi, Adalet Bakanlığı tarafından UYAP sisteminde yapılan güncellemeler sebebiyle sisteme girilememesi hallerinin Danıştay tarafından hizmet kusuru kapsamında değerlendirilmediği anlaşılmaktadır. Buna karşın Kayseri Bölge Adliye Mahkemesi bir kararında teknik sebeplerle UYAP sistemine giremeyen taraf vekilinin e-Duruşmaya katılamaması halinde Adalet Bakanlığı tarafından hazırlanan e-Duruşma uygulamasına ilişkin Hukuk Muhakemelerinde Ses ve Görüntü Nakledilmesi Yoluyla Duruşma İcrası Hakkında Yönetmelik hükümlerine göre davacı vekilinin davayı takip etmediği gerekçesiyle HMK m.150 hükmüne göre davanın açılmamış sayılmasına karar verilmesinin hukuka aykırı olduğuna karar verilmiştir⁶⁰⁴. Bu durumda davacı veya davacı vekilinin zararları doğmuşsa bu durumun hizmet kusuru kapsamında değerlendirilmesinin mümkün olduğu anlaşılmaktadır.

⁶⁰² Danıştay 10.D., 10.2.2022, E: 2017/3222, K: 2022/590 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁶⁰³ Danıştay 5. D., 17.2.2022, E: 2022/2051, K: 2022/543 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁶⁰⁴ Kayseri Bölge Adliye Mahkemesi 4. Hukuk Dairesi, 18.10.2023, E: 2023/858, K: 2023/1200 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

2.3.2.3. Hizmetin Geç İşlemesi

İdarenin yerine getirmekle yükümlü olduğu kamu hizmetlerini belirli bir zaman içerisinde ifa etmesi idare açısından önemli bir yükümlülük, vatandaş açısından ise önemli bir haktır⁶⁰⁵. Doktrinde, kamu hizmetinin sıradan sayılmayacak şekilde gecikerek ifa edilmesi hizmetin geç işlemesi olarak tanımlanmaktadır⁶⁰⁶. Bir diğer deyişle, hizmetin yerine getirilmesi gereken süreden sonra sunulması hizmetin geç işlemesi halidir⁶⁰⁷. İdare açısından, hizmetin geç ya da yavaş işlemesi bir kusurdur⁶⁰⁸. Ancak kamu hizmetinin geç işleyip işlemediğini belirlemek zordur⁶⁰⁹. Ayrıca idari faaliyete ilişkin her türlü gecikmenin de muhakkak hizmet kusuru teşkil edeceği yanılıgısına da düşülmemelidir⁶¹⁰. Başka bir ifadeyle hizmetin geç işlemesi; hizmetin süresinde ifa edilmemesi veya ağır işlemesi⁶¹¹, normal karşılanamayan olağanüstü gecikme sonucu hizmetin gecikmesi halidir⁶¹². İdarenin hizmetin yürütülmesi noktasında bir davranışta bulunması, bazen kanun hükümleri gereğince açıkça belirli bir süreye bağlanmıştır, bununla birlikte kanunların sürelerle ilişkin açık bir sınırlama öngörmediği hallerde de idarenin, söz konusu hizmetin niteliğine “uygun” süre içerisinde davranışta bulunması zorunluluğunun bulunduğu değerlendirilmektedir⁶¹³. Hukuk normlarında çoğunlukla böyle bir süre öngörülmemiştir⁶¹⁴. Bu nedenle idari faaliyetin yerine getirilmesi için herhangi bir yasal süre belirlenmemişse; Danıştay’a göre bu durumda makul süre subjektif olmayan şekilde belirlenmelidir⁶¹⁵. Hizmetten beklenen nihai sonucun ortaya çıkabilmesi maksadıyla idarenin gereken uygun süre içinde davranışta bulunmaması nedeniyle o hizmetten beklenen faydanın yerine getirilmesinde gerçekleştirmekte gecikmesi durumunda, geç işleyen hizmetten söz edilir⁶¹⁶. İdarenin herhangi bir davranışta bulunması için kanunda düzenlenen özel bir süre varsa idare bu davranışını hizmetin niteliği ile hal ve şartlar

⁶⁰⁵ Yıldırım ve Çınarlı, *Türk İdare Hukuku Dersleri Cilt: II*, s. 302.

⁶⁰⁶ Günday, *İdare Hukuku*, s. 371.

⁶⁰⁷ Yıldırım ve Çınarlı, *Türk İdare Hukuku Dersleri Cilt: II*, s. 302.

⁶⁰⁸ Akyılmaz ve Sezginer ve Kaya, *Türk İdari Yargılama Hukuku*, s. 567; Yıldırım ve Çınarlı, *Türk İdare Hukuku Dersleri Cilt: II*, s. 302.

⁶⁰⁹ Kalabalık, *İdare Hukuku Dersleri Cilt II*, s. 343.

⁶¹⁰ Yıldırım ve Çınarlı, *Türk İdare Hukuku Dersleri Cilt: II*, s. 303.

⁶¹¹ Gözübüyük, *Yönetişel Yargı*, s. 293.

⁶¹² Günday, *İdare Hukuku*, s. 371.

⁶¹³ Ergün, s. 51; Atay, *İdare Hukuku*, s. 396.

⁶¹⁴ Günday, *İdare Hukuku*, s. 371; Kalabalık, *İdare Hukuku Dersleri Cilt II*, s. 343.

⁶¹⁵ Gözübüyük ve Tan, *İdare Hukuku Genel Esaslar C. 1*, s. 64; Atay ve Odabaşı, *Teori ve Yargı Kararları Işığında İdarenin Sorumluluğu ve Tazminat Davaları*, s. 83.

⁶¹⁶ Aydın, s. 104; Atay, *İdare Hukuku*, s. 396.

dikkate alarak normal ve makul bir süre içerisinde yerine getirmelidir⁶¹⁷. Hizmetten faydalananların haklı beklentileri göz önünde bulundurularak idarenin hizmeti yerine getirebildiği azami süre, makul süredir⁶¹⁸.

Kanunda bir süre öngörülmediği durumlarda ise hizmetin geç işleyip işlemediği hususu mahkemeler tarafından takdir edilecektir⁶¹⁹. Mahkemeler bu belirlemeyi yaparken hizmetin niteliğine, idarenin sahip olduğu araçlara ve somut olayın özelliklerine bakarak gerçekleştirecektir⁶²⁰. Zira kamu hizmeti somut olaya uygun süre zarfında yerine getirilmek zorundadır⁶²¹. Bu nedenle idari faaliyetin yerine getirilmesi için herhangi bir yasal süre belirlenmemişse; Danıştay'a göre bu durumda makul süre subjektif olmayan şekilde belirlenmelidir⁶²². Hizmetten beklenen nihai sonucun ortaya çıkabilmesi maksadıyla idarenin gereken uygun süre içinde davranışta bulunmaması nedeniyle o hizmetten beklenen faydanın yerine getirilmesinde gerçekleştirmekte gecikmesi durumunda, geç işleyen hizmetten söz edilir⁶²³. Uygun zaman diliminin belirlenmesindeki kriter, zarara sebep olmayacak kadardır⁶²⁴. Bu uygun sürenin sınırlarının aşılması durumunda ortaya bir zarar çıkıyorsa idare, bu zarardan sorumlu olmalıdır⁶²⁵. Danıştay bilgisayar kayıtlarındaki hata sebebiyle yurt dışına çıkamayan kişi bakımından hizmetin geç işlediği gerekçesiyle tazminata hükmetmiş⁶²⁶ ataması emsallerine nazaran daha geç yapılan kişi bakımından idareyi kusurlu bulmuş⁶²⁷, idarenin uzun süre inşaat ile ilgili denetimleri yerine getirmemesini hizmetin geç işlemesi olarak değerlendirmiştir⁶²⁸. Danıştay bir başka kararında gece yarısı 112 çağrı merkezini arayarak ambulans talep eden hamile kadının ambulansın ancak gündüz gelmesi sebebiyle bebeğin anne karnında ölümünde idarenin gecikme sebebiyle hizmet kusurunun

⁶¹⁷ Akyılmaz ve Sezginer ve Kaya, *Türk İdari Yargılama Hukuku*, s.568.

⁶¹⁸ Akyılmaz ve Sezginer ve Kaya, *Türk İdari Yargılama Hukuku*, s.568.

⁶¹⁹ Kalabalık, *İdare Hukuku Dersleri Cilt II*, s. 343.

⁶²⁰ Kalabalık, *İdare Hukuku Dersleri Cilt II*, s. 343.

⁶²¹ Atay ve Odabaşı, *Teori ve Yargı Kararları Işığında İdarenin Sorumluluğu ve Tazminat Davaları*, s. 83.

⁶²² Gözübüyük ve Tan, s. 64; Atay ve Odabaşı, *Teori ve Yargı Kararları Işığında İdarenin Sorumluluğu ve Tazminat Davaları*, s. 83.

⁶²³ Aydın, s. 104; Atay, *İdare Hukuku*, s. 396.

⁶²⁴ Ergün, s. 51.

⁶²⁵ Ergün, s. 51.

⁶²⁶ Danıştay 10.D., 25.2.1998, E: 1996/3181, K: 1998/834 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁶²⁷ Danıştay 12.D., 23.5.2002, E: 2021/8213, K: 2022/2859 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁶²⁸ Danıştay 6.D., 19.10.2010, E: 2008/10988, K: 2010/9590 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

bulunup bulunmadığını tespit bakımından çağrı kayıtlarının celbine karar vermiştir⁶²⁹. Danıştay bir başka kararında hastalığın teşhisinde ve tedavisindeki yanlışlık ve tedavideki gecikmeyi idarenin hizmet kusuru olarak değerlendirmiştir⁶³⁰. Diğer taraftan mahkemeler tarafından avukatlara verilen duruşma saatine rağmen avukatların duruşma salonlarında makul olmayan uzun sürelerle bekletilmeleri de hizmetin geç ifası olarak değerlendirilmelidir. Zira 1136 sayılı Avukatlık Kanunu ve TCK mucibince avukatların duruşma saatinin gelmesine rağmen duruşma salonunda bulunmalarına rağmen uzunca bir süre kendi dosyasının duruşmasına sıra gelmemesi sebebiyle dosyaya mazeret verme sunma hakkı bulunmamaktadır. Bu durum kanuni mazeret sebepleri arasında sayılmamaktadır. Temsil ettikleri asilleri vekâleten takip ettikleri davaların duruşmalarına geçerli bir mazeret sunmaksızın katılmayan avukatların hukuki tazminat ve görevi kötüye kullanma suçundan ötürü cezai sorumlulukları doğacaktır. Bu nedenle mahkemelerin davaları süresinde almayarak avukatlara yaşattıkları makul olmayan gecikmeler yargı faaliyeti kapsamında olmadığından bu durum hizmetin geç işlemesinden kaynaklanan hizmet kusuru olarak sayılmalıdır.

2.3.2.4. Hizmetin Hiç İşlememesi

Kamu idaresinin mevzuat gereği yürütmekle yükümlü olduğu bir iş, işlem ya da faaliyeti hiç ifa etmemesidir⁶³¹. Hizmetin hiç işlememesi doktrinde yer alan bir görüşte ihmali veya icrai davranışla idari faaliyetin yürütülmemesi ve idarenin ifa etmekle yükümlü olduğu hizmeti hareketsiz kalarak ifa etmemesi olarak ifade edilmiştir.⁶³² İdare, yerine getirmekle yükümlü olduğu kamu hizmetiyle amaçlanan mutlak neticeyi sağlayamazsa ve vatandaşların bu nedenle mutlak bir mağduriyeti söz konusu olursa bu durumda hizmetin hiç işlememesi durumundan söz edilir⁶³³. Bu durum hizmet kusuru olmakla birlikte, idare bundan kaynaklanan sebeple meydana gelen zararı tazminle mükelleftir⁶³⁴. İdarenin bir faaliyeti yerine getirip getirmeme konusunda takdir yetkisine sahip olması halinde hizmetin hiç işlememesi söz konusu olmaz⁶³⁵. Zira idarenin takdir yetkisine sahip olması

⁶²⁹ Danıştay 10.D., 17.2.2020, E: 2019/6257, K: 2020/543 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁶³⁰ Danıştay 15.D., 5.3.2014, E: 2013/4312, K: 2014/1436 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁶³¹ Yıldırım ve Çınarlı, *Türk İdare Hukuku Dersleri Cilt: II*, s. 303.

⁶³² Atay ve Odabaşı, *Teori ve Yargı Kararları Işığında İdarenin Sorumluluğu ve Tazminat Davaları*, s. 80.

⁶³³ Aydın, s. 107.

⁶³⁴ Akyılmaz ve Sezginer ve Kaya, *Türk İdari Yargılama Hukuku*, s. 568.

⁶³⁵ Yıldırım ve Çınarlı, *Türk İdare Hukuku Dersleri Cilt: II*, s. 303.

onun bağıli yetkisinin olmadığını yani bir hizmeti yerine getirip getirmeme noktasında inisiyatif sahibi olduğunu gösterir⁶³⁶. İdarenin bir kamu hizmetini ifa etme noktasında takdir yetkisine sahip olduğu hallerde, kamu hizmetinin yerine getirilip getirilmeyeceğine ancak kamu düzeni ve kamu yararı kapsamında mahkeme karar verebilecektir⁶³⁷. Doktrindeki bir görüşe göre herhangi bir faaliyetin yürütülmesinde idareye takdir hakkı tanınmışsa idarenin bu faaliyeti yerine getirmemesi halinde dahi sorumluluğunun meydana gelmeyebileceği belirtilmiştir⁶³⁸. Ancak bağıli yetkiye ve idare olanaklarının yeterli olmasına rağmen bağıli yetkisini kullanmayarak zarara sebep olan idare bu zarardan sorumlu olacaktır⁶³⁹. İdarenin bağıli yetkinin bulunduğu kamu güvenliğinin sarsıldığı bir vakıya kolluğun müdahale etmemesi, kamu hastanesinde muayene hizmeti verilmemesi, itfaiyenin yangını söndürmemesi, belediyenin çöpleri kaldırmaması gibi haller de hizmetin işlememesi halini meydana getirir⁶⁴⁰.

Danıştay bir kararında güvenlik güçlerinin vatandaşları koruma görevini yapmamasını⁶⁴¹, bir başka kararında ise idarenin kontrolündeki yerdeki ağaçların bakımlarının yapılmamasını⁶⁴² hizmet kusuru olarak saymıştır. Danıştay bir kararında, heyelan bölgesindeki yere daha masraflı olduğu için mevcuda göre daha nitelikli bir yol yapılmamasının maliyete bağlanmasını uygun görmemiştir⁶⁴³. Danıştay bir başka kararında Ankara Üniversitesi Fen Fakültesi Paleontoloji bölümünde öğretim üyesi olan davacının 2547 sayılı Üniversiteler Kanunu m.41 hükmü uyarınca ve "öğretim üyesi ihtiyacının karşılanması" maksadıyla Diyarbakır Dicle Üniversitesi iki yıl süre ile görevlendirilmesine karşın Dicle Üniversitesinin kendisine üniversitelerinde verebilecek bir dersin bulunmadığına ilişkin yazısı üzerine görevlendirme işleminin Yüksek Öğretim Kurulu kararıyla iptal edilerek eski görevine iade edildiği olayda idarenin hizmetin ifası için gerekli araç, gereç ve insan gücünü hizmetin gerektirdiği biçimde hazırlamadığı için idareyi kusurlu bulmuştur⁶⁴⁴. Danıştay bir başka kararında davacının bir başka kimseden

⁶³⁶ Yıldırım ve Çınarlı, *Türk İdare Hukuku Dersleri Cilt: II*, s. 303.

⁶³⁷ Akyılmaz ve Sezginer ve Kaya, *Türk İdari Yargılama Hukuku*, s. 569.

⁶³⁸ Günday, *İdare Hukuku*, s. 372.

⁶³⁹ Kalabalık, *İdare Hukuku Dersleri Cilt II*, s. 343; Yıldırım ve Çınarlı, *Türk İdare Hukuku Dersleri Cilt: II*, s. 303.

⁶⁴⁰ Aydın, s. 107.

⁶⁴¹ Danıştay 10.D., 17.11.1982, E: 1982/785, K: 1982/2310 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁶⁴² Danıştay 10.D., 11.11.1992, E: 1991/15, K: 1992/3950 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁶⁴³ Danıştay 10.D., 13.9.1993, E: 1993/724, K: 1993/3146 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁶⁴⁴ Danıştay 5.D., 6.10.1986, E: 1984/1086, K: 1986/962 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

satın aldığı araçla kaza yaptıktan sonra aracın çalıntı olduğunun anlaşıldığı olayda Emniyet Müdürlüğü Trafik Tescil Şubesi tarafından araç satışı sırasında yapılan bilgisayar sorgulamasında söz konusu aracın tesciline engel çalıntı kaydının bulunmaması sebebiyle kayıtların düzenli tutulmaması sebebiyle idarenin hizmet kusurunun bulunduğu hükmetmiştir⁶⁴⁵ Danıştay bir başka kararında; hastanın tedavisi için tıbbi standartlardan sapılmaması ve mesleki tecrübe kurallarına riayet edilmiş olması gerekliliğinden bahsederek, bu gerekliliklerin tedavi sonrası oluşan komplikasyon sonrası süreçte de sürdürülmesi gerektiğini ancak hastanenin hijyen açısından gereken dikkat ve özeni göstermemesi sebebiyle hastanın ölümüne neden olduğu olayda idareyi tazminata mahkum etmiştir⁶⁴⁶. Danıştay bir başka kararında; kamu güvenliği kavramının suç niteliği taşıyan eylemlerin meydana gelmesini idari kolluk olarak önlemenin yanı sıra bu tür olaylar meydana geldiğinde kolluk kuvvetlerinin olaya en kısa sürede müdahale etme imkânının olup olmadığı hususunu da içermekte olduğundan bahisle hizmetin işleyip işlemediğinin bu bakımdan denetlenmesi gerektiğini ifade etmiştir. Danıştay bir başka kararında denize giren şahsın gelen bir dalganın altında kalması sonucunda boğularak öldüğü yerin 800 metrelik alanı ihtiva eden sahil ve piknik yeri olduğu, burada belediye tarafından yürütülmesi gereken cankurtaran hizmetleri bakımından diğer sahillerden farklı olarak gerekli tedbirlerin alınmadığı kanaatine varmıştır. Danıştay bir başka kararda okulda coğrafya öğretmenliği yapan şahsın sınıfta ders sırasında dersliğe yerleştirilen bombanın patlaması neticesinde vefat ettiği olayda idarenin can ve mal güvenliğini sağlama noktasında gerekli tedbirleri almaması sebebiyle idarenin sorumluluğuna hükmetmiştir⁶⁴⁷. Danıştay bir kararında yeminli mali müşavir olarak çalışan kişinin, can güvenliğine yönelik tehditlere uğraması sebebiyle idareye müracaat etmesine rağmen idare tarafından olay ciddi görülmeyerek müracaatından itibaren iki ay boyunca idare tarafından herhangi bir önlem alınmaması sonucunda, kimliği belirlenemeyen bir kişi tarafından silahla ayağından vurulması vakiasını hizmet kusuru olarak değerlendirmiştir⁶⁴⁸. Danıştay bir başka kararında sokak köpeğinin ısırtıp yaralaması sebebiyle kuduz tedavisi gören kişi tarafından idare aleyhin açılan davada idarenin barınak yapmaması ve işletmemesi sebebiyle hizmet kusurunun bulunduğu ve

⁶⁴⁵ Danıştay 15.D., 5.4.2017, E: 2013/6122, K: 2017/11579 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁶⁴⁶ Danıştay 15. D., 8.10.2015, E: 2015/6119, K: 2015/5733 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁶⁴⁷ Danıştay 10. D., 29.3.1984, E: 1982/2814, K: 1984/673 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁶⁴⁸ Danıştay 10.D., 23.11.2010, E: 2007/4863, K: 2010/9105 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

tazminata hükmedilmesi gerektiğine karar vermiştir⁶⁴⁹. Danıştay bir başka kararında kocasından şiddet gören kadının kocası tarafından öldürülmesinden kocası hakkında savcılığa beş kez şikâyetle bulunduğu, bu şikâyetler üzerine soruşturma başlatılarak bir kısım eylemlerin kovuşturmaya dönüştürüldüğü ancak 4320 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun ve buna bağlı olarak çıkartılan Yönetmelik gereğince aile içi şiddete maruz kalanların şikâyet ve ihbarları üzerine konunun savcılık tarafından aile mahkemesine taşınması ve gerekli koruma ve tedbir prosedürünün işletilmesinin gerektiği belirtilerek aksi halde bu durumun hizmet kusuru oluşturduğuna ve müteveffanın mirasçılarının tazminat isteminde bulunabileceklerine karar vermiştir⁶⁵⁰. Benzer şekilde kişinin sokakta gezen başıboş bir hayvanın saldırısından kaçmak için karşıdan karşıya geçmek isterken araba çarpması sebebiyle vefat etmesi olayında gerekli tedbirleri almayan idare hizmet kusurundan ötürü sorumlu tutulmalıdır.

Yargıtay bir kararında iş sağlığı ve güvenliği eğitiminin, personele bir kısım mevzuat hükümlerini içerir belgelerin verilmesi ile değil, eylemli olarak yani bu bilgilerin personele aktarımı ve öneminin kavratılması ile sağlanabileceği, eğitimden sonraki aşamanın ise iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili önlemlerin alındığının ve uygulandığının denetlenmesi ile mümkün olduğunu ifade etmiştir⁶⁵¹. Aksine tutum idarenin personelini koruma ve gözetme yükümlülüğünü yerine getirmediğinden hizmet kusurunun doğmasına sebebiyet verecektir. Bu bilgilerle birlikte kamuda iş sağlığı ve güvenliğine dair bazı yükümlülükler her ne kadar ÇSGB tarafından mevzuata aykırılık halinde uygulanacak cezalar bakımından 24.12.2024 tarihine kadar ertelenmiş olsa dahi, idarelerin reaktif bir yaklaşımla iş kazaları, meslek hastalıkları, yaralanmalar ve can kayıpları yaşandıktan sonra önlem almak yerine proaktif bir yaklaşımla iş kazası meydana gelmeden önce İSGK'ya uygun davranması ve önleyici tedbirleri olay olmadan önce alması gerekmektedir. Aksi halde herhangi bir iş kazası meydana geldiğinde işveren konumunda olan idarenin İSGK uyarınca hizmet kusurunun ve mali sorumluluğunun,

⁶⁴⁹ Danıştay 8. D., 12.3.2021, E: 2020/7528, K: 2021/1532 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁶⁵⁰ Danıştay 10.D., 18.3.2016, E: 2013/2425, K: 2016/1533 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁶⁵¹ Yargıtay 10.HD., 22.1.2015, E: 2014/4209, K: 2015/989 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

personelin yetkili amirinin kişisel sorumluluğu ile idari, mali ve cezai sorumlulukları doğabilecektir.

2.3.3. Hukuka Aykırılık - Kusur - Hizmet Kusuru İlişkisi

Hukuka aykırılık, hukukun muhafaza ettiği bir menfaatin ihlal edilmesi anlamına gelmektedir⁶⁵². Bir diğer ifadeyle hukuk düzeni tarafından getirilen bir yükümlülüğün ya da bir yasağın ihlali olarak da ifade edilebilir. Hukuka aykırılık somut bir normun ihlali manasını taşıırken, kusur bu ihlale sebep olan davranış manasına gelmektedir. Bu nedenle hukuka aykırılık kural olarak kusurlu bir davranışın neticesidir denilebilir. Hizmetin kötü işlemesine sebebiyet veren hukuka aykırı her kusurlu davranış idareyi sorumlu yapmamaktadır⁶⁵³. İdari işlemin bir sebeple hukuka aykırı olması nedeniyle iptal edilmesi ise söz konusu işlemde doğrudan hizmet kusuru olduğu sonucunu doğurmamaktadır⁶⁵⁴. Ayrıca idarenin hukuka uygun bir işlemi kişilere zarar verse dahi idarenin kusuru bulunmamaktadır⁶⁵⁵.

Geleneksel doktrinde kusur, hizmet kusuru olarak ifade edilmektedir⁶⁵⁶. Yani kamu personelinin kendisinden beklenen hizmeti beklenildiği gibi sunmamasıdır⁶⁵⁷. Hizmet kusuru doktrinde bir görüşe hafif, vasıfsız, ağır ve olağanüstü olmak üzere dört dereceye ayrılmaktadır⁶⁵⁸. Konumuz itibarıyla bu ayrımlardan hafif yani diğer adıyla basit ve ağır kusurun derecelendirilmesine dair açıklama yapılacaktır. İdare veya kamu personelinin hukuken sorumlu tutulmasını yeter sayan en asgari seviyedeki hatasına basit kusur denir⁶⁵⁹. İdarenin her faaliyeti neticesinde ortaya çıkan kusuru sebebiyle sorumlu tutulması idarenin söz konusu faaliyetleri yürütmesi konusunda çekingen davranması sonucunu doğurabilecektir⁶⁶⁰.

⁶⁵² Kurtulan, “Haksız Fiilde Hukuka Aykırılık Unsuru, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt: 23, Sayı: 1 (2017)”s. 481.

⁶⁵³ Kalabalık, *İdare Hukuku Dersleri Cilt II*, s. 346; Gözübüyük, *Yönetim Hukuku*, s. 205; Akyılmaz ve SEZGİNER ve KAYA, *Türk İdari Yargılama Hukuku*, s. 572.

⁶⁵⁴ Kalabalık, *İdare Hukuku Dersleri Cilt II*, s.346.

⁶⁵⁵ Gözler, *İdare Hukuku Cilt: II*, s. 1063.

⁶⁵⁶ Gözler, *İdare Hukuku Cilt: II*, s. 1058.

⁶⁵⁷ Gözler, *İdare Hukuku Cilt: II*, s. 1060.

⁶⁵⁸ Ahmet Said Yücesan, *İdarenin Sorumluluğunun Koşulu Olarak Ağır Hizmet Kusuru*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2019, s. 8.

⁶⁵⁹ Medar, s. 13.

⁶⁶⁰ Çağlayan, *Tarihsel, Teorik ve Pratik Yönleriyle İdarenin Kusursuz Sorumluluğu*, s. 615.

Özel hukukta basit ve/veya ağır tasnifi yapılmaksızın tüm kusurlar sorumluluk doğurur⁶⁶¹. Kusursuz sorumluluk sebebiyle dahi idareyi sorumlu tutan Danıştay idareyi basit olsun ağır olsun diğer bazı ülkelerin aksine her türlü kusurundan ötürü sorumlu tutmaktadır⁶⁶². Doktrindeki çoğunluk görüşe göre kusurun ağırlığı idarenin sorumluluğunun şartı olarak değil, tazminat miktarının ortaya çıkartılmasında ortaya konulması gereken temel husus olmalıdır⁶⁶³. Bir diğer ifadeyle hafif kusurdan idare, ağır kusurdan kamu görevlisi sorumludur neticesine varmak mümkün değildir.

Hukukumuzda idarenin sorumsuzluğundan sorumluluğu kuralına geçişte, önce idarenin tazmin yükümlülüğüne sınır getirmek maksadıyla idarenin karşılaştığı zorluğun derecesi dikkate alınarak ağır kusur kavramına müracaat edilmiştir⁶⁶⁴. Daha sonra ise yapılan işin niteliğine göre ağır kusur - hafif kusur ayırımına başvurulmuştur. Kolluk, itfaiye, acil sağlık gibi riskli hizmetlerde idarenin sorumluluğu için ağır kusur aranmaktadır. Danıştay bir kararında trafik polislerinin başka bir görev için telsizle çağrılmaları üzerine hızlı bir şekilde olay yerine intikal etmek için araçla olay yerinden ayrıldıkları sırada polis aracının bagaj kapağı üstünde duran ve görevi sırasında kullandıkları alkolmetre ile yazıcının yere düşüp kırılması sebebiyle kendileri hakkında verilen disiplin cezasına karşı açtıkları davada polislerin ağır kusurlarının bulunmadığına ve hizmetten ayrılabilen kişisel kusurlarının oluşmadığına karar vermiştir⁶⁶⁵. Danıştay bu konuda verdiği bir kararda kültürel etkinlikler sırasında yapılan protesto eylemlerinin başlamasından olay yerinde bulunan bir otelin yakılmasına kadar geçen yedi saat süreyle önleyici kolluk tedbirlerinin alınmamış olması sebebiyle idarenin ağır kusurunun bulunduğu kanaatine varmıştır⁶⁶⁶. Adana Bölge İdare Mahkemesi bir kararında icra mahallinde taşınmazın tahliyesi esnasında polis memurlarının görev yerini terk etmesi sebebiyle borçlunun kardeşinin alacaklı vekilinin boğazına bıçak dayamak suretiyle hayati tehlike geçirmesinde idarenin

⁶⁶¹ Gözler, *İdare Hukuku Cilt: II*, s. 1085.

⁶⁶² Gözler, , *İdare Hukuku Cilt: II*, s. 1106.

⁶⁶³ Kalabalık, *İdare Hukuku Dersleri Cilt II*, s.347; Eroğlu Durkal, *Yargı Kararları Işığında Hizmet Kusuru*, s. 278.

⁶⁶⁴ Eroğlu Durkal, *Yargı Kararları Işığında Hizmet Kusuru*, s. 278.

⁶⁶⁵ Danıştay 2. D., 16.5.2023, E: 2023/1398, K: 2023/2567 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁶⁶⁶ Danıştay 10.D., 12.7.1995, E: 1994/7359, K: 1995/3559 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

hizmet kusuru sebebiyle borçlu avukatı olan davacıya manevi tazminat ödemesine karar vermiştir⁶⁶⁷.

Sağlık hizmetleri bakımından da ağır kusur - hafif kusur ayrımı yapıldığı görülmektedir. Danıştay bir kararında devlet hastanesinde çalışan doktorun hastaya müdahalesinde ihmali bulunduğu iddiasıyla açılan davada, doktorun gerekli prosedürleri işletmekte eksikliği sebebiyle hastanın vefat etmesinde eksik ve kötü işleyişten dolayı hizmet kusuru bulunduğunu ifade etmiştir⁶⁶⁸. Danıştay bir başka kararında kamu hastanesinde ameliyat sırasında hastanın ameliyat bölgesinin altında vücudunda gazlı bez unutulmuş hastanın uğradığı zararı tazmin için açtığı dava neticesinde gazlı bez ile ameliyat arasında illiyet bağı bulunmadığını, ameliyat sonrasında hemşirenin gazlı bez sayımı yapmasının görevin bir gerekliliği olduğunu ifade ederek idarenin hizmet kusurunun bulunduğu karar vermiştir⁶⁶⁹. Danıştay bir başka kararında hastane kayıtlarında ilaç alerjisi bulunan hastanın, bu kayıtlarına ameliyat ekibi tarafından ulaşılamaması hizmet kusuru olarak değerlendirilmiş ayrıca riskli hizmetlerde idarenin hizmet kusurundan dolayı sorumlu tutulması için ağır kusurunun bulunması gerektiğini ifade etmiş, kural olarak sağlık hizmetlerinin bünyesinde risk barındırdığını açıklamış, ağır hizmet kusurunun sağlık hizmetleri bakımından ancak cerrahi operasyonlar ve tıbbi müdahalelerle sınırlı olduğunu belirtmiş, tıbbi operasyon sayılmayan yan müdahalelerin veya gözetimlerin sebep olduğu zararlarda ağır hizmet kusurunun aranmayacağını, hafif kusur hallerinde de idarenin sorumluluğunun meydana geleceğini hüküm altına almıştır⁶⁷⁰. Bu surette Danıştay'ın bu kararlarına göre sağlık hizmetlerinde cerrahi operasyonlar gibi riskli hizmetler dışındaki sağlık hizmetlerinde idarenin sorumluluğu için kusurun varlığının yeterli olduğu anlaşılmaktadır. Ancak idari yargı yerleri eski kararlarında sağlık hizmeti sunan idarelerin bu faaliyetleri esnasında meydana gelen her türlü kusurunu hizmet kusuru olarak değerlendirmekteydi⁶⁷¹. Danıştay bir başka kararında hastanın akut apandisit ameliyatından bir ay dört gün sonrasında meydana öldüğü olayda, bu durumun bu ameliyatlarda gelişebilen olağan komplikasyonlardan olduğunu ifade ederek, ameliyatı

⁶⁶⁷ Adana Bölge İdare Mahkemesi 2. İdari Dava Dairesi, 13.1.2022, E: 2021/1592, K: 2022/89 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁶⁶⁸ Danıştay 10. D., 29.4.2019, E: 2019/1160, K: 2019/3400 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁶⁶⁹ Danıştay 10. D., 15.10.2023, E: 2022/1654, K: 2023/1310 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁶⁷⁰ Danıştay 15. D., 1.10.2014, E:2013/4477, K:2014/6721 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023)

⁶⁷¹ Akyılmaz ve Sezginer ve Kaya, *Türk İdari Yargılama Hukuku*, s. 576.

gerçekleştiren doktorlara ve hastaneye atfedebilecek bir etki ve katkının bulunmadığına ve hizmetin iyi işlemediğine dair herhangi bir bulgunun da yer almadığına karar vermiştir⁶⁷². Danıştay bir başka kararında hastanın sol gözünde yapılan ameliyat neticesinde gözünü kaybettiği olayda kamu kurumu niteliğinde olan hastanede yapılan ameliyatın hastada meydana getirebileceği öngörülme veya öngörülse dahi önlenemeyen olumsuz bir durumdan kaynaklanıp kaynaklanmadığının, yani bu durumun bir komplikasyon neticesinde gerçekleşip gerçekleşmediğinin, hastanın meydana gelebilecek komplikasyonlar bakımından aydınlatılıp aydınlatılmadığının, onayının alınıp alınmadığının incelenerek doktorların ve sağlık personelinin bilgi ve beceri eksikliğinin bulunup bulunmadığının araştırılmasını, gerekli dikkat ve özenin gösterilmesine rağmen ortaya çıkan istenmeyen sonuçlardan ötürü sorumluluğun bulunmayacağı belirtilmiştir⁶⁷³. Danıştay bir başka kararında ameliyat sonrasında hastaya gerekli tedavilerin uygulanmaması suretiyle bilgisizlik, tecrübesizlik ya da hekimin hatasından dolayı yani tıp biliminin standart ve tecrübelerine göre gereken özen yükümlülüğünün gösterilmemesi sebebiyle hastanın bir takım vücut fonksiyonlarında meydana gelen hasar kaybı meydana gelmesi (malpraktis) sebebiyle açılan tazminat davasında idare kusurlu bulunmuştur⁶⁷⁴. Danıştay bir başka kararında idareye ait hastanede hemşire olarak görev yapmakta olan şahsın hastadan kaptığı kırım kongo kanamalı ateşi hastalığı neticesinde sebebiyle ölmesi nedeniyle vücuduna kene batan hastanın bu virüsü taşıyıp taşımadığına dair gerekli tahliller yapılmadan ve gerekli tecritler alınmadan tedavi hizmeti verilmesini hizmet kusuru olarak değerlendirmiştir⁶⁷⁵. Danıştay'ın bu kararlarından anlaşılacağı üzere gerekli standart dikkat ve özen gösterildikten ve hastaya gerekli aydınlatmanın yapılmasından sonra hastada ameliyat sonrası meydana gelebilecek olağan komplikasyonlardan ötürü idarenin ve kamu görevlilerinin kusurunun doğmayacağı kanaatinin bulunduğu söylenebilir. Diğer taraftan Danıştay sağlık hizmetlerinin yürütülmesinde sağlık personelinin, hastane binasının, hastanede kullanılan araç gereçlerin yeterli sayıda, nitelikte ve standartta olmaması halinde idarenin ister ağır ister hafif kusuru bulunsun hizmet kusurunun varlığından söz

⁶⁷² DİDDGK., 2.3.2020, E: 2019/2059, K: 2020/569 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁶⁷³ Danıştay 15. D., 4.10.2017, E: 2017/871, K: 2017/5163 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁶⁷⁴ Danıştay 15. D., 11.3.2015, E: 2013/4509, K: 2015/1398 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁶⁷⁵ Danıştay 15.D., 4.4.2016, E: 2013/4467, K: 2016/2286 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

edilmektedir⁶⁷⁶. Danıştay bir kararında ilaca karşı alerjisinin bulunup bulunmadığı araştırılmadan hastaya kontrast madde uygulanması neticesinde hastanın vefatına sebebiyet veren hastane yönetimin gerekli test ve tetkikleri yapıp yapmadığını ve müdahalenin tıbbi literatüre aykırı olup olmadığının incelenerek kusurun tespit edilmesine karar vermiştir⁶⁷⁷. Bu konuda verilen Yargıtay kararlarının ve bir AYM kararının da incelenmesi faydalı olacaktır. Yargıtay bir kararında kamu hastanesinde görev yapan doktorun hastasıyla ilgilenmemesi sebebiyle hastanın öldüğü olayda kamu görevlisinin görevden ayrılan kişisel kusurunun bulunduğuna karar vermiştir⁶⁷⁸. YHGK bir kararında hastaya hiçbir tetkik yapmadan narkoz verip ameliyata başlayan doktorun ameliyat sırasında hastanın bitkisel hayata girip durumunun daha ağırlaşarak hastayı yoğun bakım ünitesi bulunan bir hastaneye sevk etmemesi neticesinde hastanın vefat ettiği olayda ameliyatın özensiz ve sağlıksız koşullarda yapılması nedeniyle idarenin hizmet kusuru dışında ameliyatı yapan doktorun hizmetten ayrılabilen kişisel kusurunun bulunup bulunmadığının araştırılmasına karar vermiştir⁶⁷⁹. YHGK bir başka kararında kamu hastanesinde çalışan hekimin gerekli tedaviyi yapmayarak hastanın kolunun kesilmesine sebebiyet verdiği durumu şahsi kusur olarak değerlendirmiş, tedaviyi yapmayan doktor karşı tazminat davası açılabilmesinin mümkün olduğunu belirtmiştir⁶⁸⁰. AYM, kamu hastanesinde görevli cerrahın yıllık izinde olduğu yani kamu hizmeti sunucusu olmadığı bir zamanda Hastane Başhekimliğine bilgi vermeden yaptığı ameliyat sırasında hastanın kan kaybı sebebiyle vefat ettiği olayda hastaneye karşı açılan tazminat davasında olay kamu görevlisinin kamu gücünden aldığı yetkisini kullanırken meydana gelmediği için doktorun kişisel kusurunun bulunduğu ve idare bakımından uygun illiyet bağının bulunmadığı gerekçesiyle idare bakımından reddedilen dava idarenin gerekli kontrol ve denetim yükümlülüğünü ifa etmemesinden dolayı hukuka aykırı şekilde tıbbi müdahalede bulunulması neticesinde vefat gerçekleştiğinden idare aleyhine açılan tam yargı davasının reddedilmesinin yaşam hakkını ihlal ettiğine karar vermiştir⁶⁸¹.

⁶⁷⁶ Bu yönde bkz. Danıştay 10.D., 22.12.2022, E: 2019/5658, K: 2022/6373 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023); Danıştay 10.D., 24.10.2023, E: 2020/4432, K: 2023/5849 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023); Danıştay 10.D., 26.10.2021, E: 2016/12596, K: 2021/5120 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁶⁷⁷ Danıştay 1.D., 11.11.2020, E: 2020/1686, K: 2020/1490 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁶⁷⁸ Yargıtay 4.HD., 18.11.2003, E: 2013/2415, K: 2003/13622 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁶⁷⁹ YHGK., 29.3.2006, E: 2006/4-86, K: 2006/111 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁶⁸⁰ YHGK, 26.9.2001, E: 2001/4-595, K: 2001/643 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁶⁸¹ AYM, 15.12.2020, Başvuru Numarası: 2017/17652 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

Danıştay'ın idarenin bunlardan farklı başka kamu hizmetlerinde de ağır - hafif hizmet kusuru ayırımı yaptığı kararları da mevcuttur. Danıştay bir kararında 5411 sayılı Bankacılık Kanununa muhalefet suçlamasıyla yapılan yargılama sırasında kamu görevlisi sanık hakkında verilen başta gıyabi tutuklama kararının kaldırılmasına daha sonra da söz konusu davanın zamanaşımı nedeniyle ortadan kaldırılmasına rağmen bu şahsın bu vakıalardan iki yıl sonra aracına hırsız girdiği iddiasıyla şikâyetçi olmaya gittiği karakolda, mahkeme tarafından kaldırılmasına karar verilen gıyabi tutuklama kararının şeklen sistemde kalması sebebiyle gözaltına alınmasında idarenin ağır hizmet kusurunun bulunduğuna karar vermiştir⁶⁸². Danıştay bir başka kararında hatalı projeye onay veren idarenin binanın çökmesi olgusu karşısında idarenin ağır hizmet kusuru bulunduğuna hükmetmiştir⁶⁸³. Danıştay bir başka kararında artık evli olmayan bekâr kimsenin nüfus kayıtlarında halen evli olarak görülmesinde idarenin kusurunun ağırlığının saptanması gerektiğine karar vermiştir⁶⁸⁴. Danıştay bir kararında; kahvehane işletme ruhsatı talebinde bulunan davacının bu talebinin, açacağı kahvehanenin öğrenci yurdu yakınında bulunması sebebiyle idare tarafından reddedildiğini, idarenin bu red işlemine karşı açtığı davanın kabul edilerek kendisine idare tarafından ruhsat verildiğini ifade ederek mahkeme kararı üzerine ruhsat aldığı tarihe kadar kahvehaneyi işletmemesi sebebiyle mahrum kaldığı gelir kaybını tahsil etmek üzere idare aleyhine açtığı tazminat davası neticesinde meydana gelen bu hatalı işlemin içtihadı hata kapsamında kalmadığını yani idarenin olağan hukuki bir hatasından ileri gelmediğini, bu olağanüstü hatanın idarenin sorumluluğunu doğurduğunu ifade etmiştir⁶⁸⁵.

Bununla birlikte doktrinde bir görüşe göre sorumluluğun belirlenmesinde hizmetler arasında ayırım yaparak kusuru derecelendirmenin AY m.125 hükmüne aykırılık oluşturduğu da değerlendirilmektedir⁶⁸⁶.

⁶⁸² Danıştay 10. D., 18.6.2008, E: 2006/6131, K: 2008/4559 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁶⁸³ Danıştay 6.D., 21.4.2006, E:2005/3310, K: 2006/2160 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁶⁸⁴ Danıştay 10.D., 20.3.2006, E:2003/630, K: 2006/1981 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁶⁸⁵ Danıştay 10. D., 6.10.1993, E: 1992/1449, K: 1993/3681 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁶⁸⁶ Akyılmaz ve Sezginer ve Kaya, *Türk İdari Yargılama Hukuku*, s. 577.

2.4. Kişisel Kusur

2.4.1. Kişisel Kusur Kavramının İncelenmesi

Kamu görevlisinin kendisine mevzuat ile yüklenen görev, yetki ve sorumluluklarına aykırı davranması halinde kişisel kusur meydana gelecektir. Kişisel kusur; özel hukuktan farklı, idare hukukuna mahsus bir kavramdır⁶⁸⁷. İdare hukukuna mahsus olması; kamu görevlisinin idareye karşı sorumlu olup olmadığının belirlenmesi bakımından önemlidir. Yargıtay ve Uyuşmazlık Mahkemesi kişisel kusur kavramını Danıştay'ın kullandığı salt kişisel kusur kavramı yerine kullanmakta iken, Danıştay bu kavramı Yargıtay ve Uyuşmazlık Mahkemesinin kullandığı görev kusuru kavramını karşılamak üzere kullanmaktadır. İdarenin kamu görevlisini mesleğe kabul ederken gerekli özen ve dikkati gösterme yükümlülüğü bulunmaktadır. Yine mesleğe kabul edilen kamu görevlisinin, belirli dönemlerde idare tarafından denetlenmesi ve kendisine eğitim verilmesi yükümlülüğü de bulunmaktadır. Bu yükümlülükler göz önüne alındığında her ne kadar kişisel kusurda, zarara sebebiyet veren kamu görevlisi tespit edilebilse de kamu görevlisinin hizmetle bağlantısı devam eden kusurlu davranışlarında idarenin sorumluluğa da devam etmektedir. Çalışmada Danıştay'ın kabul ettiği ayırmadan yola çıkılarak kişisel kusur; kamu görevlisinin hizmetle bağı kesilmeyen kusuru olarak kabul edilmektedir.

2.4.2. Kişisel Kusur Sayılan Haller

2.4.2.1. Kamu Görevlisinin Suç İşlemesi

Doktrindeki bir görüşe göre kamu görevlisinin görevi sırasında gerçekleştirdiği suç niteliğinde olan davranışları kişisel kusur sayılmaktadır⁶⁸⁸. Doktrinde bir görüş kişisel kusur sorumluluğunun ancak ceza hukuku kapsamında işlenen suçlarla tahdit edildiğini açıklamaktadır⁶⁸⁹. Bir başka görüş kamu görevlisinin görevi sırasında gerçekleştirdiği suç niteliğindeki davranışlarından yalnızca kasıtlı suçlar kapsamında kalanlarının kişisel

⁶⁸⁷ Akyılmaz ve Sezginer ve Kaya, *Türk İdari Yargılama Hukuku*, s. 583.

⁶⁸⁸ Akyılmaz ve Sezginer ve Kaya, *Türk İdari Yargılama Hukuku*, s. 582; Gözübüyük, *Yönetmelik Yargı*, s. 302.

⁶⁸⁹ Seyithan Kaya, "İdari Sorumluluk Bağlamında Kamu Görevlisinin Kişisel Kusuru", Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı Doktora Tezi, 2021, s. 150.

kusur oluşturduğunu ifade etmektedir⁶⁹⁰. Bir başka görüşte ise idare personelinin ister kasten, ister taksirle meydana gelsin, davranışı suç vasfında olursa bu kusur tamamen kişisel niteliktedir⁶⁹¹. Uyuşmazlık Mahkemesi de kişisel kusurun varlığı açısından kamu görevlisinin kasıtlı eylemi ile taksirli eylemi arasında bir fark bulunmadığını ifade etmektedir⁶⁹². AY m. 129 hükmü ile DMK m.13/1 hükmüne göre kamu görevlisinin konusunu suç oluşturan davranışlarından ötürü kendisine karşı doğrudan dava yöneltilemez⁶⁹³. Kamu görevlisinin suç işlemek suretiyle oluşan kişisel kusuru, idarenin hizmet kusuru sebebine dayalı olarak sorumluluğunu meydana getirebilecektir⁶⁹⁴. Burada ortaya çıkan zarar önce idare tarafından tazmin edilir, sonra ilgili personele kişisel kusuru sebebiyle rücu edilir⁶⁹⁵.

Danıştay bir kararında polis memurunun başka bir polisi silahı ile vurup öldürmesi olayında personelin kişisel kusurunun bulunduğu kanaatine varmıştır⁶⁹⁶. Danıştay bir başka kararında, jandarmanın karakoldan aldığı silah ile husumeti bulunan kişileri karakol dışında öldürmesi olayını kişisel kusur saymıştır⁶⁹⁷. Danıştay bir başka kararında gözaltında tutulan şahsa işkence yapılmasını kişisel kusur olarak nitelendirmiştir⁶⁹⁸. Yargıtay Ceza Dairesi bir kararında öğretmenin öğrencisinin eline çubukla vurmasının kamu görevinin sağladığı nüfuzu kötüye kullanmak suretiyle silahla basit yaralama suçunu oluşturduğuna⁶⁹⁹, bir başka kararında ise kamuya ait aracın kamu görevlisi tarafından maksadı dışında veya kamu görevlisinin kendi şahsi işlerinde kullanılmasının 237 sayılı Taşıt Kanunu m.16 hükmüne muhalefet sebebiyle suç niteliğinde olduğuna hükmetmiştir⁷⁰⁰. Bu suçların Danıştay'ın kullandığı anlamda kişisel kusur sayılacağı söylenebilir. Ayrıca öğretmenin öğrencisini herhangi bir sebeple dersten atması TCK m.112 hükmüne göre eğitim ve öğretim hakkının engellenmesi suçunu, öğretmenin öğrencisinin eline çubukla vurması ise TCK m.86 hükmüne göre kasten yaralama

⁶⁹⁰ Atay, *İdare Hukuku*, s.410.

⁶⁹¹ Atay, *İdari Yargılama Hukuku*, s. 74.

⁶⁹² UM., 29.6.2016, E: 2016/389, K: 2016/424; UM., 5.6.2016, E: 2006/26, K: 2006/75; UM., 23.10.2017, E: 2017/214, K: 2017/598 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023)

⁶⁹³ Akyılmaz, *İdarenin Kusurlu Personeline Rücu Sorunu*, s. 538.

⁶⁹⁴ Danıştay 10.D., 6.11.1997, E: 1996/2383, K: 1997/4163 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁶⁹⁵ Seyithan KAYA, “İdari Sorumluluk Bağlamında Kamu Görevlisinin Kişisel Kusuru”, s.154-155.

⁶⁹⁶ Danıştay 10.D., 8.11.2022, E: 2018/2825, K: 2022/4924 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁶⁹⁷ Danıştay 10.D., 6.11.2013, E: 2011/985, K: 2013/7802 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁶⁹⁸ Danıştay 10.D., 6.2.2009, E: 2006/1212, K: 2009/652 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁶⁹⁹ Yargıtay 3. CD., 24.6.2020, E: 2020/10833, K: 2020/7606 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁷⁰⁰ Yargıtay 7. CD., 1.4.2004, E: 2004/2821, K: 2004/4595 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

suçunun nitelikli halini oluşturduğundan söz konusu hallerin Yargıtay tarafından hizmet kusuru veya görev kusuru olarak, Danıştay tarafından ise kişisel kusur olarak değerlendirilmesi mümkündür.

Ceza yasalarında düzenlenen cezalar dışında kamu görevlilerinin görev gerekliliklerine aykırı hareket etmeleri nedeni ile meydana gelen disiplin suçları da kamu görevlisinin kişisel kusurunu oluşturabilir. DMK m.125/1 hükmünde düzenlenen disiplin cezası verilmesini gerektiren fiil ve davranışlara aykırılık hallerinin zarara sebebiyet vermesi halinde kamu görevlisinin bu davranışlarının somut olayın özelliklerine göre hizmet kusuru veya kişisel kusuru meydana getirdiği söylenebilir. Örneğin; DMK m.125/1-A-c hükmünde “kurumca belirlenen tasarruf tedbirlerine riayet etmemek” şeklinde düzenlenen karşılığında uyarma cezası öngörülen ve disiplin suçu teşkil eden bu fiil neticesinde doğrudan kurum zararı da meydana geleceğinden bu durum da kamu görevlisinin kişisel kusurunu doğuracaktır. Danıştay bir kararında idare tarafından zimmetlenen teçhizatların, personelin ağır kusuru ile yahut hizmetten ayrılabilen kişisel kusuru ile zarara uğratılması halinde kanunda disiplin cezası öngörülmüş olduğunu belirtmiştir⁷⁰¹. Yine bu halde de Danıştay’ın kullandığı anlamıyla kamu görevlisinin kişisel kusurunun bulunduğu söylenebilir.

2.4.2.2. Kamu Görevlisinin Kötü Niyetli Davranışı

Kamu görevlisinin kötüniyetli davranışı kin, garez, kıskanma, rakip görme, şahsi ihtiras vb. sebeple personelin iş, işlem ve eylemde bulunarak kişileri zarara uğratmaları durumudur⁷⁰². Kamu görevlisinin bu tutumu neticesinde kişilere zarar vermesi kişisel kusurunu doğuracaktır⁷⁰³. Ancak bu durumdan kamu görevlisi ile ilgili gerekli, yeterli düzeyde denetleme ve gözetimde bulunmayan idare de sorumlu olacaktır⁷⁰⁴. Zira idare bu halde bireylere sübjektif ve taraflı şekilde davranmak suretiyle idarenin objektifliği ilkesine aykırılık meydana getirmiş olacaktır⁷⁰⁵.

⁷⁰¹ Danıştay 2.D.,16.5.2023, E: 2023/1398, K: 2023/2567 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁷⁰² Gözler, *İdare Hukuku Cilt: II*, s. 1161.

⁷⁰³ Günday, *İdare Hukuku*, s. 376, Gözübüyük, *Yönetmelik Yargı*, s. 308.

⁷⁰⁴ Atay ve Odabaşı, *Teori ve Yargı Kararları Işığında İdarenin Sorumluluğu ve Tazminat Davaları*, s. 65.

⁷⁰⁵ Atay, *İdari Yargılama Hukuku*, s. 375.

Uyuşmazlık Mahkemesi bir kararında; kamuda 27 yıl boyunca sekreter olarak çalışan kadın personele görevi dışında temizlik ve tuvalet temizliğinin yapması şart koşularak aksi takdirde verilen işi yapmıyor diye tutanak tutulacağını, kadınların kullandığı tuvaletin 3. katta olmasına rağmen kendisinin bu kata çıkmasının yasaklandığını ve aşağı kattaki erkekler tuvaletini kullanmaya zorlandığını iddia ettiği bu davanın idari yargı yerinde idare aleyhine dava açılarak çözümlenmesi gerektiğine karar vermiştir⁷⁰⁶. Uyuşmazlık Mahkemesi bir başka kararında; üniversitede okutman olarak çalışan personel tarafından kendisi hakkında başlatılan asılsız soruşturmalar sebebiyle açılan tazminat davasının aynı gerekçelerle idari yargıda idareye karşı açılması gerektiğine karar vermiştir⁷⁰⁷.

Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri ile Başvuru Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik gereğince kamu görevlilerinin kamu yönetimine güveni sağlayacak şekilde görevin gerektirdiği itibar ve güvene layık şekilde davranması, yasallık, adalet ve dürüstlük ilkeleri doğrultusunda, görevlerini yerine getirmesi, din, siyasi düşünce ve ırk gibi sebeplerle kişiler arasında ayırım yapmaması, temel hak ve özgürlüklere aykırı uygulamalarda bulunulmaması, menfaat ve şahsi çıkar ilişkisine girmemesi, kayırmacılıktan kaçınması, kamu kaynaklarının korunması için gerekli tedbirleri almaması, görevlerini yerine getirirken yetkilerini aşmaması gibi etik ilkelere aykırılık halleri sebebiyle kişilerin zarara uğramaları söz konusu oluyorsa bu aykırılıklar da kötü niyetli davranış sayılmaktadır. Bu hallerde de Danıştay'ın kullandığı manada kamu görevlisinin kişisel kusurunun meydana geldiği söylenebilir.

2.4.2.3. Kamu Görevlisinin Ağır Kusuru

Kamu görevlisinin ağır kusuru; kabulü mümkün olmayan düzeyde ağır kişisel kusuru ifade etmektedir⁷⁰⁸. Doktrinde yer alan bir görüşte kamu görevlisinin ağır kusurunun esasen hizmet içi kişisel kusur niteliğinde olduğu değerlendirilmektedir⁷⁰⁹. Kamu görevlisinin ağır kusuru sebebiyle meydana gelen zararı karşılayan idare, ödediği bedeli söz konusu davranışı sergileyen personelinin kusuru nispetinde kendisinden rücu tahsil

⁷⁰⁶ UM., 10.4.2017, E: 2016/417, K: 2017/200 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁷⁰⁷ UM., 26.10.2015, E: 2015/720, K: 2015/723 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁷⁰⁸ Atay, *İdare Hukuku*, s. 412.

⁷⁰⁹ Kalabalık, *İdare Hukuku Dersleri Cilt II*, s. 350.

edebilecektir⁷¹⁰. Doktrinde bir görüşe göre bu durumun kamu görevlisinin çok ağır kusurunun bulunması halinde mümkün olduğu ifade edilmektedir⁷¹¹. Diğer taraftan kamu görevlisinin yüksek risk taşıyan işlerdeki hafif ihmali neticesinde meydana gelen zararlardan devletin sorumlu tutulması haksızlık olacağından yüksek risk taşıyan işlerde devletin ancak kamu görevlisinin ağır ihmalden sorumlu olması gerektiği de ifade edilmiştir⁷¹².

Danıştay bir kararında disiplin cezasını mahkeme kararıyla iptal ettiren şahsın cezasının sicilden silinmemesini ağır hizmet kusuru olarak nitelendirmiştir⁷¹³. Benzer durum GBT kayıtlarından düşürülmeyen kimse bakımından da gerçekleşebilir. Rutin bir GBT sorgulaması sırasında ya da bir kamu hizmeti esnasında sistemde GBT kaydı bulunan kimsenin gözetimine alınması halinde GBT kayıtlarından söz konusu kişiyi silmeyen kamu görevlisinin kişisel kusurunun bulunduğu söylenebilir. Danıştay bu konuda verdiği bir kararında bu durumda manevi tazminat talebini kabul etmiştir⁷¹⁴.

Uyuşmazlık Mahkemesi bir kararında; davacının idareye sunduğu talep dilekçesine cevaben idare tarafından hazırlanan cevabi yazıda talepte bulunanın kişilik haklarına saldırıldığı iddiasıyla açılan tazminat davasının “kamu görevlisinin, hizmet içinde veya hizmetle ilgili tutum ve davranışlarının suç teşkil etmesi veya hizmeti yürütürken ağır kusur işlemesi ya da düşmanlık, siyasal kin gibi kötü niyetle bir kişiye zarar vermesi halinde dahi bu durum, aynı zamanda yönetimin gözetim ve iyi eleman seçme yükümlülüğünü yerine getirmemesi nedeniyle hizmet kusuru sayılmalı ve bu nedenle açılacak dava idareye yöneltilmelidir” diyerek söz konusu davanın idare hukuku ilkeleri kapsamında idari yargı yerinde görülmesi gerektiğine karar vermiştir⁷¹⁵. Gerçekten de personelin kişisel kusuruyla meydana gelen durum idarenin sorumluluğunu kaldırmayacaktır⁷¹⁶. Çünkü idare kişisel kusurlu davranışta bulunan personelini kendisi belirlemiştir ve personeli üzerinde denetleme ve eğitim verme yükümlüğü

⁷¹⁰ Günday, *İdare Hukuku*, s. 377-378.

⁷¹¹ Atay, *İdari Yargılama Hukuku*, s. 375.

⁷¹² Akyılmaz ve Sezginer ve Kaya, *Türk İdari Yargılama Hukuku*, s. 599.

⁷¹³ Danıştay 12.D., 10.11.2016, E: 2014/1870, K: 2016/4955 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁷¹⁴ Danıştay 5.D., 29.9.2004, E: 2000/3316, K: 2004/3372 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁷¹⁵ UM., 21.10.2017, E: 2017/304, K: 2017/602 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁷¹⁶ Günday, *İdare Hukuku*, s. 376.

bulunmaktadır⁷¹⁷.

2.4.2.4. Yargı Kararlarının Uygulanmaması

AY m.138 ve İYUK m.28 hükümleri gereği idarelerin mahkeme kararlarını uygulamama yönünde herhangi bir takdir yetkileri bulunmamaktadır⁷¹⁸. Mahkeme kararlarını uygulama, idari bir yükümlülüktür⁷¹⁹. Bu yükümlülüğün ihlali idarenin ağır hizmet kusurunu doğurur⁷²⁰. Hukukun bağlayıcılığı kuralı gereğince hukuk devletinde mahkeme kararlarını uygulamama gibi bir ihtiyarilik bulunmamaktadır⁷²¹. YHGK bir kararında mahkeme kararlarını uygulamanın hukuk devleti olmanın bir gereği olduğu ifade etmektedir⁷²². DİDK'da bir kararında aynı hususu vurgulanmaktadır⁷²³. Danıştay, yargı kararına uymanın Anayasal bir yükümlülük olduğunu ifade etmiştir⁷²⁴. AYM, yerel mahkeme tarafından verilen ihalenin iptali kararının idare tarafından uygulanmaması üzerine yapılan başvuruyu mülkiyet hakkının ihlali olarak değerlendirmiştir⁷²⁵.

Danıştay bir başka kararında mahkemelerin idare tarafından yapılan bir işlem hakkında yerindelik denetimi yapmasının mümkün olmadığını ancak idarelerin bağlı yetkisi sebebiyle mahkeme kararları doğrultusunda kaldırılan eski işlem yerine yeniden işlem tesis etmekle yükümlü olduğunu ifade etmiştir⁷²⁶. Danıştay bir kararında idarenin iptal edilen karar yerine yeniden işlem tesis etmesi gerekirken mahkeme kararının uygulanmaması sonucunu doğuran Bakanlar Kurulu kararının iptaline karar vermiştir⁷²⁷. Danıştay kararlarında idarenin mahkeme kararını uygulamaması ağır hizmet kusuru sayılmıştır⁷²⁸. Doktrinde mahkeme kararlarının uygulanmaması şeklinde ortaya çıkan kusur “hizmet içi kişisel kusur” olarak nitelendirilmektedir⁷²⁹. Mahkeme kararının yerine

⁷¹⁷ Günday, *İdare Hukuku*, s. 376.

⁷¹⁸ DİDDK, 25.3.2021, E. 2021/351, K. 2021/608 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁷¹⁹ Bahtiyar Akyılmaz, “Yargı Kararlarının Yerine Getirilmemesinden Doğan Sorumluluk”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. XI, S. 1-2, 2007, s. 452.

⁷²⁰ Kalabalık, *İdare Hukuku Dersleri Cilt II*, s. 346.

⁷²¹ Özcan Özbey, “İdari Yargı Kararlarının Uygulanmamasından Doğan Hukuki ve Cezai Sorumluluk”, Ankara Barosu Dergisi 67, Sayı:4, (2009), s. 46.

⁷²² YHGK, 14.1.2015, E: 2013/4-1553, K: 2015/11 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁷²³ DİDDK, 28.9.2006, E: 2006/1258, K: 2006/804 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁷²⁴ Danıştay 2.D., 27.8.2007, E: 2007/2076 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁷²⁵ AYM, 12.12.2019, Başvuru Numarası: 2016/11026 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁷²⁶ Danıştay 10.D., 28.5.2004, E: 2002/4061, K: 2004/5219 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁷²⁷ Danıştay 10.D., 28.5.2004, E: 2002/4061, K: 2004/5219 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁷²⁸ Danıştay 10.D., 27.2.2007, E: 2004/13990, K: 2007/ 739; Danıştay 5.D., 29.9.2004, E: 2000/3316, K: 2004/3372 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁷²⁹ Yaşar Güçlü, *İdari Yargı Kararlarının Uygulanması*, Ankara, 2021, s. 296.

getirilmesi şeklindeki Anayasal mecburiyetin ihlali Danıştay içtihatlarında net bir şekilde açıklandığı üzere, klasik bir hizmet kusurudur⁷³⁰.

Mahkeme kararlarının ne zaman idare tarafından uygulanacağı hususunda AY'de bir düzenleme yer almamaktadır⁷³¹. Ancak İYUK'un "Kararların sonuçları" başlıklı m.28/1 "Danıştay, bölge idare mahkemeleri, idare ve vergi mahkemelerinin esasa ve yürütmenin durdurulmasına ilişkin kararlarının icaplarına göre idare, gecikmeksizin işlem tesis etmeye veya eylemde bulunmaya mecburdur. Bu süre hiçbir şekilde kararın idareye tebliğinden başlayarak otuz günü geçemez." hükmü uyarınca mahkeme kararlarının gecikmeksizin ve herhalde ilamın idareye tebliğini takip eden en geç otuz gün içinde ifa edilmesi gerekmektedir.

İdare mahkemesi kararını tebellüğ eden idare söz konusu mahkeme kararının ilgilisi tarafından tekrar müracaat edilmesini beklemezsizin davaya konu somut vakıanın gösterdiği özellik doğrultusunda derhal gerçekleştirmelidir⁷³². Danıştay bir kararında mahkeme kararlarının gecikmeksizin aynen ifasının zorunlu olduğunu, karar gereklerinin yerine getirilip getirilmemesi hususunda idarenin keyfiyetinin bulunmadığını ifade etmiştir⁷³³. Danıştay bir kararında bir kamu görevlisi hakkında yapılan atama işleminin mahkeme kararı ile iptali halinde söz konusu mahkeme kararının idareye tebliğ edilmesinden başlayarak idarenin yasadaki otuz günlük sürenin dolmasına kadar mahkeme kararı uygulamama yetkisi veren bir hüküm olmadığını ifade etmiştir⁷³⁴. Danıştay bir başka kararında idarenin mahkeme kararını derhal uygulayabileceği hallerde uygulamaya geçmek için otuz günlük yasal sürenin son gününü beklemesinin yanlış olduğunu ifade etmiştir⁷³⁵. Diğer taraftan lehine mahkeme kararı elde edilen şahsın mahkeme kararının uygulanması için idareye başvurarak talepte bulunması mümkündür⁷³⁶. Ancak diğer taraftan, mahkeme kararını uygulamayan idareye karşı tazminat davası açılabilmesi için idareye önce başvuru yapıp mahkeme kararının

⁷³⁰ Akyılmaz, "Yargı Kararlarının Yerine Getirilmemesinden Doğan Sorumluluk", s. 449.

⁷³¹ Müzeyyen Eroğlu Durkal ve Aynur Hasoğlu, "İdari Yargı Kararlarının Yerine Getirilmesinde Zamanaşımı Sorunu", Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Sayı:132, 2022, s. 150.

⁷³² Eroğlu Durkal ve Hasoğlu, "İdari Yargı Kararlarının Yerine Getirilmesinde Zamanaşımı Sorunu", Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Sayı:132, 2022, s. 158.

⁷³³ Danıştay 5.D., 9.3.2009, E: 2007/81, K: 2009/1103 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁷³⁴ Danıştay 5.D., 10.11.1997, E: 1995/3611, K: 1997/2485 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁷³⁵ Danıştay 10.D., 27.2.2007, E: 2004/13990, K: 2007/739 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁷³⁶ DİDDK, 12.6.1998, E: 1996/623, K: 1998/276 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

uygulanması yönünde talepte bulunma zorunluluğu da bulunmamaktadır⁷³⁷.

AY uyarınca mahkemede ilamında belirtilen gerekliliğin ifa edilmemesi veya eksik ifa edilmesi yüzünden zarara uğrayanlar tarafından bu zararların tazmini için idareye karşı dava tevcih edilebilir⁷³⁸. Kamu görevlisi yargı kararını dahi uygulamamış olsa, dava kamu görevlisine karşı değil; idare aleyhine açılmalıdır⁷³⁹. İYUK m.28/4 “Mahkeme kararlarının süresi içinde kamu görevlilerince yerine getirilmemesi hâlinde tazminat davası ancak ilgili idare aleyhine açılabilir.” hükmünde de doğrudan bu hususu düzenlenmektedir. İdare mahkemesi tarafından verilen kararı uygulamayan idareye karşı, söz konusu davanın davacısı tarafından kararın uygulanması için zamanaşımı süresi içerisinde idareye başvuru yapıp, idare tarafından mahkeme kararının uygulamayacağının ortaya konulması halinde söz konusu kararın uygulanmaması sebebiyle idareye karşı tazminat davası açılabilir⁷⁴⁰. Danıştay bir kararında idarenin mahkeme kararını uygulamaması sebebiyle açılacak tazminat davasının Anayasa m.129/5 hükmü uyarınca idareye karşı açılması gerektiğine karar vermiştir⁷⁴¹.

Mahkeme kararını uygulamayan kamu görevlisinin kişisel kusuru doğmaktadır⁷⁴². YHGK mahkeme kararının uygulanmaması halini kişisel sorumluluk olarak değerlendirmiştir⁷⁴³. Yargıtay bir kararında mahkeme tarafından verilen iptal veya YD kararlarının kamu görevlilerince uygulanmaması sonucu zararın gerçekleşmesinin manevi tazminata hükmedebilmek için yeterli olduğu, bu durumda söz konusu kararları yerine getirmeyen kamu görevlilerinin ayrıca kin, garez, husumet kötü niyetli davranışlarının aranmayacağını ifade etmiştir⁷⁴⁴. Yargıtay bir başka kararında mahkeme kararının yerine getirilmemesi halinde bunu uygulamayan kamu görevlisinin kusurunun bulunmadığını ispat etmesi halinde dahi yine de kişisel sorumluluğunun bulunacağını ifade etmiştir⁷⁴⁵. Yargı kararlarının kamu görevlilerince yerine getirilmemesinde 2014 yılına kadar zarar gören ilgiliye seçimlik hak tanınarak ilgili isterse idari yargıda idareye

⁷³⁷ Danıştay 5.D., 8.7.2005, E: 2004/5977, K: 2005/3465 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁷³⁸ Akyılmaz, “Yargı Kararlarının Yerine Getirilmemesinden Doğan Sorumluluk”, s. 452.

⁷³⁹ Gözler ve Kaplan, *İdare Hukuku Dersleri*, s. 759.

⁷⁴⁰ Eroğlu Durkal ve Hasoğlu, “İdari Yargı Kararlarının Yerine Getirilmesinde Zamanaşımı Sorunu”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Sayı:132, 2022, s. 178.

⁷⁴¹ Danıştay 10.D., 27.2.2007, E: 2004/13990, K: 2007/ 739 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁷⁴² Günday, *İdare Hukuku*, s. 375.

⁷⁴³ YHGK, 25.11.2009, E: 2009/4-453, K: 2009/553 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁷⁴⁴ Yargıtay, 4. HD., 25.2.1999, E: 1998/8921, K: 1999/1594 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁷⁴⁵ Yargıtay 4.HD., 9.6.1999, E: 1999/ 3555, K: 1999/5498 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

karşı tam yargı davası, isterse kamu görevlisine karşı adli yargıda tazminat davası açabilmekteydi. Ancak 2014 yılında yapılan değişikliklerle yargı kararlarının uygulanmaması nedeniyle uğranılan zararların tazmini için ancak idari yargıda ilgili idareye karşı tam yargı davası açabilmektedir.

Mahkeme kararının uygulanmaması sebebiyle idarenin asli sorumluluk ilkesi gereği zarara uğrayana ödemek zorunda kaldığı tazminatı, kusuru ölçüsünde kararı uygulamayan personele rücu etmesi mümkündür⁷⁴⁶. Danıştay bir kararında mahkeme kararının uygulanmaması halinde tazminat ödemek zorunda kalırsa bunu personelinden tahsil edebileceğini ifade etmiştir⁷⁴⁷. Mahkeme kararının uygulanmaması aynı zamanda TCK m.257 hükmü uyarınca görevi kötüye kullanma suçunu oluşturmaktadır. Danıştay mahkeme kararının 30 günlük süre içerisinde uygulanmaması halinde görevi savsama suçunun oluşacağını ifade etmiştir⁷⁴⁸. Yargıtay Ceza Dairesi bir kararında kamu görevlilerinin mahkeme kararını ihmalî davranışla uygulamayarak görevi kötüye kullanma suçunun tüm unsurlarıyla sübut bulduğuna karar vermiştir⁷⁴⁹. Kamu görevlisinin mahkeme kararını uygulamaması görevinden ihracına dahi yol açabilmektedir⁷⁵⁰.

2.4.3. Hizmet Kusuru - Kişisel Kusur Ayrımında Görevli Yargı Mercii

İdare tarafından yürütülen faaliyetler sırasında ortaya çıkan zararın tazmininde görevli yargı yeri belirlenirken meydana gelen kusurun kişisel kusur olup olmadığı veya hizmet kusurundan kaynaklanıp kaynaklanmadığı önem arz etmektedir. Hizmet kusuru halinde tazminat davası idareye karşı açılmakta olup, görevli yargı yeri idari yargı olmaktadır. Personelin kişisel kusurundan kaynaklanan durumlarda da uyuşmazlığı çözmekle yükümlü yargı kolu idari yargıdır. Bu durumda idare tarafından kusuru bulunan personele o oranda rücu zorunludur. Doktrinde bir görüşte personelin kişisel kusurundan görev

⁷⁴⁶ Mert Dönmez, “İdarenin Mali Sorumluluğu Bağlamında Kamu Görevlisine Rücu”, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2019, s. 68.

⁷⁴⁷ Danıştay 5.D., 29.9.2004, E: 2000/3316, K: 2004/3372 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁷⁴⁸ Danıştay 2. D., 5.12.1996, E: 1995/669, K: 1996/2222 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁷⁴⁹ Yargıtay 5. CD., 1.11.2013, E: 2021/7127, K: 2023/10619 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁷⁵⁰ Cemil KAYA, *İdari Yargı Kararlarının Uygulanmaması Konusunda Danıştay’ın Yaklaşımı*, İstanbul, 2013, s. 96.

kusuru niteliğinde olanlar aleyhine personele karşı değil, idareye karşı dava açılabilir denilmektedir⁷⁵¹.

Uyuşmazlık Mahkemesi görev kusuru veya hizmet kusuru kavramına dayanan iddia ve uyuşmazlıkların idari yargı yerlerince çözümlenmesi gerektiğini ifade etmektedir. Uyuşmazlık Mahkemesi bir kararında imar planının uygulanması sonucunda meydana gelen zararın idari yargı yerinde karar bağlanması gerektiğine karar vermiştir⁷⁵². Uyuşmazlık Mahkemesi bir başka kararında imarda yapılan herhangi bir uygulama neticesinde meydana gelen zararın da tazminin idari yargı yerince gerçekleştirilmesi gerektiğine karar vermiştir⁷⁵³. Uyuşmazlık Mahkemesi bir başka kararında gerçeğe aykırı tapu düzenleyen kamu görevlisinin bu davranışının hizmet kusuru olması sebebiyle uyuşmazlığa idare mahkemesinde bakılması gerektiğine karar vermiştir⁷⁵⁴. Uyuşmazlık Mahkemesi bir başka kararında idare ile imzaladığı sözleşme zorla feshettirilenin zarar talebinin görev kusurunu kapsayan hizmet kusuru niteliğinde olduğu kanaatiyle söz konusu uyuşmazlığın idari yargıda idare aleyhine açılacak dava neticesinde çözümlenmesi gerektiğine karar vermiştir⁷⁵⁵. Uyuşmazlık Mahkemesi bir başka kararında kamu hizmeti esnasında kamu görevlisi darp edilme olayında görev kusuru teşkil edebilecek kusur iddiasına dayalı davanın idari yargıda açılması gerektiğine hükmetmiştir⁷⁵⁶. YHGK kararlarında ise hizmet kusuruna bağlı olarak açılacak davaların idari yargı yerinde görülerek çözüme kavuşturulması gerektiği ifade edilmektedir⁷⁵⁷. Yargıtay bir başka kararında görev kusuru niteliğinde hizmet kusuru sebebiyle idarenin dava edilmesi gerektiğine karar verilmiştir⁷⁵⁸. Yargıtay bir kararında yer altında bulunan kablolarla verilen zararlar için açılan davanın hizmet kusuruna göre idari yargı yerinde açılabileceğini ifade etmiştir⁷⁵⁹. Yargıtay bir başka kararında iş kazasının görev kusuru olarak nitelendirilebildiği hallerde, kişisel kusura dayanılarak adli yargıda doğrudan

⁷⁵¹ Akyılmaz ve Sezginer ve KAYA, *Türk İdari Yargılama Hukuku*, s. 589.

⁷⁵² UM., 7.2.2011, E: 2010/226, K: 2011/25 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁷⁵³ UM., 9.4.2012, E: 2011/238, K: 2012/63 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁷⁵⁴ UM., 7.3.2011, E: 2010/107, K: 2011/39 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁷⁵⁵ UM., 23.12.2019, E: 2019/649, K: 2019/812 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁷⁵⁶ UM., 8.5.2017, E: 2016/652, K: 2016/268 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁷⁵⁷ YHGK., 15.11.2000, E: 2000/4-1650, K: 2000/1690; YHGK., 26.09.2001, E: 2001/4-595, K:2001/643; YHGK., 29.03.2006, E: 2006/4-86, K: 2006/111; YHGK., 17.10.2007, E: 2007/4-640, K: 2007/725; YHGK., 18.11.2009, E: 2009/4-448, K: 2009/545 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁷⁵⁸ Yargıtay 4.HD., 6.5.2003, E: 2003/1663, K: 2003/5912 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁷⁵⁹ Yargıtay 4.HD., 24.1.2012, E: 2010/12270, K: 2012/765 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

doğruya dava açılmayacağına karar vermiştir⁷⁶⁰. Yargıtay inceleme ve soruşturma görevinin özensiz ve kurallara uygun olmayan biçimde yapıldığı iddiasının adli yargıda kamu görevlisi aleyhine açılmayacağına karar vermiştir⁷⁶¹. Danıştay bir kararında hizmet kusuru niteliğindeki davranıştan kaynaklanan uyuşmazlığın idare mahkemesinde çözümlenmesi gerektiğine karar vermiştir⁷⁶². Danıştay bir başka kararında terör saldırısında meydana gelen ölüm olayı sebebiyle adli yargıda da, idari yargıda da dava açılabilmesine karar vermiştir⁷⁶³.

YHGK kararlarında kamu görevlisinin salt kişisel kusuruna dayanan uyuşmazlıkların adli yargı yerinde görülerek çözüme kavuşturulması gerektiği ifade edilmektedir⁷⁶⁴ YHGK bir kararında kamu görevlileri arasında yaşanan kavganın salt kişisel kusura dayandığı kanaatiyle bu uyuşmazlığın davanın adli yargı yerinde çözümlenmesi gerektiğine karar vermiştir⁷⁶⁵. YHGK bir başka kararında doktorun doğum sırasındaki hatası sebebiyle doğan bebekte baş gösteren rahatsızlıktan kaynaklanan zarar talebinin adli yargıda görülmesine karar vermiştir⁷⁶⁶. YHGK bir başka kararında kamulaştırmaz el atma yani karşı haksız fiil iddiasından kaynaklanan davaların adli yargı yerinde açılması gerektiğini ifade etmektedir⁷⁶⁷. Yargıtay konusu suç teşkil eden eylemler hakkında taksir - kast ayrımı yapılmaksızın kamu görevlisi aleyhine adli yargıda dava açılabilmesine karar vermiştir⁷⁶⁸. Yargıtay bir başka kararında hakaret eyleminin salt kişisel kusur oluşturması sebebiyle adli yargı yerinde açılmasını hukuka uygun bulmuştur⁷⁶⁹. YHGK, bir kararında cinsel saldırının hizmetten ayrılabilen kişisel kusur olması sebebiyle davanın adli yargı yerinde çözümlenmesi gerektiğine karar vermiştir⁷⁷⁰. Danıştay bir kararında haksız fiil niteliğinde olan davranışlar için adli yargıyı işaret etmektedir⁷⁷¹. Danıştay bir başka

⁷⁶⁰ Yargıtay 10.HD., 7.10.2023, E: 2003/6124, K: 2003/6653 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁷⁶¹ Yargıtay 4. HD., 29.11.2011, E: 2011/1037, K: 2011/12613 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁷⁶² Danıştay 2.D., 25.2.2005, E: 2004/619, K: 2005/751 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁷⁶³ Danıştay 10.D., 6.11.1997, E:1996/2383, K: 1997/ 4163 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁷⁶⁴ YHGK., 15.11.2000, E: 2000/4-1650, K: 2000/1690; YHGK., 26.09.2001, E: 2001/4-595, K:2001/643; YHGK., 29.03.2006, E: 2006/4-86, K: 2006/111; YHGK., 17.10.2007, E: 2007/4-640, K: 2007/725; YHGK., 18.11.2009, E: 2009/4-448, K: 2009/545 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁷⁶⁵ YHGK, 30.4.2014, E: 2013/4-1537, K: 2014/573 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁷⁶⁶ YHGK, 18.11.2009, E: 2009/4-448, K: 2009/545 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁷⁶⁷ YHGK, 13.7.2005, E: 2005/12-463, K: 2005/455 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁷⁶⁸ Yargıtay 4.HD., 20.10.2003, E: 2003/6439, K: 2003/11936 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁷⁶⁹ YHGK., 21.5.2014, E: 2013/4-1601, K: 2014/681 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁷⁷⁰ YHGK., 27.3.2015, E: 2013/4-1575, K: 2015/1102 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁷⁷¹ Danıştay 7.D., 26.3.2005, E: 2001/2357, K: 2005/402 (www.kazanci.com, Erişim: 30.9.2023),

kararında mobbing niteliğindeki davranış sebebiyle adli yargıda dava açılabilirliğini ifade etmektedir⁷⁷². Danıştay bir başka kararında yayın yetkisi almadan canlı maç yayınlayan kurum sebebiyle zarar gören davacının adli yargı yerinde dava açması gerektiğine karar vermiştir⁷⁷³. Danıştay bir başka kararında haksız soruşturma sebebiyle idare ajanının hizmetinden ayrılabilen kusuru nedeniyle kendisine karşı adli yargıda dava açılabilirliğini ifade etmiştir⁷⁷⁴. Danıştay bir başka kararında delilleri karartan kamu görevlilerine karşı adli yargıda tazminat davası açılması gerektiğine karar vermiştir⁷⁷⁵. Danıştay gümrükten kaçak araç geçiren kişi hakkında adli yargıda dava açılması gerektiğini ifade etmiştir⁷⁷⁶. Benzer şekilde nüfus kaydındaki hatalı bir hususun düzeltilmesi için açılacak olan davanın TMK m.38 ve 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanununun m.36 hükmü gereği adli yargıda görülmesi gerekmektedir⁷⁷⁷. İdareye ait araçların sebep olduğu trafik kazalarından kaynaklanan davaların KTK m.100 hükmüne göre adli yargıda tetkik edilmesi gerekmektedir⁷⁷⁸. İdare tarafından yapılan kamulaştırma işleminde hatalı olarak belirlendiği iddiasıyla kamulaştırma bedeline itiraz mahiyetindeki davaların adli yargı yerinde incelenmesi gerekmektedir⁷⁷⁹. İcra dairelerinde çalışan kamu görevlilerinin kusurlarına bağlı olarak ortaya çıkan zararlara dair davalar da İİK m.5 hükmü gereğince adli yargı kolunda görevli mahkemelere tevcih edilmelidir⁷⁸⁰.

2.4.4. İdarenin Tazmin Ettiği Zararı Kamu Personeline Rücu Etmesi

2.4.4.1. Rücu Kavramının İncelenmesi

Rücu geri dönme; cayma; sözünden dönme; sözünü geri alma; bir ödemede bulunan kimsenin, bu bedeli, asıl ödeme yapması gereken kişiden istemesi olarak tanımlanmaktadır⁷⁸¹. Hukuki ve mali literatürümüzde herhangi bir borcu ödeyen kişinin ödediği tutarı borcun gerçek sorumlusundan isteme hakkı anlamını taşımakta olan rücunun kişinin elde ettiği haksız kazanımı geri verme ve eski hale getirme

⁷⁷² Danıştay 8.D., 8.7.2021, E: 2020/3456, K: 2021/3660 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁷⁷³ Danıştay 10.D., 22.11.2001, E: 1999/4514, K: 2001/4033 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁷⁷⁴ Danıştay 8.D., 8.7.2021, E: 2020/3456, K: 2021/3660 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁷⁷⁵ Danıştay 10. D., 25.11.2021, E: 2016/3377, K: 2021/5823 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁷⁷⁶ Danıştay 15.D., 2.11.2017, E: 2015/10079, K: 2017/6331 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁷⁷⁷ Cidecigiller, "İdarenin Taraf Olduğu Uyuşmazlıkların Sulh Yolu İle Çözülmesi", s. 21.

⁷⁷⁸ Cidecigiller, "İdarenin Taraf Olduğu Uyuşmazlıkların Sulh Yolu İle Çözülmesi", s. 21.

⁷⁷⁹ Cidecigiller, "İdarenin Taraf Olduğu Uyuşmazlıkların Sulh Yolu İle Çözülmesi", s. 22.

⁷⁸⁰ Cidecigiller, "İdarenin Taraf Olduğu Uyuşmazlıkların Sulh Yolu İle Çözülmesi", s. 22.

⁷⁸¹ TC. Adalet Bakanlığı Hukuk Sözlüğü, (<https://sozluk.adalet.gov.tr/Harf/R?Sayfa=1>)

yükümlülüğünü doğuran düzeltme ve denkleştirme işlevi bulunmaktadır⁷⁸². Rücu, kamu görevlisine daha verimli bir çalışma ortamı sağladığı gibi, rücunun aynı zamanda kamu görevlisinin hukuka aykırılığını önleme fonksiyonu bulunmaktadır⁷⁸³. Bu fonksiyonu itibarıyla rücu, Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri ile Başvuru Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik ile 5176 sayılı Kanunu Kamu Görevlileri Etik Kurulu Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun m.3 hükmünden kaynaklanan yetkiye istinaden kamu hizmetlerinin yerine getirilmesinde kamu görevlilerinin uymaları gereken saydamlık, tarafsızlık, dürüstlük, kamu yararını gözetmek, hesap verebilirlik, hizmette yerindelik gibi “etik davranış ilkeleri” ile birbirine sıkı sıkıya bağlıdır.

Özel hukukta rücu, bir borcun asıl borçlusu olmayan kişi tarafından ödenmesi halinde borcu karşılayan kişinin malvarlığındaki eksilmeyi borcun asıl sorumlusundan talep etmesidir⁷⁸⁴. Özel hukukta müteselsil sorumluluk hükümlerinden kaynaklanan rücu, kamu hukukunda idarenin ödemek zorunda kaldığı tazminatı kusuru nispetinde personele yüklemesi⁷⁸⁵ ve tahsile yönelmesi⁷⁸⁶ mecburiyetinden kaynaklanmaktadır. Rücunun kamu hukukundaki neticesi ise sadece malvarlığındaki eksilmeyi giderme olmayıp, personelin şahsi sorumluluğunun devam etmesine sebep olmasıdır⁷⁸⁷. Örneğin, ticaret sicil memurlarının davranışları neticesinde kişilerin zarara uğraması halinde devlet kusura dayalı olmayan şekilde bu zarardan sorumludur, öyle ki eğer sicil memurunun bu davranışı kendi kusurundan kaynaklanıyorsa devlet bu personeline kusuru ölçüsünde rücu edebilecektir⁷⁸⁸. Personelin şahsi kusuruyla birlikte idarenin de hizmet kusuru varsa idarenin ödediği tazminatı kusuru oranında kusurlu olan personeline rücu etme hakkı doğmaktadır⁷⁸⁹. Doktrinde her ne kadar hizmet kusurunun varlığı halinde personele rücu edilemeyeceğine dair bir görüş mevcut⁷⁹⁰ ise de aslında zararın meydana gelmesinde

⁷⁸² O. Gökhan Antalya, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C. V/1, 3, Ankara, 2019, s. 47. , s. 784.

⁷⁸³ Akyılmaz, Mali Sorumluluk, s. 466.

⁷⁸⁴ Akyılmaz, Mali Sorumluluk, s. 465.

⁷⁸⁵ Harun Sağlam, “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarından Doğan Tazminatlar Nedeniyle Kamu Görevlisine Rücu Edilmesi”, Akademik Teklif Dergisi, Sayı 1, Temmuz 2013, s. 145.

⁷⁸⁶ Sağlam, s. 145. “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarından Doğan Tazminatlar Nedeniyle Kamu Görevlisine Rücu Edilmesi”

⁷⁸⁷ Akyılmaz, Mali Sorumluluk, s. 466.

⁷⁸⁸ GÜL, “Pozitif ve Normatif Hukuk Açısından Ticaret Siciline İtimat Prensibi Yüksek Lisans Tezi”, s.107.

⁷⁸⁹ Harun SAĞLAM, Türk Hukukunda Kamu Görevlilerinin Kişisel Kusurlarından Kaynaklanan Zararlardan Dolayı İdarenin Sorumluluğu ve Kamu Görevlilerine Rücu Edilmesi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Erzurum, 2010, s. 45.

⁷⁹⁰ Gözler, *İdare Hukuku Cilt: II*, s.1182.

beşeri özellikler ihtiva eden sübjektif olarak şahsi kusuru bulunan personele rücu edilmesi lazım gelmelidir. Yani idarenin bu sorumluluğu karşısında kamu görevlisinin kişisel kusuru ortadan kalkmamaktadır⁷⁹¹. Yargıtay bir kararında revirdeki askere yapılan hatalı iğne sebebiyle meydana gelen zararın⁷⁹², hatalı kan verme eylemi sebebiyle meydana gelen zararın⁷⁹³ doğum sırasında hizmetliye yaptırılan bir müdahale sebebiyle meydana gelen zararın⁷⁹⁴, üniversite sınavında dağıtılan kitapçıkların tekrar değiştirilmesi sebebiyle meydana gelen moral bozukluğu şeklindeki manevi zararın⁷⁹⁵ ilgili personele rücu edilebileceğini değerlendirmiştir. Yargıtay bir başka kararında cezaevi müdürünün hükümlü şahsı resmi görev ve olanakları kullanarak ancak yazılı görevlendirme yapmadan yıkım işinde çalıştırması sırasında hükümlünün kazara ölmesi olayında ceza mahkemesi kararıyla taksirle ölüme sebebiyet verme suçundan hüküm giyen kamu görevlisi aleyhine idare tarafından açılan rücu tazminat davasının kabulü gerektiğine karar vermiştir⁷⁹⁶. Hizmet kusuru sebebiyle kamu görevlisine rücu edilmesi hizmet kusurunun anonimliği ilkesine aykırı olur.

2.4.4.2. Rücu İşlemine İlişkin Mevzuat Düzenlemeleri

AY m.40/3 ve m.129/5 hükümleri gereğince kamu görevlisinin kişisel kusuru sebebiyle idare zarara uğrayan kişiye ödeme yapmak zorunda kalmışsa yapmış olduğu bu ödemeyi kişisel kusuru bulunan personelinin tahsil etmesi gerekir⁷⁹⁷. Anayasal bu düzenlemelere paralel bir düzenleme olan DMK m.12 hükmünde idarenin eylem ve işlemlerinden dolayı meydana gelen zararların ödettilmesinde genel hükümlerin tatbik edileceği ifade edilmektedir. Burada geçen genel hükümler ibaresi ile rücuda haksız fiillere ilişkin hükümlerin uygulanması gerektiği belirtilmektedir⁷⁹⁸. Bu hükümlere dayanılarak çıkartılan Devlete ve Kişilere Memurlarca Verilen Zararların Nevi ve Miktarlarının Tespiti, Takibi, Amirlerinin Sorumlulukları, Yapılacak Diğer İşlemler Hakkında Yönetmelik ile rücu müessesine işlerlik kazandırılmıştır. Söz konusu yönetmeliğin m.5 hükmünde hangi zararların personel tarafından tazmin edileceği; m.7 hükmünde zararın

⁷⁹¹ Dören, *İdare Hukuku Dersleri*, s. 302.

⁷⁹² Yargıtay 4. HD., 9.5.2019, E: 2019/293, K: 2019/2724 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁷⁹³ Yargıtay 4. HD., 6.12.2018, E: 2016/13271, K: 2018/7696 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁷⁹⁴ Yargıtay 4. HD., 29.1.2019, E: 2016/5234, K: 2019/370 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁷⁹⁵ Yargıtay 4. HD., 4.12.2019, E: 2017/908, K: 2019/5810 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁷⁹⁶ Yargıtay 4.HD. 1.2.2010, E: 2009/3787, K: 2010/609 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁷⁹⁷ Gözler ve Kaplan, *İdare Hukuku Dersleri*, s. 759.

⁷⁹⁸ Akyılmaz ve Sezginer ve Kaya, *Türk İdari Yargılama Hukuku*, s. 741.

türü ile miktarının tespiti; m.8 hükmünde zararın tazmini usul ve esasları, m.11 hükmünde ise ödenen zararın kurumlarca ilgili memura rücu edilebileceğine dair düzenlemeler yer almaktadır. Rücuunun yolu personelin ücretini kesmek değil, özel hukuk hükümlerine göre rücu davası açmaktır. Genel hükümlere göre rücu edilmesinden maksat budur⁷⁹⁹. Diğer taraftan İYUK m.28/4 hükmünde idari yargı kararını bilerek uygulamayan personel aleyhine tazminat davası açılabilirliğini düzenlemektedir. Bu maddenin AY m.129/5 hükmüne aykırı olduğu iddia edilmiştir⁸⁰⁰. Fakat AYM bu hükmü Anayasaya aykırı bulmamıştır⁸⁰¹. AYM yargı kararını uygulamama konusunda herhangi bir yetkisi bulunmayan personelin mahkeme kararını uygulamaması halinde şahsi sorumluluğunun bulunduğunu ifade etmektedir⁸⁰². AYM'nin bu tutumu sadece mahkeme kararlarının uygulanmaması haliyle sınırlı olmayacak şekilde idarenin sorumluluğu düşüncesini ortaya koyacaktır⁸⁰³. Mahkemenin bu kararı kamunun hukuka uygun olmayan iş ve fiilleri sebebiyle, kamunun hizmet kusuruna dayanan sorumluluğunun çerçevesini küçültme, bu küçültme yerine personelin şahsi kusuruna yaslanan şahsi sorumluluğu getiren bir düşüncüyü göstermektedir⁸⁰⁴.

2.4.4.3. Rücu Mecburiyeti

DMK'nın "Kişilerin uğradıkları zararlar" başlıklı m.13 "Kişiler kamu hukukuna tabi görevlerle ilgili olarak uğradıkları zararlardan dolayı bu görevleri yerine getiren personel aleyhine değil, ilgili kurum aleyhine dava açarlar. Ancak, Devlet dairelerine tevdi veya bu dairelerce tahsil veya muhafaza edilen para ve para hükmündeki değerli kâğıtların ilgili personel tarafından zimmete geçirilmesi halinde, zimmete geçirilen miktar, cezai takibat sonucu beklenmeden Hazine tarafından hak sahibine ödenir. Kurumun, genel hükümlere göre sorumlu personele rücu hakkı saklıdır." hükmünde geçen rücu hakkının saklı olduğu yönündeki ifadede idarenin ödediği tazminatı rücuen kusurlu davranışta

⁷⁹⁹ Gözler ve Kaplan, *İdare Hukuku Dersleri*, s. 760.

⁸⁰⁰ M. Ayhan Tekinsoy, Anayasa Mahkemesinin Kamu Görevlilerinin Kişisel Sorumluluğu Konusundaki Yaklaşımının Muhtemel Sonuçları, Ankara Barosu Dergisi, 2013/1, s. 49.

⁸⁰¹ Tekinsoy, "Anayasa Mahkemesinin Kamu Görevlilerinin Kişisel Sorumluluğu Konusundaki Yaklaşımının Muhtemel Sonuçları", s. 50.

⁸⁰² Tekinsoy, "Anayasa Mahkemesinin Kamu Görevlilerinin Kişisel Sorumluluğu Konusundaki Yaklaşımının Muhtemel Sonuçları", s. 43.

⁸⁰³ Tekinsoy, "Anayasa Mahkemesinin Kamu Görevlilerinin Kişisel Sorumluluğu Konusundaki Yaklaşımının Muhtemel Sonuçları", s. 52.

⁸⁰⁴ Tekinsoy, "Anayasa Mahkemesinin Kamu Görevlilerinin Kişisel Sorumluluğu Konusundaki Yaklaşımının Muhtemel Sonuçları", s. 52.

bulunan kamu görevlisinden tahsil edip etmemesinin kendi takdirine bağılı olduğı anlaşılmakta iken AY m.129/5 “Memurlar ve diğerk kamu görevlilerinin yetkilerini kullanırken işledikleri kusurlardan doğan tazminat davaları, kendilerine rücu edilmek kaydıyla ve kanunun gösterdiği şekil ve şartlara uygun olarak, ancak idare aleyhine açılabilir.” hükmünde geçen kamu görevlilerinin kusurlu davranışlarından dolayı açılacak tazminat davalarının ilgili kamu görevlisine rücu edilmek kaydıyla idare aleyhine açılabilceğı ifadesinden idarenin rücu hususunda bağılı yetkisinin bulunduğı, rücu hususunda takdir hakkının bulunmadığı, buna mecbur tutulduğı anlaşılmaktadır. Bu düzenlemeler ile ölkemizde hizmet kusurunun kişisel kusur karşısında alan kazandığı anlaşılmaktadır. Önceki düzenleme olan DMK m.13 hükmünde amaçlanan sonuca varılamadığından AY m.40/3 “Kişinin, Resmî görevliler tarafından vaki haksız işlemler sonucu uğradığı zarar da, kanuna göre, Devletçe tazmin edilir. Devletin sorumlu olan ilgili görevliye rücu hakkı saklıdır.” hükmü ile AY m.129/5 hükümlerinde yapılan yeni düzenlemeler yürürlüğe girmiştir⁸⁰⁵. AY m.40/3 hükmü ile DMK m.13/1 hükmünde idarenin hizmet kusur sebebiyle ödemek zorunda kaldığı tazminatı kusuru bulunan kamu görevlisine rücu etme hakkının bulunduğundan bahsedilmekte ancak bu hükümlerde rücunun bir mecburiyet olduğuna dair bir ifade yer almamaktadır. Buna karşın AY.m.129/5 hükmünde idari faaliyet sebebiyle zarara uğrayan kişinin idare aleyhine açacağı tazminat davasını kamu personeline rücu etmesi kaydıyla açabileceğı ifade edilmektedir. Doktrinde tüm bu hükümlerin rücu etmenin zorunluluk doğurduğu manasına geldiğini ifade eden görüşler bulunmaktadır⁸⁰⁶. Bu yönde bir görüşte idare tarafından hizmet kusuru sebebiyle zarara uğrayana ödenen tazminatın zararın meydana gelmesinde kişisel kusuru bulunan kamu görevlisine kişisel kusuru nispetinde rücu edilmesi gerektiğı ifade edilmektedir⁸⁰⁷. Sonuç itibarıyla, kişisel kusuru bulunan personele rücu edilmesi mecburiyeti doktrinde tartışmalı olmakla beraber, çoğunluk görüşüne göre idarenin tazmin ettiği zararı sorumlu personeline rücu edip etmeme noktasında herhangi bir takdir hakkı bulunmayıp, bu konudaki baskın görüş rücu mecburiyetinin bulunduğı yönündedir. Nihayetinde KMYKK m.71 hükmüne göre idare personelinin kişisel kusuru neticesinde idareye ait malvarlığının eksilmesi anlamına gelen

⁸⁰⁵ Akyılmaz ve Sezginer ve Kaya, *Türk İdari Yargılama Hukuku*, s. 590.

⁸⁰⁶ Akyılmaz, “İdarenin Kusurlu Personeline Rücu Sorunu”, s. 540.

⁸⁰⁷ Gözler ve Kaplan, *İdare Hukuku Dersleri*, s. 760.

kamu zararının buna sebebiyet veren personelden rücu tahsil edilmemesinin milli servet niteliğinde olan kamu kaynaklarının heba edilmesi anlamına geleceği açıktır.

Danıştay, idarenin ödediği tazminatı zararın oluşmasında kişisel kusuru bulunan personele rücu etmesinin Anayasa ve hukuk devleti olmanın gereği olduğunu ifade etmektedir⁸⁰⁸. Danıştay bir kararında Bergamalı yurttaşların mahkeme kararının uygulanmaması sebebiyle idare aleyhine açtıkları tazminat davası neticesinde idarenin ödediği manevi tazminatı kişisel kusuru bulunan personele rücu etmesi talebiyle idareye yaptıkları başvurunun reddedilmesi üzerine söz konusu red işleminin iptali için açtıkları dava neticesinde Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi tarafından hükmedilen ve hazine tarafından ödenmek zorunda kalınan bedelin bir yük olarak toplum üzerinde bırakılmaması gerektiğine, idarenin rücu edip etmeme konusunda bir takdir hakkının bulunmadığına karar vermiştir⁸⁰⁹. Danıştay bir başka kararında gözü altında bulunan şüpheliye kötü muamele ve işkence yapan kamu görevlisi sebebiyle idarenin ödediği manevi tazminatın söz konusu eylemde kişisel kusurlu ola personele rücu edilmesi gerektiğine karar vermiştir⁸¹⁰. Danıştay bir başka kararında kamu görevlisi çalışanı hakkında haksız yere suç duyurusunda bulunan idarenin hizmet kusuru nedeniyle manevi zararı oluşan personelin bu zararını gidermekle yükümlü olduğuna ayrıca bunu kamu görevini kusurlu işleten kamu görevlisine rücu etmesi gerektiğine karar vermiştir⁸¹¹. Bir başka kararda idareye ait gizlilik kaydı taşıyan raporun kamuoyu ile paylaşılması sebebiyle idarenin ağır hizmet kusurunun, kamu görevlisinin ise kişisel kusurunun bulunduğu bu nedenle meydana gelen zararın kamu görevlisine rücu edilmesinde kuşkuya mahal bırakan bir durumun bulunmadığına karar vermiştir⁸¹².

Sayıştay 8. Dairesi bir kararında ruhsat bedeli ödenmediği için kesilen cezadan sorumlu tutulan kurumun ödediği ceza bedelini bütçesinden karşılamaması gerektiği, bu bedeli gecikmede kusuru bulunan personeline rücu etmesi gerektiği yönünde hüküm kurmuştur⁸¹³. Sayıştay 1. Dairesi trafikte meydana gelen zarar doğuran kaza sebebiyle

⁸⁰⁸ Danıştay 5.D., 3.6.2008, E: 2007/7369, K: 2008/3234 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).
Danıştay 10.D., 6.5.2016, E: 2013/6506, K: 2016/2524 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁸⁰⁹ Danıştay 5. D., 3.6.2008, E: 2007/7369, K: 2008/3234 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁸¹⁰ Danıştay 10. D., 6.2.2009, E: 2006/1212, K: 2009/652 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁸¹¹ Danıştay 10. D., 27.4.2009, E: 2009/144, K: 2009/3183 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁸¹² DİDDGK, 20.9.2002, E: 2002/191, K: 2002/644 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁸¹³ Sayıştay 8.D., 2.6.2009, K: 6414 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

idare aleyhine açılan davada idarenin bütçesinden ödeme yapılmak zorunda kalınması sebebiyle söz konusu ödemenin kazada kusuru bulunan şoförden tahsil etmek üzere rücu davası açılmak üzere Hukuk birimine ulaştırılması gerektiği sonucuna varmıştır⁸¹⁴. Sayıştay 8. Dairesi bir kararında SSK prim bildirgesini ihmalen zamanında vermeyip idarenin gecikme cezasına mahkûm olması ve idarenin bunu ödemek zorunda kalması halinde gecikmeye sebep olan personele bu zararın rücu edilmesi gerektiğine karar vermiştir⁸¹⁵. Sayıştay bir kararında ruhsat ücretlerinin zamanında ödenmemesi sonucu meydana gelen gecikme cezasının idare bütçesinden ödenmeyerek ve bu yükün toplum üzerinde bırakılmaması gerektiğine karar vermiştir⁸¹⁶. Sayıştay bir başka kararında idarede şoför olarak çalışmakta olan personelin idareye ait araçla yaptığı trafik kazası sebebiyle meydana gelen zararın rücu edilmek üzere Hukuk Müşavirliğine intikal ettirilmiş olması sebebiyle yapılacak bir işlemin bulunmadığına karar vermiştir⁸¹⁷. Elbette idarenin rücu edebileceği tutar ödediği tazminat tutarını geçemez⁸¹⁸. Sayıştay, bir kararında idarenin mahkeme kararı neticesinde ödemek zorunda kaldığı zarardan sorumluluğu nispetindeki % 40 oranının dışında kalan % 60 oranındaki bedeli kişisel kusuru bulunan kamu görevlisine rücu etmesi gerektiğini hüküm altına almıştır⁸¹⁹.

İdare tarafından kişinin uğradığı zararın hizmet kusuru sebebiyle mahkeme kararıyla tazmin edilmesi halinde idarenin sorumlu tutulduğu kararın gerekçesinden veya olayın vukuundan genel hükümlere göre personelin kişisel sorumluluğunun bulunduğu kanaati oluşursa idare tarafından ödenen tazminat kusuru oranında ilgili kamu görevlisine rücu edilmelidir. Yargıtay bir kararında; nöbeti sırasında rahatsızlanan askerin revire kaldırılmasına rağmen revirdeki sağlıkçı er tarafından hastaneye sevk edilmemesi sebebiyle rahatsızlığının artması üzerine vefat ettiği olayda müteveffanın ölümünde kusurlu bulunan davalı idare tarafından müteveffanın yakınlarına ödenen tazminatın Adli Tıp Kurumu raporu ve ceza mahkemesi kararına göre kusurlu olan askerden rücuen tahsil edilmesi gerektiğine karar vermiştir⁸²⁰. Bir diğer örnek, İK m.112 hükmü uyarınca 4734 sayılı Kamu İhale Kanununun m. 62/1 - (e) bendi kapsamında alt işverenler tarafından

⁸¹⁴ Sayıştay 1.D., 20.6.1996, K: 6059 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁸¹⁵ Sayıştay 8.D., 8.10.2002, K: 5155 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁸¹⁶ Sayıştay 8.D., 2.6.2009, K: 6414 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁸¹⁷ Sayıştay 1.D., 20.6.1996, K: 6059 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁸¹⁸ Medar, s. 28.

⁸¹⁹ Sayıştay 1.D., 21.4.2009, K: 9479 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁸²⁰ Yargıtay 4. HD., 8.3.2021, E: 2019/905, K: 2021/1029 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

çalıştırılan işçilerin kıdem tazminatlarını asıl işveren olarak ödeyen idarenin mezkûr m.112/6 fıkrasında yer alan, "4734 sayılı Kanunun 62 nci maddesinin birinci fıkrasının (e) bendi uyarınca alt işverenler tarafından çalıştırılan işçilere, 11/9/2014 tarihinden sonra imzalanan ihale sözleşmeleri kapsamında, kamu kurum ve kuruluşlarına ait işyerlerinde 11/9/2014 tarihinden sonra geçen süreye ilişkin olarak kamu kurum ve kuruluşları tarafından yapılan kıdem tazminatı ödemeleri için sözleşmesinde kıdem tazminatı ödemesinden ötürü alt işverene rücu edileceğine dair açık bir hükme yer verilmemişse alt işverenlere rücu edilmez." hükmü AYM kararı ile iptal edilmiş olduğundan⁸²¹ idare tarafından işçiye ödenen kıdem tazminatının personelin çalıştığı alt işverenlerden rücu edilmesi gerekmektedir. Bununla birlikte bazı kararlarda yüksek mahkemeler idare aleyhine hizmet kusuru iddiasıyla açılan tam yargı davalarında idarenin hizmet kusurunu hüküm altına alırken idarenin kişisel kusuru bulunan personeline rücu edebilmesini teminen davanın kusurlu davranan personele ihbar edilmesine karar vermektedir. Danıştay bu konuda verdiği bir kararında doğum sırasında yanlış kan verilmesi sebebiyle vefat eden kişinin yakınları tarafından açılan davada idarenin hizmet kusuru bulunmakla birlikte idare tarafından daha sonra rücu imkânının kullanılabilmesi bakımından mahkeme tarafından "davanın sorumlulara resen ihbar edilmesine" karar vermiştir⁸²². Benzer bir başka kararında bel fıtığı ameliyatında pansuman bezinin hastanın vücudunda unutulduğu olayda hasta yakınları tarafından idareye karşı açılan tazminat davasında mahkeme idarenin hizmet kusurunun bulunduğunu ve idare tarafından sorumlu kamu görevlisine rücu edebilmesi bakımından davanın resen söz konusu personele ihbar edilmesine karar vermiştir⁸²³. Bir başka kararında elinde soda şişesi patlayan şahsa müdahaledeki hata sebebiyle elinde fonksiyon kaybı meydana gelmesi sebebiyle idare aleyhine açılan tazminat davasında yapılan yargılama neticesinde idarenin sorumluluğunun bulunduğuna karar verilmesi halinde idarenin sorumluluğu bulunan kişilere rücu edebileceği dikkate alınarak söz konusu davada karar verilirken mahkeme tarafından re'sen bu kimselere karşı davanın ihbar edilmesi gerektiğine karar vermiştir⁸²⁴. Bir başka kararda kadın doğum uzmanının çağırılmasına rağmen doğuma gelmemesi

⁸²¹ AYM, 19.9.2019, E: 2019/42, K: 2019/73 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁸²² Danıştay 10.D., 24.5.2022, E: 2019/5446, K: 2022/2711 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁸²³ Danıştay 10.D., 30.11.2021, E: 2019/6804, K: 2021/5964 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁸²⁴ Danıştay 10. D., 2.6.2021, E: 2019/3496, K: 2021/2952 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

sebebiyle hastanın hayatını kaybettiği olayda, idarenin rücu talebi doğrultusunda davanın sorumlu kamu görevlilerine ihbarına karar verilmiştir⁸²⁵.

Sonuç itibarıyla; bir kamu görevlisinin davranışı sebebiyle meydana gelen zararı ödemek zorunda kalan idarenin tazmin etmek durumunda kaldığı bu bedeli sorumluluğu oranında ilgili kamu görevlisine rücu etmesi bir hak ve yetki olduğu gibi aynı zamanda bir mecburiyettir. Kusursuz sorumlulukta kusurlu olan bir personel bulunmadığından personele rücu söz konusu olmaz⁸²⁶.

2.4.4.4. Rücu İşleminde Sorumluluk

Rücu konusunda önem arz eden hususların başında kamu görevlisine rücu maksadıyla idare tarafından açılan davalarda personelin kusurunun bulunup bulunmadığı, kusurunun olduğu düşünülüyorsa ne düzeydeki kusurundan, hangi kıstaslara göre sorumlu olduğu, bunları kimin belirleyeceği ve rücu işlemini hangi idari birimin takip edeceği gibi hususlar gelmektedir. Bu konuları hüküm altına alan düzenleme olan Devlete ve Kişilere Memurlarca Verilen Zararların Nevi ve Miktarlarının Tespiti, Takibi, Amirlerinin Sorumlulukları, Yapılacak Diğer İşlemler Hakkında Yönetmelik m.9 hükmü “Amirler, emirlerindeki memurların, görevlerini dikkat ve itina ile yerine getirmelerini, Devlet malını korumak ve her an hizmete hazır halde bulundurmak için gerekli tedbirleri almalarını temin ve takip etmekle görevli ve sorumludurlar. Memurlarca verilen zararların miktarının tespiti ve ilgililerden bu yönetmelik veya genel hükümlere göre tahsili konusunda yapılacak işlemlerin zamanında ve eksiksiz yürütülmesinden, zararı veren memurların bulundukları kurum ve kuruluşların o mahaldeki amirleri müteselsilen sorumludurlar.” denilmektedir. Bu da göstermektedir ki; idarenin ödediği zararı ilgili kamu görevlisine rücu etmemesi hali, kurum amirini de meydana gelen zarardan sorumlu tutmakta, rücuyu işletmeyen kurum amirinin adeta müteselsil kefil gibi zararı üstlenmesi sonucunu doğurmaktadır. Kaldı ki; tüm bunlardan önce genel mevzuat hükümleri uyarınca yöneticilerin hesap verme sorumluluğu bulunmaktadır. DMK m.12 ve m.13 hükümleri ile bu maddelere göre yürürlüğe sokulan Devlete ve Kişilere Memurlarca Verilen Zararların Nevi ve

⁸²⁵ Danıştay 10.D., 30.5.2022, E: 2021/7668, K: 2022/2860 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁸²⁶ Mustafa Gündüz ve Mehmet Güneş, “Kamu Görevlisine Rücu Edilmesinde Hukuki Sorunlar ve İdari Yargı Kararları Işığında Güncel Bir Değerlendirme”, Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Yıl 4, Sayı 7, 2015, s. 10.

Miktarlarının Tespiti, Takibi, Amirlerinin Sorumlulukları, Yapılacak Diğer İşlemler Hakkında Yönetmeliğin m.9, m.10 ve m.11 hükümleri uyarınca idarenin ödediği zarar kişisel kusur bulunan kamu görevlisine rücu etme yükümlülüğü amire aittir. Sayıştay bir kararında idarede şoför olarak çalışmakta olan personelin idareye ait araçla yaptığı trafik kazası sebebiyle meydana gelen zararın rücu edilmek üzere Hukuk Müşavirliğine intikal ettirilmiş olması sebebiyle yapılacak bir işlemin bulunmadığına karar vermiştir⁸²⁷.

2.4.4.5. Rücu İşleminin Usulü

Devlete ve Kişilere Memurlarca Verilen Zararların Nev'i ve Miktarının Tespiti, Takibi, Amirlerin Sorumlulukları, Yapılacak Diğer İşlemler Hakkında Yönetmelik m.10 hükmünde “Zararı veren memurun amirleri, vuku bulduğu tarihi izleyen 3 gün içinde zararın konusu ile memurun sorumluluğunu belirten tüm bilgi ve belgeleri, o kurum ve kuruluşun en üst yöneticisine iletirler. En üst yöneticileri bilgi ve belgelerin kendilerine intikal ettiği tarihi izleyen 10 gün içinde bu yönetmeliğin 7’nci maddesinde belirtilen usul ve esaslar uyarınca zarar miktarını tespit ettirirler. İdareye verdikleri zararı ödemeyi kabul etmeyen memurlar hakkında takibat yapılmak ve dava açılmak üzere zarara ait bütün bilgi ve belgeler kurum ve kuruluşun en üst yöneticisine ve konuyla ilgili mercilere gönderilir.” İfadeleri yer almaktadır. Söz konusu ifadelerden yola çıkarak öncelikle zararı veren kamu görevlisinin amiri konumundaki personelin kurumun en üst yetkilisine bu durumu üç gün içinde bildirmeleri, kurumun en üst amirinin de bu bildirimi müteakip gecikmeksizin on gün içinde zarar ziyan tespiti yaptırması gerektiği, bunun üzerine idari bir işlemle rücu kararı alarak idarenin ödemekle yükümlü kaldığı bedeli öncelikle zarara sebebiyet veren kamu görevlisinden talep etmesini aksi halde yasal yollara müracaat edilmek üzere konunun ilgili birime havale edilmesi gerektiği anlaşılmaktadır. AY m.125 “idarenin her türlü eylem ve işlemine karşı yargı yolu açıktır” hükmü uyarınca idari işlem niteliğinde olan rücu kararına karşı ilgili kamu görevlisi tarafından menfaatinin ihlal edildiği iddiasıyla İYUK m.2 hükmüne göre idari yargıda iptal davası açılabilir. AY m.40 ve m.129 hükümleri ile DMK m.13 hükmü uyarınca kamu görevlisi idareden aldığı yetki doğrultusunda görevini icra ettiği sırada, davranışları kişilerin zararının doğmasına sebep olursa, tazminat davası kamu personeli aleyhine değil, idare mahkemesinde idare aleyhine açılmalıdır. Bununla birlikte doktrinde; zararı tazmin eden idarenin ödediği

⁸²⁷ Sayıştay 1.D., 20.6.1996, K: 6059 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

bedeli tahsil etmek için zararın doğmasında kusur ve sorumluluğu bulunan kamu görevlisine karşı açacağı rücu davasında personelin kusurunu belirleyecek mahkemenin hangisi olduğu ve personelin direkt kişisel kusuruna gidilip gidilmeyeceği tartışılmıştır⁸²⁸.

Doktrinde bir görüş idarenin ödediği tazminatı personeline rücu etmek üzere söz konusu personelin maaşından kesinti yapmayarak, özel hukuk hükümlerine göre zarara kişisel kusuruyla sebep olan personeli aleyhine rücu davası açmalıdır⁸²⁹. Yine aynı bir başka görüş de bu görüşle paralel mahiyette olup, idarenin ödemek zorunda kaldığı tazminatı personelinin maaşından re'sen kesinti yapamayacağı yönündedir⁸³⁰. Danıştay bir kararında “Kamu iktisadi teşebbüslerinde çalışan personelden memur sayılanlarının idareye verdikleri zararların karşılanması için borçlar hukukunun haksız fiil hükümlerine göre dava açmak gerekirken maaş kesintisi yapmak yönündeki idari işlem hukuka aykırı bulunduğundan iptal edilmiştir KHK:90/399,m.11” gerekçesiyle idare tarafından personele rücu edilebilmesi için maaşından idare tarafından alınan bir kararla aylığından kesinti yapılamayacağını belirtmiştir⁸³¹. Elbette zarara sebebiyet veren personelin çalıştığı idareye müracaat ederek ücretinden kesinti yapılmasını talep etmesi yahut idarenin bu yönde bir teklifi olursa muvafakat vermesi halinde idare tarafından kesinti yapılabilecektir.

İdarenin ödediği tazminatı kendi alacağı bir kararla personelinin maaşından ya da idareden olan diğer alacaklarından kesinti yaparak tahsil etmesi gibi bir düzenleme de bulunmadığına göre zararı gideren idarenin personeline karşı icra takibi, dava vb. bir yasal yola müracaat ederek bu yöntemlerden birisiyle alacağını tahsil etmeye yönelmesi gerekmektedir. Tüm bunlarla birlikte ödediği zararın meydana gelmesinde kişisel kusuru bulunan personele idare tarafından rücu edilmezse, söz konusu zararın zarara sebebiyet veren personelden rücu edilmesi için kişilerin idareye başvurarak rücu yükümlülüğünü yerine getirmesini talep etmesi de mümkündür⁸³². Bir diğer ifadeyle idarenin rücu yetkisini kullanmaması, kişilerin rücu yetkisini kullanmak üzere idareye başvurmalarına

⁸²⁸ Akyılmaz, “İdarenin Kusurlu Personeline Rücu Sorunu”, s. 541: ”Hizmet kusurunu belirleyecek olan, idari yargı yeri olduğuna göre kişisel kusur da bir idari kusur olduğuna göre onu belirleyecek olan da idari yargı yeri olmalıdır.”

⁸²⁹ Gözler, *İdare Hukuku Cilt: II*, s. 1185-1186.

⁸³⁰ Atay ve Odabaşı, *Teori ve Yargı Kararları Işığında İdarenin Sorumluluğu ve Tazminat Davaları*, s. 96.

⁸³¹ Danıştay 5.D., 14.2.1995, E: 1991/3198, K: 1995/695 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁸³² Danıştay 5. D., 3.6.2008, E: 2007/7369, K: 2008/3234 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

engel değildir⁸³³. Danıştay bir kararında idarenin ödediği zararı personeline rücu etmediği hallerde bu zararın topluma yükletilmemesi için idarenin bu yetkisini kullanmak üzere vatandaşların idareye başvurabileceğini, idare yine de harekete geçmezse vatandaşların idareye karşı dava açarak idareyi buna zorlayabileceğini ifade etmiştir⁸³⁴.

Hatta bazı yasal düzenlemelerde idare tarafından kamu görevlisine karşı rücu davası açılabilmesini ön şarta bağlayan kurallar da bulunmaktadır. Örneğin, Yargıtay endikasyon olmaksızın hastalara tıbbi müdahalelerde bulunduğu iddiasıyla idare tarafından söz konusu hekime karşı açılan rücu davasında 3359 Sayılı Sağlık Hizmetleri Temel Kanunu m.18 ve 4483 Sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanunun ilgili maddeleri uyarınca öncelikle mesleki sorumluluk kuruluna başvurulması şart koşularak aksi halde davanın usulden reddedileceği davacıya ihtar edilmiştir⁸³⁵. 3359 sayılı SHTK Ek-m.18 hükmü uyarınca söz konusu başvuru zorunluluğu karşısında rücuyu teminen mesleki sorumluluk kurulu kararına karşı Ankara Bölge İdare Mahkemesine itiraz yolu açık bırakılmıştır. Diğer taraftan mevzuatımızda rücunun yapılacağı belirtilmiş ancak bunun mutlaka dava yoluyla olacağına dair bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu nedenle idare tarafından idari usuller ile de örneğin, rızai ödeme ile de rücunun yapılmasına bir engel bulunmamaktadır. Ancak Danıştay, AY m.129/5 hükmüne göre rücu müessesinin işletilmesi gereken bir zorunluluk olduğunu ifade etmektedir⁸³⁶.

2.4.4.6. Rücu İşleminde Zamanaşımı

Her hakkın tabi olduğu talep zamanaşımında olduğu gibi idare tarafından zarar görene ödenen tazminatın da idare personeline rücu edilebileceği bir zamanaşımı süresi söz konusudur. Buradaki süre söz konusu hakkın kullanılmaksızın geçirildiği takdirde hakkın özünün kendiliğinden son bulduğu hak düşürücü süre niteliğinde olmayıp, borçlu tarafa borcunu ödememe hakkı tanıyan bir def'i mahiyetindedir. Rücu hakkı, borçlu olan idarenin zarara uğrayan alacaklıyı tatmin ettiği anda doğar ve rücu alacağının zaman aşımı süresi de bu andan itibaren işlemeye başlar. Devlete ve Kişilere Memurlarca Verilen

⁸³³ Gündüz ve Güneş, "Kamu Görevlisine Rücu Edilmesinde Hukuki Sorunlar ve İdari Yargı Kararları Işığında Güncel Bir Değerlendirme", s. 11-12.

⁸³⁴ Danıştay 5. D., 3.6.2008, E: 2007/7369, K: 2008/3234 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁸³⁵ Yargıtay 4. HD., 19.10.2022, E: 2020/3627, K: 2022/12551 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁸³⁶ Danıştay 5.D., 25.12.2001, E: 1998/1970, K: 2001/5153 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

Zararların Nev'i ve Miktarının Tespiti, Takibi, Amirlerin Sorumlulukları, Yapılacak Diğer İşlemler Hakkında Yönetmelik m.12 hükmü uyarınca buradaki rücu zaman aşımı TBK'nın ilk 206 maddesi arasında düzenlenmekte olan genel hükümlere tabidir. Genel hükümler m.73 hükmünde rücu isteminde zamanaşımı hususu özel olarak düzenlenmiştir. Bu düzenlemeye göre idarenin, zararın meydana gelmesinde sorumlu olan kamu görevlisinin zaman aşımı def'iyle karşılaşmaması bakımından tazminatın tamamını ödediği tarihten itibaren iki yıl her halde on yıllık zamanaşımı içerisinde zararın esas sorumlusuna rücu etmesi gerekmektedir.

2.4.4.7. Rücu Davasını İncelemekle Görevli Mahkeme

Doktrinde bir görüş idari davalarda kamu görevlisinin taraf olma imkânının olmaması sebebiyle bu davalarda savunma hakkının kullanması da mümkün olmayacağından kamu görevlisinin kişisel kusurunun TBK uyarınca haksız fiil niteliğinde olduğu değerlendirilerek rücuya ilişkin ihtilafların adli yargı yerinde incelenmesi gerektiğini ifade etmektedir⁸³⁷. DMK m.13 hükmündeki genel hükümler zarfında rücu etme hakkının saklı bulunduğu dair ifadeden hareketle bu davalarda adli yargı kolunun görevli olduğu ve özel hukuk hükümlerinin geçerli olduğunu ifade eden yazarlar da vardır⁸³⁸. Rücu davalarının adli yargıda⁸³⁹ özel hukuk kurallarına tabi olarak görüleceği yönünde başka görüşler de mevcuttur⁸⁴⁰. Aksi yöndeki bir görüşte ise şahsi kusurun haksız fiil niteliğinde olmayacağını, bunun idare tarafından verilen yetkiler çerçevesinde meydana gelen idari bir kusur olduğunu, bu nedenle uyuşmazlığın idari yargıda çözülmesi gerektiğini belirtmiştir⁸⁴¹. Ancak sonuç itibarıyla rücu davasının muhatabının gerçek kişi olması sebebiyle söz konusu ihtilafı çözümleme adli yargı görevli olmalıdır.

Yargıtay bir kararında; doktor tarafından yapılan yanlış ameliyat sebebiyle görme kaybına uğrayan şahsın idare aleyhine açtığı dava neticesinde ilgili idare olan üniversite rektörlüğü tarafından mağdura ödenen tazminatın rücuen ameliyatı yapan doktordan talep edildiği davada adli yargıyı görevli bulmuş ve kurum doktoru olan davalının kişisel

⁸³⁷ Onar, C. II, s. 1209-1210.

⁸³⁸ Onar, C. II, s. 165.

⁸³⁹ Cideciğiller, "İdarenin Taraf Olduğu Uyuşmazlıkların Sulh Yolu İle Çözülmesi", s. 22.

⁸⁴⁰ Cemil Kaya, "Rücuen Tazminat İstemiyle Açılan Davalarda Görevli Yargı Yerinin Belirlenmesi Konusunda Uyuşmazlık Mahkemesi Uygulaması", İÜHF, Cilt: 70, Sayı: 1, s. 121.

⁸⁴¹ Akyılmaz, "İdarenin Kusurlu Personeline Rücu Sorunu", s. 539-540.

kusurunun bulunup bulunmadığı varsa derecesinin ne kadar olduğu yönünde adli tıp kurumu ihtisas dairesinden, gerekirse adli tıp kurumu genel kurulundan rapor alınmasına karar vermiştir⁸⁴². Yargıtay bir başka kararında kredilendirme ölçütlerine aykırı davranarak bankanın zarara uğramasına sebep olan şube müdürü konumundaki davalıya karşı banka tarafından açılan tazminat davasında DMK m.12 hükmünde devlet memurlarının görevlerinden kaynaklanan zararlarının ödettilmesine yönelik uyuşmazlıklarda "Genel Hükümler uygulanır" denildiğinden şube müdürüne karşı adli yargı yolunda açılan davanın Asliye Hukuk Mahkemesinde çözümlenmesi gerektiğine hükmetmiştir⁸⁴³.

Danıştay bir kararında gelirler baş kontrolü tarafından yeminli mali müşavir hakkında yeterli inceleme yapılmaksızın vergi kaçakçılığına iştirak suçu işlediğinden bahisle idare tarafından suç duyurusunda bulunulmasına sebebiyet verdiği için yeminli mali müşavir tarafından kendisi hakkında haksız yere suç duyurusunda bulunduğu iddiasıyla idare aleyhine açılan manevi tazminat davası neticesinde idare tarafından ödenen tazminatın kamu hizmetini kusurlu şekilde yürüten ilgili kamu görevlisine adli yargıda rücu davası açması gerektiğine karar vermiştir⁸⁴⁴. Uyuşmazlık Mahkemesi bir kararında 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu çerçevesinde Sosyal Sigortalar Kurumuna ödenmesi gereken prim borcunun yarısının eksik yatırılması diğer yarısının ise vadesi geçtikten sonra yatırılması sebebiyle geç ödemedi kaynaklanan faiz bedelinin kişisel kusuruna dayanılarak ilgili devlet memurundan rücu tahsili maksadıyla açılan davanın adli yargı yerine çözümlenmesi gerektiğine karar vermiştir⁸⁴⁵. Uyuşmazlık Mahkemesi bir başka kararında personeli teröristlerce kaçırılan kurum personelinin uğradığı zarar sebebiyle açacağı rücu davalarının TBK'ya göre adli yargıda görülmesi gerektiğine karar vermiştir⁸⁴⁶.

⁸⁴² Yargıtay 4.HD., 16.11.2006, E: 2005/12354, K: 2006/12274 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023). 5.2.2013, E: 2011/15397, K: 2013/1702 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁸⁴³ Yargıtay 4. HD., 15.12.2005, E: 2004/16928, K: 2005/13598 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁸⁴⁴ Danıştay 10.D., 27.4.2009, E: 2009/144, K: 2009/3183 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁸⁴⁵ UM., 12.6.2000, E: 2000/14, K: 2000/20 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

⁸⁴⁶ UM., 2.2.2009, E: 2008/397, K: 2009/28 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

2.4.4.8. Rücu İşleminin Denetimi

AY m.40/3, m.129/5, DMK m.13, m.12, ve KMYK Kanunu m.71 hükmü ele alındığında kamu kurum ve kuruluşlarının bütçesinden yapılan tazminat ödemelerinin esas sorumlusunun kim olacağı tetkik edilerek, idare yöneticilerinin sorumlu/ları tespit ettirmesi ve şahsi sorumlulukları nispetinde kamu görevlilerine kişi borcu olarak rücu ettirmeleri söz konusu zararın toplum üzerinde bırakılmaması adına gerekmekte olduğu anlaşılmaktadır. Sayıştay kararları da kamu görevlilerinin kasıt, kusur, ihmali veya tedbirsizliği sonucu idarenin uğramış olduğu zararın zarara sebebiyet veren memura rücu edilmek suretiyle tahsil edilmesi gerektiği yönündedir⁸⁴⁷. Rücu işlemlerinin idare tarafından gerçekleştirilip gerçekleştirilmediğinin gerek iç denetçi, teftiş kurulu başkanlığı ve disiplin amiri gibi iç denetim organları tarafından gerekse dış denetimlerde Mülkiye Müfettişliği ve Sayıştay Başkanlığı tarafından her denetim döneminde incelenmelidir.

2.4.4.9. Rücu Etmemenin Sonuçları

Hizmet kusurundan kaynaklanan zararın tahsili cihetiyle açılan davanın öncelikle idareye karşı açılabilmesinin, zarara uğrayanın zararının giderilmesinin garantisi olması mahiyetinden başka bir işlevi olmamalıdır. Ancak idare personelinin herhangi bir işlemi ya da eylemi sebebiyle kişilerin zarara uğraması durumunda söz konusu zarar ilgili personele rücu edilmeksizin idare tarafından karşılandığında bu bedel devlet bütçesinden ödenmiş olacaktır. Bu durum kamu yararına aykırılık oluşturacaktır. Hâlbuki hiçbir kamu görevlisinin başka bir kamu görevlisi lehine olacak şekilde kamu yararından feragat edebilmesi mümkün değildir. Borçların ve cezaların şahsiliği ilkesinde olduğu gibi kimse, bu kişi devlet tüzel kişiliği dahi olsa başkasının borcundan sorumlu olmamalıdır. Kaldı ki; kişilerin idareye karşı dava açabilmelerinin belki de en önemli sebeplerinden birisi de, kamu görevlisinin maddi bakımdan zarara uğrayanın zararını karşılayabilecek maddi duruma sahip olmamasıdır. Tüm bu nedenlerle rücu mekanizmasının işletilmesi keyfi ve hukuk dışı uygulamaları engelleyebilecekken bunun aksine olacak şekilde devletin ödediği tazminatı idare ajanlarından tahsil etmemesi onları görevinde rehavete, ihmale ve duyarsızlığa itecektir. Bu nedenle rücu kamu görevlilerinin görevlerini daha özenli ve

⁸⁴⁷ Sayıştay 8.D., 2.6.2009, K: 6414 (www.kazanci.com, erişim: 30.9.2023).

daha temkinli olarak yürütmelerini sağlayan bir yönüyle Demokles'in kılıcı gibi kamu görevlilerinin üzerinde sallanan büyük bir maddi ve cezai tehdit mahiyetindedir. Sonuç itibarıyla bu durum idarenin kamusal faaliyetlerin yürütmesinde hukuka uygunluk ilkesinden uzaklaşması sonucunu doğuracağı gibi, kamu görevlisinin ihmal ya da kasıt niteliğindeki bu davranışı kamu kaynaklarında eksilmeye neden olacağından rücu edilmemesi aynı zamanda KMYK m.71 hükmü uyarınca kamu zararını doğuracaktır.

Sayıştay Dairelerinin “harcırah, ihale, iş ve personel mevzuatı ile vergi, resim, harç ve diğer idare gelirleriyle” ilgili olarak kamu zararı oluşturan durumlarla ilgili çok sayıda kararı bulunmaktadır. Sayıştay bir kararında idare tarafından 2008-2013 yılları arasında tüketilen elektrik tüketim bedellerinin zamanında ödenmemesinden kaynaklanan gecikme cezası/faizinden DMK m.11/1 “Devlet memurları kanun ve diğer mevzuatta belirtilen esaslara uymakla ve amirler tarafından verilen görevleri yerine getirmekle yükümlü ve görevlerinin iyi ve doğru yürütülmesinden amirlerine karşı sorumludurlar” hükmü, m.12 “Devlet memurunun kasıt, kusur, ihmal veya tedbirsizliği sonucu idare zarara uğratılmışsa, bu zararın ilgili memur tarafından rayiç bedeli üzerinden ödenmesi esastır.” hükmü ile KMYKK’nın “kamu zararı” başlıklı m.71 hükmü gereğince ve söz konusu idarede çalışan kamu görevlilerinin görev tanımlarında belirtilen asli görevleri gereğince elektrik tüketim bedelinin süresi içerisinde tahakkuk ettirilerek ödenmek üzere saymanlığa sunulmasının idari mali ve sosyal işler şube müdürünün görevi olması harcama yetkililerinin ise sadece yapılan işlemleri onaylamak ve ödemelerine izin vermek olduğundan bu sorumluluğun gerçekleştirme görevlilerine ait olduğuna, bu nedenle 6085 sayılı Sayıştay Kanunu m.53 hükmü gereği işleyecek faizleri ile ödettirilmesine karar verilmiştir⁸⁴⁸. Sayıştay bir başka kararında kamu görevlisi hakkında idare tarafından yapılan atamanın usul ve esasa dair şartlarını taşımadığı için KMYKK m.31 hükmünde bütçeyle ödenek tahsis edilen her bir harcama biriminin en üst yöneticisinin harcama yetkilisi olduğu ifade edilerek hukuka aykırı olarak atanan kişiye yapılan ödemenin kendisine ödettirilmesine karar vermiştir⁸⁴⁹. Sayıştay Temyiz Kurulu bir kararında, araç muayenelerinin zamanında yaptırılmaması nedeniyle belediye bütçesinden ödenen gecikme ücretlerinin ilgililerine rücu edilmemesi nedeniyle hesaplanan kamu zararının

⁸⁴⁸ Sayıştay 8. D., 12.11.2015, Karar No: 57, (<https://www.sayistay.gov.tr/KararlarDaire>).

⁸⁴⁹ Sayıştay 8. D., 13.12.2018, Karar No: 147, (<https://www.sayistay.gov.tr/KararlarDaire>).

tazminine hükmetmiştir⁸⁵⁰. Bir başka kararında idare aracının trafik kazasına karışması, aracın tamirat masrafinin ilgili idareye ait bütçeden ödenmesi ve bu aracı kullanan idare görevlisi olmayan kişiye rücu edilmemesi işlemi yapılmamasında muhasebe yetkilisi olan üst yöneticinin sorumlu tutulması gerektiğine karar vermiştir⁸⁵¹. İdare tarafından karşılanan zararın idare ajanına rücu edilmemesi halinde idarenin rücu etmemek şeklindeki bu pasif tutumu kamu görevlisinin ceza hukuku anlamında sorumluluğunu doğurabilecektir. Bu durum TCK m.257 hükmünde görevi kötüye kullanma başlığı altında düzenlenmiş olup; görevinin gereklerine aykırı hareket eden kamu görevlisi hakkında ilgili düzenlemede belirtilen suçun maddi ve manevi unsurlarının oluşması halinde suçun basit ve nitelikli hallerine göre üç aydan iki yıla kadar hapis cezası öngörülmektedir. Tüm bu ağır müeyyidelerle karşı karşıya kalmamak adına idarelerin kurum içi mevzuatları başta olmak üzere iş akış şemalarını ve görev tanımlarını anlatılan şekilde kurgulamak suretiyle rücu mekanizmasını bu süreçlere ve standartlara uygun olarak çalıştırarak otokontrolü sağlamasının elzem olduğu düşünülmektedir.

⁸⁵⁰ STK., 15.5.2024, D. No: 53478, T. No: 56843, (<https://www.sayistay.gov.tr/KararlarTemyiz/Detay/27277>).

⁸⁵¹ STK., 27.03.2024, D. No: 52311, T. No: 56620 (<https://www.sayistay.gov.tr/KararlarTemyiz/Detay/28467>).

SONUÇ

Hizmet kusuru - kişisel kusur ayrımı zarara uğrayan tarafından husumet yöneltilecek gerçek kişi veya idarenin ve görevli yargı yerinin belirlenmesi bakımından önemlidir. Diğer taraftan bu ayrım meydana gelen zararı tazmin eden idarenin ödediği bedeli ilgili kamu görevlisine rücu edip edemeyeceğinin değerlendirilmesi bakımından da önem arz etmektedir. Yalnız, bu ayrım bakımından yüksek mahkemeler arasında tam bir görüş birliği bulunmamaktadır. Bunun nedeni yüksek mahkemelerin bu ayrımı yaparken tercih ettikleri farklı kavramların birbirinden farklı olmasıdır. Bu durum kavram karmaşasını beraberinde getirmektedir. Bu konuda Uyuşmazlık Mahkemesi ile Yargıtay tarafından birbirine benzer kavramlar kullanılmakta iken, Danıştay bu her iki mahkemeden ayrılan kavramları tercih etmektedir. Uyuşmazlık Mahkemesi ve Yargıtay tarafından “hizmet kusuru - görev kusuru - kişisel kusur” ayrımı yapılmakta ve “görev kusuru” kavramı Danıştay’ın kullandığı “kişisel kusur kavramı” yerine kullanılmaktadır. Bu surette kimin işlediğinin belli olduğu ancak görevle bağlantısı kopmamış olan kusur Danıştay tarafından kişisel kusur kavramı ile ifade edilmekte iken, Yargıtay ve Uyuşmazlık Mahkemesi tarafından bu durum görev kusuru kavramı kullanılarak ile ifade edilmektedir. Diğer taraftan Yargıtay ve Uyuşmazlık Mahkemesi tarafından kullanılan kişisel kusur kavramının karşılığında Danıştay tarafından salt kişisel kusur kavramı kullanılmaktadır. Danıştay tarafından kullanılan salt kişisel kusur kavramı ile Yargıtay ve Uyuşmazlık Mahkemesi tarafından kullanılan kişisel kusur kavramı görevden tamamen ayrılabilen kusuru ifade etmektedir. Örneğin, Danıştay tarafından görevden tamamen ayrılabilen kusurlar için salt kişisel kusur kavramı kullanılmakta iken, görevden ayrılamayan ve görevle bağlantısı devam eden kusurlar için kişisel kusur kavramı kullanılmaktadır. Tezimiz kamu hukuku ana bilim dalında yazıldığından bu ayrımlar bakımından daha çok Danıştay kararlarındaki sınıflandırma esas alınmıştır. Bu

anlamda Danıştay kararlarında zarar, zarara sebebiyet veren kamu görevlisi, hukuka aykırılık tespit edilmekte ve bu surette esasen işaret edilen doğrudan kişisel kusur olmasına karşın gerekçeli kararın sonuç kısmına gelindiğinde zarara sebebiyet veren ilgili kamu görevlisinin kişisel kusurunu açıkça zikretmek ve bunu hüküm altına almak yerine idarenin hizmet kusurunun bulunduğu ve bu sebeple de sorumlu olduğu hüküm altına alınmaktadır. Yani Danıştay kamu görevlisinin kamu hizmeti sırasında kamunun sağladığı araç gereç vasıtasıyla ister keyfi, ister taraflı, ister kötü niyetle, ister birisine zarar verme kastıyla ya da birine menfaat sağlamak için, ihmalen, taksirle ya da kasıtlı suç niteliğinde vb. davranışıyla ve bu davranışı ne kadar ağır olursa olsun idare adına hareket etmesi sebebiyle zarara sebebiyet vermesi halinde kişisel kusur ve görev kusuru ifadelerini kullanmaksızın idareyi hizmet kusuru gerekçesiyle sorumlu kılmaktadır. Kararlarının neredeyse tamamına yakınında Anayasa m.125 ile m.129 hükümlerine dayanılarak, faaliyetin görev kusuru ya da kişisel kusur olduğunu belirtmeye ihtiyaç duymadan doğrudan hizmet kusuru olarak nitelendirilerek idare sorumlu tutulmaktadır. Kararın idari yargıda bu şekilde yani hizmet kusuru ifadesi ile hüküm altına alınması hizmet kusurunun anonim olması sebebiyle kamu görevlisine rücu mekanizmasını kullanma imkânını ortadan kaldırmaktadır. İdari yargıdaki bu bakış açısı kişisel kusurun rücu meselesinden ibaret olduğuna ve hizmet kusurunun adeta bir garanti gibi varsayılmasına kanaat getirildiğinden ve hizmet kusurunun çok geniş yorumlanmasından kaynaklanmaktadır. Bu nedenle idari yargı kararlarında kamu görevlisinin doğrudan kişisel kusuruna işaret edilerek hüküm kısmında zarardan sorumlu olan kamu görevlisinin açıkça belirtilmesi halinde idarenin bu karara göre zarara sebebiyet veren kamu görevlisine doğrudan rücu edebilmesinin önü açılmış olacaktır. Bu çözüm yolu idarelerin rücu mekanizmasının devreye girip girmeyeceğini şüpheden arı olarak anlayabilmesi için zaruridir. Yani Danıştay kararlarında istikrarlı şekilde; zararın doğmasına sebebiyet veren kamu görevlisi varsa kişisel kusurlu olan kamu görevlisi ile hizmet kusurunun net bir şekilde ayırt etmesi gerekmektedir. Aksi halde mahkeme kararında hizmet kusuru hüküm altına alındığı için idarenin kamu görevlisine rücu etmesinin önü kapanmaktadır. Dahası; mevzuat gereğince idari yargıda hüküm altına alınan hizmet kusuru kararına dayanılarak adli yargıda rücu davası açan idare, bu sefer de adli yargının idari yargı kararını esas alarak, idare tarafından kamu görevlisine karşı açılan rücuen tazminat davasını reddetmektedir. Aksi halde bu durum yargı kolları arasında farklı kararlara imza

atılmasına sebebiyet verecektir. İdari yargının kişisel kusur ya da görev kusuru şeklinde hüküm kurmaması halinde hizmet kusurunun anonimliği ilkesi gereğince kusur belirli bir kişiye hasredilememektedir. Kusuru kimin işlediğinin belli olmaması halinde ise rücu gerçekleşmeyecektir. Danıştay tarafından kararın hizmet kusuru şeklinde neticelendirilmesi adli yargının tekrardan yargılama yapmak zorunda kalmasına sebep olacak, bu durum hem iş yükünü artıracak, hem de zaman israfına sebep olarak usul ekonomisine aykırılık meydana gelecektir. Tüm bunların aksine idari yargı ilamının hüküm kısmı kişisel kusur olarak neticelendirilirse adli yargıda açılan rücu davasında belki de tek celsede zararın ilgili kamu görevlisine rücu edilmesi yönünde karar çıkabilecektir. Tüm bu sorunların kökten ortadan kalkması için kamu görevlisine rücu mekanizmasının adli yargı kolunun görev alanından çıkartılarak, idari yargının görev alanına alınarak çözüm sağlanabileceği kanaatindeyiz.

KAYNAKÇA

- Akartepe, Alparslan. “Türk Borçlar Kanunu’nun Haksız Fiilden Doğan Borç İlişkileri Alanında Getirdiği Yenilikler ve Değişiklikler”. *Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 16/1-2 (2012): 159–190.
- Akıncılar, Orhan. “Yargı Organının Faaliyetleri Nedeniyle Doğan Zararların Tazmini Sorunu”. *Terazi Hukuk Dergisi*, 7/72 (2012): 51-57.
- Akyılmaz, Bahtiyar, Sezginer, Murat ve Cemil Kaya. *Türk İdari Yargılama Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023.
- Akyılmaz, Bahtiyar. “Kamu Görevlilerinin Kusurlarıyla Üçüncü Şahıslara Vermiş Oldukları Zararlardan Doğan Mali Sorumluluk”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1991.
- Akyılmaz, Bahtiyar. “Yargı Kararlarının Yerine Getirilmemesinden Doğan Sorumluluk”. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, XI/1-2 (2007): 449-469.
- Akyılmaz, Bahtiyar. İdarenin Kusurlu Personeline Rücu Sorunu. *Sorumluluk ve Tazminat Hukuku Sempozyumu* (ss. 537 – 549). 2009.
- Antalya, O. Gökhan. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Cilt: V/1, 2*, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2019.
- Antalya, O. Gökhan. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Cilt: V/1, 3*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2019.
- Apaydın, Cengiz. “Kusurluluk”. *Terazi Hukuk Dergisi*, 11/116 (2016): 69–89.
- Artantaş, Onur Çağdaş. “Türk Hukukunda Kamu Personelinin Mali Sorumluluğu”. *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi*, 7/2 (2017): 365-396.
- Atay, Ender Ethem ve Hasan Odabaşı. *Teori ve Yargı Kararları Işığında İdarenin Sorumluluğu ve Tazminat Davaları*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2010.
- Atay, Ender Ethem. “Hukuk Devleti İlkesi Işığında İdarenin Denetimi ve Kamu Denetçiliği Kurumu”. *Ombudsman Akademik*, 1 (2014): 1–30.
- Atay, Ender Ethem. *Hukuk Başlangıcı*. Ankara: Gazi Kitabevi, 2021.
- Atay, Ender Ethem. *İdare Hukuku*. Ankara: Turhan Kitabevi, 2012.
- Atay, Ender Ethem. *İdari Yargılama Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023.
- Avcı, Adem. *Yargı Kararları Işığında Terör Eylemlerinden Dolayı İdarenin Sorumluluğu*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2013.
- Ayan, Mehmet. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2016.
- Aydın, Muhammed Ali. *İdarenin Hizmet Kusurundan Doğan Sorumluluğu*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2016.
- AYM, 12.12.2019, Başvuru Numarası: 2016/11026
- AYM, 15.12.2020, Başvuru Numarası: 2017/17652
- AYM, 19.9.2019, E: 2019/42, K: 2019/73

AYM, 3.5.2023, Başvuru Numarası: 2018/19595

Bağdatlı, Selahattin. *Hukuk Sözlüğü*. İstanbul: Derin Yayınları, 2011.

Bardakcı, Mehmet Akif. “İdarenin Eylemlerinden Kaynaklanan Sorumluluğu”, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2013.

Bayar, Doğan. “Mali Sorumluluk Nedir?”. *Maliye Dergisi*, 154 (2008), 12-28.

Bozdağ, Ahmet. “İdare Hukukunda İdarenin Hizmet Kusuru ve Danıştay Uygulaması”. *Türk İdare Dergisi*, 468 (2010): 33-48.

BUCAKTEPE, Adil. “Depremden Dolayı İdarenin Sorumluluğu”. *Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, XVII/26 (2012): 93 -122.

Cidecigiller, Aynur. “İdarenin Taraf Olduğu Uyuşmazlıkların Sulh Yolu İle Çözülmesi”. Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2014.

Çağlayan, Ramazan. *İdare Hukuku Dersleri*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2018.

Çağlayan, Ramazan. *İdari Yargılama Hukuku*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2021.

Çağlayan, Ramazan. *Tarihsel, Teorik ve Pratik Yönleriyle İdarenin Kusursuz Sorumluluğu*. Ankara: Asil Yayın Dağıtım, 2007.

Çelik, Ahmet. *Tazminat ve Alacaklarda Sorumluluk ve Zamanaşımı*. Ankara: Seçkin Yayınevi, 2018.

Çelik, Ahmet. *Türk Borçlar Kanunu'nda Yeni Bir Düzenleme İşletme Tehlikeleri ve Tehlike Sorumluluğu*. http://www.tazminathukuku.com/dosyalar/504_isletme-tehlikeleri-ve-tehlike-sorumlulugu.pdf (E.T.: 13.09.2024).

Çıtak, Halim Alperen. *İdarenin Kusursuz Sorumluluğu Bağlamında Sosyal Risk İlkesi*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2014.

Danıştay 1.D., 11.11.2020, E: 2020/1686, K: 2020/1490

Danıştay 1.D., 20.4.2021, E: 2021/606, K: 2021/585

Danıştay 1.Daire Kararları

Danıştay 10. D., 29.4.2019, E: 2019/1160, K: 2019/3400

Danıştay 10.D. 13.10.1993, E: 1992/3372, K: 1993/3777

Danıştay 10.D., 10.2.2022, E: 2017/3222, K: 2022/590

Danıştay 10.D., 11.11.1992, E: 1991/15, K: 1992/3950

Danıştay 10.D., 11.9.2015, E: 2010/10955, K: 2015/3710

Danıştay 10.D., 12.4.2003, E: 2019/735, K: 2023/2009

Danıştay 10.D., 12.7.1995, E: 1994/7359, K: 1995/3559

Danıştay 10.D., 13.9.1993, E: 1993/724, K: 1993/3146

Danıştay 10.D., 14.9.2020, E: 2019/6500, K: 2020/2937

Danıştay 10.D., 15.10.2023, E: 2022/1654, K: 2023/1310

Danıştay 10.D., 15.3.2006, E: 2003/646, K: 2006/1932

Danıştay 10.D., 15.9.2022, E: 2021/6547, K: 2022/3884
Danıştay 10.D., 16.12.2013, E: 2002/7659, K: 2003/5195
Danıştay 10.D., 16.2.2022, E:2018/4601, K:2022/733
Danıştay 10.D., 16.6.2016, E: 2016/741, K: 2016/3393
Danıştay 10.D., 17.10.2017, E: 2017/363, K: 2017/4136
Danıştay 10.D., 17.11.1982, E: 1982/785, K: 1982/2310
Danıştay 10.D., 17.2.2020, E: 2019/6257, K: 2020/543
Danıştay 10.D., 18.10.2023, E: 2023/1552, K: 2023/1475
Danıştay 10.D., 18.3.2016, E: 2013/2425, K: 2016/1533
Danıştay 10.D., 18.6.2008, E: 2006/6131, K: 2008/4559
Danıştay 10.D., 18.9.2007, E: 2005/4493, K: 2007/4199
Danıştay 10.D., 2.6.2021, E: 2019/3496, K: 2021/2952
Danıştay 10.D., 20.10.1999, E: 1997/721, K: 1999/5266
Danıştay 10.D., 20.10.2006, E: 2003/3146, K: 2006/5850
Danıştay 10.D., 20.3.2006, E:2003/630, K: 2006/1981
Danıştay 10.D., 21.5.2001, E: 1999/1706, K: 2001/1897
Danıştay 10.D., 21.9.2021, E: 2016/15620, K: 2021/4165
Danıştay 10.D., 22.11.2001, E: 1999/4514, K: 2001/4033
Danıştay 10.D., 22.12.2006, E: 2004/1690, K: 2006/7348
Danıştay 10.D., 22.12.2022, E 2019/5658, K: 2022/6373
Danıştay 10.D., 23.11.2010, E: 2007/4863, K: 2010/9105
Danıştay 10.D., 23.3.2011, E: 2019/7571, K: 2021/1308
Danıştay 10.D., 24.10.2023, E: 2020/4432, K: 2023/5849
Danıştay 10.D., 24.5.2022, E: 2019/5446, K: 2022/2711
Danıştay 10.D., 24.9.2009, E:2007/5816, K:2009/8220
Danıştay 10.D., 25.11.2021, E: 2016/3377, K: 2021/5823
Danıştay 10.D., 25.12.1997, E: 1996/9012, K: 1997/6164
Danıştay 10.D., 25.2.1998, E: 1996/3181, K: 1998/834
Danıştay 10.D., 25.2.2014, E: 2009/9938, K: 2014/1117
Danıştay 10.D., 25.5.2022, E: 2017/3439, K: 2022/2736
Danıştay 10.D., 25.5.2022, E: 2021/5876, K: 2022/2737
Danıştay 10.D., 25.6.2008, E: 2007/2965, K:2008/4831
Danıştay 10.D., 25.9.2019, E: 2014/6007, K: 2019/6049
Danıştay 10.D., 26.10.2021, E: 2016/12596, K: 2021/5120

Danıştay 10.D., 26.4.2023, E: 2019/11442 K: 2023/2215
Danıştay 10.D., 26.5.2022, E: 2022/2731, K: 2022/2805
Danıştay 10.D., 27.2.2007, E: 2004/13990, K: 2007/739
Danıştay 10.D., 27.4.2009, E: 2009/144, K: 2009/3183
Danıştay 10.D., 27.4.2012, E: 2008/1839, K: 2012/1887
Danıştay 10.D., 28.5.2004, E: 2002/4061, K: 2004/5219
Danıştay 10.D., 29.3.1984, E: 1982/2814, K: 1984/673
Danıştay 10.D., 29.6.2021, E: 2019/5304, K: 2021/3714
Danıştay 10.D., 29.9.2022, E: 2018/1271, K: 2022/4251
Danıştay 10.D., 3.5.1995, E: 1994/3258, K: 1995/2379
Danıştay 10.D., 30.1.1986, E: 1982/2650, K: 1986/133
Danıştay 10.D., 30.11.2021, E: 2019/6804, K: 2021/5964
Danıştay 10.D., 30.5.2022, E: 2018/3270, K: 2022/2849
Danıştay 10.D., 30.5.2022, E: 2021/7668, K: 2022/2860
Danıştay 10.D., 31.10.2022, E: 2018/3043, K: 2022/4831
Danıştay 10.D., 4.10.1996, E: 1995/964, K: 1996/5781
Danıştay 10.D., 4.10.2001, E: 2001/40, K: 2001/3396
Danıştay 10.D., 4.4.2022, E: 2022/738, K: 2022/1813
Danıştay 10.D., 5.10.2023, E: 2021/6297, K: 2023/5240
Danıştay 10.D., 6.10.1993, E: 1992/1449, K: 1993/3681
Danıştay 10.D., 6.11.1997, E: 1996/2383, K: 1997/4163
Danıştay 10.D., 6.11.2013, E: 2011/985, K: 2013/7802
Danıştay 10.D., 6.2.2009, E: 2006/1212, K: 2009/652
Danıştay 10.D., 6.2.2023, E: 2020/3084, K: 2023/231
Danıştay 10.D., 6.5.2016, E: 2013/6506, K: 2016/2524
Danıştay 10.D., 7.12.2022, E: 2022/5101, K: 2022/5782
Danıştay 10.D., 8.11.2022, E: 2018/2825, K: 2022/4924
Danıştay 10.D., 8.12.2020, E: 2015/779, K: 2020/5949
Danıştay 10.D., 9.11.1999, E: 1997/6080, K: 1999/5490
Danıştay 10.D., 9.11.2022, E: 2019/5533, K: 2022/5032
Danıştay 10.D., 19.12.2005, E: 2003/2027, K: 2005/5962
Danıştay 10.Daire Kararları
Danıştay 11.D., 30.5.2007, E: 2005/5144, K: 2007/5685
Danıştay 11.D., 8.10.1985, E: 1985/265, K: 1985/1592

Danıştay 11.Daire Kararları

Danıştay 12.D., 10.11.2016, E: 2014/1870, K: 2016/4955

Danıştay 12.D., 10.4.2019, E: 2015/835, K: 2019/2621

Danıştay 12.D., 23.5.2002, E: 2021/8213, K: 2022/2859

Danıştay 12.D., 28.01.2016, E: 2012/8899, K: 2016/358

Danıştay 12.Daire Kararları

Danıştay 13.D. 2.3.2021, E: 2021/383, K: 2021/735

Danıştay 13.D., 1.12.2022, E: 2020/786 K: 2022/4538

Danıştay 13.D., 17.1.2019, E: 2018/3976, K: 2019/149

Danıştay 13.D., 19.4.2021, E: 2021/994, K: 2021/1421

Danıştay 13.D., 28.12.2021, E: 2022/1241, K: 2022/5351

Danıştay 13.Daire Kararları

Danıştay 15.D., 1.10.2014, E:2013/4477, K:2014/6721

Danıştay 15.D., 10.1.2017, E: 2014/440, K: 2017/76

Danıştay 15.D., 11.2.2016, E: 2015/5640, K: 2016/808

Danıştay 15.D., 11.3.2015, E: 2013/4509, K: 2015/1398

Danıştay 15.D., 12.3.2014, E: 2013/3865, K: 2014/1691

Danıştay 15.D., 17.1.2017, E: 2014/457, K: 2017/259

Danıştay 15.D., 2.11.2017, E: 2015/10079, K: 2017/6331

Danıştay 15.D., 20.2.2019, E: 2018/808, K: 2019/926

Danıştay 15.D., 24.12.2015, E: 2015/7924, K: 2015/9158

Danıştay 15.D., 26.5.2016, E: 2013/4343, K: 2016/3785

Danıştay 15.D., 26.5.2016, E: 2013/4391, K: 2016/3773

Danıştay 15.D., 4.10.2017, E: 2017/871, K: 2017/5163

Danıştay 15.D., 4.3.2014, E: 2013/3258, K: 2014/1371

Danıştay 15.D., 4.4.2016, E: 2013/4467, K: 2016/2286

Danıştay 15.D., 5.3.2014, E: 2013/4312, K: 2014/1436

Danıştay 15.D., 5.4.2017, E: 2013/6122, K: 2017/11579

Danıştay 15.D., 8.10.2015, E: 2015/6119, K: 2015/5733

Danıştay 15.D., 9.11.2017, E: 2017/1256, K: 2017/6565

Danıştay 15.Daire Kararları

Danıştay 2.D., 20.12.2004, E: 2004/2624, K: 2004/1641

Danıştay 2.D., 25.2.2005, E: 2004/619, K: 2005/751

Danıştay 2.D., 27.8.2007, E: 2007/2076

Danıştay 2.D., 5.12.1996, E: 1995/669, K: 1996/2222
Danıştay 2.D., 9.2.2016, E: 2013/7571, K: 2016/531
Danıştay 2.D., 9.5.2005, E: 2004/1813, K: 2005/1642
Danıştay 2.D., 16.5.2023, E: 2023/1398, K: 2023/2567
Danıştay 2.Daire Kararları
Danıştay 3.D., 12.5.2015, E: 2013/3884, K: 2015/3168
Danıştay 3.Daire Kararı
Danıştay 5.D., 17.2.2022, E: 2022/2051, K: 2022/543
Danıştay 5.D., 10.11.1997, E: 1995/3611, K: 1997/2485
Danıştay 5.D., 14.2.1995, E: 1991/3198, K: 1995/695
Danıştay 5.D., 25.12.2001, E: 1998/1970, K: 2001/5153
Danıştay 5.D., 29.9.2004, E: 2000/3316, K: 2004/3372
Danıştay 5.D., 3.6.2008, E: 2007/7369, K: 2008/3234
Danıştay 5.D., 6.10.1986, E: 1984/1086, K: 1986/962
Danıştay 5.D., 8.7.2005, E: 2004/5977, K: 2005/3465
Danıştay 5.D., 9.3.2009, E: 2007/81, K: 2009/1103
Danıştay 5.D., 2.10.2018, E: 2016/16425, K: 2018/15974
Danıştay 5.Daire Kararları
Danıştay 6.D., 19.10.2010, E: 2008/10988, K: 2010/9590
Danıştay 6.D., 21.4.2006, E: 2005/3310, K: 2006/2160
Danıştay 6.D., 28.4.2022, E: 2020/5958, K: 2022/5256
Danıştay 6.Daire Kararları
Danıştay 7.D., 26.3.2005, E: 2001/2357, K: 2005/402
Danıştay 7.D., 6.11.2000, E: 2000/2879, K: 2000/3092
Danıştay 7.Daire Kararları
Danıştay 8. D., 25.6.2010, E: 2010/3241, K: 2010/3782
Danıştay 8.D., 1.7.2022, E: 2019/5160, K: 2022/4565
Danıştay 8.D., 12.11.2010, E: 2010/5626, K: 2010/6024
Danıştay 8.D., 12.3.2021, E: 2020/7528, K: 2021/1532
Danıştay 8.D., 16.3.1993, E: 1992/848, K: 1993/1389
Danıştay 8.D., 16.4.1984, E: 1982/2638, K: 1984/690
Danıştay 8.D., 16.5.2024, E: 2021/6500, K: 2024/2902
Danıştay 8.D., 17.1.2019, E: 2015/14519, K: 2019/167
Danıştay 8.D., 17.10.2023, E: 2019/1222, K: 2023/4873

Danıştay 8.D., 2.12.2022, E: 2022/6671, K: 2022/7136
Danıştay 8.D., 20.12.2004, E:2004/1274, K: 2004/4987
Danıştay 8.D., 22.4.2022, E: 2022/2047, K: 2022/3013
Danıştay 8.D., 23.3.2021, E: 2018/1458, K: 2021/1719
Danıştay 8.D., 24.2.2022, E:2017/197, K: 2022/1138
Danıştay 8.D., 26.1.1983, E: 1982/2490, K: 1983/120
Danıştay 8.D., 30.12.2022, E: 2021/7896, K: 2022/8527
Danıştay 8.D., 6.6.2018, E:2016/14616, K: 2018/3110
Danıştay 8.D., 7.4.2021, E: 2016/14726, K: 2021/2106
Danıştay 8.D., 8.4.1997, E:1995/3635, K: 1997/1209
Danıştay 8.D., 8.7.2021, E: 2020/3456, K: 2021/3660
Danıştay 8.D., 9.2.2021, E:2016/6315, K: 2021/699
Danıştay 8.Daire Kararları
Danıştay İçtihatları Birleştirme Kurulu Kararları
Danıştay İdari Dava Daireleri Genel Kurul Kararları
Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu Kararları
Demirkol, Selami. “İdare Hukukunda İdari Eylemler Olgusu”. *Sayıştay Dergisi*, 12/40 (2001): 1-17.
Deniz, Buket. “İdarenin Sorumluluğunu Doğuran Hizmet Kusuru ve Hizmet Kusuru-Kişisel Kusur Ayrımı”. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 33/153 (2021): 187-234.
Derdiman, Ramazan Cengiz. *Türkiye İdaresinin Hukuksal Yönü ve Yapısı*. İstanbul: Alfa Yayınevi, 2003.
DİBGK., 14.4.1973, E: 1972/2, K: 1973/10
DİDDGK , 8.7.2021, 2021/936, K: 2021/1446
DİDDGK, 20.9.2002, E: 2002/191, K: 2002/644
DİDDGK, 25.3.2021, E: 2021/351, K: 2021/608
DİDDGK., 17.1.1997, E: 1995/752, K: 1997/57
DİDDGK., 2.3.2020, E: 2019/2059, K: 2020/569
DİDDGK., 20.3.2017, E: 2015/2652, K: 2017/1271
DİDDK, 12.6.1998, E: 1996/623, K: 1998/276
DİDDK, 28.9.2006, E: 2006/1258, K: 2006/804
DİDDK., 22.6.2023, E: 2022/2251, K: 2023/1508
Dikici, Mehmet Fatih. *İdare Hukuku - İdari Yargılama Usul Hukuku*. Ankara: Agon Yayınevi, 2005.

- Dilaveroğlu, Arzu. “İdarenin Kusursuz Sorumluluğu Çerçevesinde Tehlike ve Sosyal Risk İlkesi”. *Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, 6/3 (2017): 1365-1380.
- Dönmez, Mert. “İdarenin Mali Sorumluluğu Bağlamında Kamu Görevlisine Rücu”. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019.
- Duran, Lûtfi. “Türk Kamu Personelinin Mali Sorumluluğu”, *Prof. Dr. Tahsin Bekir Balta'ya Armağan*, (1974): 59-120
- Düren, Akın. *İdare Hukuku Dersleri*. Ankara: Sevinç Matbaası, 1979.
- Düzgün, A. Ülgen. “Noterlerin Mesleki Sorumluluk Sigortası”. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, XVII (2013): 491-512.
- Erdoğan, İhsan. “Haksız Fiilde Kusurlu Sorumluluk ve Özellikle Kusur Unsuru”. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 3/1 (1990): 109-134.
- Erdoğan, Kemal, Akkurt, Sinan Sami ve Hüseyin Tokat. *Tablolar, Şemalar, Örnek Olaylar ve Test Soruları ile Borçlar Hukuku*. Ankara 2019.
- Eren, Fikret. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2018.
- Eren, Fikret. *Sorumluluk Hukuku Açısından Uygun İliyet Bağı Teorisi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1975.
- Eroğlu Durkal, Müzeyyen ve Aynur Hasoğlu. “İdari Yargı Kararlarının Yerine Getirilmesinde Zamanaşımı Sorunu”. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 132 (2022): 155-182.
- Eroğlu Durkal, Müzeyyen. “İdarenin Sorumluluğunun Ortaya Çıkışı ve Temeli”. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 23 (2019): 159-190.
- Eroğlu Durkal, Müzeyyen. “İdari Yargılama Usulü Kanunu’nun 27. Maddesi Kapsamında Yürütmenin Durdurulması Kararlarında Yapılan Değişikliklerin Değerlendirilmesi”. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 65/2 (2016): 279-313.
- Eroğlu Durkal, Müzeyyen. “Tam Yargı Davalarında Manevi Tazminat”. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 131 (2017): 179-210.
- Eroğlu Durkal, Müzeyyen. “Terörden ve Terörle Mücadeleden Doğan Tazminat Sorumluluğunun Dayanağı”. *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 13 (2018): 315-369.
- Eroğlu Durkal, Müzeyyen. “Yargı Kararları Işığında Hizmet Kusuru”. *Terazi Hukuk Dergisi*, 14/150 (2019): 265-283.
- Evren, Çınar Can. “Hizmet Kusuru - Haksız Fiil Ayrımı ve Yargı Düzeni”. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 24/95 (2011): 175-196.
- Evren, Çınar Can. “İdarenin Sorumluluğunu Etkileyen Neden Olarak Mücbir Sebep”. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 14/1 (2010): 263-297.
- Giritli İsmet, Berk, Kahraman, Bilgen, Pertev ve Tayfun Akgüner. *İdare Hukuku*. İstanbul: Der Yayınları, 2012.

- Görgöz, Oğuzcan. “İdarenin Bayındırlık Hizmetleri Sebebiyle Zarar Verdiği Kişilere Karşı Kusursuz Sorumluluk Yükümlülüğü”. *İstanbul Barosu Dergisi*, 92/6 (2018): 271-275.
- Gözler, Kemal ve Gürsel Kaplan. *İdare Hukuku Dersleri*. Bursa: Ekin Kitabevi, 2017.
- Gözler, Kemal. *Hukukun Temel Kavramları*. Bursa: Ekin Kitabevi, 2014.
- Gözler, Kemal. *İdare Hukuku*, Cilt: II. Bursa: Ekin Kitabevi, 2019
- Gözler, Kemal. *Türk Anayasa Hukuku Dersleri*. Bursa: Ekin Kitabevi, 2018.
- Gözübüyük, A. Şeref ve Turgut Tan. *İdare Hukuku Genel Esaslar C. 1*. Ankara: Turhan Kitabevi, 2018.
- Gözübüyük, A. Şeref. *Hukuka Giriş ve Hukukun Temel Kavramları*. Ankara: Turhan Kitabevi, 2001.
- Gözübüyük, A. Şeref. *Yönetim Hukuku*. Ankara: Turhan Kitabevi, 2000.
- Gözübüyük, A. Şeref. *Yönetişel Yargı*. Ankara: Turhan Kitabevi, 2013.
- Güçlü, Yaşar. *İdari Yargı Kararlarının Uygulanması*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021.
- Gül, Cengiz. *Pozitif ve Normatif Hukuk Açısından Ticaret Siciline İtimat Prensibi*. Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1996.
- Günday, Metin. *İdare Hukuku*. Ankara: İmaj Yayıncılık, 2017.
- Gündüz, Mustafa ve Mehmet Güneş, “Kamu Görevlisine Rücu Edilmesinde Hukuki Sorunlar ve İdari Yargı Kararları Işığında Güncel Bir Değerlendirme”. *Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4/7 (2015): 7–19.
- Güran, Sait. “Hekimin Faaliyetlerinden Devletin Sorumluluğu”. *Danıştay Dergisi*, 46-47, (1982): 16-23.
- Güran, Sait. “İdarenin ve ajanının Sorumluluğunun Belirlenmesine İlişkin Düşünceler” *Sorumluluk Hukukunda Yeni Gelişmeler 2. Sempozyumu* (ss. 187-198). Ankara 15-16 Aralık 1978.
- Gürbüz, Reşit. *İdare Hukuku*. Ankara: Turhan Kitabevi, 2011.
- Gürpınar, Damla. “Kişisel Verilerin Korunamamasından Doğan Hukuki Sorumluluk”. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 19 (2017): 679-694.
- Hasoğlu, Aynur. “Danıştay Kararları Işığında İdare Hukukunda Sebep İkamesi Kavramı”. *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 14/1 (2019): 147-173.
- Hasoğlu, Aynur. “Danıştay Kararları Işığında Yetki ve Usulde Paralellik İlkesi”. *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, 33 (2018): 123-141.
- Hasoğlu, Aynur. “İdare Hukukunda Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları”. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 65/4 (2016): 1981-1996.
- Helvacı, İlhan. “Çevre Kirlenmesinden Doğan Zararlardan Hukuki Sorumluluk”. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1989.
- <http://www.tazminathukuku.com>
- <https://ansiklopedi.tubitak.gov.tr>

<https://dergipark.org.tr>

<https://karararama.danistay.gov.tr>

<https://sozluk.adalet.gov.tr>

<https://sozluk.gov.tr>

<https://www.anayasa.gov.tr>

<https://www.sayistay.gov.tr>

Huber, Ernest Rudolf. “Modern Endüstri Toplumunda Hukuk Devleti ve Sosyal Devlet”, çev. Tuğrul ANSAY. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 27/3 (1970): 27-51.

Işıklar, Celal. “Danıştay Kararlarında İdarenin Kusursuz Sorumluluğunu Kaldıran ve Azaltan Haller”. *Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi*, 4/1 (2019): 115–158.

Kahveci, Nuri. “Sorumluluk Hukuku Açısından Zarar Görenin Kusurunun Hukuki Sonuçları”. *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, II/3 (2002): 131–142.

Kalabalık, Halil. *İdare Hukuku Dersleri Cilt II*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2024.

Kalabalık, Halil. *İdare Hukukunun Temel Kavramı ve Kurumları*. İstanbul: Sayram Yayınları, 2014.

Kalabalık, Halil. *İdari Yargılama Usulü Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2020.

Kaya Cemil. “Rücu Tazminat İstemiyle Açılan Davalarda Görevli Yargı Yerinin Belirlenmesi Konusunda Uyuşmazlık Mahkemesi Uygulaması”. *İÜHF*, 70/1 (2012): 115-122.

Kaya, Cemil. *İdari Yargı Kararlarının Uygulanmaması Konusunda Danıştay’ın Yaklaşımı*. İstanbul: Legal Yayınevi, 2013.

Kaya, Seyithan. “İdari Sorumluluk Bağlamında Kamu Görevlisinin Kişisel Kusuru”. Doktora Tezi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2021.

Kazancı İçtihat - Mevzuat Programı

Kılıç Öztürk, Yasemin. “Sağlık Hizmet Sunumunda İdarenin Kusur Sorumluluğu”. *Ankara Medical Journal*, 15/4 (2015): 235-241.

Kılıç, Abbas. “Siyasi Sorumluluk Kurumunun Hükümet Sistemleri Açısından Değerlendirilmesi”. *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, 8 (2017): 269-299.

Kılıçoğlu, Mustafa. *Sorumluluk Hukuku Sözleşme Dışı Sorumluluk*, C. 1. Ankara: Turhan Kitabevi, 2002.

Kurtulan, Gökçe. “Haksız Fiilde Hukuka Aykırılık Unsuru”. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 23/1 (2017): 465-504.

Kuru, Murat. “İdarenin Sağlık Hizmetlerinin Yürütülmesinden Doğan Sorumluluğu”. *Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, IV/1 (2019): 119-144.

Küçük, Ayhan. “Bilgi Edinme Hakkının Sınırları ve Bu Hakkın İhlalinde İdare Ve Kamu Görevlilerinin Sorumluluğu”. *Sayıştay Dergisi*, 81 (2011): 111-139.

- Medar, Furkan. “Hizmet Kusuru ve Kişisel Kusur Bağlamında İdarenin Kusurlu Sorumluluğu”. *Kocaeli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 6/11 (2015): 9-31.
- Oğuz, Habip. “Sorumluluk Hukukunda Kusur”. *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, 28 (2016): 273-286.
- Oğuzman, Kemal ve Turgut Öz. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, C. II. İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2020.
- Onar, Sıddık Sami. *İdare Hukukunun Umumi Esasları* C. I. İstanbul: İsmail Akgün Matbaacılık, 1966.
- Onar, Sıddık Sami. *İdare Hukukunun Umumi Esasları* Cilt: III, İstanbul: İsmail Akgün Matbaacılık, 1966.
- Ortaç, Fevzi Rifat. “Türk Vergi Hukukunda Sorumluluk”. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1990.
- Özbey, Özcan. “İdari Yargı Kararlarının Uygulanmamasından Doğan Hukuki ve Cezai Sorumluluk”. *Ankara Barosu Dergisi*, 67/4 (2009): 45-63.
- Özdemir, Necdet. *Hizmet Kusuru Teorisi ve İdarenin Sorumluluğu*. Ankara: Ankara İ.T.İ. Akademisi Yayını, 1963.
- Özdemir, Yücel. “İdarenin Manevi Tazminat Sorumluluğu ve Manevi Tazminatın Giderilmesi Sorunu”. *Karatay Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 4/2 (2019): 1-36.
- Sağlam, Harun. “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarından Doğan Tazminatlar Nedeniyle Kamu Görevlisine Rücu Edilmesi”. *Akademik Teklif Dergisi*, 1 (2013): 144-155.
- Sağlam, Harun. “Türk Hukukunda Kamu Görevlilerinin Kişisel Kusurlarından Kaynaklanan Zararlardan Dolayı İdarenin Sorumluluğu ve Kamu Görevlilerine Rücu Edilmesi”. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010.
- Sancakdar, Oğuz vd. *İdare Hukuku Teori Çalışma Kitabı*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2017.
- Sancar, Mithat. *Devlet Akli Kısılcısında Hukuk Devleti*. Ankara: İletişim Yayınları, 2004.
- Sarıca, Ragıp. “Hizmet Kusuru ve Karakterleri”, *İÜHFD*, 15/4 (1949): 858-895.
- Sayıştay 1.D., 20.6.1996, K: 6059
- Sayıştay 1.D., 21.4.2009, K: 9479
- Sayıştay 1.Daire Kararları
- Sayıştay 8.D., 12.11.2015, Karar No: 57
- Sayıştay 8.D., 13.12.2018, Karar No: 147
- Sayıştay 8.D., 2.6.2009, K: 6414
- Sayıştay 8.D., 8.10.2002, K: 5155
- Sayıştay 8.Daire Kararları
- Sayıştay Temyiz Kurulu Kararları

STK., 15.5.2024, D. No: 53478, T. No: 56843
STK., 27.03.2024, D. No: 52311, T. No: 56620
Tan, Turgut. *İdare Hukuku*. Ankara: Turhan Yayınevi, 2013.
Tekinsoy, M. Ayhan. “Anayasa Mahkemesinin Kamu Görevlilerinin Kişisel Sorumluluğu Konusundaki Yaklaşımının Muhtemel Sonuçları”. *Ankara Barosu Dergisi*, 1 (2013): 19– 55.
Ulusoy, Ali D., *Yeni Türk İdare Hukuku*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2020.
Uygur, Gülriz. “Adalet ve Hukuk Devleti”. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 53/3 (2004): 29-38.
Uyuşmazlık Mahkemesi, 10.4.2017, E: 2016/417, K: 2017/200
Uyuşmazlık Mahkemesi, 12.6.2000, E: 2000/14, K: 2000/20
Uyuşmazlık Mahkemesi, 2.2.2009, E: 2008/397, K: 2009/28
Uyuşmazlık Mahkemesi, 21.10.2017, E: 2017/304, K: 2017/602
Uyuşmazlık Mahkemesi, 23.10.2017, E: 2017/214, K: 2017/598
Uyuşmazlık Mahkemesi, 23.12.2019, E: 2019/649, K: 2019/812
Uyuşmazlık Mahkemesi, 25.2.2019, E: 2018/879, K: 2019/125
Uyuşmazlık Mahkemesi, 26.10.2015, E: 2015/720, K: 2015/723
Uyuşmazlık Mahkemesi, 29.6.2016, E: 2016/389, K: 2016/424
Uyuşmazlık Mahkemesi, 5.6.2016, E: 2006/26, K: 2006/75
Uyuşmazlık Mahkemesi, 7.2.2011, E: 2010/226, K: 2011/25
Uyuşmazlık Mahkemesi, 7.3.2011, E: 2010/107, K: 2011/39
Uyuşmazlık Mahkemesi, 8.5.2017, E: 2016/652, K: 2016/268
Uyuşmazlık Mahkemesi, 9.4.2012, E: 2011/238, K: 2012/63
Yargıtay 10.HD., 26.12.2023, E: 2022/7219, K: 2023/13486
Yargıtay 10.HD., 7.10.2023, E: 2003/6124, K: 2003/6653
Yargıtay 10.Hukuk Dairesi Kararları
Yargıtay 11.HD., 25.9.2003, E: 2003/8842, K: 2003/8315
Yargıtay 11.Hukuk Dairesi Kararı
Yargıtay 19.HD., 16.5.2019, E: 2017/4757, K: 2019/3286
Yargıtay 19.Hukuk Dairesi Kararı
Yargıtay 21.HD., 10.10.2006, E: 2006/10119, K: 2006/9716
Yargıtay 21.HD., 12.2.2007, E: 2006/19242, K: 2007/1779
Yargıtay 21.Hukuk Dairesi Kararları
Yargıtay 3. CD., 24.6.2020, E: 2020/10833, K: 2020/7606
Yargıtay 3.HD., 12.3.2009, E: 2009/906, K: 2009/3994

Yargıtay 3.HD., 4.4.2023, E: 2022/8204, K: 2023/958
Yargıtay 3.Hukuk Dairesi Kararları
Yargıtay 4. HD., 22.1.1975, E.1973/11399, K. 1975/903
Yargıtay 4. HD., 29.11.2011, E: 2011/1037, K: 2011/12613
Yargıtay 4.HD., 1.2.2010, E: 2009/3787, K: 2010/609
Yargıtay 4.HD., 1.7.1982, E: 1982/6156, K: 1982/6768
Yargıtay 4.HD., 13.10.2014, E: 2014/9787, K: 2014/12862
Yargıtay 4.HD., 15.12.2005, E: 2004/16928, K: 2005/13598
Yargıtay 4.HD., 15.6.2016, E: 2015/16592, K: 2016/7912
Yargıtay 4.HD., 16.11.2006, E: 2005/12354, K: 2006/12274
Yargıtay 4.HD., 18.11.2003, E: 2013/2415, K: 2003/13622
Yargıtay 4.HD., 18.9.2019, E: 2019/2070, K. 2019/3990
Yargıtay 4.HD., 20.10.2003, E: 2003/6439, K: 2003/11936
Yargıtay 4.HD., 21.6.2023, E: 2022/1434, K. 2023/8272
Yargıtay 4.HD., 23.5.2023, E: 2022/3347, K: 2023/6880
Yargıtay 4.HD., 24.1.2012, E: 2010/12270, K: 2012/765
Yargıtay 4.HD., 24.11.2014, E: 2014/11048, K: 2014/15860
Yargıtay 4.HD., 25.2.1999, E: 1998/8921, K: 1999/1594
Yargıtay 4.HD., 26.1.2009, E: 2008/6150, K: 2009/1119
Yargıtay 4.HD., 26.3.2014, E: 2013/8842, K: 2014/5067
Yargıtay 4.HD., 29.1.2019, E: 2016/5234, K: 2019/370
Yargıtay 4.HD., 29.11.2011, E: 2011/1037, K: 2011/12613
Yargıtay 4.HD., 4.12.2019, E: 2017/908, K: 2019/5810
Yargıtay 4.HD., 5.2.2013, E: 2011/15397, K: 2013/1702
Yargıtay 4.HD., 5.2.2013, E: 2011/15397, K: 2013/1702
Yargıtay 4.HD., 6.12.2018, E: 2016/13271, K: 2018/7696
Yargıtay 4.HD., 6.5.2003, E: 2003/1663, K: 2003/5912
Yargıtay 4.HD., 6.5.2003, E: 2003/1663, K: 2003/5912
Yargıtay 4.HD., 7.10.2024, E: 2004/11295, K: 2004/11153
Yargıtay 4.HD., 8.3.2021, E: 2019/905, K: 2021/1029
Yargıtay 4.HD., 9.5.2019, E: 2019/293, K: 2019/2724
Yargıtay 4.HD., 9.6.1999, E: 1999/ 3555, K: 1999/5498
Yargıtay 4.HD., 9.6.2020, E: 2020/973, K: 2020/1790
Yargıtay 4.Hukuk Dairesi Kararları

Yargıtay 4.Hukuk Dairesi Kararları
Yargıtay 5. CD., 1.11.2013, E: 2021/7127, K: 2023/10619
Yargıtay 6. HD., 26.1.2022, E: 2022/9, K: 2022/285
Yargıtay 6.Hukuk Dairesi Kararı
Yargıtay 7. CD., 1.4.2004, E: 2004/2821, K: 2004/4595
Yargıtay Ceza Dairesi Kararları
Yargıtay Hukuk Genel Kurulu Kararları
Yargıtay, 4.HD.,14.3.2017, E: 2016/7638, K: 2017/1653
Yayla, Yıldızhan. *İdare Hukuku*. İstanbul: Beta Yayınevi, 2010.
YHGK., 10.7.2013, E: 2013/4-4, K: 2013/1035
YHGK., 11.12.2002, E: 2002/4-993, K: 2002/1052
YHGK., 13.4.2016, E: 2014/4-1067, K: 2016/512
YHGK., 13.7.2005, E: 2005/12-463, K: 2005/455
YHGK., 14.1.2015, E: 2013/4-1553, K: 2015/11
YHGK., 14.1.2020, E: 2017/4-1322, K: 2020/11
YHGK., 15.11.2000, E: 2000/4-1650, K: 2000/1690
YHGK., 16.3.2016, E: 2014/4-828, K: 2016/313
YHGK., 17.10.2007, E: 2007/4-640, K: 2007/725
YHGK., 18.11.2009, E: 2009/4-448, K: 2009/545
YHGK., 21.5.2014, E: 2013/4-1601, K: 2014/681
YHGK., 22.9.2020, E: 2017/17-3149, K: 2020/648
YHGK., 24.10.2001, E: 2001/4-1016, K: 2001/757
YHGK., 25.11.2009, E: 2009/4-453, K: 2009/553
YHGK., 26.09.2001, E: 2001/4-595, K:2001/643
YHGK., 26.2.2014, E: 2013/4-579, K: 2014/155
YHGK., 27.3.2015, E: 2013/4-1575, K: 2015/1102
YHGK., 29.03.2006, E: 2006/4-86, K: 2006/111
YHGK., 30.4.2014, E: 2013/4-1537, K: 2014/573
YHGK., 30.4.2019, E: 2017/4-1394, K: 2019/494
YHGK., 31.10.2007, E: 2007/4-800, K: 2007/797
YHGK., 7.12.2005, E: 2005/4-650, K: 2005/711
YHGK., 7.3.2019, E: 2015/21-983, K: 2019/252
YHGK., 7.7.2021, E: 2017/(13) 3-2244, K: 2021/951
YHGK., 8.2.2022, E: 2019/11-603, K: 2022/84

Yıldırım, Ramazan ve Serkan Çınarlı. *Türk İdare Hukuku Dersleri* Cilt: II. Ankara: Adalet Yayınevi, 2019.

Yıldırım, Turan vd., *İdare Hukuku*, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2018.

Yıldırım, Turan. “Danıştay Kararlarında Mücbir Sebep Kavramı”. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 25/2 (2019): 1520-1538.

Yıldız, Hayrettin. “Hukuk Devletin Gelişim Sürecinde Mülk Devleti ve Polis Devletin Yeri”. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 15/2 (2013): 211-230.

Yıldız, Hayrettin. “İdarenin Sosyal Risk Sorumluluğunda İlliyet Bağı Meselesi”. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 66/116 (2015): 135–178.

Yılmaz, Hamdi. “Sözleşme Dışı Sorumlulukta Kusur 100 (Yüz) Üzerinden Belirlenebilir mi?”. *Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 4/1 (2005): 295-307.

Zabunoğlu, Yahya Kazım. *İdare Hukuku*, C. 1. Ankara: Yetkin Yayınevi, 2012.